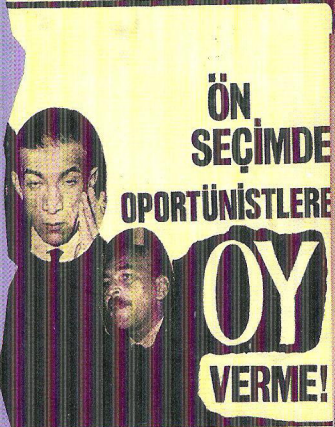

12 MART 1971 ÖNCESİNDE TÜRKİYE'DE

SOLDAKİ ÇETİN YETKİN BÖLÜNMELELER

TÜRK
SOLU

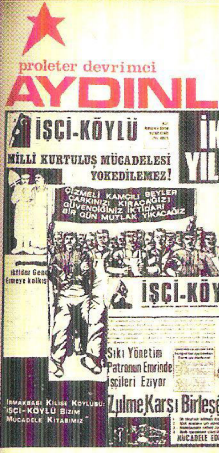
93

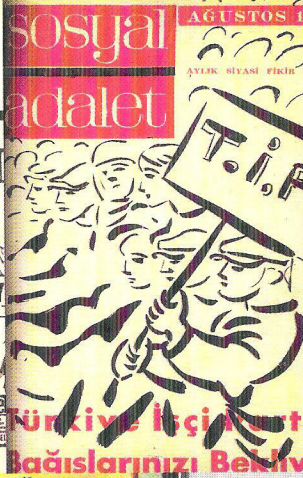
YÖN
HAFTALIK GAZETE

ANT

Haftalık Dergi • 28 Şubat 1967 • Sayı: 9 • 125 Kurus

Ağustos 1970

**YÖN'ün
SEÇİM
TAHMİNİ**

Doç. Dr.

ORHAN YAVUZ

1942 yılında Kars'ın Sarıkamış ilçesine bağlı Yeniköy'de doğdu. İlköğrenimini de burada tamamladı.

Cılavuz İlköğretmen Okulu'nu (1960), Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü'nü bitirdi (1965).

Bir süre Erzurum Atatürk Erkek Lisesi'nde kimya öğretmenliği yapan Yavuz asistan olarak girdiği Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde 1969 yılına dek görev aldı. Doktora çalışmaları için iki yıl ABD'nde bulundu.

Dönüşünde Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi'nde görev aldı. 1974'te doçent oldu.

15 Haziran 1977 tarihinde fakülteye giderken iki kişinin bıçaklı saldırısına uğrayan Yavuz hastaneye kaldırılarak ameliyata alınmasına rağmen kurtarılamadı. Evli ve iki çocuk babasıydı.

**“12 MART ÖNCESİ TÜRKİYEDE”
SOLDAKİ
BÖLÜNMELELER**

© Prof. Dr. Çetin Yetkin/Toplumsal Dönüşüm

Toplumsal Dönüşüm Yayınları: 78
Doç. Dr. Orhan Yavuz Dizisi : 9
Prof. Dr. Çetin Yetkin / 12 Mart Öncesinde Türkiyede Soldaki Bölünmeler

1. Baskı : 1500 Adet Mayıs 1998
ISBN: 975-8269-09-7

Yayın Yönetmeni: Hayri Bildik
Yayın Koordinatörü: Hatice Bahtiyar
Kapak Tasarım: Toplumsal Dönüşüm
Reprodüksiyon: Göksu Grafik
Dizgi : 2B Bilgi Birikim

Baskı : Çetin Matbaacılık 576 5945
Cilt : Yalçın Mücellit

Toplumsal Dönüşüm Yayınları ve 2B Bilgi Birikim Yayıncılık
Kardak Eğitim ve Kültür Hzm. Yayın Reklam ve Matbaacılık
Kağıtçılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin Yan Kuruluşlarıdır.

Genel Dağıtım KARDAK
Narlıbahçe Sokak No: 6 / 3
34420 - İstanbul
Tel: (0212) 512 31 61
Telefax: (0212) 512 45 91

İÇİNDEKİLER

İkinci Basım için Önsöz.....	9
Birinci Basımın “Önsöz”ü.....	12
İncelemenin Yöntemi Üzerine.....	15
<i>GİRİŞ:</i>	
1960’DAN SONRA BELİREN BÖLÜNMELERE GENEL BİR BAKIŞ.....	19
<i>BİR:</i>	
KURAMSAL TARTIŞMALAR.....	27
<i>BÖLÜM BİR:</i>	
TEORİ VE PRATİK	
<i>Kesim Bir:</i>	
Teori-pratik ilişkisi üzerine tartışmalar	
<i>Kesim İki:</i>	
“Yeni” ya da “Türkiye’ye özgü-hürriyetçi” sosyalizm savları.....	37
<i>Kesim Üç:</i>	
Gerçekçilik açısından teori-pratik.....	49
<i>BÖLÜM İKİ</i>	
ULUSLARARASI SOSYALİST İLİŞKİLER VE TÜRK SOLU.....	56
<i>BÖLÜM ÜÇ:</i>	
SOSYALİZM VE TOPLUMSAL SINIFLAR.....	69
<i>Kesim Bir:</i>	
Türkiye’deki sınıfların guruplarca değişik değerlendirilmesi.....	69
I-Genel olarak.....	69
II-İşçi Sınıfı.....	70
III-Küçük Burjuvazi.....	74
IV-Burjuvazi sorunu.....	77
V-Bürokrasi Sorunu.....	87
<i>Kesim İki:</i>	
Sınıflararası Savaşım.....	108
I-Sosyalizm ve sınıf savaşımı.....	108
II-Savaşım hangi sınıflar arasında?.....	116
III-Nasıl bir savaşım?.....	123
(a) Demokratik ve parlamenter yöntem.....	123
(b) Solun seçim kazanma olanağı.....	133
(c) “Filipin tipi demokrasi” nin reddi.....	148

IV-Savaşının niteliğine ilişkin tartışmalar üzerine	161
Kesim Üç:	
Öncü Sınıf Sorunu.....	168
I-T.İ.P.nin görüşü ve parti tüzüğü'nün 53.maddesi.....	168
II-Öncü,asker-sivil aydınlar mı, işçi sınıfı mı?.....	176
III-Öncü sınıf sorunu ve gerçekler.....	185
BÖLÜM DÖRT:	
İÇİNDE BULUNULAN AŞAMA-DEVİRİMCİ EYLEMİN NİTELİĞİ	
ÜZERİNE TARTIŞMALAR.....	191
Kesim Bir:	
T.İ.P.nin görüşü.....	191
Kesim iki:	
T.İ.P.nin sosyalist devrim anlayışına Avcıoğlu'nun eleştirisi ve görüşü.....	199
Kesim Üç:	
Milli demokratik devrimcilerin eleştirileri ve görüşleri 203	
Kesim Dört:	
T.İ.P.lilerin eleştirilere yanıtları.....	217
Kesim Beş:	
Tartışmalar üzerine.....	230
İKİ:	
BÖLÜNMENİN NEDENLERİ.....	239
BÖLÜM BİR:	
GENEL OLARAK.....	241
BÖLÜM İKİ:	
TOPLUMSAL VE SİYASAL YAPIDAN KAYNAKLANAN NEDENLER	243
Kesim Bir:	
Siyasal Baskı ve 1960'da solun hazırlıksız durumu.....	243
Kesim İki:	
Emekçi kitlelerin ağırlıklarını duyuramamaları.....	247
Kesim Üç:	
Küçük burjuvazinin sosyalizmi yozlaştırması.....	250
BÖLÜM ÜÇ:	
ÖRGÜTLENME YETERSİZLİĞİNDEN KAYNAKLANAN NEDENLER.....	252
Kesim Bir:	
T.İ.P.nin örgütsel eksiklikleri.....	252
Kesim İki:	

Örgüt dışı kalma.....	259
BÖLÜM DÖRT:	
BİREYSEL VE SINIFLAR NEDENLER.....	265
<i>Kesim Bir:</i>	
Sosyalistlerin genellikle küçük burjuva kökenli olmaları.....	265
<i>Kesim İki:</i>	
Gençlik psikolojisi ile parlamenter savaşımın uyumsuzluğu.....	271
<i>Kesim Üç:</i>	
Kişisel çekişmeler.....	275
ÜÇ	
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	287
DÖRT:	
EKLER.....	301
BİR:	
Kemal Tahir ile soldaki bölünmeler üzerine	
12 Şubat 1970.....	303
İKİ:	
Bugün ne diyorlar?.....	313
I-Prof.Sadun Eren-23 Kasım 1997.....	313
II-Yusuf Ziya Bahadın-19 Kasım 1997.....	328
III-Prof.Dr.Sencer Divitçioğlu-13 Ocak 1998.....	331
IV-Muzaffer İlhan Erdost - 19 Ocak 1998.....	334
V-Fethi Naci-(1997).....	340
VI-Prof.Dr.Gülten Kazgan- 17 Kasım 1997.....	351
VII-Doğu perinçek - 30 Aralık 1997.....	356
KAYNAKÇA.....	381
1-Özel görüşmeler.....	381
2-Yeniden görüşlerine başvurulmalar.....	382
3-Kitaplar.....	383
4-Yazılar.....	384
5-Konuşmalar.....	398
6-Demeçler.....	400
7-Röportajlar.....	400
8-Belgeler.....	401
9-Sürelî yayınlar.....	401
DİZİN.....	402

İKİNCİ BASIM İÇİN “ÖNSÖZ”

12 Mart 1971’de ülkemizin yazgısına doğrudan egemen olan ve yurt dışından güdümlü faşist güçlerin başlıca amacı, gelişerek oluşan toplumsal uyanışı boğmaktı. Bu amaçlarını gerçekleştirmenin bir yolu kendilerine uygun yapısal ve yasal düzenlemeleri yapmak ise, bir yolu da Türk solunu sindirmek, giderek ellerinden geldiğince ortadan kaldırmak, sol görüşü benimseyenleri terörize etmektir. Bu nedenle de, her türlü acımasız baskı, işkence günlük olaylardan olmakta gecikmedi. Yalnız solcular değil, faşizme, yarı sömürgeleşmeye, vurgun düzenine karşı olan, Atatürkçü düşüncüyü benimseyen aydınlar da tutuklandılar, işkenceden geçirildiler. Ne var ki, bu toplumcu ve ilerici çevrelerin büyük çoğunluğu, 11 Mart 1971 günü, toplum düşmanlarına karşı el ve gönül birliği yapacak yerde, birbirlerine karşı acımasız bir savaşım vermekteydiler. Hatta, kimileri ülke gerçeklerinden o denli kopmuşlardı ki, içlerinden başlangıçta 12 Martçılara destekleme ve kutlama mesajları gönderenler çıkacaktı !

Sol kendi içinde neden parçalanmıştı, bölünmüştü ? Ben 12 Mart öncesine rastlayan günlerde bu sorunun yanıtını bir yandan sol odakların yayınlarını inceleyerek bulmaya çalışırken, bir yandan da onların ileri gelenleriyle, önderleriyle ve bu arada dönemin sol kuramcıları ile görüşerek, onlara soru sorarak, kar-

şıklıkla tartışarak belirleme girişiminde bulunmuştum. Bu girişiminin sonuçları *“Türkiye’de Soldaki Bölünmeler”* adı altında yine 12 Mart’tan önce kitap olarak yayınlandı. 12 Mart gelip çatığında ise, sol kesim içinde birbirlerini *“revizyonist”, “emperyalizmin ajanı”, “kalpazan”* ve benzeri nitelendirmelerle suçlayanlar, 12 Mart faşizmince aralarında ayırım yapılmaksızın tutuklandılar, zindanlara atıldılar, işkence gördüler. **Bora Gözen, İbrahim Kaypakkaya** gibi kimileri ise öldürüldü. Sonunda 12 Martçılar’ın elinden sağ olarak kurtulabilenleri ise, onlara bir darbe daha indirmek üzere 12 Eylülcüler bekleyecekti. Ama **Uğur Mumcu**’nun öldürülmesiyle acısını bir kez daha yaşayacağımız ilerici aydınlar üzerindeki terör bitmeyecekti.

Kitap yayınlandıktan sonra, araştırma ve çalışmalarım sırasında kendisi ile de görüşmüş ve düşüncelerine ve savlarına kitapta yer vermiş olduğum **Aziz Nesin**, *“Kitapta ortaya konanlar bugünden çok yarın için önemli. Yirmi-yirmi beş yıl sonra bu kaygılar unutulup gidecek, O zaman bu kitabı okuyanlar kim kime karşı neyi savunuyormuş görüp anlayacaklar, umarım bir ders de almış olurlar.”* demişti. Aradan yirmi yedi yıl geçti. Bu süre içinde çok şey değişti. Ama hâlâ, eskisi ölçüsünde olmasa da olsa yirmi yedi yıl öncekileri bir oranda andıran suçlamaların zaman zaman karşılıklı olarak yapıldığını görebiliyoruz.

*“Türkiye’de Soldaki Bölünmeler”*i hazırlarken kendileri ile konuştuğum, görüşlerinden yararlandığım, kitapta saptamalarına ve savlarına yer verdiğim kişilerden **Bora Gözen, İbrahim Kaypakkaya** ve dostum **Uğur Mumcu**’dan başka, **Doğan Avcıoğlu, Behice Boran, Hikmet Kıvılcımlı, Hamdi Konur, Hasan Hüseyin Korkmazgil, İdris Küçükömer, Aziz Nesin, Muvaffak Şeref ve Kemal Tahir** de artık aramızda değiller, onları yitirdik. Bu kitabı yeniden yayınlamamın bir nedeni de, onların *“Türkiye’de Soldaki Bölünmeler”*’in sayfaları içinde

kalmış olan görüşleri ve düşünceleri ile yeni kuşakları tanıştırmak istemem oldu.

Öte yandan, yitirdiğimiz bu yurtseverler dışında kalan ve o zaman kitaba katkıda bulunan öteki kişilere yeniden başvurdum. Aradan geçen bunca zaman sonra, yirmi yedi yıl önce söylediklerini, bu süreç boyunca olup bitenleri şimdi yeniden değerlendirmelerini istedim. Bu isteğimi karşılayanların verdikleri yanıtlar, kuşkusuz, o günlerde yaşananların, bunların sonraki dönemlerdeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak.

İlk basımda belirtilen görüşleri yine olduğu gibi korudum. Buna karşılık, bu arada kendime ait bazı küçük değerlendirmeleri yer yer güncelleştirmeye çalıştığımı belirtmem gerekiyor. .

*“Türkiye’de Soldaki Bölünmeler”*i ben yazdım ama bu yazımın söylenenleri, yazılanları derleyip toparlamaktan öteye geçmiyor. Kitap, ona katkıda bulunanlarındır.

Çetin Yetkin

BİRİNCİ BASIMIN “ÖNSÖZ”Ü

Türkiye’de sol kanat içindeki kümelenmeler, yürüttükleri savaş sanki egemen çevrelere karşı değil de, yine sol kanat içinde yer alan öteki kümelere karşı imiş gibi davranıyorlar.

T.İ.P. (Türkiye İşçi Partisi) yeni kurulduğu günlerde parti toplantıları egemen çevrelerin adamlarınca basılır, zorbalık gösterilerinde bulunulurdu. Bugün bu iş artık egemen çevrelerin işi olmaktan çıkmış bulunuyor: Sol guruplar onları aratmıyorlar. Yine bunun gibi, önceki yıllarda T.İ.P. yöneticileri iktidar partisini suçlardı, bugün bu yöneticiler birbirlerini suçluyorlar.

24 Kasım 1969 günü gazetelerde şu haber yer alıyordu: **“ARENCİLERLE DEMOKRATİK DEVRİMCİLER ÇATIŞTI - T.İ.P. KONGRESİNDE ÇIKAN KAVGADA 10 YARALI VAR”**. Şu da 27 Kasım 1969 günlü gazetelerin birinci sayfalarından: **“T.İ.P.Lİ GENÇLER T.İ.P. ANKARA İL MERKEZİNİ BASTI”**... İşin bir yönü bu.

19 Kasım 1965 günlü ve 138 sayılı Yön dergisi Dr.Hikmet Kıvılcımlı’nın “Atma Avcıoğlu Din Kardeşiyiz” adlı bir yazısını olduğu gibi yayınlamıştı. Yazarın Yön ve yazarları, onların yazdıkları için kullandığı nitelendirmelerin bazıları şunlardı: *“kadrocu kalpazanlar”, “ideoloji turşuları”, “ideoloji kusmukları”, “kadrocu karganın kılavuzluğu”*... Yön de buna karşılık olarak Kıvılcımlı’yı, *“müptediler {ilk başlayanlar} için 40 yıl önce yazılmış Marksist el kitapları”* aşamasında kalmış gösterecekti. Aynı derginin 12 Ağustos 1966 günlü 176. sayısında ise Muvaffak Şeref: *“Türk sosyalizminin akibeti küçücük akıllarını hâlâ küçük hesaplarda ve kulisler-*

de kullanan küçük bir tutam aydının eline bırakılamaz” di-yordu.

Behice Boran, “aynı nitelikte Sökanvari suçlama-lar”⁽¹⁾ sözlerini Mehmet Ali Aybar için kullanıyor, bir süre sonra da bu kere Aybar, Behice Boran, Sadun Aren gibi parti içindeki muhalifleri için şöyle diyordu: “*Şu bizim aydınlar var ya, onların çoğu belkemiği olmayan yaratıklardır. Bunun için her şekli kolaylıkla alabilirler. Bizim mücadelemiz bunlarla da olacaktır. Sosyalizme bu tip aydınların sahip çıkması, sos-yalizm için en büyük tehlikedir..... Ortada fikir yok ki, fikir ihtilafı {uysmazlığı} olsun. Tezvirat {yalanlar dolanlar} var, iftira var..... Yalancılara karşı mücadelemize devam edece-ğiz.”*⁽²⁾ Bir gün sonraki gazetelerde Aren’in bu sözlerle yanıtı ise şöyle olacaktı: “*Ne menem bir kişi olduğunu zaten ortaya koymuştur..... Aybar en geri burjuva çevreleriyle yarış halin-dedir.*”⁽³⁾

Bir süre önce de Adnan Cemgil, Aren’in “*Amerika-nofil*”, Çetin Altan’ın “*megalo-mitoman*” olduğunu söylemiş-ti.⁽⁴⁾

Çetin Altan ise soldaki çatışmaları “*Şark usulü bir sos-yalist tokuşma*” olarak nitelendiriyor.⁽⁵⁾

⁽¹⁾ Dr. Faruk Sökan, dönemin İçişleri Bakanlarındandı. Solcuların nefes alışlarını bile dinlediğini söyleyerek avrı bir ün kazanmıştı

⁽²⁾ Behice BORAN: “*T.I.P.deki Olayların İçyüzü*”; Akşam, 30 Kasım 1968

⁽³⁾ Cumhuriyet, 17 Kasım 1969

⁽⁴⁾ Cumhuriyet, 18 Kasım 1969.

⁽⁵⁾ Adnan CEMGİL: “*Sosyalistlik mi? Sosyalistimsilik mi?*” . Forum, 15 Mayıs 1969, sayı 363.

⁽⁶⁾ Akşam, 18 Kasım 1969, “Tay” köşesinde

Bir başka sol küme, T.İ.P.nin tüm yöneticilerini ve onlardan yana olanları Türk ulusal kurtuluş savaşını baltalamakla görevli *“emperyalist ajanı”* olarak nitelendirmektedir.⁽⁶⁾ Ne var ki, bu küme de bugün ikiye bölünmüştür ve şimdi her biri ötekisini *“küçük burjuva kuyrukçuluğu”* ve *“sapma”* ile suçlamaktadır. *Türk Solu* dergisi bu küme içindeki bölünme karşısında şöyle diyerek acı bir gerçeği dile getirmiş bulunuyor: *“devrimciler arasındaki tartışmaların kaba kuvvete dayanılarak çözümlenmesi eğilimine kesinlikle karşıyız.”*⁽⁷⁾ Ama bu arada yurt dışında yayınlanan bir kitapçık bu gurubun tümü için diyor ki: *“emperyalizm ajanları, Türkiye’de de aynı metodu kullanarak, işçi hareketini parçalamak, anti-emperyalist savaşın gelişme sürecini durdurmak için ‘bilimsel sosyalizm’ ve ‘anti-emperyalizm’ maskesine bürünmek çabasındadırlar. ‘Milli Demokratik Devrim’ kalpazanlığı bu ümitsiz çabanın açık bir belirtisidir.”*⁽⁸⁾

Türkiye’de sol akım neden bu noktaya geldi dayandı? Anlaşmazlıkların ve suçlamaların teorik ve pratik nedenleri nelerdir? Ve herşeye karşın bütün bu kümeler nerelerde birleşiyorlar? Çözüm olanakları nelerdir?

Bu kitabın konusu budur. Amacı, bu soruların karşılıklarını bulmaktır.

Dr.Çetin Yetkin

(6) Örneğin; Aydınlık, Ağustos 1969, sayı 10, s. 243.

(7) 27 Ocak 1970, sayı 115.

(8) *“Milli Demokratik Devrim’e İzcılık”*; Uyarı ynn., s. 3 (Yazarı ve yayımlandığı yer belirtilmemiştir).

İNCELEMENİN YÖNTEMİ ÜZERİNE

Türkiye’de soldaki bölünmeler dört ana başlık altında incelenecektir. Her şeyden önce bu bölünmelerin daha iyi kavranabilmesini sağlamak amacı ile 1960’dan sonra beliren bölünmelere ana çizgileri ile **“GİRİŞ”**de değinilecek, **“TEORİK PLANDAKİ TARTIŞMALAR”**da ise çatışmalara, bölünmelere yol açan savlar, düşünceler, yorumlar karşılıklı olarak incelenmeye çalışılacak. Daha sonra da, kural olarak kuramsal uyumsuzluk çıkarmak için kuramsal uyumsuzluk çıkarılamayacağına göre, bu tartışmalara yol açan nedenler üzerinde bir çözümleme girişiminde bulunulacak. Kuşkusuz, en sonunda da birleşme olanaklarını **“ÇÖZÜM ÖNERİLERİ”** çerçevesinde aramak gerek.

Bu çalışmada izlenecek sıra bu. Bu sıra izlenirken de elden geldiğince kapsamlı bir kaynak araştırması yapıldı. Ne var ki, yazılı kaynakların yanı sıra da soldaki bölünmelerde kavgaya karışmış kişilere ve konu üzerinde *uzman* sayılan ya da bu alanda ayrıntılı bilgisi olan kişilere gidildi, görüşleri alındı, şu ya da bu nedenle üzerinde yazı yazılmamış sorunlara onlardan bir yanıt arandı. Bu kişilerin değişik görüşlerden olmalarına (bir yan tutmayanlar için söylemiyorum bunu) ve hiç olmazsa bir bölümünün de gençlik kesiminden olmasına özen gösterildi. Bununla birlikte kimileri, kendilerince doğru nedenledir kuşkusuz, konuşmaktan kaçındılar, kimi kişilerle ise bağlantı kurmak olanağı bulunamadı.

Konuşmalar banda alındı. Bu nedenle de metin içindeki alıntılar, konuşan kişinin kendi sözleri ve anlatımıdır.

Kitabın yöntemi açısından önemli bir noktaya daha değinmek gerek: Konuya kişisel bir açıdan bakmak söz konusu olmadı ama, okuyucu yine de zaman zaman yapmış olduğum yorumlamalarıma ve değeriendirmelerime katılmayabilir. Ama, asıl amaç, çatışmaların ve nedenlerinin sistematik bir görünümlünü vermeğe çalışmak olduğu için olasılığınca *belgesel* olmak istenmiş ve bu kayđı ile de yer yer geniş alıntılar yapılmıştır. Böylece, az da olsa yaptığıım yorumlara katılmayanlar, çeşitli kaynaklar ve görüşler bir arada verilmiş olduğu için, kendi değeriendirmelerinde bunlardan yararlanabileceklerdir.

GİRİŞ

GİRİŞ

1960'dan SONRA BELİREN BÖLÜNMELERE GENEL BİR BAKIŞ

Solun 12 Mart 1971 öncesi parçalanmış durumunda küme-
lenmelerin ve bunlar içinde yer alan kişilerin çatışmaya varan
tartışmalarını incelemeye girmeden önce her birinin temel görü-
şünü, yayın organlarını ve başlıca hangi sol guruba karşı olduğu-
nu çok kaba çizgilerle olsa da belirtmek tartışmaları izlerken o-
kuyucuya yararlı olacak.

“Yön” dergisinin ilk sayısı 20 Aralık 1961’de yayınlandı.
Bu tarihte Yön, yaklaşık olarak, Türkiye’deki sol düşünürlerin
tartışma alanıydı. Bu nedenle de, dergi ilk sayılarında tutarlı bir
görüş çizgisinde değildi. 1970 yılına gelindiğinde artık her biri
ayrı bir grup içinde dağınık olarak bulunanların büyük çoğun-
luğu o günlerde aynı dergi çevresinde toplanmışlardı. Ancak,
Türkiye İşçi Partisi’nin (T.I.P.) gelişmeye başlaması Yön’ün
görüşlerinin de belirgin bir çizgiye oturmasına yol açtı. Bu çizgi

T.İ.P.nin görüşlerine ters düşüyordu. Gerçekten de, Yön, T.İ.P. yöneticilerini *dogmatik* ve *hayalci* bulmakta kendisi daha pratik olmak istemekte ve bu nedenle de somut sorunları söz konusu etmekteydi. Ne var ki, Yön ve T.İ.P. arasında yoğunluğunu giderek artan karşıtlığa karşın, dergi yine de çeşitli görüşlere yer veriyordu. Öyle ki, hem *bilimsel sosyalizm*'den yana olanlar, hem de *burjuva sosyalizmi*'ni savunanlar, Yön'de aynı anda yazabiliyorlardı.⁽¹⁾

Yön'ün çizgisi zamanla daha bir açıklığa kavuştu ve bu çizgiyi özümseyemeyenler teker teker dergiden koptular. Doğan Avcıoğlu'nun önderlik ettiği bu akım, 21 Ekim 1969'da çıkarılmaya başladığı haftalık "Devrim" gazetesini ile daha da belirginleşti.

Belirginleşen bu görüş şöyle özetlenebilir:

Türkiye, az gelişmiş bir ülkedir, bu nedenle de işçi sınıfı hem sayıca azdır ve hem de bilinçsizdir. İçinde bulunduğu bu koşullar işçi sınıfının devrimci eyleme öncülük etmesini olanaksızlaştırmıştır. Oysa, Türkiye'deki ara tabakaların, asker-sivil aydın zümrenin, kökeni tarihimizde bulunan devrimci bir geleceği vardır. Öncülük bu kesimlerdedir ve onlarda olmalıdır. Öte yandan, Türkiye'de solun seçim kazanıma olanağı yoktur, çünkü toplumumuz ters bir biçimde koşullandırılmıştır ve kapitalistlerin, ağaların, tefecilerin... ördüğü bir ağ içinde tutsaktır. Parlamantoda çoğunluğu sağlayarak iktidara geçmek sol için bir düşündür. Olanaklı olsa bile, bu, çok uzun bir süreyi gerektirir ki, Türkiye'nin bu süreye dayanma gücü yoktur. Ne var ki, devrimci bir yönetim toplumdan yana olursa, toplum onu kendiliğinden

⁽¹⁾ D.ŞİŞMANOF: "*Moskova'nın Gözüyle Bugünkü Sosyalizm*", Yön, 6 Ocak 1967, sayı 197, (Yazının başlığının Yön tarafından konulduğu anlaşılmaktadır).

destekleyecektir.

Yön’de başlayan, Devrim’de süren bu görüşü, “*Sol Kemalizm*” olarak nitelendirebiliriz.

Bu “*Sol Kemalizm*” akımı başlıca T.İ.P. ve bu parti içindeki ya da onu destekleyen çevrelerle çatışma durumundaydı. Milli Demokratik Devrimciler ile tam bir anlaşma içinde olmasa bile, hiç olmazsa bu gurubun bir bölümü ile T.İ.P. ile olduğu ölçüde bir uyumsuzluk söz konusu değildi.

T.İ.P.ne gelince; bu parti, 1970’de kendi içinde üçe bölünmüş olmakla birlikte bunların temelde birleştikleri noktalar çoktu. T.İ.P. bir bütün olarak ele alındığında, Doğan Avcıoğlu’nun önderlik ettiği akımın karşıtı düşünceleri öne sürdüğü görülüyordu.

T.İ.P.ne göre sosyalizm, son çözümlemede toplumsal sınıflar arasındaki çelişkilerin işçi sınıfından yana çevrilmesi sorunuydu. Sosyalizm, işçi sınıfının ideolojisiydi ve bu nedenle de devrimci eyleme onun öncülük etmesi gerekiyordu. İşçi sınıfını ve onun siyasal örgütünü bir yana iterek girişilecek bir eylem, sosyalist bir eylem olamazdı. Gerçi Türkiye’de işçi sınıfı sayıca pek büyük değildi ama hızla çoğalmakta ve bilinçlenmekteydi. Kaldı ki, Türk toplumu *Ulusal Kurtuluş Savaşı*’ndan bu yana ve 27 Mayıs ile demokratik haklarının çoğunu elde etmiş bulunuyordu. İşçi sınıfının öncülüğünde olmayan girişimler ya daha başında başarısız olacak ya da kısa sürede yozlaşacaktı. Sömürülmekte olan emekçiler uyarılıp ve bilinçlendirilirse T.İ.P. parlamentoda çoğunluğu sağlayabilecekti.

Bu ana değin açıklamaya çalıştığım görüşler ve düşünceler, Doğan Avcıoğlu ve çevresi ile T.İ.P. arasında kesin görüş ayrılığının bulunduğunu açıkça ortaya koyuyor. T.İ.P.nin görüşleri, kendi içindeki bölünmenin iyice belirginleşmesine değin, “Öncü” gazetesi (bir ara), “Vatan gazetesi (bir ara), haftalık ve aylık

“Sosyal Adalet”, “Dönüşüm”, “Ant”, “Forum” ve “T.İ.P. Haberleri” ... ile savunulacaktır.

Ote yandan, T.İ.P.ne göre, sosyalist savaşım (mücadele) ile anti-emperyalist savaşım birlikte yürütülmeliydi. Çünkü, ekonomik bağımsızlık olmadıkça, siyasal bağımsızlıktan da söz edilemezdi. Ekonomik bağımsızlık ise, ancak sosyalizm ile elde edilebilirdi. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda anti-emperyalist savaşım yapılmış ama sosyalizme geçilmediği ve bu savaşımında sosyalizm de amaçlanmadığı için siyasal bağımsızlığımız yeniden yitilmiştir. Bu nedenle de, sosyalist ve anti-emperyalist savaşımı birbirinden ayırmak olanaksızdı.

T.İ.P. içindeki bütün gurupların benimsedikleri bu son görüşe daha sonraları parti dışında kalan kimi sosyalistler ile partiden çıkarılan ya da kopanlardan bazıları karşı çıkarak **Milli Demokratik Devrim** görüşünü ortaya atarak bu görüş çevresinde toplandılar. Gerçi 1970 yılının sonlarına gelindiğinde parti içinde de çok sayıda **Milli Demokratik Devrimci** de vardı ama, gerek partinin o güne değin gelen genel çizgisi, gerek parti tüzük ve programının Milli Demokratik Devrimcilerle eleştirilmesi, gerekse bunların T.İ.P. yöneticilerinin tümüne karşı olmaları ve bir bölümünün de partiye üye bulunmaması nedenleriyle bu gurubu T.İ.P. dışında ele almak gerekiyor.

T.İ.P.'nin kendi içindeki bölünmelere dönersek: ilk *toplu* düşünce ayrılığı 1964 İzmir Büyük Kongresi'nde, parti tüzüğü'nün 53 maddesinin parti organlarına seçileceklerin yarısının emekçi olmalarını öngören hükmü nedeniyle su yüzüne çıkmış ve bunu “*suni*”, “*sosyalizme aykırı*” ve “*aydınlarla emekçilerin arasını açıcı*” nitelikte bulan bazı partililer eleştirilerde bulunmuşlardı. Bu eleştirileri yapanların bazıları partiden ya ayrılmış ya da çıkarılmışlarsa da, 1970'in sonlarında bu sorun bu açıdan ayrı bir bölünmeye yol açmış bulunmuyordu.

T.İ.P. içinde sonraki kongrede iyice belirginleşen bölünmeler ise şöyleydi:

Mehmet Ali Aybar'ın parti genel başkanlığına getirilmesini izleyen yıllarda parti içinde önemli bir uyuşmazlık çıkmamış ve **Aybar** genellikle tutulmuştu. Ne var ki partiden toplu çıkarmalar, milletvekili adayları sorunu ve en önemlisi, **Aybar**'ın yetkili parti organlarından bağımsız demeçler vererek *Türkiye'ye özgü, özgürlükçü* yeni bir sosyalist anlayışı ortaya atması nedenleriyle, ona karşı bir oluşum varlık kazanmakta gecikmeyecekti. 1970'de "**Forum**", **Aybar** ve çevresinin görüşlerini yansıtıyordu.

Sadun Aren ve **Behice Boran**'ın öncülük ettiği bazı partililer, sosyalizmin bir üretim biçimi olduğu, bu nedenle de Türkiye'ye özgü bir üretim biçimi olarak sosyalizmden söz edilemeyeceği ve sosyalizmin özünün zaten özgürlükçü bulunduğu gerekçeleriyle **Aybar**'a karşı bir cephe oluşturdular. Bu cephe, önce "**Tüm**"ü dört sayı olarak yayınladı, sonra da "**Emek**" dergisini çıkarmaya başladı. Bu grup genellikle bu derginin adıyla anılıyordu.

Zaman zaman ayrı bir grupmuş gibi ele alınmış olan partili sendikacıların ise, *sendikacılar* olarak ayrı bir birlik oluşturdıkları da bir gerçek idi ise de, bu "birlik"ın bazan öne sürüldüğü gibi ayrı bir teorik-pratik görüşü bulunmuyordu. Uyuşmazlıkları milletvekili adayları sorunundan kaynaklanmıştı.

Ayrı bir grup olarak yukarıda sözü edilen ve uzunca bir süre kendi içinde bir görüş ayrılığı bulunmayan *Milli Demokratik Devrimciler*'in savına göre ise; Türkiye sosyalist bir savaşım yapacak aşamada değildi. Ülkenin feodal yapısı ve yarı-bağımlı olması buna engeldi. O halde önce anti-feodal ve anti-emperyalist savaşım verilmeliydi. İlk sorun, demokratik özgürlüklerin ve bağımsızlığın sağlanmasıydı. Sosyalizme ancak bu

aşamaya ulaşıldıktan sonra geçilebilirdi. Anti-emperyalist savaşım, devrimci eylemin “*milli*” olmasını gerektiriyordu. Bu nedenle anti-emperyalist savaşıma, işçi sınıfından başka bütün öteki “*milli*” güçler de katılmalıydı. Sınıflar arası bir birlik (ittifak), bir güçbirliği gerekliydi.

Milli Demokratik Devrimciler, görüldüğü gibi, **T.İ.P.**nin temel savına tümüyle karşı çıkmaktaydılar. Buna karşılık, asker-sivil “*ara tabakalar*”, “*milli*” güçlerden oldukları için savaşım kadroları açısından **Doğan Avcıoğlu** ve çevresi ile bu açıdan aralarında bir yakınlık bulunuyordu. İkisi arasındaki ayrılık kendini daha çok bu milli demokratik devrime işçi sınıfının öncülük edip etmeyeceği konusunda gösteriyordu.

Milli Demokratik Devrimciler düşüncelerini “**Türk Solu**”, “**Aydınlık**”, “**İşçi-Köylü**” ve “**Devrimci T.İ.P. Haberleri**” ile savunmuşlardır.

Bu gurup da sonunda kendi içinde ikiye bölündü. Her bölüm, ötekisini işçi sınıfının öncülüğünden sapmakla suçladı. Bunlardan biri **Mihri Belli**’nin önderi olduğu “**Aydınlık**” dergisini çıkarmayı sürdürdü, ötekisi de “**Türk Solu**”, “**İşçi-Köylü**”den başka “**Proleter Devrimci Aydınlık**”ı yayınladı.

Genellikle “**Ant**” dergisinde odaklandığı kabul edilen **İdris Küçükömer** ve çevresinin görüşlerine değinmeden önce bu derginin durumunu da kısaca belirtmek gerek: Her ne kadar **Küçükömer** ve arkadaşları bu dergide yazmakta idi iseler de, dergi ile bu çevre arasında bir sözcülük, yayın organlığı ve yazarlık ilişkilerinin bulunduğu söylenemezdi. Bununla birlikte, bu çevrenin, derginin tutumunu da zaman zaman etkilemiş olduğu da bir gerçektir.

1967 yılı başında çıkmaya başlayan **Ant**, önceleri **T.İ.P.**nin sesini duyurmak amacına yönelmiş ve partinin görüşünde olanlara sayfalarını açık tutmuştu. Fakat soldaki bölünmeler ister iste-

mez **Ant**'ı da etkilemiş, **Aybar** olayından sonra dergi, **Aybar** ve çevresine karşı cephe almıştı. Buna koşut olarak da **Aybar**'ı tutanlar dergiden ayrıldılar. 1970 yılı başında **Ant** yeni bir atılıma girişmişti. Bu yeni atılım içinde de **T.İ.P.**'nin genel çizgisini destekler durumdaydı ama henüz kesin bir tutum içine de girmiş değildi.

Ant'ın yeni atılımına gelince: dergiye göre devrim *kesintisiz*'di. Asıl amaç sosyalizmdi ama sosyalizmin çeşitli aşamaları da olabilirdi. Bu yolda ilerlerken iki görev vardı: Birincisi sosyalist örgütlenme, ikincisi de bu örgütün öncülüğünde bir ittifaklar dizisi içinde iktidara gelmekti. Bu iktidar, demokratik halk iktidarı olacaktı. Fakat devrim kesintisiz olduğundan, bu aşamadan sonra işçi sınıfı kendi iktidarını yalnız başına gerçekleştirecekti.

Bu görüşün milli demokratik devrim savından başkılığı, **Antçı Doğan Özgüden**'e göre, milli demokratik devrimcilerin sosyalist devrimi adeta bir yana itip, başlı başına bir milli demokratik devrim "*fetişi*" yaratmış olmalarına karşılık **Ant**'ın görüşünde milli demokratik devrimin yalnızca bir aşama olarak ele alınması noktasında toplanıyordu.⁽²⁾

Çeşitli tepkiler doğuran "*Düzenin Yabancılaşması - Batılılaşma*" adlı kitabı ile Osmanlı-Türk tarihini yeni bir görüş açısı ile değerlendiren **İdris Küçükömer** ve çevresindekiler ise, o gün için ittifak kurulacak sınıf ve tabakaları iyi değerlendirmek ve onları tarihsel gelişim içine oturtmak gerekiyordu. Bu çevreye göre Osmanlı devlet aygıtını herhangi bir sınıfın kesin olarak ele geçirememesinden dolayı yöneticiler (bürokrasi) belli bir özerklik kazanmış ve bu özerkliği sömürüden olasılığınca yararlanmak, başka bir deyişle artık-ürün, zamanla artık-değer elde etmek amacı ile sürdürmüştü. Değeri yaratan köylünün ve emekçinin

⁽²⁾ **Doğan ÖZGÜDEN** ile 10 Mart 1970'de yapılan görüşme.

karşısında bunu sömüren Osmanlı bürokrasisi işçi sınıfının oluşumu ile birlikte işçi-köylü-emekçi ile belirtilebilecek halk cephesinin karşısında yer almıştı. Ama bununla birlikte, bürokrasi de kendi içinde iki ayrı ideolojinin etkisindeydi: Batının üstünlüğünü onun üst-yapı kurumlarında gören batıcı laik bürokratlar (Jön Türkler, İttihad-ı Terakki, Cumhuriyet Halk Partisi) ile batıya karşı kendisini savunacak tek sığınak olarak dine kapananların dayanağı olan İslamcı doğucu halk cephesinin (Hürriyet Ve İtilaf, Birinci Meclis'teki İkinci Gurup, Demokrat Parti, Adalet Partisi) temsilcileri.

Tarihsel çözümde **Küçükömer**'ce belirtilen bu iki gurubun da emperyalizme hizmet ettiği, bununla birlikte İslamcı doğucu cephenin özlemlerine dayanan kadroların Türkiye'deki üretim güçlerini geliştirdiği, geniş halk kitlelerine dayandığı, oysa batıcı laik bürokratların halktan kopuk kaldığı, *"halka rağmen"* yönetimde bulunduğu öne sürülmekteydi. Emperyalizmin girişi ile belirginleşen emek-kapital-emperyalizm-Türkiye halkı gibi çelişkilerin yanı sıra devlet-halk çelişkisi artık eskisi gibi değilse bile yine önemli bir oranda sürdüğünden, yapılacak anti-emperyalist ve sosyalist eylemde bu tarihsel gerçeği göz önünde tutmadan, bürokratik koşullandırmayı silmeden, halk ile birlikte olmak olanaksızdı. **Küçükömer**'e göre, kısacası, sosyalistler bürokratlar karşısındaki tutumlarını doğru olarak saptamadıkça köklü bir eyleme girmeleri güçtü.

Küçükömer ve çevresiyle çatışanlar ise, asker-sivil aydın kesimlerin devrimci bir geleneğe sahip olduğunu söyleyen ve **Avcıoğlu**'nun sözcülüğünü yaptığı akım ile **Milli Demokratik Devrimciler**'in her iki gurubuydu.

BİR

**KURAMSAL
TARTIŞMALAR**

BÖLÜM BİR

TEORİ VE PRATİK

Kesim Bir

TEORİ-PRATİK İLİŞKİSİ ÜZERİNE

TARTIŞMALAR

Elc alınan dönem içinde sosyalist teorinin gerçekliği ile kesinliği ve bu teorinin pratik ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi, sol içinde belki de en az tartışılan, ama yine tartışılan bir konuydu.

Kişinin “*sosyalistim*” diyebilmesi için sosyalizmin teorisini benimsemesi gerekli olduğuna göre, teorinin geçerliliği ister istemez savunulacaktı ama iş teori-pratik ilişkisine gelince, değişik görüşlerin ortaya atılması da gecikmeyecekti. Ne var ki, kendilerinin sosyalist olduğunu öne süren bazı kişiler de bilimsel sosyalizmin geçerliliğini bile zaman zaman kuşkulu görmekten geri kalmıyorlardı.

Bu konudaki görüşlere ve tartışmalara kısaca bir göz atalım:

O dönemde bilimsel sosyalist teoriyi “*değişken*” olarak nitelendirenlerin başında Şevket Süreyya Aydemir gelmekteydi. Diyordu ki:

“Sosyal doktrinler mutlak değildirler. Ebedi değildirler. Daima değişir ve şartların içinde gelişirler. Mesela, sosyalizm böyle bir doktrindir.”⁽¹⁾

“Türkiye’nin gerçekleri açısı”ndan da olsa, Kemal Tahir de buna yakın bir görüşteydi:

“Dünyada bir tek sosyalizm var, o da bilimsel sosyalizm diyorlar. Hâlâ da bu lakırdıyı söyleyen var Türkiye’de. Onlar işte hani mumyalaşmış adam iyice..... Yani, Marx’ın 1860’da yazdığı sözleri, aynen burada kullanacağız diyor. Yani hiç onun üzerinden geçmeden, ondan yeni bir keyfiyet çıkarmadan. Kendi gerçeklerimizle onu karşılaştırıp, ondan bir fikir, bir aydınlık almadan, gerekli ayırmaya lüzum görmeksizin, ‘hazır’ diyor.”⁽²⁾

Mehmet Ali Aybar ise, 1962 Eylül’ünde *Vatan* gazetesinde yayınlanan bir açıklamasında şöyle demişti:

“T.İ.P..... yüzde yüz yerli bir doktrin partisidir.”⁽³⁾

Aybar’ın bu “yerli” olmak savı zamanla gelişecek ve “Türkiye’ye özgü sosyalizm” aşamasına ulaşacak ve T.İ.P. içinde fırtınalar koparacaktır. Bu konuya birazdan değinilecek. Şimdilik yalnızca teorinin kendisini nasıl değerlendirmiş bulunduğunu incelemeyi sürdürelim.

T.İ.P. genel başkanı olarak partisinin *Fatih* ilçe kongresinde 28 Ağustos 1966’da yaptığı konuşmasında yer alan ve sert tepkilere yol açan şu sözleri ilginçti:

⁽¹⁾ Yön, 14 Şubat 1962, sayı 9.

⁽²⁾ Kemal TAHİR ile 12 Şubat 1970’de yapılan görüşme.

⁽³⁾ Konuşmanın metni: Yön, 26 Eylül 1962, sayı 41.

“.....Sosyalizmin kitaplarda yazılanları masa başında birbirimize tekrarlamak{la}..... kurulamayacağını..... bilmemiz şarttır..... Her toplumun kendine özgü tarihsel şartları ise başka başka olduğundan, sosyalizmin kuruluşunda, bu etkenlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir ki, bu da sosyalizmde kitapçılığa, taklitçiliğe, dogmacılığa asla yer bırakmaz..... Kitaplar bir bakıma fotoğraflara benzer. Fotoğraflar gibi kitaplar da, bir durumu, bir anı tespit ederler..... Gelişimin canlı akışını durdururlar.”⁽⁴⁾

Bu sert tepkilerden biri Vahap Erdoğan'dan geldi. Erdoğan, şöyle diyordu:

“Son zamanlarda T.İ.P. yöneticileri çevresinde bir teoriyi küçümseme, kitaplara dudak bükme eğilimi görülmektedir. “Kitapların yazıldıkları andan eskimeye başladıklarından” söz ediliyor. Tıpkı sosyalizm düşmanı burjuva yazarların yaptığı gibi, bilimsel sosyalizmi, “On dokuzuncu yüzyılın koşullarından doğma, bugünkü dünyanın yorumlanması için elverişsiz, modası geçmiş” bir düşünce akımı olarak nitelendirmeğe kadar ileri gidilmektedir artık.”⁽⁵⁾

Erdoğan, bu teoriyi küçümseme havasına “tam teorik hazırlık çağında olan genç İşçi Partililerin” kapıldığını görmekten üzüntü duyduğunu da belirtiyordu.⁽⁶⁾

⁽⁴⁾ Konuşmanın metni: Mehmet Ali AYBAR: “*Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm (Seçmeler: 1945-1967)*”, Gerçek yın., İstanbul, 1968, s.476-481.

⁽⁵⁾ Vahap ERDOĞDU: “*T.İ.P.Nereye Gidiyor? Ölümlükteki Devrimci Adım Ve T.İ.P.nin Tarihsel Görevi*”, Yön, 11 Kasım 1966, sayı 189.

⁽⁶⁾ Aynı yerde.

Bir süre sonra öteki bazı T.İ.P. yöneticileri de buna tepki gösterecekti. Bu konuda çıkan tartışmalar üzerine Sadun Aren, 11 Kasım 1968 günlü T.İ.P. Kurultayı'ndaki konuşmasında, ülkemizde sosyalist eyleme emekçi kitlelerin yeterince katılmamış bulunduğunu, bu eksikliğin sosyalizmden "*sapma*"lara yol açabileceğini, ancak bu tehlikenin sağlam bir teorik temel sayesinde önlenebileceğini belirttikten sonra:

"Sayın Aybar konuşmalarında, sosyalizmin bilimselliği meselesinde şüpheler izhar etmiştir. Bilimsel sosyalizmin kesinliği konusundaki şüphelerini, buna karşı olan kitapların okunmasını tavsiye ederek belli etmiştir. Eylemde belli bir fikre sahip olan partinin mensuplarına, bundan saptıracak fikirler telkin eden kitaplar tavsiye edilemez."⁽⁷⁾

dedi. Ayrıca, bu konudaki tartışmalar T.İ.P. içinde büyük tartışmalara yol açtı. O denli ki, Aren, artık partiyi yeniden bilimsel sosyalizm öğretisine bağlamak için savaştığını belirten demeçler verdi.⁽⁸⁾

Aren'in ve "**Emek**" gurubunun teori-pratik ilişkisi üzerine görüşleri ise kendi sözleriyle şöyleydi:

"Bilimsel sosyalist teori, en kaba çizgileriyle, bir bütün olarak insanların tabiatla ve bu bütünün parçaları olarak sınıfların birbirleriyle giriştikleri mücadelenin ortak hareket kanunlarının bulunması, bu yoldan edinilen tüm bilgi ve deneyimlerin soyutlanarak genelleştirilmesidir.

⁽⁷⁾ Konuşma metni: Ant, 19 Kasım 1968, sayı 99.

⁽⁸⁾ Örneğin; Milliyet, 3 Temmuz 1969.

Teori, geçmişteki deneyimlerden bugün ve gelecekteki kuşakların yararlanabilmesi için yol gösteren bir pusula, ışık tutan bir fenerdir. Pratik ise, teori ışığında yürütülen ve yürütülmesi sırasında edinilen deneyimlerle teoriyi zenginleştiren eylemin genel adıdır. Bu açıdan bakıldığında ‘pratik’ bir teknedir. Tekneye yerleştirilmeyen pusulanın paslanacağı açık, aynı şekilde, rotası çizilmemiş ve pusulası olmayan bir teknenin kayalara çarpmadan ya da yolunu kaybetmeden karşı kıyıya ulaşacağı şüphelidir. Pusulayla teknenin, bir başka deyişle bilimsel sosyalist öğreti ile işçi sınıfı hareketinin, bir araya gelmesi, teknenin pupayelken ve tehlikesizce karşı kıyıya gidebilmesinin ön şartıdır.”⁽⁹⁾

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, Aren ve Emek dergisi çevresinde toplananlar, kendilerinin teoriye katı ve mutlak olarak bağlanmadıkları görüşündeydiler. Aren, daha 21 Mart 1962’de Yön’de çıkan bir yazısında sosyalist akımın iki yanılığa düşebileceğini ve bunların “aşırı teorıcılık” ile “iş el yordamına bırakmak, sadece pratik çözüm yolları üzerinde durmak” olduğunu belirtmiş ve arkasından da sosyalizmin artık daha özgürce yorumlanabileceğini söylemiş bulunuyordu. Aren’e göre, bunun da üç nedeni vardı: (a) İşin zamanla sıcaklığını yitirmiş olması, (b) insanların doktrinlerin her şeyi hemen çözebileceği inancını bırakmış olmaları, (c) XIX.yüzyıldaki kapitalist sömürü düzeninin daha ılımlı bir nitelik almış bulunması.⁽¹⁰⁾

⁽⁹⁾ Emek, 3 Kasım 1969, sayı 14.

⁽¹⁰⁾ Sadun AREN: “Nasıl Bir Sosyalizm?”, Yön. 21 Mart 1962, sayı 14.

Behice Boran'ın görüşü ise şöyleydi:

“Teoriyi ve bunun sonucunda da eylemi geliştirmek çabaları revizyonist, oportunist veya sekte, dogmatik suçlamalarına aldırış etmeden sürdürülmelidir. Teoride ve pratikte hata etmekten korkmamalıdır. Öğrenme, ister kişinin, ister toplumsal grupların öğrenimi söz konusu olsun, deneme -hata etme- hatayı düzeltip yeniden deneme süreci içinde yer alır. Öğrenmede hatanın böyle olumlu bir görevi (fonksiyonu) vardır. Dikkat edilecek nokta hatanın düzeltilemeyecek kadar büyük olmaması ve hatalardan ders alınmasının bilinmesidir.”⁽¹¹⁾

T.İ.P. yöneticilerinin bu konudaki tartışmaları ve ilerde göreceğimiz nedenlerle partiden atılmalar sürüp giderken T.İ.P.nden kopan bir grup (Milli Demokratik Devrimciler) te-ori konusunda, belki de olup bitenlere bir tepki olarak, daha sert ve katı bir tutum takınacaklardı. O zamanlar Şahin Alpay baki-
nın neler demiş.

“Devrimci teoriyi ihtiva eden kitaplar *asla eskimezler* !... Bu kitaplar yazıldıkları dönemin şartlarını tespit etmekle kalmamışlar, toplumların ilerleyiş yönünü de göstermişler, geleceğe ışık tutmuşlardır..... Bilimsel sosyalizmi, *ancak kitaplardan öğrenebiliriz*, Onun için, kitapları *okuyacağız* !...”⁽¹²⁾

Bu gurubun sözcülüğünü yapan **Aydınlık** dergisinin 2.

⁽¹¹⁾ Behice BORAN: “Türkiye’de Sosyalizmin Sorunları”, Gün yın., İstanbul, 1968, s.133.

⁽¹²⁾ Şahin ALPAY: “Devrimci Teorik Eğitim”, **Aydınlık**, Aralık 1968, sayı 2, s.1-16.

sayısında T.İ.P. yöneticilerinin küçük burjuva ideologları oldukları ileri sürüldükten sonra, bu savın kanıtı olmak üzere bu yöneticilerin bilimsel sosyalizmi “köhnemiş”, “dogmatik”, “fanatik”, “kalıplaşmış”, “geçerliliğini yitirmiş” olarak gördükleri belirtilmekteydi.⁽¹³⁾ Onlara göre, mücadelede başarıya ulaşmanın ilk koşulu, teorinin gerçeğin bilinmesi ve uygulanmasıydı.⁽¹⁴⁾

Bu teori çekişmeleri karşısında bazı sol aydınların tutumu ise daha bir dikkatliydi. Örneğin, **Mehmed Kemal**, bir gerçeğe parmak basıyordu:

“Solu (sosyalizmi) katılaştırmak veya sulandırmak, şöyle değil de, böyle olur demek, hiçbirimize bir şey kazandırmaz. Solculuğun çocuk felci hastalığı olur bu ! Tersine, karşımızdaki-lerin ekmeğine yağ sürer.”⁽¹⁵⁾

Fethi Naci ise şöyle diyordu:

“Unutulmaması gereken şudur: İzlenecek yolu çizebilmek bilim düşüncesini benimsemeye bağlıdır, teoriyi bilmeğe bağlıdır. Teorinin olmadığı yerde ancak el yordamı ile ilerlemek, kafaları hataların duvarına vura vura yürümek mümkündür. Ama her teorik sonuç, olayların, somut durumun, milli ve milletlerarası şartların gerçek bir tahlilini gerektirir. Bu ikisini birlikte yürütmek, sosyal adaletten yana olanların başarı-

⁽¹³⁾ Aydınlık, Aralık 1968, sayı 2, s.94.

⁽¹⁴⁾ Aydınlık, Kasım 1968, sayı 1, s.30.

⁽¹⁵⁾ **Mehmed KEMAL**: “Gelelim Dersimize”; Ant, 25 Haziran 1968, sayı 78.

larının temel şartı olacaktır.”⁽¹⁶⁾

Teoriye ilişkin bu görüşler ve tartışmalar, ister istemez, bu noktada kalmayacaktı. **“Türkiye’ye özgü sosyalizm”** kuramının ortaya çıkması, ülkemizde sosyalizmin **“güteryüzlü”** ve **“özgürlükçü”** olması gerektiği görüşünün ortaya atılması, bu tartışmaların, ortaya çıkan yeni gelişmeler karşısındaki doğal sonucuydu.

⁽¹⁶⁾ **Fethi NACİ:“Bölünmek Değil, Birleşmek”**, Sosyal Adalet, 19 Mart 1963, sayı 1.

Kesim İki

“YENİ” ya da “TÜRKİYE’ye ÖZGÜ- HÜRRİYETÇİ” SOSYALİZM SAVLARI

Aradan zaman geçince, konu ile ilgilenenlerin birçoğunun “Türkiye’ye özgü sosyalizm” savının Mehmet Ali Aybar ortaya atıldığı sanısına kapıldıkları görülüyor. Oysa, aynı sav, çok daha önce, *Yön* dergisinde öne sürülmüş bulunuyordu. O tarihte *Yön*’ün amacı, Türkiye’de uygulanması olanaklı bir sosyalizm anlayışı bulmaktı. Gerçekte, bu çaba, sürekli bir arayış niteliğinde kendini göstermiş bulunuyor. Sosyalizm için İslamiyet’ten, az gelişmiş ülkelerin denemelerinden ve İsveç “sosyalizm”inden yardım umulmuştu. Yıldız Sertel’in o sıralar bu dönem için vardığı yargı, durumu doğru olarak saptamaktadır:

“Yurtsever burjuva aydınlarının ‘Türk sosyalizmi’ diye adlandırdıkları bu teori üç ana temele dayanıyordu: 1. ‘Kemalizm’, 2. ‘Laborizm’ (batı anlamında sosyal demokrasi), 3. ‘Az gelişmiş Memleketler Sosyalizmi’. Yeni devletçiliğin objektif hedefi, aynı 27 Mayısçılar’ınki gibi, Milli Kurtuluş Hareketi ile başlayıp, tamam-

lanmamış olan burjuva devrimini tamamlamaktı.”⁽¹⁾

Bu çabanın belirgin özelliklerinden birini, Doğan Avcıoğlu'nun, çok sonraları “Türkiye'nin Düzeni - Dün, Bugün, Yarın” adlı kitabının temel savını oluşturacak olan 1962 yılında yazdığı şu satırlarda açıkça görmek olanaklı:

“Sosyalistler arasındaki farklılaşma, sosyalist toplum düzeninin nasıl kurulacağı konusunda ortaya çıkmaktadır..... Sosyalizmi üç ana grupta toplamak mümkün:

1. Doğu sosyalizmi
2. Batı sosyalizmi.....
3. Az gelişmiş ülkeler sosyalizmi.....

O halde Türkiye için nasıl bir sosyalizm istiyoruz? Yukarıdaki açıklamalar batı sosyalizminin ülkemize örnek olamayacağını göstermektedir. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiye’de sosyalizm radikal olacak, kısa zamanda yeni bir toplum düzeni kurmaya yönelecektir.

Doğu sosyalizmi de Türkiye’ye örnek teşkil edemez. Asıl gayenin, insanın gelişmesi olduğunu unutabilecek kadar insafsız metotlara yönelmek, arzu edilecek bir şey olmadığı gibi, zaruri de değildir.....”⁽²⁾

Türkkaya Ataöv de bu çabaya şu katkıda bulunuyordu:

(1) Yıldız SERTEL: “Türkiye’de İlerici Akımlar”. Ant yın., İstanbul, 1969, s.216-217; daha ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. s.216 vd..

(2) Doğan AVCIOĞLU: “Sosyalizm Anlayışımız”. Yön, 22 Ağustos 1962, sayı 36.

“Her rejim kendi toprağında ve kendi şartlarına en uygun şekilde yeşerir. YÖN, Türkiye’nin geleceği bakımından yapılacak tartışmalara hareket noktası olarak bir zarurete parmak basmıştır. Türk sosyalizmi, bu tartışmaların ortasında ortaya çıkacaktır.”⁽³⁾

Ne var ki, daha bu sıralarda bile Sadun Aren. Türkiye’ye özgü ya da yeni bir sosyalizm arama çabalarının sakıncalı sonuçlar doğurabileceği görüşündeydi:

“Türkiye için ve Türkiye’ye mahsus yeni bir gelişme teorisi, yeni bir sosyalizm bulmak tekli-fidir..... ancak tek bir sosyalizm vardır. Türkiye için ayrı bir sosyalizmden bahsetmek, Türk insanı ve toplumunun diğer insan ve toplumlarından temelli olarak farklı değer yargılarına ve gelişme kanunlarına sahip ve tabi olduğunu kabul etmek olur ki, böyle bir şeyin yanlışlığı apaçıktır..... farklar ne olursa olsunlar, çözüm yollarının hepsinin aynı maksada hizmet etmesi, aynı modele uygun olması lazımdır.

Bu sebepten, yeni bir sosyalizm modeli, bir Türkiye sosyalizmi bulmak için, beyhudeliği mukadder gayretler sarfedilmemelidir. Böyle bir şey bulma ümidi, bizleri daha bir müddet tereddüde ve atalete mahkum etmekten başka bir işe yaramaz.”⁽⁴⁾

⁽³⁾ Türkkaya ATAÖV: “Türk Sosyalizmine Doğru”, Yön, 7 Mart 1962, sayı 12.

⁽⁴⁾ Sadun AREN: “Nasıl Bir Sosyalizm?”, Yön, 21 Mart 1962, sayı 14.

Yine aynı tarihlerde **Behice Boran** da, her toplumun birtakım kendine özgü koşulları bulunduğunu ve bunları doğru değerlendirebilmek için yöresel koşulları öğrenmek ve anlamak gerektiğini, ama işin bu kadarla bırakılmasının da zorunlu olduğunu, yoksa yalnızca bu yöresellik üzerinde yoğunlaşmanın çok yanıltıcı sonuçlar doğuracağını yazıyordu.⁽⁵⁾

Bu çabalar **Yön** dergisi çerçevesinde kalmadı ve T.İ.P. yöneticilerini de kapsadı. Şu duruma göre, ele aldığımız dönemde bu savın kökenlerini 1962 yılından başlayarak aramak gerekiyor. Bununla birlikte, 1965’de bile **Mehmet Ali Aybar**, yine de şöyle demektedir:

“Aşırı sosyalizm sorunuza gelince; bu, yanlış bir deyim, aşırı kötü bir sıfat. Nasıl dairenin aşırısı olmaz, daire daire ise, sosyalizmin de aşırısı yoktur. Sosyalizm bir bütündür. Sosyalizm, çağımızın toplum felsefesi, ekonomik ve sosyal sistemidir.”⁽⁶⁾

Ne var ki, **Aybar**’ın “yeni” teorisinin bu tarihten sonra açık seçik ortaya çıkmağa başladığı da görülüyor.

28 Ağustos 1966:

“Türkiye’de sosyalizmi kurmak tarihi sorumluluğu, bizlerin omuzlarımızdadır..... Sosyalizmi kurmak için Türkiye’nin tarih şartlarını, ekonomik, sosyal gerçeklerini iyi bileceğiz. Sınıflar arasındaki kuvvet ilişkilerini, iç ve dış etkenleri iyi hesap ederek, emekçi halk yığınlarını bilinç-

⁽⁵⁾ **Behice BORAN**: “*Marksist Metod Nedir?*”, **Yön**, 28 Kasım 1962, sayı 14.

⁽⁶⁾ **Mehmet Ali AYBAR** ile Tercüman gazetesinin yaptığı röportaj, 13 Ağustos 1965.

lendirerek, örgütleyerek emekçilerin politik kuvvet dengesine ağır basmalarını sağlayacağız. Demek ki, Türk sosyalizminin KİTABINI, a'dan z'ye kadar, her günkü mücadelemizle, bizler, yani Türkiye İşçi Partililer hep beraber yazacağız. Ve de yazmaktayız..... Biz kitabı yarına açılmış bir kapı olarak görürüz. Ve biz kitabı tamamlanmamış, hayatın akışını yansıttıkça sonsuzluğa kadar durmadan tamamlanan bir canlı varlık olarak kabul ederiz.”⁽⁷⁾

14 Şubat 1967:

“Türkiye İşçi Partisi'nin sosyalizmi, *‘Türkiye sosyalizmi’* ithal malı değildir. Bu, ne batıdaki, ne doğudaki örneklerine benzer. Çünkü, Türkiye ne batıdır, ne doğudur. Türkiye kendine özgü koşulları olan bir ülkedir. Koca bir imparatorluktan yarı sömürge durumuna düşmüş; bir milli kurtuluş savaşıyla politik bağımsızlığına kavuştuysa da, bunu da yitirmiş, bir benzeri galiba bulunmayan, geri kalmış bir toplumdur.”⁽⁸⁾

Aybar'ın Gerçek Yayınevi'nce 1968'de yayınlanan kitabından:

“Sosyalizm için reçete yoktur. Yani, ne yürütülen mücadelenin yolu, ne de iktidara geldikten sonra kurulacak düzenin biçimi hakkında uygulanacak hazır bir model mevcut değildir.”⁽⁹⁾

⁽⁷⁾ Mehmet Ali AYBAR'ın 28 Ağustos 1966'da Fatih T.İ.P. ilçe kongresindeki konuşmasından; konuşmanın metni: M.A.AYBAR: a.g.k.,s.476-481.

⁽⁸⁾ Mehmet Ali AYBAR ile Ant dergisinin yaptığı röportaj; 14 Şubat 1967.

⁽⁹⁾ M.A.AYBAR: a.g.k., s.641.

Türkiye'ye özgü sosyalizm savlarının T.İ.P. içinde büyük çalkantılara yol açacağı apaçıktı. Hatta bazı yazarlar uyarılarda da bulunuyorlardı.⁽¹⁰⁾

Bu "yeni" teoriyi incelemeyi sürdürmeden önce bir an için duralım ve acaba başlangıçta T.İ.P.'nin öteki yöneticilerinin de Aybar'ın bu görüşlerini paylaşıp paylaşmamış olduğu sorusunu Behice Boran'a yöneltelim. Boran'ın bu soruya yanıtı şöyle olacak:

"Belki baştan beri esas anlayışlarda fark vardı, fakat hadiseler bu farkları meydana çıkarmadı. Mesela, Aybar daima şunu demiştir -ben de demişimdir-: 'Türkiye'nin şartlarına özgü sosyalizm'. Bugün de derim. Türkiye'de kurulacak sosyalizm, başka memleketlerin taklidi olarak, aktarma olarak yapılamaz derim. Ama, giderek Türkiye'ye özgü sosyalizm, dünyada hiçbir sosyalizme benzemeyen, dünyada ilk defa meydana gelecek ve Latince tabirini kullanmıştır konuşmalarda ve resmi kurul toplantılarında, 'sui generis', yani kendi şahsına münhasır bir sosyalizm. İşte bunu deyince ben karşı çıktım. Buraya götürdü işi. Demek ki biz vaktiyle aynı kelimeleri konuştuğumuz halde, aynı şeyi kasdetmiyorduk."⁽¹¹⁾

Aybar'ın Türkiye'de sosyalizmin kendine özgü bir yapıda olması gerektiğini açıklamak için öne sürdüğü nedenlerin ve gerçeklerin belirtilmesi, T.İ.P. yöneticileri arasında beliren gö-

⁽¹⁰⁾ Örneğin: Doğan ÖZGÜDEN: "T.İ.P.'ne Düşen Görev": Ant. 22 Ekim 1968, sayı 95.

⁽¹¹⁾ Behice BORAN ile 20 Aralık 1969'da yapılan görüşme.

rüş ayrılıklarının nedenlerinin de daha iyi anlaşılmasını sağlayacak. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1- Osmanlı Devleti'nde yönetici sınıf "ceberrut" Osmanlı tipi devlet aracılığı ile üretimden büyük paylar almıştır. Bu sömürü biçimi zamanla değişikliğe uğramıştır, ama bugün hâlâ varlığını sürdürmektedir.⁽¹²⁾

2- Kapitalizm, Türkiye'de komprador bir sınıf yaratmış, bu sınıf ise, kapitalist üretim biçiminin gereğince gelişmemesine yol açmıştır.⁽¹³⁾

3- Bu nedenle de proleterya gelişmemiştir.⁽¹⁴⁾

4- Hâlâ derebeyilik kalıntıları vardır.⁽¹⁵⁾

5- Türkiye dünyada ilk kurtuluş savaşını yapmış olması- na karşın, sonradan yine emperyalizmin ağına düşmüştür.⁽¹⁶⁾

6- Her şeye karşın Türkiye'de yine de sosyalizme açık bir Anayasa vardır.⁽¹⁷⁾

7- Halkımız oy hakkına kıskançlıkla bağlıdır.⁽¹⁸⁾

8- Sosyalizmi gerçekleştirecek sınıflar Türkiye'de özellikler göstermektedir.⁽¹⁹⁾

İşte, **Aybar**'a göre, bu nedenlerle sosyalizm, Türkiye'de kendine özgü bir yapıya sahip olacaktı.

⁽¹²⁾ **M.A.AYBAR**: a.g.k., s. 639-640.

⁽¹³⁾ Aynı yerde, s.640.

⁽¹⁴⁾ Aynı yerde, s.640.

⁽¹⁵⁾ Aynı yerde, s.640.

⁽¹⁶⁾ Aynı yerde, s.640 ve **Mehmet Ali AYBAR** ile Dönüşüm gazetesinin yaptığı röpotaj, 1 Aralık 1966.

⁽¹⁷⁾ Aynı yerde ve aynı röportaj.

⁽¹⁸⁾ Aynı röportaj.

⁽¹⁹⁾ **Mehmet Ali AYBAR**'ın 11 Kasım 1968 günlü T.İ.P. Kurultayı'ndaki konuşması: konuşma metninin özeti: Ant, 19 Kasım 1968, sayı 99.

Gerçekte, Aybar, Türkiye'deki sosyalist akımın uluslararası sosyalizm ile organik bir bağı bulunmadığını belirtmek de istiyordu. Gerçekten de, "hürriyetçi sosyalizm" görüşünü, Çekoslovakya'nın Varşova Paktı üyesi devletlerce işgalinden sonra ortaya atmıştı. Aybar'ın kendisi de T.İ.P. Olağanüstü Büyük Kongresini açış konuşmasında bu gerçeği dile getirecek ve diyecekti ki:

"İhtilaf, benim 'güler yüzlü sosyalizm', 'bize özgü sosyalizm' sözlerimden çıkmış görünüyor. Konuşmalarımda, Çek olayları çıktıktan sonra Türkiye'de sosyalizmin demokratik yoldan olacağını söylemeyi gerekli gördüm.

.....Hakim çevrelerin dış dayanakları, sosyalizmi halka kötü gösterme gayreti içindedirler..... T.İ.P. iktidara gelirse emekçileri devletin kölesi yapacağı, altı çizile çizile halka telkin ediliyordu. Ne var ki, Amerikan emperyalizminin politikasının ağırlık noktasının Uzakdoğu'dan Ortadoğu'ya aktarılması, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgali, sosyalizm aleyhine bir kampanyanın açılmasına sebebiyet verdi. Çekoslovakya'nın işgalini biz açık şekilde suçladık. Nasıl kendi bağımsızlığımıza kıskançlıkla sarılmışsak, başka milletlerin bağımsızlığına da {"bağımsızlığının ihlaline de"} olması gerekiyor -Ç.Y.} aynı hassasiyetle karşı çıkmamız tabii idi. Bu vesile ile sosyalizmin hürriyetle olan ilişkileri üzerinde durmak zorunluluğunu duydum.....⁽²⁰⁾

(20) M.A.AYBAR'ın T.İ.P. Olağanüstü Büyük Kongresi'ni açış konuşması; konuşma metninin özeti: Tüm, 1 Ocak 1969, sayı 4.

Aybar, 11 Kasım 1968'de T.İ.P. Kurultayı'nda yaptığı konuşmada da şöyle demiş bulunuyordu:

“Bugün Türkiye’de hürriyetçi sosyalizm sözünü etmenin ne gereği vardır? Büyük gereği vardır. Vatandaşlarımızın haysiyetlerine son derece bağlı ve hatta ekmek parasından, maddeten sömürülmelerinden daha çok bağlı olmalarından ötürü. Temel yapı değiştirildiği zaman hürriyetler gelecektir diyorlar. Kendiliğinden gelmez hürriyetler. Bunu söylemek bilimsel değildir. Sosyalizm kurulduktan yarım yüzyıl sonra da hürriyet olmayabilir. Onun da tedbirini almak lazımdır. Hürriyetçi bir yoldan kurmak gerektir sosyalizmi. Bütün dünya sosyalistleri bu problem üstüne eğiliyor, yeni yeni kitaplar yazıyorlar. Genç kardeşlerimizde alerjiler yaratmış olsa da, bu hürriyetçilik probleminin bizim için büyük problem olduğunu belirtmeyi borç bilirim. Bir büyükleri, bir yaşlıları, eski bir öğretmenleri olarak.”⁽²¹⁾

Aybar bu görüşlerinde yalnız kalmamış, T.İ.P. yönetici kadrosunun büyük bir bölümü ve bazı aydınlar onu desteklemişlerdi. Örneğin, Yaşar Kemal, *“Halk İçinde Oluşmak”* adlı bir yazısında şöyle diyordu:

“Sosyalizm yeni, adil, haklı, güvenli, eşit, sevgi dolu, hür bir dünya kurmaktır..... Her toprağın parçasının halkı, yoğurdunu kendince yer. İşte bu önemlidir. Sosyalizmin metodunu bir toprak parçasına, bir halka uygularken, bu

⁽²¹⁾ M.A.AYBAR'ın 11 Kasım 1968 günlü T.İ.P.Kurultayı'ndaki konuşması; konuşma metninin özet: Ant, 19 Kasım 1968, sayı 99.

halkın nasıl yoğurt yediğini bilmeliyiz. Yoğurdunu Yunus'ca, Pir Sultan, Dadaloğlu, Nasreddin Hoca, Sinan'ca yiyen bir halkın sosyalizmi de kendince olur..... Halkları, onların yoğurt yeyişlerini de bilmeden yeni dünyayı onun üstüne kuramazsın. Büyük güç olan halkı yanına almadan da, sosyalizmi kuramazsın. Türkiye'de halka sırtını dönmüş, sosyalizm adına birtakım ucubeler düşünenler var. Ne yazık ki, böylesi insanlar birer gerçek. Geçide gittikçe yaklaşıyoruz. Ak koyun kara koyun belli oldu olacak. Şimdilik ferman okunmuyor tozdan dumandan ama, bir lider var, Mehmet Ali Aybar var. Halkın sonsuz yaratıcılığına girmek isteyen, halkın yoğurt yeyişine varmak çabasında olan.....^{99, 22)}

Aybar'ın ve arkadaşlarının bu görüşlerine tepki, hem T.İ.P. içinden ve hem de Milli Demokratik Devrimciler'den geldi. Bu tepkileri incelemeye geçmeden önce önemli bir gerçeği belirtmek gerek. Gerçekte, Aybar, başından beri batıdaki gerçek anlamıyla *burjuva özgürlükleri* için didinmiş, yaşamını bu özgürlüklerin ülkemizde de varlık kazanması uğruna harcamış bir aydıdı. *“Bağımsızlık, Demokrasi Ve Sosyalizm”* adlı kitabında yer alan eski tarihli makaleleri bu gerçeği kanıtlamaya yeter. Kendisiyle yaptığım görüşmede Yusuf Ziya Bahadınlı'nın bu konuya ilişkin olarak anlattıkları, Aybar'ın ne denli batı burjuva özgürlüklerinden yana olduğuna ışık tutacak:

“Çekoslovakya'nın işgal olduğu sıralarda ben Romanya'ya gidecektim. O zamana kadar sosyalist elçiliklere pek gidip gelmiyorduk. Bunun is-

(22) Ant, 25 Mart 1969, sayı 117.

tismar edileceğinden çekiniyorduk. Ben bir davet aldım Romanya'ya gitmek için... neyse, gittik ve döndük. Dedim ki, 'Sayın Başkan, Romanyalılar sizi çok seviyorlar.' 'Niçin?' Dedi. 'Onlar da bağımsız sosyalizm diyorlar'dedim. Bunun üzerine, 'İyi ama, aynı zamanda da hürriyetçi değiller' dedi. O zamana kadar bu konuları açık açık tartışmamıştık. Şimdi, Aybar'ın bu sözü, konu üzerinde beni düşünmeğe sevketti. Aybar Romanya'yı beğenmiyor. Niçin beğenmiyor? Hürriyetçi olmadığını sandığı için. Hangi konuda hürriyetçi değil? Bu, o zaman açık değildi. Aybar açıkça söylemiyordu Romanya'nın neden hürriyetçi olmadığını. Fakat daha sonraki konuşmalarından, özel sohbetlerinden anladım ki, hürriyetçilikten kasdı, işte, batı ülkelerinde ne kastediliyorsa, onu anlıyor. Mesela, dedi ki: 'Biz, Türkiye gibi bir memlekette birtakım şeyleri söyleyebiliyoruz da, sosyalist ülkelerde, karşı fikirler niçin söylenmesin? İşte buralarda hürriyet yok.' Yani, Aybar istiyor ki, nasıl Türkiye'de hakim sınıfların bir partisi iktidar ise ve karşılarında da cılız ve sola açık bir İşçi Partisi varsa, aynı şekilde, madem ki onların da iktidarlarında sosyalistler var, o halde muhalefette de anti-sosyalistler olmalı. Bunu hürriyetin varlığı olarak görüyor. Şimdi böylece, daha da meydana çıkmaya başlıyor Aybar'ın düşünceleri. ”⁽²³⁾

Aybar'ın çıkış noktası belki buydu, belki de değildi ama ne olursa olsun T.İ.P. sosyalist olmak isteyen bir partiydi. Bu nedenle de parti içinden sert tepkilerin gelmesi kaçınılmazdı.

⁽²³⁾ Yusuf Ziya BAHADINLI ile 21 Ocak 1970'de yapılan görüşme.

Ancak, tepkiler dar bir çerçeve içinde kalmadı ve tüm parti örgütüne yayıldı, genel başkanın değişmesinde de önemli bir etken oldu. T.İ.P. içinde oluşan tepkinin sözcülüğünü özellikle **Sadun Aren** ve **Behice Boran** yaptı. **Aren**'in **Aybar**'ın bu görüşlerine yönelttiği eleştiriler şöyle özetlenebilirdi: “Hürriyetçi” bir sosyalizm savını ortaya atmak, ister istemez sosyalizmin “hürriyetçi” olmayabileceği ve onu böyle yapıp yapmamanın kişilerin elinde olduğu anlamına gelecekti. Öte yandan, “*Türkiye’ye özgü sosyalizm*” deyişinin de bir anlamı yoktu. Çünkü, sorun, üretim araçlarının özel kişilere mi, yoksa kamuya mı ait olacağı idi.⁽²⁴⁾ Ama bu, sosyalizme götürecek yollar her ülkede birbirinin aynıdır da demek değildi. Oysa, **Aybar** Türkiye’de gerçekleşecek sosyalizmin, yalnız bu gerçekleşme yolunun değil, ama aynı zamanda kendisinin de bambaşka olacağını öne sürmekteydi. Sosyalizm, bir üretim biçimi olarak hep aynıydı. Oysa, **Aybar**, üretim ilişkileri açısından da Türkiye’ye özgü bir sosyalizmden söz ediyordu. Bununla birlikte, sosyalizmin özgürlükçü yanı üzerine de propaganda açısından durmak, sosyalizmden bir sapma değil, bir taktik sorunuydu. Ne var ki, “hürriyetçi sosyalizm”, daha henüz kimsenin bilmediği bir sosyalizm için kullanılırsa, bu tutumda olan kişiye, sosyalist bir kişi gözüyle bakılamazdı.⁽²⁵⁾

Boran da, durup dururken “hürriyetçi sosyalizm” savı ortaya atılınca, bundan, o güne değin T.İ.P. özgürlükçü değilmiş de, bundan sonra öyle olacakmış sonucunun çıkarılabileceğini belirtcekti.⁽²⁶⁾

⁽²⁴⁾ **Sadun AREN**’in 11 Kasım 1968’de T.İ.P.Kurultayı’ndaki konuşması; konuşmanın özeti: Ant. 19 Kasım 1968I sayı 99.

⁽²⁵⁾ **Sadun AREN**: “*T.İ.P.deki ihtilaf*”, Tüm, 11 Aralık 1968, sayı 1.

⁽²⁶⁾ **Behice BORAN**’ın 11 Kasım 1968’de T.İ.P.Kurultayı’ndaki konuşması; konuşma metninin özeti: Ant. 19 Kasım 1968, sayı 99.

Aren ve Boran'ın başında bulunduğu Emek gurubunun yayın organı olan "Emek" dergisi bir süre sonra Aybar'ı daha değişik ve ilginç bir açıdan eleştirdi:

"Bu düşünce biçimine *"bilimsel"* diyebilmenin temel şartı, *'A eşittir A'* önermesinden hareketlenen klasik mantığa değil, her şeyin sürekli ve kesintisiz bir değişim içinde bulunduğu önermesinden hareketlenen diyalektik mantığa dayanmasıdır..... *'Bizim sosyalizmimiz kimsenin-kine benzemeyecek'* doğrultusundaki sözleriyle de, kendiliğine bırakıldığında, Türkiye sosyalizminin başka sosyalist uygulamalara benzeyebileceği varsayımını dile getirmiştir. Gerek sorunun ele ele alınış biçimi ve gerek sorunun ele alınış biçimini belirleyen temel varsayım, бүтünüyle, diyalektik düşünceye ters düşmektedir. Türkiye Sosyalizmi, kendi başına bırakılsa da, üstüne gidilse de, başka sosyalist uygulamalara benzemeyecektir, benzeyemez; çünkü, her şeyden önce, Türkiye sosyalizmi, дünden bugüne, bugünden yarına kendisine bile benzemeyecektir, benzeyemez. Bunu belirleyecek olan..... maddenin ta kendisidir. Aybar'ın bu bilinen (daha doğrusu bilinmesi gereken) gerçekleri bir yenilikmiş gibi sunması, başka bir deyişle *'malumu ilam'* etmesi, bilimsel sosyalizmin besberrak kavramlarına bulanıklık getirmiştir. Teoride yaratılan böylesine bir bulanıklık, kaçınılmaz olarak, eylem çizgisini de bulandırır. Bunu bilmek gerek."⁽²⁷⁾

⁽²⁷⁾ Emek, 3 Kasım 1969, sayı 14.

Şaban Erik, yine *Emek* dergisinde **Aybar**'ı bir başka açıdan eleştirecekti. **Erik**'e göre, sorun, güleryüzlü sosyalizm sorunu değildi. Önemli olan, toplumun dertlerini gidermekti. Bunu yapamadığınız sürece, gülseniz de, ağlasanız da, boştu. Sosyalizm, yaşam kavgasına çözüm bulacak bir yöntemdi, yoksa toplumun yüzünü güldürmek için Karagöz oyunu oynamak değildi.⁽²⁸⁾

Bu arada, **Muzaffer Erdost** da, **Aybar**'ın Türkiye'ye özgü sosyalizm savını eleştiren bir kitap yazmış bulunuyordu.⁽²⁹⁾ Ama bu kitapta, özünde, Türkiye'ye özgü bir sosyalizm olur mu, olmaz mı sorununa, yüzeysel olarak değindikten sonra, **Aybar**'ın "sosyalizm" dediği şeyin gerçekte "milli demokratik devrim aşaması" (ya da bir çeşidi) olduğunu öne sürüyor ve eleştirilerinin de ağırlık noktası bu oluyordu. Gerçekten de, **Erdost**'un kitabında vardıgı sonuç şu:

"Sayın Aybar'ın..... vermeği önerdiği mücadele, hiçbir şekilde anti-kapitalist, yani sosyalist mücadele değildir..... demokratik devrimdir.

Sayın Aybar, netice itibariyle, 'milli demokratik devrim'i gerçekleştirmeyi (o da kademeli bir şekilde) hedef almışken, daha ileri bir aşama olan 'sosyalist devrim' şiarıyla ortaya çıkmakta..... Sayın Aybar'ın 'milli demokratik devrim'den tek parmak ileri geçmeyen programı....."⁽³⁰⁾

Şu halde, **Erdost**'a göre **Aybar**'ın yanılığı milli demokratik devrime sosyalist devrim demesi oluyordu.

⁽²⁸⁾ **Şaban ERİK:** *"Aybar V'e Ettikleri"*; Emek, 1 Aralık 1969, sayı 16.

⁽²⁹⁾ **Muzaffer ERDOST:** *"Türkiye Sosyalizmi' V'e Sosyalizm"*; Sol yın., Ankara, 1969.

⁽³⁰⁾ Aynı yerde, s. 86-88.

Aybar'a böyle bir açıdan yönelen bu eleştirinin geçerli olabilmesi (a) milli demokratik devrim görüşünün Türkiye için geçerli olmasına, (b) milli demokratik devrimlerin de, “Türkiye’ye özgü”, “gülersüzlü” ya da “özgürlükçü” olup olmadıkları sorunlarının çözülmesine bağlıydı. (a)ya ilerde değinilecek, (b)nin tartışılması ise bu kitabın konusunun dışında kalıyor.

Kesim Üç

GERÇEKÇİLİK AÇISINDAN TEORİ-PRATİK

Bu tartışmalarda üzerinde durulması gereken en önemli nokta şu olmalıydı: Eğer amaç Türkiye’de sosyalizmin gerçekleştirilmesi ve sosyalizm de bilimsel gerçekler üzerine kurulu bir *“teori”* ise, bilimsel gerçeklerin *“güler yüzlü”* ya da *“asıktık yüz-lü”* ve *“özgürlükçü”* ya da *“baskıcı”* olmaları da düşünüle-meyeceğine göre, sosyalizmin de böyle niteliklerinin olamayacağı da bilinmeliydi. Herhangi bir ülkede yöneticilerin baskıcı olmaları ile bilimsel sosyalizm arasında organik bir bağ kurulamayacağı düşünülmeliydi.

Bu konudaki tartışmalar sürüp giderken bazı aydınların tartışmacıları daha gerçekçi bir tutum almaları açısından uyar-maya çalışmış olduklarına da tanık olabiliyoruz. Bunlar, daha çok, tartışmalara hiç katılmayan ya da pek az katılan çevreler-dendi. Hatta, bu gibi uyarılar, bu teori-pratik çekişmesine katı-lanlardan bile gelebiliyordu. Örneğin, Mihri Belli:

“Sosyalizm bir dogma değil, bir hareket kılavuzudur. Yani sosyalizmde dogmalar, hazır reçeteler aramak yanlış, boşuna bir gayrettir. Sosyalizmin metodunu benimsemek, bu metodu doğru uygulayarak her somut durumda doğru yorumu, doğru uygulamayı kafamızı yorarak kendimiz bulmak zorundayız. Bu temel teoriye

katkıda bulunmak olmasa bile, hiç değilse teorinin uygulanmasında orijinal olma görevini bize yükler. Her sorun karşısında, sosyalizmin yüce ustalarından yerli yersiz aktarmalarla yetinerek hazır çözümler arayan kimseyi gerçek bir sosyalist sayamayız.”⁽¹⁾

diyordu.

Sosyalist teori, “teori” olarak “bir”, yani “tek” olmakla birlikte, iş, teorinin uygulamaya konulmasına gelince, her ülkenin gelişim aşaması değişik olduğuna göre, izlenecek yolların da değişiklik göstermesini herhalde doğal karşılamak gerekiyor. Başka bir ülkede uygulanmış bir geçiş yolunu olduğu gibi özümsemek hiç tartışma konusu yapılmamalıydı. Böyle bir tutumun, sosyalizmin gerçekleştirilmesinin önüne dikilecek bir engel olduğu konusunda herkesin birleşmesi gerekirdi.

Bu açıdan bakıldığında İsmail Cem’in şu yargısı gerçekçiydi:

“Sosyalizmin Türkiye’deki kuruluşunda daima batı örneğinden hareket edildi..... Teorilerin bir evrensel yanı, bir de birtakım kendine özgü şartlardan dolayı söylenmiş yanları vardır. Bu kendine özgü şartlardan dolayı söylenmiş olan yanlar, zaten Türkiye’ye uymuyor. Fakat bir de sosyalist teorinin evrensel yanlarının Türkiye ile olan bağları kurulmaksızın, yani bunun Türkiye’de ne şekil alacağı düşünülmezsizin, bizim çok özel şartlarımıza rağmen, batının bir ürünü

⁽¹⁾ E. TÜFEKÇİ {Mihri Belli} : *“Sosyalizmde Metod Meselesi”*, Yön, 25 Şubat 1966, sayı 152.

*olan bir sosyalizm modelini Türkiye'ye getir-
aik.*²²⁾

Aybar'ın, Çekoslovakya'nın Varşova Paktı üyesi devletlerce işgali üzerine hemen nasıl bir *"hürriyetçi sosyalizm"* savını ortaya attığı, buna karşılık da bazılarının bu ülkenin işgali olayını savunmanın sosyalizmin gereği olduğunu sanarak savunmaya geçtikleri anımsanırsa, Türkiye'deki bu teori-pratik çekişmesinin bazan hiç de gerçekçi ve ussal olmayan temellere dayanmış olduğu kendiliğinden anlaşılacaktır. Gerçekten de, Gülden Kazgan'ın deyişiyle:

*"Göz önünde tutmak lazımdır ki, Sovyet Rusya bir dünya devletidir. Dünya devleti olması kendisinin izlemesi gereken bir politikayı gerektirmektedir, böyle bir politika vardır, bu politika, kendi kanımca, sosyalist teori ile bağdaşmayan sonuçlara da götürebilir, fakat bunun sosyalizmin kaçınılmaz bir sonucu sayılmaması gerekir..... Böyle bir politika tasvip edilmezse, sosyalizme karşı çıkılınış olur gibi bir yorumlamayı kabul etmiyorum. Çünkü bu, Sovyet Rusya'nın özel bir durumu."*²³⁾

Bugün, Sovyetler Birliği çöküp dağılmış bulunuyor. Bu tarihsel olay, ele aldığımız dönemde bu açıdan yapılan ve zaman zaman karşılıklı suçlamalara varan tartışmaların ne denli yersiz ve saçma olduğunu gözler önüne sermiyor mu? Ne çare ki, bundan sonraki kesimde açıkça görüleceği üzere, Türkiye'deki teori-pratik sorunu, bir yönüyle de *Sovyetler Birliği*'nin devletlerarası gelişmelerdeki yeri ve rolü karşısında Türk solunun değişik ke-

²²⁾ İsmail CEM ile 23 Şubat 1970'de yapılan görüşme.

²³⁾ Gülden KAZGAN ile 16 Şubat 1970'de yapılan görüşme.

simlerinin aldığı tutumun sonucunda ortaya çıkmış bulunuyordu. Kaldı ki, *Sovyetler Birliği*'nin varlığının sona ermesi, sosyalizm adına onun gerçekleştirdiği uygulamaların da yanlışlığını kendiliğinden kanıtlamakta!...

Bu kesimi, bu konuda **Selahattin Hilav**'ın 1970 yılında söylediği ama bugün en az o günkü kadar geçerli olan şu sözlerine kulak vererek bitirelim:

“Herhangi bir gerçek sonuç, mutlaka bazı düşüncelerin, bazı doğruların halka mal olması ile ortaya çıkacaktır. Eylemin de bunun üzerine oturması lazım. Biz şimdi bir şey öğrenmeden sırf kendimiz veriyoruz. Halkı anlamak ve halkla i-lintileri kurmak lazım.”⁽⁴⁾

⁽⁴⁾ **Selahattin HİLAV** ile 26 Şubat 1970’de yapılan görüşme.

BÖLÜM İKİ

ULUSLARARASI SOSYALİST İLİŞKİLER VE TÜRK SOLU

27 Mayıs 1960-12 Mart 1971 döneminin sonlarına doğru bazı sol kesimlerin uluslararası alanda beliren belirli akımlara karşı bir eğilimleri olduğu görülür. Hatta, *sağcı* yazarlara göre, soldaki bölünmelerin gerçek nedeni, Türk solunun *ulusal* olmasını isteyenler ile *Moskova*'ya bağlanmasını isteyenler arasındaki görüş ayrılığıydı. Öte yandan, o dönemde yurt dışında yayınlanan "Milli Demokratik Devrim Ve İçyüzü" adlı kitapçığa göre de, milli demokratik devrimciler, **Maoizm**'e bağlanmışlar ve dolayısı ile de *Çin Halk Cumhuriyeti* yanlısı olmuşlardı. Yurt dışından yayın yapan **"Bizim Radyo"** da milli demokratik devrimcilere bu açıdan çatıyordu. Bununla birlikte, uzunca bir süre milli demokratik devrim görüşünü savunanların tümünün önderi durumunda olan **Mihri Belli**, *Milliyet* gazetesinden Yılmaz Çetiner'in yaptığı röportajda şöyle diyecekti:

"Mihri Belli - Bize Kastro'cu, Mao'cu sıfatları takılıyor. Mecliste Aydın Yalçın böyle bahsetti. Biz ne Kastrocuyuz, ne Maocuyuz, ne de Moskovacıyız....."

Yılmaz Çetiner - Rusya’da sosyalizmi nasıl buluyorsunuz?

Mihri Belli - Rusya çok ileri bir gelişmeye girmiştir. Feza yarışmasında Amerika ile eşit bir teknoloji içindedir. Meseleleri bambaşkadır. Bizim meselelerimiz de bambaşkadır.

Yılmaz Çetiner - Çin?

Mihri Belli - Çin’e gelince... Çin tezi ilk bakışta bize daha yakın gibi, daha devrimci gözükür. Fakat icraatta uzun boylu fark yoktur..... Falan haklı, falan haksız diye burada herhangi bir tarafa angaje olmak, bir tarafı tutup, öbür tarafa sövmek, kesin olarak yanlıştır bir Türk sosyalisti için”⁽¹⁾

Gerçekte bazı sol kesimler Maoizm’e ya da başka bir sol akıma daha bir yakınlık duyabilirdi. Bu doğaldı. Fakat, konunun Moskovacı-Pekinci gibi bir ayırımla belirlenemeyeceği de kuşkusuzdu. Her şeyden önce, Türkiye’de ilk ağızda tartışılan konu da, şu ya da bu merkezin çizgisini izleyip izlememek değil, fakat, sosyalizmin uluslararası sorunları ile ilgilenilip ilgilenilmemesi ve uluslararası sosyalist düşünce ve eylemlerden “bağımsız” kalınp kalınmayacağı idi

T.İ.P., kuruluşundan beri, herhangi bir uluslararası sosyalist akımdan tümüyle bağımsız olduğunu açıkça belirtmiş ve bu olgu üzerinde de özenle durmuş bulunuyordu. Parti tüzüğü’nün 2. maddesinde partinin “bağımsız” olduğu belirtildikten sonra 3. maddesinin (f) bendinde “ulusal varlığımızı ve bağımsızlığımızı her şeyin üstünde tutan ve bütün devletlerle eşitlik içinde dostluk münasebetleri kurmayı amaç bilen, Birleşmiş

⁽¹⁾ Milliyet, 11 Ekim 1969.

Milletler Anayasasına bağlı, Kurtuluş Savaşı Türkiye'sine yaraşır, barışçı bir dış politika savunmak"⁽²⁾ T.İ.P.nin amaçları arasında sayılmaktaydı. Partinin programında da. "Türk milliyetçiliği, milletlerin özgürlük ve kardeşçe dayanışma içinde yaşamaları" {dır} denilmekte ve T.İ.P.nin "kıskançlıkla bağımsız"⁽³⁾ bir dış politikadan yana olduğu açıklanmaktaydı. 1969 seçimleri için yayınlanan seçim bildirisinde de şu satırlar yer alıyordu:

"Bizim sosyalizmimiz, sosyalist akım içinde tam bağımsız bir harekettir. İktidara geldiğimizde devlet ve şimdi parti olarak bağımsızlığımıza kıskançlıkla sarılmışızdır. Sosyalist partiler ve devletler arasında emperyalizme karşı dayanışma ve mücadelenin ancak bağımsızlık, eşitlik, içişlere karışmama ve karşılıklı saygı ve sevgi ile en tesirli hale geleceğine inanmaktayız."⁽⁴⁾

T.İ.P. yöneticileri arasında da bu konuda önemli bir görüş ayrılığı ortaya çıkmayacaktı. (Çekoslovakya olayı, bu konuda değil, fakat daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'ye özgü sosyalizm olup olamayacağı konusunda ayrılıklar ortaya çıkarmış bulunuyordu). Gerçekten de, Aybar, şu sözleri partisi adına söylüyordu:

"Türkiye İşçi Partisi hiçbir milletlerarası sosyalist örgüte bağlı değildir. Hiçbir enternasyonal ile ilişkimiz yoktur. Kimseden, hiçbir merkezden emir almayız. Bunu, üstelik sosyalistçe dayanışmaya da aykırı sayarız. Dayanışma,

⁽²⁾ 3.basım, s.79

⁽³⁾ s.161 ve bkz. s.162-166

⁽⁴⁾ s.13.

bağımsız, güçlü varlıklar arasında, eşitlik içinde gerçekleşir.”⁽⁵⁾

Aybar’ın adı geçen kitabında da bu konuda dedikleri şöyleydi:

“Sosyalist partilerle ilişkileri hep aynı prensip açısından görürüz. Herhangi bir milletlerarası kuruluşun sosyalizm adına milli partilere tavsiyede dahi bulunmasına kesinlikle karşıyız.”⁽⁶⁾

Boran da tümüyle aynı kanıdaydı:

“Türk sosyalist hareketi, Türk devletinin bağımsızlığı kadar Türk sosyalist hareketinin bağımsızlığı konusunda son derece titiz ve dikkatlidir.”⁽⁷⁾

Öte yandan, Boran, *Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği* ile *Çin Halk Cumhuriyeti* arasındaki anlaşmazlıkların silahlı çatışmalara değin varmasının **“bağımsızlık, egemenlik, eşitlik”** ilkeleri ile bağdaşmadığını da belirtmekteydi.⁽⁸⁾

T.İ.P.nin görüşleri böylece özetlenebilirdi ama **Milli Demokratik Devrimciler** bu partinin yöneticileri şöyle suçlamaktaydılar:

“T.İ.P.nin küçük burjuva yöneticileri, bütün dünyada sosyalizmle ve sosyalist milli kurtuluşçu güçler arasındaki çatışmalarda emperyaliz-

⁽⁵⁾ Mehmet Ali AYBAR’ın 12 Kasım 1967’de İstanbul Spor Ve Sergi Sarayı’nda yaptığı konuşma; konuşma metni: M. A. AYBAR: a.g.k. s.601-662

⁽⁶⁾ M. A. AYBAR: a.g.k. s.662

⁽⁷⁾ B.BORAN: a.g.k.s.133

⁽⁸⁾ Aynı yerde, s.126.

min yanında saf tutmuşlardır. Aybar'a göre, amaç, yeni Yugoslavyalar yaratmaktır.”⁽⁹⁾

Milli Demokratik Devrimciler'in kendi tutumlarına gelince: onlara göre, bir kere Türkiye'deki “millîci” güçlerin doğal “müttefikleri” vardı. Bunlar: (a) ulusal kurtuluş savaşları. (b) sosyalist devletler ve (c) emperyalist ülkelerin proleteryası idi.⁽¹⁰⁾

Bu konuda T.İ.P. yöneticileri ile Milli Demokratik Devrimciler arasında tam bir karşıtlık bulunduğu açıkça görülüyordu. Kaldı ki, Boran, diyordu ki:

“.....ben, ‘az gelişmiş ülkelerin işçi sınıfları sayıca az, güçsüz olduklarından işçi sınıfı öncülüğünü milletlerarası işçi sınıfı hareketiyle - aslında sosyalist ülkelerle- işbirliği ederek, yardımlaşarak yürütebilirler’ tezini Türkiye için asla geçerli bulmuyorum, başka az gelişmiş ülkeler için geçerli olduğundan da çok şüphe ederim.”⁽¹¹⁾

Milli Demokratik Devrimci kesim içinde yer alan Halil Bertay'ın bu konudaki görüşleri de şu biçimde özetlenebilirdi: Sömürülen ülkelerde her ne kadar yöresel başlıklar varsa da,

(9) “AYDINLIK”: *“Türkiye İşçi Partisi Ve Sosyalist Hareket”*. Aydınlık, Aralık 1968, sayı 2, s.95.

(10) “AYDINLIK”: *“Aydınlik Görüşlerini Açıklıyor”*. Aydınlık, Kasım 1968, sayı 1, s.25.

(11) B.BORAN: a.g.k.,s.171.

bu durum ancak ayrıntıları etkilerdi, yoksa “**esas çizgilerde bir farklılığı doğuracak bir koşul**” değildi. Esas çizgi dünya çapında geçerliydi. Bu da, bütün sömürülen ülkeler için devrimci eylemin kanıtlanmış stratejilere uygun olmasını gerektiriyordu. Türkiye bu esas çizgi içindeydi ve onun parçasıydı. Bu durumu “**bir merkezden emir almak**” olarak nitelendirmek, milliyetçi duygulara sahip küçük burjuvaziye hoş görünmek istemektir. Üstelik, çeşitli ülkelerdeki devrimci eylemleri, dünya çapındaki ideolojik-politik kaynaklarından soyutlayarak engellemek demek olurdu. Bu da, egemen çevrelerin istediği bir şeydi.⁽¹²⁾

Aynı guruptan **Doğu Perinçek**, bu konudaki görüşlerini görüşmemizde belirtirken diyecekti ki:

“Biz, uluslararası proleter devrimci hareket ile Türkiye’deki işçi sınıfı hareketi arasında tam bir uyuşma, uzlaşma olduğu görüşündeyiz. Bu iki hareket arasında bir çelişme, zıtlık olmadığı kanaatindeyiz. Yani, bütün dünya proletaryasının menfaatleriyle Türkiye proletaryasının menfaatleri birdir. Ve bizim görüş açımız, emperyalizme karşı bütün proletarya, bütün dünya proleter hareketinin mücadelesi ve onun müttefiki olan bütün millî kurtuluş hareketlerinin menfaatidir. Bizim bakış açımız bu.

Biz yine şunu savunuyoruz: Bütün dünya çapında proleterya hareketi olmak iddiasında olan akımlar arasında beliren revizyonist, oportunist tutumlarla mücadele edilmeden bir ülke proleteryasının devrimci davasını gütmeye imkanı yoktur.

(12) Halil BERKTAY: “Proleter Devrimci Çizgi Üe Bazı Yanlış Eğilimler”, Proleter Devrimci Aydınlik, Şubat 1970, sayı 2-16, s.296-297.

Biz, bu uluslararası harekette yanlış akımları şiddetle eleştirmek {gerektiği} kanaatindeyiz. Aksi takdirde, proleter enternasyonalizmi bir kenara itilmiş olur."⁽¹³⁾

T.İ.P.nin Türk sol düşüncesinin ve eyleminin bağımsızlığı üzerinde özenle durmasına ve Milli Demokratik Devrimcilerin ise uluslararası sosyalist eylem ile gerekli ilişkilerin kurulması gerektiğini öne sürmelerine karşılık, uluslararası sosyalizm sorununun şu ya da bu biçimde tartışma konusu yapılmasının tümüyle yersiz olduğu görüşünde bulunanlar da vardı. Örneğin, Dr.Hikmet Kıvılcımlı, demişti ki:

"Uluslararası sosyalist akımlar karşısında Türkiye'nin sosyalistleri olarak, bize düşen değerendirme ne olabilir denildiği zaman, benim her zaman arkadaşlarıma, her vesileyle karşılaştığım vakit anlatmağa çalıştığım gibi, bizim bu işte çizmeden yukarı çıkmamamız en başta gelen davranış yordamımız olmalıdır. Evet, yani o açıdan bizim bunların elemanları üzerinde yargı yürütebilmemiz için bile elimizde zerre kadar objektif ve somut elemanımız yok..... bizim dünya ölçüsündeki sosyalistler arası, hele sosyalist ayrı devletler biçiminde biçimlenmiş antiteler arasındaki ilişki ve çelişkiler üzerine fazlaca yorumlara kalkmamız, tamamen metafizik bir sapıtma yaratabilir ve yaratmıştır da..... Gençler arasında rastlıyoruz; bazan seminerler, konferanslar sırasında açılan sorulardan da anlıyorum, bizim bugünkü sosyalist genç kuşak, sanki Türkiye yokmuş gibi düşünmeye ve dav-

⁽¹³⁾ Doğu PERİNÇEK ile 6 Şubat 1970'de yapılan görüşme.

ranmaya başlamış durumdadır. Bu, korkunç bir şey. Türkiye, kendi ekonomik temeliyle, sosyal çelişkileri, politik çelişkileriyle her gün hepimizi, hani boğarca içinde hallühamur ettiği halde, sosyalist kuşaklarımız, bu müthiş sosyal ortamımızın aydınlanması ve temizlenmesi uğruna yapılacak kaygıda, kendi orijinal elemanlarını yeterince değerlendirmenin yerine, okunmuş kitaplardan, dünya ölçüsündeki sosyalist eğilimlerden sezilenerek çözümler bulmak ve göstermek kolaylığına sapıyor. Fakat bu, kolay olduğu kadar da çetin, hatta saptırıcı bir metod oluyor; çünkü, bizi kendi realitemizden kopartıyor. O zaman sık sık gördüğümüz gibi --geçenlerde bir 'Aydınlık' tartışmasında da dikkatimi çekecekti-- bir taraf ötekine 'Sen beni Maoculukla itham ettin, sen işte hakikatte Kastristsin, falan' öteki de, 'Hayır, sen Castro'yu küçük gördün, falan' yani Türkiye'nin en basit problemi ortada durup dururken, taraflar bunun somut, objektif nedenlerini arayacak yerde, uluslararası literatürde gayet kolayca bir kitaptan ezberlenip tekrarlanıverecek, hatta tekerleniverecek elemanları, iki yahut beş bilardo yuvarlağı gibi karşılaştırıp istakalarla birbirlerine atıp tutma biçimine çekişiveriyorlar. Ve buna tartışma adını veriyoruz. Bu, tartışma olmaktan çıkıyor tabii. Bu tarzda tartışmalar da, ister istemez sosyalistler arasındaki tartışmaları realiteden koparıyor, metafizikleştiriyor. Netice itibariyle, sosyalist tartışmayı ve kaygaları, medrese kaygalarına çeviriyor.

Bugün Türkiye’de evren sosyalist toplumların karşılıklı ilişkileri üzerine edinilmiş fikirlerin bu tehlikesi, bizim supemizden de üstün bir şey oluyor. Yani, yalnız dünya hakkında ahkam kesmek gibi çocukça bir duruma düşmekle gülünçleşmiş olmuyoruz, o gülünç çapta benimsemiş problemleri ciddiye alarak, birbirimize karşı da, anlaşma yollarını tıkayacak biçimde çekişmelere sürüklüyor bizi, böylece bir tehlike de yaratmış oluyor.....”¹⁴

Kemal Tahir de bir başka açıdan olmakla birlikte yaklaşık olarak aynı görüşü belirtecekti

“Rusya’ya gittiğim zaman bana sordular Çin meselesi hakkında ne düşünüyorsun diye. Ben dedim ki: ‘Neresidir? Çin neresidir? Yani bir madde midir bu? Nedir, şeye mahsus mu, gökyüzündeki mesele mi?’”. ‘Nasıl, sen Çin’i bilmiyor musun?’ dediler. ‘Yahu haberim yok, Çin ne demek? Çin nedir yani? Çin böyle külâh mıdır? Sonra gökyüzüne attığınız şeylerin içindeki maddelerden biri midir?’ ‘Yahu. Çin!’ dediler, ‘Çin... Mao Çe Tung.’. ‘Yahu’ dedim, ‘Siz bana Türkiye’yi sormuyorsunuz da, neye Mao Çe Tung’u soruyorsunuz? Ne ilgim var benim Mao Çe Tung ile? Sizinle olan ilgim, lallettayin iki memleketle olan ilgidir. Beni fazla ilgilendirmiyor. Benim işime yarar mısınız, yaramaz mısınız? Siz birbirinizi öldürüyormuşsunuz, kesiyormuşsunuz, katiyen beni ilgilendirmiyor. Herhalde bir sosyalizm yapıyorsunuz,

(14) Dr.Hikmet KIVILCIMLI ile 31 Ocak 1970’de yapılan görüşme.

aklımlın ermediği bir şey yapıyorsunuz; beni ilgilendirmiyor..... Türkiye'yi öğrenemedik biz. Nereden Mao Çe Tung?.....'

Biz çok fazla taraf tuttuk. Bizim tarihimiz ayrıca yalnız dış taraf tutmak, kendi tarafımızı tutmayan dış taraf tutmak tarihidir aynı zamanda. Hem burjuvalarımızın, hem sosyalistlerimizin tarihi budur. Şimdi artık yeni baştan, eski denenmiş ve bizi çukura getirmiş bir şeyi yeni baştan sınamak aptallık olur yani.

Evvela kendi tarafımızı tutalım da, bakalım sonra, onlardan fayda mı görürüz, zarar mı görürüz, onu düşünürüz. Çünkü bizim {bizde} iki ana cereyan vardı bir zamanlar: Stalin'le beraber olanlarla, yahu aman dur, hemen ne oluyor fulan diyenler de Troçkist suçlaması altına girmişlerdi. Kimileri bu suçlamayı kabul ettiler, kimileri itiraz ettiler, reddettiler. Fakat mutlaka birisi Stalinist, birisi Troçkistti. Ondan başka Türk sosyalisti biz görmedik. Biz de öyle.

Binaelaleyh, bu denenmemiş bir şey değildir. Denenmiştir. Fayda da görülmemiştir. Büyük zararlara uğradık biz. Türkiye'yi unuttuk. Hâlâ da, dergilerimize bakın, asıl okunacak, okunmaya değer, akla erer yazılar ve çoğunluk yazıları, Küba'da böyle olmuş da, bilmem Guevara böyle yapmış da... yazılıdır. Çünkü, daha çok onlarla ilgileniyoruz ondan, kendimizle ilgili değiliz.....⁽¹⁵⁾

(15) Kemal TAHİR ile yapılan görüşmeden.

Prof.Dr.Gülten Kazgan da. bu konudaki soruma Şu yanıtı verecekti:

“Türk solu içindeki tartışmaları bir noktada çok yanıltıcı, zaman tüketici ve Türkiye’yi sosyalizme götürmekten saptırıcı nitelikte buluyorum. Çünkü, bu çatışmalar öyle bir laf ebeliēi Őekline dönüşüyor ki, gerçekte hiçbir zaman Türkiye’nin yönelmesi mümkün olmayan yollar sosyalizm içinde tartışma konusu oluyor.”⁽¹⁶⁾

Gerçekte, o dönemde böylece  gurupta toplanan görüşlerin her biri de, bir gereēin deēiřik yönleri üzerinde durmuş oluyorlardı. T.İ.P.nin “baēımsızlık” üzerinde durması, ülkemizin koşulları göz önünde tutulduēunda gerçekten de doēruydı. Çünkü, Türkiye’de sosyalizm, egemen çevrelerce her zaman “kökü dışarda” olarak gsterilmeēe çalışılmış ve toplumumuz oldukça büyük bir oēunlukla ters bir yolda koşullandırılmıştı. Aybar:

“.....bugüne kadar her sosyal ve ekonomik reform hareketi, milletlerarası komünizmin ve dolayısı ile de Moskova’nın emrinde gsterilmeēe çalışılmıştır. Bundan böyle, sosyal hareketlerin dışarıda bir merkeze baēlanması mümkün olmazsa, bu hareketlerin yüzde yüz yerli oldukları ortaya çıkacak ve başarı şansları herhalde artacaktır.”⁽¹⁷⁾

⁽¹⁶⁾ Gülten KAZGAN ile yapılan görüşmeden.

⁽¹⁷⁾ Mehmet Ali Aybar’ın 12 Mayıs 1963’de Gaziantep’de T.İ.P. Genel Yönetim Kurulu toplantısını açış konuşması; metin: M.A.AYBAR: a.g.k., Ő:275-285.

derken. kuşku yok ki. önemli bir gerçeği dile getiriyordu. Öte yandan. Doğan-Avcıoğlu'nun da "Sovyetler Ve Biz," adlı bir yazısında belirttiği gibi:

"Türkiye, yakınlaşma çabalarında elbette ki, ihtiyatlı davranacaktır. Sütten ağzı yanan memleketimiz, yoğurdu üfleyerek yeme durumundadır. Amerika'ya teslimiyetin bedelini pahalı ödeyen Türkiye, her adımını ölçülü atacaktır."⁽¹⁸⁾

Ancak. bu. Türk solunun uluslararası sorunlarla hiç ilgilenmemesi demek olmamalıydı. Tersini öne sürmek en azından ussal olmazdı. Ne var ki. *"çizmeden yukarı çıkmamak"* gerektiğinden.

Öte yandan. son çözümlemede. emperyalizme karşı olan her eylem. doğal olarak. Türkiye'de de sosyalizmin yararına olan bir olguydu. Bugün de öyle. Bu açıdan bakılınca Milli Demokratik Devrimciler haklıydılar. Ne var ki. T.İ.P. yöneticilerini emperyalizmin safında görmek. gerçekleri yok saymak ve tam anlamı ile haksızlık etmek demektir. Unutulan bir gerçek de. T.İ.P. içinden bile o denli acımasızca eleştirilen Aybar'ın, emperyalizme karşı Türkiye'de ilk sesini yükseltenlerden biri olmasıydı.

Ne var ki. uluslararası sosyalizm konusu ile ilgili tartışmaları Türkiye'nin temel sorunu kertesine yükseltmek. gerçekten de. sonuçsuz tartışmalara girişmekten başka bir şey değildi.

Bu bölümde incelenen tartışmaları dönem içinde yerli yerine oturtabilmek ve daha iyi kavrayabilmek için bir noktanın daha burada altını çizmek gerek: Teori-pratik sorunu ile sosyalizmin uluslararası sorunları. kuşkusuz birbirleriyle ilgili konulardı ama.

(18) Yön. 28 Ocak 1966, sayı 148.

bu konular, devletlerin birbirleriyle olan ekiflmeleri açısından değil, fakat yine teorik düzeyde ele alınmalıydı.

Ne ki, o zaman bazı tartışmalarda kimi kişilere buna pek de zen gösterilmediği de göze çarpan bir olguydu. Eğer bunlar, yirmi-yirmi beş yıl sonra *Sovyetler Birliği*'nin okp dağılacağını, Varşova Paktı yelerinin NATO'ya girmek için uğraşacaklarını, *Çin Halk Cumhuriyeti*'nde "coca cola" satılmaya başlanacağını bilebilselerdi acaba yine bu "zensiz"lik içinde olurlar mıydı? Aynı tartışmaları yine yaparlardı mıydı?

BÖLÜM ÜÇ

SOSYALİZM ve TOPLUMSAL SINIFLAR

Kesim Bir
***TÜRKİYE'DEKİ SINIFLARIN
GURUPLARCA
DEĞİŞİK DEĞERLENDİRİLMESİ***

-/-
Genel olarak

Türkiye'deki toplumsal sınıfların sosyalizme geçişte nasıl bir tutum takınacakları ve o gün için ne gibi özellikler gösterdikleri de sol içinde başlıca tartışma konularından biriydi. Bunun yanı sıra, bu sınıfların sol kesimlerce değişik değerlendirilmeleri başka tartışma konularının da ortaya çıkmasına neden olmaktaydı. Bu nedenle de, bu durum, özellikle devrimci savaşının hangi sınıflar arasında olacağı, öncülüğü kimin yapacağı ve atılması gereken stratejik adımın ne olacağı sorunlarını da birlikte getiriyor ve temel uyumsuzluk noktalarından birini daha oluştuyordu.

-II- *İşçi sınıfı*

İşçi sınıfı açısından guruplar arasında tartışmalar, *kuramsal* bir değerlendirme başkalığından çok, daha sonra üzerinde durulacak olan, işçi sınıfının *öncülüğü* konusunda odaklanmıştı. Öncülük konusu dışında,⁽¹⁾ genelde üzerinde anlaşılan nokta, Türkiye’de işçi sınıfının yeterince bilinçli olmamasıydı. Gerek kendi kendine bilinçlenmesi ve gerekse aydınların emekçilerle ilişki kurup onları bilinçlendirmeleri, egemen çevrelerce engellenmişti. Bu nedenle de, işçi sınıfı henüz eylemsizdi. Fakat, sosyalizm ile işçi sınıfı arasındaki organik bağı kimsenin yadsıdığı yoktu.

1962’de **Doğan Avcıoğlu**, şöyle diyordu:

“İşçi sınıfının sosyalist mücadelenin ön safında yer aldığı aşikardır. İşçi sınıfı, dinamik, teşkilatlanması kolay ve durumu itibarı ile ilerici bir sosyal guruptur. Yalnız, yıllardır faşist baskı altında tutulan işçilerimiz yeni yeni şuurlanmakta ve teşkilatlanmaktadır. Bu uyanışı hızlandırmak için her türlü gayret gösterilmelidir. Fakat bu gayret, işçi hareketlerinin henüz başlangıç safhasında bulunduğumuz gerçeğini unutturmamalı, sendikacılığımızın bir çırpıda 15 yıllık alışkanlıklarından kurtulması beklenmemelidir.”⁽²⁾

⁽¹⁾ Bu konu, bu bölümde Kesim Üç’te ele alınacaktır.

⁽²⁾ **“Sosyalist Gerçekçilik”**, Yön, 12 Eylül 1962, sayı 39.

Avcioğlu'nun "Türkiye'nin Düzeni - Dün, Bugün, Yarın" adlı kitabında işçi sınıfını değerlendirişi de şu sözlerde anlatımını bulmuştı:

"Köylerden akarak büyük şehirlerdeki gece-kondulara yığılan yüzbinlerce insanın bugün köylerdeki şartlara nazaran da iyi diye, sefalet şartlarında dahi hayatlarından hoşnut olmaları mümkündür. Ama, şehirde yetişen evlatlarının, kapitalist gelişmelerden umduğunu bulamayınca, yeni bir düzen aramaya yönelmeleri daha kuvvetli bir ihtimaldir. Şimdiden işçi sınıfında bu kıpırdanmalar başlamıştır. 1963-1967 döneminde grevin yüzde 20'sinin kamu sektöründe, yüzde 80'inin ise çalışma şartları çok daha kötü olan özel sektörde patlak vermesi dikkat çekicidir."⁽³⁾

Mihri Belli de, bir sınıf olarak *proleterya*'ya ilişkin görüşünü şöyle açıklıyordu:

"Türk proleteryası ekonomideki durumu gereği en ileri toplum biçimine, sosyalizme bağlıdır. Bu sınıf örgütlenme ve disiplin ruhunu öteki sınıflardan daha kolay benimseyebilir. Sosyalizm hekesten önce onun öz toplumsal düzenidir. Bu bakımdan, gerek demokratik devrim aşamasında, gerekse onu izleyecek olan sosyalist devrimde proleteryanın en devrimci sınıf olarak devrimci çizgiyi sonuna kadar izlemesi ve tarihsel gelişmeye damgasını vurması mukadder

⁽³⁾ s.412

dir.”⁽⁴⁾

Muzaffer Erdost da, sonuna değin tek devrimci sınıfın proleterya olduğunu belirtiyordu.⁽⁵⁾

İşçi sınıfının hızla gelişmekte olduğu konusunda da tüm kesimler anlaşma içinde bulunuyorlardı. Muvaffak Şeref, bu görüş birliğinin dayandığı temeli açıklarken diyecekti ki:

“Zaten bugün eğer sosyalizm daha da aktüel bir hale geldiyse, 1923’e nazaran işçi sınıfının Türkiye’de daha gelişmiş olmasındandır. İşçi sınıfı sayıca gelişti. Bu sayıca gelişme aynı zamanda gecekondulara gelmek, transistörlü radyo almak, gazete okuyabilmek v.s. gibi şeyleri de birlikte getirdi. Ve tabii köye nazaran daha iyice şartları da yarattı. Şimdi işte sosyalizmden söz ettirebiliyor, kitleye dayanalım dedirtiyor. Kitle var çünkü. Önümüzde işçi sınıfı başta gelmek üzere emekçiler kütlesi var. Onun içindir ki, siz bu soruları soruyorsunuz. Yoksa eskiden olsaydı ne soracaktınız? Ne diyecektiniz? Belki köylü partisinden söz açabilirdiniz. Herhalde işçi partisi diyemeyecektiniz.”⁽⁶⁾

Ant’çı Doğan Özgüden de aynı kanıdaydı:

⁽⁴⁾ MBELLİ {E.Tüfekçi}: “Demokratik Devrim, Kimle Beraber? Kime Karşı?”, Yön, 5 Ağustos 1966, sayı 175.

⁽⁵⁾ M.ERDOST: “Devrimde Küçük Burjuvazinin Yeri”, Aydınlık, Şubat 1970, sayı 16, s. 263.

⁽⁶⁾ Muvaffak ŞEREF ile 17 Şubat 1970’de yapılan görüşme.

“Türkiye’de 1946’lara kadar işçi sınıfı gerçekten nicel olarak bir güç teşkil etmiyordu. Fakat, 1946’dan sonra burjuvazinin gelişmesi kendi karşı sınıfı olan işçi sınıfını da yaratmıştır. Bugün işçi sınıfı büyük şehirlerde büyük artış gösterir durumda. İşçi sınıfının potansiyel devrimci gücü mevcut.

İşçi sınıfının bugün devrime öncülük yapacak objektif ve subjektif şartlarının olmadığını söyleyenler büyük yanılgı içinde. Öte yandan, emperyalizmle işbirlikçilerinin bunalımı şiddetlendiği ölçüde işçi sınıfının devrimci fonksiyonu daha belirgin olarak ortaya çıkacak kanaatindeyim. İşçi sınıfının bugünkü mücadeleleri belki bilinçsiz ve kendiliğinden ekonomik hareketler olarak görülebilir, fakat bu, sınır çizgisindedir.”⁽⁷⁾

“Emek”çilerin görüşü de yine bu çizgideydi:

“Kapitalizmin ülkemizde hakim üretim biçimi olarak yerleşmiş olması, doğal olarak, hem sanayide, hem tarımda kapitalist sömürüye karşı ve sosyalizm için mücadelenin öncülüğünü yapabilecek bir işçi sınıfının da teşekkül etmesini sağlamıştır.”⁽⁸⁾

Görüş birliğini yansıtan bu örnekleri çoğaltmak gereksiz. Ne ki, sol guruplar, üzerinde kuramsal olarak bu ölçüde anlaştıkları bu konunun “öncülük” sorununa uygulanmasına gelince

⁽⁷⁾ Doğan ÖZGÜDEN ile yapılan görüşmeden.,

⁽⁸⁾ EMEK: “Sosyalist Potansiyelden Sosyalist Güce”; Emek, 1 Mayıs 1969, sayı 1.

yine birbirleriyle çatışma içine düşüyorlardı.

-III-

Küçük burjuvazi

Küçük burjuvazinin değerlendirilmesinde **Avcıoğlu** dışındaki bütün kesimler yine yaklaşık olarak aynı çizgide bulunuyorlardı.

T.İ.P.ne göre:

“Burjuvanın hayatına özenen ve onun gibi yaşayan, bugünkü düzenin sağladığı ufak-tefek geçici çıkarı korumaya çalışan, yalnız kendi çıkarını düşünen, ‘bana dokunmayan yılan bin yaşasın’, ‘her koyun kendi bacağından asılır’ diyen orta sınıfa, yani küçük tüccar, orta memur gibi orta tabakalara ‘küçük burjuva’ da denir. Aslında yine hakim sınıf tarafından sömürülen bu tabakaların içinde, çıkarlarının yanında olduğunu anlayanlar, emekçi sınıflar mücadelesi içinde yer alırlar.”⁽⁹⁾

Milli demokratik devrimcilerden **Mihri Belli**’nin içinde bulunduğu kesimden **Muzaffer Erdost**’un da görüşü şöyleydi:

“Yarı-bağımlı bir ülkede, küçük-burjuvazinin milli niteliği, devrimci imkanlardan biridir. Ama, küçük burjuvazinin bir kesimi, yabancı

⁽⁹⁾ *“T.İ.P.linin El Kitabı”*; s.63.

sermaye ile temasa gelmiştir ve milli niteliği zedelenmiştir.”⁽¹⁰⁾

Milli demokratik devrimcilerin öteki kesiminden Şahin Alpaya da diyordu ki:

“Küçük burjuvazinin, bir sınıf olarak, en belirgin özelliği, proleterya ile burjuvazi arasında yer alması ve her iki tarafın da baskısı altında olmasıdır.”⁽¹¹⁾

Doğan Özgüden de görüşmemiz sırasında şuna değinecekti:

“Kaypak bir sınıftır ve Türkiye’de bunun somut örnekleri devamlı olarak görülmektedir.”⁽¹²⁾

Buna karşılık, Doğan Avcıoğlu, belirttiğim gibi, küçük burjuvazinin aydın kesiminin toplumumuzda asal bir görevi olduğu kanısındaydı. “Küçük burjuvazi” yerine, “*ara tabakalar*” deyişini kullanmayı yeğleyen Avcıoğlu’na göre, her şeyden önce unutulmamalıydı ki, ilerici bir nitelik taşıyan 1961 Anayasası bu ara tabakaların eseri idi. Bu tabakalar geleneksel olarak Türkiye’nin yazgısında hep önemli roller oynamışlardı.⁽¹³⁾ Avcıoğlu, görüşünü şu sözlerle özetlemekteydi:

⁽¹⁰⁾ Muzaffer ERDOST: “*Devrimde Küçük-Burjuvazinin Yeri*”; Aydınlık, Şubat 1970, sayı 16, s.261.

⁽¹¹⁾ Şahin ALPAY: “*‘Türkiye’nin Düzeni’ Üzerine*”; Aydınlık, Ekim 1969, sayı 12, s.467.

⁽¹²⁾ Doğan ÖZGÜDEN ile yapılan görüşme

⁽¹³⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sosyalist Strateji Ve Prof.Aren*”; Yön, 6 Ocak 1967, sayı 197.

“Bizim ‘*ara tabakalar*’ demeyi daha uygun bulduğunuz bir zümre Türkiye’nin kaderine hakimdir. Ama, T.İ.P. programında bu ara tabakalardan bahis yoktur. Zira, batı toplumlarında ara tabakalar önemli bir rol oynamamışlardır. Sarahatla tanımlanmış sınıfların ya arkadaşı ya da müttefiki olarak kalmışlardır. Bu sebeple batı sosyalistlerinin tahlillerinde ara tabakalar ihmal edilmişlerdir. Bizler de batı sosyalistlerinin tahlillerini aynen aktardığımız için bu önemli tabakayı Türk toplum yapısının tahlilinde unutuvermişizdir ve bunun varlığını ancak son zamanlarda, ama halk düşmanı ve faşist bir tabaka olarak keşfetmekteyiz. Halbuki emperyalist ve işbirlikçiler de aynı tabakayı kapitalist ve emperyalist emellerine en büyük engel diye ‘*nötralize*’ etmeğe çalışmaktadırlar. İki taraftan birinin fena halde yanıldığı muhakkaktır. Ama çok korkulur ki, yanılanlar sosyalistlerdir.

Nedir bu ara tabakalar? Bu bir mütecanis sınıf, hatta mütecanis bir tabaka değildir. Ama hakim sınıfların nispeten zayıf olduğu toplumlarda, içinden çıktıkları sınıf ve tabakalardan bağımsızlaşmaktadır. Ara tabakalar politik sonucu tayin eden unsurdur. Bu büyük güçlerinin bilincine varmışlardır ve bu bilinç onları bağımsız kılmaktadır. Bu ara tabakalar, toplumun ilerici kesimini teşkil etmektedirler. Çıkarları, modernleşme ve hızlı kalkınmadan yanadır. Toplum hayatında önemli rolleri dolayısı ile, öncü bir rol oynamaya, kendilerini, özel çıkarlarının üstüne çıkmaya zorlayan tarihi bir mis

yonu sahip saymak eğilimindedirler. Bu tabakalar, burjuvazi kalkınma çabasında başarısızlık gösterdiği ve kitlelerden gelen sosyal baskı arttığı ölçüde, kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna yönelebilmektedirler.

.....

Eğer bugün emperyalizm-ağa-komprador ittifakı anayasayı tamamen rafa kaldıramıyor ve Türkiye'yi Güney Amerika ülkelerine benzetemiyorsa, bu, proleteryanın değil, ara tabakaların direnişi sayesinde.”⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾

-IV-

Burjuvazi sorunu

Burjuvaziye ilişkin tartışmalar, bu sınıfın bir bölümünün ulusal nitelikte olup olmadığı üzerinedir ve bu konuda önemli görüş ayrılıkları bulunuyordu.

Burjuvazinin bir bölümünün hiçbir biçimde ulusal nitelik taşımadığı ve taşıyamayacağı görüşünde olan T.İ.P.'nin bu konudaki gerekçesi şuydu.

“İç pazar gelişmediği için, birinciler kadar önemli değildirler. Fakat, bunlar da küçük ve orta üreticileri, küçük esnaf ve zanaatkarları

⁽¹⁴⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Bir Sosyalist Stratejinin İlkeleri*”, Yön, 14 Ekim 1966, sayı 185

⁽¹⁵⁾ “*Ara tabakalar*”ın oluşumuna ilişkin bu görüş birçok bakımlardan İdris Küçükömer ve Sencer Divitçioğlu tarafından da yaklaşık olarak belirtiliyordu. Ne var ki Küçükömer ve Divitçioğlu’nun tümüyle ters bir sonuca ulaşmış olduklarını birazdan göreceğiz

baskı altında tutarlar; ürünlerini yok pahasına kapatıp, şehirlerde yüksek fiyatla satarlar. Böylece, hem üreticiyi, hem de tüketiciyi soyarlar. Ayrıca, bunlar elde ettikleri büyük paraları fabrika imalathane gibi işyerlerine yatırmayıp, apartman, işhanı, villa gibi sadece kendilerine bol para getiren yerlere yatırırlar..... Bu sınıf {burjuvazi} eskiden Avrupa’da işçileri ve sömürgeleri sömürmek pahasına da kendi ülkesinin sanayiini kurmuş ve bu yüzden ‘milli burjuvazi’ adını almıştır. Oysa, Türkiye’de aynı sınıf, toprak ağaları ile birlikte, emperyalizmin yurt içinde el-ulağı olmuş ve onun emrinde çalışmış ve hâlâ da çalışmaktadır.”⁽¹⁶⁾

T.İ.P.nin bu görüşünü biraz faha açalım:

“ ‘Milli’ sıfatının anlamı ne olabilir? Türk toplumunun topyekun çıkarlarını bir noktaya kadar da olsa gözeten, savunan, gerektiğinde emperyalizme direnen bir burjuva sınıfı mı? Bu soruya da olumlu bir cevap vermek imkansızdır. Gerçek şudur: Bugün çıkarları bakımından emperyalizm ve işbirlikçi sermaye ile uzlaşmış, anlaşmış aracı durumunda bir yerli burjuva sınıfı vardır Türkiye’de. Bu sınıfın niyeti emperyalizme karşı çıkmak değil, emperyalizmle arasındaki bağları daha da kuvvetlendirmek, giderek işbirlikçi sermayeye dönüşmek, emperyalist ve kapitalist sömürden kendisine düşen payı mümkün olduğu kadar arttırmak-

⁽¹⁶⁾ “T.İ.P.linin El Kitabı”, s.9-10.

tır....Erbakan hareketi toplam artı-değerden daha büyük pay alabilme mücadelesidir..... Yerli burjuva ekonomik bakımdan en güçlü egemen sınıf içerisinde yer alabilmek için emperyalizme karşı çıkmak değil, yaranmak, dalkavukluk etmek, şirin gözükme gerekliliğini artık çok iyi bilmektedir. İlk bakışta sınırlı da olsa bir bağımsızlığa sahip görünen bu sınıf, el koyduğu ürünlerin pazarlanması ve nakledilmesi için, yedek parça için, kredi için daima işbirlikçi burjuvaya ve emperyalizmin desteğine muhtaçtır.”⁽¹⁷⁾

Gerçi, Avcıoğlu, 1962’de tümüyle ters bir görüşle:

“burjuvaziye karşı takınılacak tutum dikkatle incelenmeli, onu bir blok olarak karşıya almak-tan imkan nispetinde kaçınılmalıdır.”⁽¹⁸⁾

diyordu ama 1969 sonlarında bu konuda hemen hemen T.İ. P. ile çizgide buluşmuştu:

“Ben milli burjuva konusunda ümitsizim. Fakat küçük burjuvazi-burjuvazi ayırımını mutlaka yapmak gerek, ama burjuvazi içinden küçük burjuvazi’yi ayırdıktan sonra burjuvazi içinde bir milli burjuva kanat olabileceğinden çok şüpheliyim. Yani, emperyalizm 1970’de öyle bir milli sanayici, milli burjuva filan olacağını zannetmi-

⁽¹⁷⁾ Sedat ÖZKOL: “Gerİ Bıraktırlmış Ülkelerde ‘Milli Burjuva’ Sınıfı”, Emek, 29 Aralık 1969, sayı 18.

⁽¹⁸⁾ Doğan AVCIOĞLU: “Sosyalist Gerçekçilik”, Yön, 12 Eylül 1962, sayı 39.

yorum.”⁽¹⁹⁾

Milli demokratik devrimcilere gelince; onlar, Türkiye’de ulusal bir burjuvazi bulunduğu kanısındaydılar. Mihri Belli, “E.Tüfekçi” imzası ile 1966’da yazdığı bir yazıda, milli demokratik devrim savının bu konuda dayandığı görüşü ortaya koymuş oluyordu:

“Elbette milli burjuva ile kompradoru aynı sepete koymak sosyalistçe bir tutum olmaz. Yurtta fabrika bacalarının tütmesinden yana olanla, sınıf çıkarı bu bacaların sönmesinden yana olanı bir tutamayız. Milli burjuvazinin devrimci potansiyeli hakkında hayallere kapılmadan söyleyebiliriz ki, bu sınıf, Türk ulusal topluluğu içinde sayılmalıdır ve Türk ulusal ekonomisinde bir süre için yeri olacaktır.”⁽²⁰⁾

T.İ.P.nin burjuvazinin bütün kesimlerinin emperyalizmle işbirliği içinde olduğunu ve mücadelede karşı safta yer aldığını öne sürmesine karşılık Mihri Belli şöyle demektedir:

“Burjuvazinin milli nitelik taşıyan kolunun nisbi gücü ne kadar önemsiz olursa olsun, biz sosyalizmin bilimini klavuz edinen devrimciler olarak, milli burjuvaziye, milli demokratik devrimi gerçekleştirmek amacıyla devrimci güçbirliği saflarına, milli cepheye davet etmek zorundayız. Bu sınıfın işbirlikçi sermayenin

⁽¹⁹⁾ Doğan AVCIOĞLU ile 11 Aralık 1969’da yapılan görüşme.

⁽²⁰⁾ Mihri BELLİ {E.Tüfekçi}: “Demokratik Devrim - Kimle Beraber? Kime Karşı?”; Yön, 15 Ağustos 1966, sayı 175.

baskısı altında olduğunu, ondan bağımsız hareket etmesinin imkansız değilse bile, çok güç olduğunu ve milli burjuvazinin ancak bir emekçi halk şahlanması karşısında milli niteliğini hatırlayarak demokratik devrim saflarına bir süre için katılmasının söz konusu olabileceğini bile bile bunu yapmak zorundayız. Gerçek devrimci odur ki, karşısına aldığı karşı-devrimci güçleri tecrit etmek için en kaypak, en gerici müttefikleri bile saflarına çağırmakta, gelmeyecek olanları hiç değilse tarafsızlaştırmakta kusur etmez.”⁽²¹⁾

Milli demokratik devrimcileri öteki kesiminden **Doğu Perinçek**’in görüşü de şuydu:

“Türkiye’de bir milli burjuvazi vardır. Tespit etmiş değiliz; ne ölçüde, hangi ağırlıkta, ne güçte vardır diye, ama vardır. Mutlaka vardır, teorik olarak da bu böyledir, müşahedelerimizden de böyle anlaşılıyor.”⁽²²⁾

Milli demokratik devrimcilerin ulusal burjuvazi görüşü yalnız T.İ.P. ve Avcıoğlu çevresince değil, öteki sol çevrelerce de benimsenmiş değildi. Örneğin, **Doğan Özgüden**’e göre:

“Milli burjuvazinin Türkiye’de varlığı konusunda gerekli araştırmalar yapılmış değil. Erbakanvari hareketleri milli burjuva hareket-

⁽²¹⁾ **Mihri BELLİ**: “Bir Okuyucu Mektubuna Cevap”; Aydınlik, Ağustos 1969, sayı 10, s.325.

⁽²²⁾ **Doğu PERİNÇEK** ile yapılan görüşmeden.

leri sayamayız. Çünkü bunlar burjuvazinin bir bölümünün bir başka bölümüne karşı infialden başka bir şey değildir.

*Devrimci mücadelede hiçbir zaman güvenilecek bir müttefik değildir.*¹²³⁾

Aziz Nesin de bu konudaki düşüncesini şöyle belirtecekti:

“Milli kapitalizme gelince... Türkiye’de milli burjuvazi, milli kapitalizm söz konusu değildir. Ben tümüyle buna karşıyım, böyle bir şey yoktur. Bu bizim idealistçe olmasını istediğimiz bir şeydir.

Milli burjuvazi, burjuvazinin iki durumda aldığı niteliklidir. Yani, o iki durum geldiği zaman burjuvazi milli olur, o iki durum olmadığı zaman olmaz. O iki durum şudur: Ya ulusal kurtuluş savaşıdır ya da dış kapitalizme karşı çıkarları çatışır, o zaman ulusal niteliğini alır. Kurtuluş Savaşı’ndaki burjuvazi milli burjuvaziydi, çünkü kurtuluş savaşındaydık. İç kapitalizm, dış kapitalizmle çatışma halindeydi. Bugün iç kapitalizm dış kapitalizmle çatışma halinde değildir. İç kapitalizm ile dış kapitalizm de çatışma halinde olmadığı için de, Türkiye’de ulusal burjuvazi yoktur, yani burjuva ulusallık niteliğini kazanamamıştır. Tek tük örnekler bütün bir tabakaya, sınıfa veya şahsa mal edilemez. Ayrıca, şunu düşünmemiz gerekli: Bugün Türkiye’de hakim sınıflar eskisine göre çok daha güçlü ve bilinçlidir-

⁽¹²³⁾ Doğan ÖZGÜDEN ile yapılan görüşmeden.

Kendileriyle yaptığım görüşmelerde **Selahattin Hilav** ve **İsmail Cem** de hemen hemen aynı görüşü belirtmiş bulunuyorlardı. **Sencer Divitçioğlu** ise bu konuda daha ayrıntılı bir çözümlenmede bulundu:

“II. Dünya Savaşı’ndan beri birçok sömürge veya yarı sömürge ülke siyasal bağımsızlığını kazanmıştır. Fakat, bunların arasından ancak pek azı, Çin, Kuzey Kore, Küba ve Kuzey Viet Nam gibi ülkeler, emekçi kitlelerin devrimci ve anti-emperyalist mücadeleleri sayesinde iktisadi bağımsızlıklarını elde ederek sosyalizmi kurmuşlardır. Hindistan, Pakistan, Mısır, Sudan, Gana ve Tunus gibi diğer ülkeler ise bağımsızlık mücadelelerini milli burjuvazilerinin önderliklerinde sürdürdüklerinden, sadece siyasal bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Hatta Cezayir gibi halk kitlelerinin anti-emperyalist savaş verip bağımsızlığı sağladığı bir ülkede bile milli burjuvazi lopa konup siyasi bağımsızlığı bir türlü iktisadi bağımsızlığa dönüştürememiştir. Sömürge ya da yarı sömürge ülkelerin bağımsızlık mücadelesinde milli burjuvazinin ve aydınların tabiatı ile önderlik görevleri küçümsenemez. Mamefih, milli burjuvaziye bu göreve iten etkenin de iyi bilinmesi elzemdir. Bu etken herhalde kapitalizmden kurtulma arzusu olmayıp, milli burjuvazinin emperyalizmle çatışan iktisadi çıkarlarıdır.

Türk toplumunda milli burjuvazinin durumu

(24) Aziz NESİN ile 12 Şubat 1970’de yapılan görüşme.

nedir? Eğer Anadolu eşrafına milli burjuvazi deniyorsa, bu zümrenin Milli Kurtuluş Savaşı'nu asker-bürokratlarla {asker-sivil bürokratlarla} birlikte yürüttüğünü ve zaferi sağladığını biliyoruz. Tarihi açıdan siyasi istiklalimizi sağlayan bu milli burjuvaziye minnetlerimiz sonsuzdur. Ama eğer milli burjuvaziye İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerin müslüman burjuvazisi dahil ediliyorsa, yine biliyoruz ki, Kurtuluş Savaşı sırasında bu zümre kılını bile kıpırdatmamıştır ve bu bakımdan, gayrimüslim burjuvazi ile aralarında fark yoktur. Kapitalist üretim tarzına doğru bir geçiş ekonomisinde olduğumuzu ve bunun diğer üretim tarzlarını tasfiye etmek hızının yüksek olduğunu kabul ediyorsak, 1950'lerden beri Amerikan emperyalizminin özenile güçlenen burjuvazinin hakim sınıf olarak topluma yerleştiğini kabul etmek gerekir. Kapitalizmin tekelci emperyalist döneminde onun yörüngesine giren ekonomilerin kendi içlerinde bütünleşmiş olan bu hakim ekonomileri az gelişmiş bölge haline getirdikleri açıktır. İthâlât, kredi ve yabancı sermaye yatırımları, mekanizmaları az gelişmiş ekonomiyi tekelci emperyalist karmaşasına bağlamıştır. Bu bakımdan, ithâlât ve ihracatçılar, yabancı krediden yararlanan sanayicileri ve yabancı sermayeye ortak olan müteşebbisleri tekelci emperyalist dünyanın burjuvazisinden ayırmanın imkanı yoktur. Aslında, emperyalizmle tamamlanmış bir ortamdayız. İktisadi olarak bağılıyız, kredi mekanizmasıyla, yardım mekanizmasıyla, yabancı işletmelerle. Ve bundan dolayı Türk kapitalist toplumunu batı kapitalist

*toplumundan ayırmak imkansızdır. Şu şartla ki, Türk ekonomisi azgelişmiş bir ekonomisidir o-
ranın. O kadar açıktır. Sanayimizin yedek par-
çası ithâlâta bağlıdır. Hammaddeye bağlıdır.*

*Erbakanvari bir milli burjuvazi bile bu çerçe-
veden sıyrılamaz. Kimlerden bu milli burjuvazi
mütesekkildir? Diyelim ki bunlar, Anadolu şe-
hirlerinde önemi gittikçe artan acentalar, bazı
yoğaltım malları üreten küçük sanayinin sahip-
leri, makarna, çırçır, meşrubat gibi... tamir
atölyeleri sahipleri, ulaştırma işletmecileri, top-
tancı tüccar, tarım ürünlerinin alıcısı tüccar.
Başka bilmem sayabilir misiniz? Milli burjuvazi
herhalde bu.*

*Eğer buysa milli burjuvazi, bunların her bi-
rinin milliliği, sattığı ve aldığı ham ve yarı-
mamul mallar ile iltiyaç gösterdikleri yedek par-
ça kadarınca millidir. Yani, milli denilen bu
burjuvazi, ancak büyük ithâlât ve ihracat liman-
ları ile sanayinin yoğulaştığı kentlerin burjuva-
zisi kadar milli olabilir. Gelişen ve genişleyen
kapitalizmin onlara ihtiyacı olduğu gibi, onların
da varlıklarının sebebi kapitalist üretim tarzıdır.
Piyasaların genişliği kapitalist üretim tarzının
yayılması için gerekli bir ön-şart olduğundan,
acenta da, tamir atölyesi de, küçük sanayi işlet-
meleri de, tüccar da, tefeci de kapitalizmin vaz-
geçilmez tamamlayıcı unsurlarıdır. Batıya bağlı.
Çok açık değil mi?*

*Kapitalist üretim tarzının daha fazla artık-
değer yaratma eğilimi, ister istemez, Anadolu'da
da bir zümrenin teşekkülüne yol açmıştır. Bu
zümrenin büyük bir kısmının hâlâ topraktan*

kopmamış Anadolu eşrafı oldukları düşünülürse, kendilerine ‘burjuvalaşmış’ sıfatı yanında bir de ‘toprak sahibi’ sıfatını eklemek yerinde olur.

Özetlersek: Emperyalist dünya ile bütünleşmiş olan Türk ekonomisinde gelişmekte olan kapitalist üretim tarzı, artık yaratma peşinde koşarken, bir yandan üretimi arttıracak, bir yandan piyasaları genişletmeğe çalışacaktır. Kapitalizmin bu mantığı kendisi ile birlikte burjuva sınıfının doğmasını gerektirir. Bu sınıfın İstanbul’da ya da Anadolu’da olmasının hiçbir önemi yoktur. Mason, komprador, siyonist ve holdingleri kuran müslüman müteşebbis nasıl sömüren burjuva sınıfına dahilse, dilinden ‘Allah’ sözünü eksik etmeyen, yazıhanenin arkasında oturan Anadolulu işadamı da sömüren burjuvaziye dahildir. Bu nesil böyledir, dangul dunguldurlar ama çocuklarını okuturlar. Cambridge’de yahut Paris’te... Kendileri dangul dungul oldukları için midir ki millidirler yoksa? Kendilerinin böyle olmaları hiçbir şey ifade etmez, Avrupa’da okuyan çocuklarını yurda dönünce görürsünüz.”⁽²⁵⁾

Gülten Kazgan da bir başka gerçeği belirtirken diyecekti ki:

“Dış pazarları sömürüye geçemeyen az gelişmiş ülkelerde burjuvazi, ‘milli’ olamıyor. Ne zaman ki sanayi burjuvazisi teşekkül eder ve bu burjuvazi diğer ülkeleri kendisi ve dolayısı ile kendi ülkesi için sömürmeye başlar, o zaman milli

⁽²⁵⁾ Sencer DİVİTÇİOĞLU ile 10 Şubat 1970’de yapılan görüşme.

burjuvazi olabiliyor. Ama bugün Türkiye’de burjuvazi, kendi ülkesini sömürdüğü gibi kendi ülkesindeki sömürünün dışa aktarılmasında araç oluyor ve bu araçlıktan dolayı da bir komisyon alıyor. Bu burjuvazinin milli olmasını ne bugün, ne de yakın bir gelecekte mümkün görüyoruz.”⁽²⁶⁾

İbrahim Türk ise şöyle demektedir:

“Eğer milli burjuvazinin varlığı ya da yokluğu, azlığı ya da çokluğu sosyalizmin yurdumuzda kurulması ve tam bağımsız Türkiye’nin doğması için izlenecek stratejinin belli edilmesinde gerekli ise -ki çok gereklidir- vardır yoktur tartışması yerine, kolu paçayı sıvayıp; milli burjuvazi varsa, topluluğumuzdaki genişliği, ağırlığı, sayısı, sahip olduğu üretim araçlarının niteliği ve ekonomik niteliği nedir, bunlar dikkatle incelenmeden sağlam sonuçlara götüren stratejiler elde edilemez.”⁽²⁷⁾

-V-

Bürokrasi sorunu

Ulusal burjuvazi sorunundan çok daha yoğun tartışmalara neden olan bir konu da *bürokrasi* idi. Bu soruna yol açan Türkiye’deki özelliğini **Doğan Özgüden** şöyle ortaya koymuştu:

⁽²⁶⁾ Gülten KAZGAN ile yapılan görüşmeden

⁽²⁷⁾ İbrahim TÜRK: *“Türk Toplumunda Sosyal Sınıflar”*, Öncü yın., İstanbul, 1970, s.47

“Bürokrasinin Türkiye’ye özgü bir durumu var. Bürokrasi genel olarak hakim sınıfların elinde bir baskı aracı olarak görülüyor. Fakat Türkiye’de bürokrasinin gerçekten Avrupa toplum yapılarına uymayan bir gelişimi var. Diğer ülkelerden farklı olarak hakim sınıf niteliğine yaklaşan bir konumu var.”²⁸³

Türkiye’de bürokrasinin kendine özgü bir yapısı olduğu konusu üzerinde ilk kez **Mehmet Ali Aybar** ve önceki bazı T.I.P yöneticileri durmuşlar. **İdris Küçükömer** ve **Sencer Divitçioğlu** da daha ayrıntılı bir biçimde konuyu ele almışlardı. Buna tepkiler ise önce **Doğan Avcıoğlu** ve çevresinden, daha sonra da millî demokratik devrimcilerden gelmişti.

Aybar, “*bürokrat sınıf*”ı şöyle değerlendiriyordu:

“Osmanlılar’da devlet, sınıflaşmış bir yönetici KADRO’nun temsil ettiği, halkın dışında ve üstünde, merkezci, tekelci, ceberrut bir varlıktı..... bu KADRO devletle adeta bütünleşen ‘sui generis’ egemen bir sınıf haline gelmiştir..... Bu sınıf, zamanın zorunlu kıldığı ayarlamaları yapı yapı günümüze kadar gelmiştir. ‘Bürokrat sınıf’ bugün Ağa ve Komprador sınıfları yanında yeri olan, hatta yakın tarihe kadar bu sınıfları açıkça vesayeti altında tutmuş ve hâlâ devlet yönetiminde önemli bir rol oynayan egemen bir sınıftır.”²⁸⁴

²⁸³ Doğan ÖZGÜDEN ile yapılan görüşmeden

²⁸⁴ M.A. AYBAR: a.g.k.s.645-647

İdris Küçükömer, aynı zamanda çeşitli eleştirilere de bir yanıt niteliğini taşıyan görüşlerini bu kitap için aşağıdaki gibi belirtcekti. **Küçükömer**'in görüşleri ve saptamaları o gün için büyük önem taşıyordu ama sanıyorum ki bugün üzerinde daha da önemle durularak tartışılmalıdır. O nedenle, o zaman söylemiş olduklarını, uzun bir alıntı olacak ise de, olduğu gibi aktarıyorum:

“Önce bugünkü duruma değinelim. Bugün politik boşluk, eylemlerde halka karşı düşüş ya da tarihi olarak iç ve giderek dış sömürde bürokrasinin yerini değerlendiren, halkla mevcut ve bugüne dek kalıntılar ile devam eden bir seddin daha da yükselip yükselmediği tartışma konusudur. Devrimci olduklarını iddia edenlerin sözde ya da gerçek ittifaklarının eleştirisi, yanlışlıkların eleştirilmesi zorunludur. Buradan da kimlerin Türkiye’yi ileriye götürecek devrimciler olduğunu anlamamız gerekiyor. Bir süredir sözü edilen ittifak ileriye doğru mu, yoksa tarihi geri getirici, hiç değilse ileri getirmeyi engelleyici midir? Öyle ki, belli bir yere gelmek amacı ile yapıldığı iddia edilen ittifaklar acaba bizi çok farklı bir yere vardırılmaz mı? Bunu tartışırken de aslında tarihi maddecilik gereği apaçık ortadadır. Dünyanın üretim biçimini, karşıtların birliği ve mücadeleleri arasındaki bağlantıları görmeliyiz; form olarak veya muhteva olarak nelerin bugüne geldiğini, bugüne kaldığını anlamalıyız.

Şüphesiz, bilinçli ya da bilinçsiz Hegelian idealistler olarak devrimciler, diğer bir isimle bürokratlarla ittifakın, onların örgüt ya da örgütleri ile olacağı ve bu örgütlerin tarihi formunun kendi içinden nitelik değiştirmesine olanaksızlığı dikkate alınmalıdır. Önce bu form ile köylü ve işçi ittifakının sözde değil de gerçekten olup olmayacağını tartışılması gerekir. Ancak bu yoldan gidilerek böyle bir ittifakın devrimci bir ittifak olup olamayacağı meselesi tartışılabilir bize göre. Dünün ve bugünün üretim biçimlerini metafizik bir anlayışla değerlendirmek, bize gerçeğe sırt çevirmek gibi görünmektedir.

Osmanlı sarayının kapıkullarının (bürokratlarının) emekçi halk ile olan çelişkisi yanında merkezi üretim biçimi içinde merkezi mülkiyet ilişkileri ile olan çelişkisi, kendi ellerinde servet biriktirmeleri ile idi. Bu, tarihi bireyselleştirme sürecinde bir engel idi.

Batının sanayi devrimi ve emperyalizmi, Osmanlı bürokratının çelişkisini çözmek üzere, bireyselleşmeyi, bireysel mülkiyete geçişi zorladı. Batı burjuva ideolojisi, hukuk ve devlet formu ithalini şart koşuyordu. O halde:

a) Bireysel mülkiyet sürecinde bir hızlanma ile tarih sözde ileri gidiyordu. Fakat,

b) Emperyalizm unsuru ile üretim güçleri geriliyor, 'çıkırıklar duruyor'du da. Sonraki 'Teşvik-i Sanayi Komisyonları' romantik hareketler olarak kalacaktır.

İşte burada Marx ve Engels'in ilk ve 'tam bir tarihi maddecilik' yaptıkları 'German İdeoloji'

si”ni, Marx’ın “Formen”i’ni dikkatle okumak gerekliliği tekrar ortaya çıkıyor. ‘Germen İdeoloji’nin devlet ve hukukun mülkiyetle ilişkisi bölümünün son paragrafı çok açıktır.

Dışarıdan getirilen devlet ve hukuk biçimi Osmanlı’da mevcut üretim güçleri seviyesine uygun değildi. Bu güçler ve onun eski üretim ilişkileri üstüne batı kurumlarını suni ilka ile aşılacak, merkezi mülkiyet ile bürokratin çelişkisi çözülürken, yeni batı formları ile Osmanlı üretim güçlerinin çelişkisi önem kazanıyordu (sözde ilerici-gerici meselesinin kaynağı buradadır). Osmanlı bürokrati, artık sarayın bürokrati olmaktan daha çok, emperyalizmin bürokrati olacaktı.

İttifak, levanten ticaret burjuvazisini de içerecek batı emperyalizmi ile bürokratlar arasında yapılacaktı. Tarihi koşul farkları ile bu süreç devam edecekti. Şüphesiz formların muhtevayı, süreci sınırlandırdıkları kabul edilecektir. Fakat bu sınırlama ne yönde olmuştur?

Osmanlı’da da, Cumhuriyet’te de, ilk özel büyük atölyeleri, fabrikaları kuranlar bürokratlardır (Bunun günümüzdeki modern bir biçimini Ordu Yardımlaşma Kurumu’nda görüyoruz). Ayrıca, bürokratik devlet kapitalizmi de gelecekti.

O halde, tarihi üretim güçleri yerine ve onun üretim ilişkileri gerçeği yerine, batı formlarından hareket edenleri Hegelian devrimci olarak nitelendirmek gerekir. Burada, ayağı yerden kesik devrimcilerden, Mao’nun ‘Demokratik Halk Diktatoryası’ adlı eserinden aşağıdaki parçayı bir kez daha okumalarını isteyelim:

'O zaman ilericilik güden Çinliler Batı'dan yeni bilgiler içeren her kitabı okurlardı. Japonya, İngiltere, Birleşik Devletler, Fransa ve Almanya'ya gönderilen öğrencilerin sayısı hayret vericiydi. Yurtta, imparatorluk sınavları kaldırılmış ve modern okullar bir bahar yağmurundan sonraki bambu filizleri gibi fışkırmıştı; Batı'dan öğrenmek için her şey yapılyordu. Gençliğimde ben de böyle çalışmalara giriştim. Bunlar Batı burjuva demokrasisinin kültürünü temsil ediyorlar ve 'eski bilgi' denilen Çin feodal kültürüne karşıt 'yeni bilgi' diye adlandırılan o dönemin toplumsal kuramlarını ve doğal bilimlerini içeriyorlardı. Oldukça uzun bir süre bu yeni bilgiyi elde edenler bunun Çin'i kurtaracağından emindiler ve eski bilgiden yana olanların kuşkuları bulunmasına karşılık bunların ancak pek azı bu konuda bir kuşku duyuyorlardı. Ancak modernleşme Çin'i kurtarabilir ve ancak yabancı ülkelerden elde edilen bilgiler Çin'i modernleştirebilirdi. Yabancı ülkeler arasında ise modern burjuva devletlerini başarıyla kurduklarına göre, o zaman yalnız Batı kapitalist ülkeleri ilericiydi. Japonlar Batı'dan öğrenmekte başarılı olmuşlardı ve Çinliler de Japonlar'dan öğrenmek istiyorlardı. O günlerde Çinliler Rusya'yı geri olarak görüyor ve pek az kişi oradan bir şey öğrenmek istiyordu. 1840'lardan başlayıp 20. yüzyılın başına değin gelen dönemde Çinliler'in yabancı ülkelerden nasıl öğrenmeye çalıştıklarının açıklanışı budur.

Emperyalist saldırı Çinliler'in Batı'dan öğrenme üzerine kurdukları bu saf düşlerini allak budak edip yıktı. Çok garipti bu - acaba neden

öğretmenler öğrencilerine karşı her zaman saldırılarda bulunuyorlardı? Çinliler Batı'dan bir sürü şey öğrendiler, fakat bunları uygulamadılar ve ideallerini gerçekleştirmeyi bir türlü başaramadılar. 1911 Devrimi gibi ülke çapındaki bir hareketi de içeren sürekli mücadelerin tümü de başarısızlıkla sonuçlandı.....'

Yazılan çizilenlere rağmen, olaylar yoğunluk kazandığı zaman, ortaya atılan sloganların da gösterdiği gibi, yaratılan eylemin sürekliliğini diyalektik olarak sağlayacak olan güçlerin kimler olduğu, barutun kime ait bulunduğu hususunda şüpheler uyanmaktadır. Bu silahın tarihi olarak kimin olduğunu tespit etmek zorundayız. Hegelian-idealist bir devrimcilik açısından bu silah, bir silah olabilir. Oysa, materyalist açıdan bu silah, sadece geri tepen bir silah değil, multi-temelen halka karşı düşmüş namlular olabilir. Bu şüpheyi içimizde taşıyoruz. Sadece, eylem denilen son hareketlerdeki teferruat gibi gözükken bir nokta bile bizi şüphe içine itebilir. 'Tarihi açık hava müzesi' denilen Sultanahmet Meydanı'nda Fatih'in heykeli yokken mandacı Halide Edip'in büstü niye?

Benim açık kanaatim, Türkiye'de tarihi okumaya değil, hecelemeye dahi vakit bulamayanların, kendilerinin tarihi maddecilik yaptıklarını öne sürmelerine rağmen yapmadıklarıdır. Bunlar, ayrıca, evrensel şemalarda buna zaten lüzum kalmadığı şeklinde sabırsız, dikkatsiz, apolitik bir hareket içinde oldukları şüphesini uyandırıyorlar.....

Politik mücadeleyi yürütenler, politik yapıyı gerçekçi bir açıdan değerlendirmeye mecburdurlar. Politik iktidar kavgası, mevcut politik yapıyı da iyi bilmeğe bağlıdır.

Hegelian-idealist devlet, ki organik bir devlettir, mutlak idenin, aklın dünyada bir gerçekleşmesidir. Hegel'in deyimiyle 'Allahın dünyadaki yürüyüşü'dür. Bu devlet, evrenseldir, toplumun üstündedir ve bu devletin evrensel bir sınıfı vardır: Askerler ve yöneticiler. Kişiler için ahlak başkadır, bunlar için başkadır. Bunların aygıtı, bürokrasidir. Bu aygıt, evrensel olmaktadır.

Öte yandan, Marx'a, Engels'e, Lenin'e baktığımızda, bilindiği gibi, tamamen farklı bir durum görüyoruz. İşbölümünün politik ifadesi olarak devlet, bunun aygıtı olarak bürokrasi vardır. Bürokrasi, politik yabancılaşmanın kurumsal tecessümüdür. Bu noktada daha fazla durmadan hemen Marx'ın Kugelmann'a yazdığı 12 Nisan 1871 tarihli mektubu tekrar tekrar okumak lazımdır diyeceğiz. Ve bu mektubun Lenin üzerindeki etkilerine de dikkat etmelidir. Diğer taraftan, bu bürokratik mekanizmanın genişliği son derece önemlidir. Yukarıda değindiğimiz 'Politik mücadeleyi yürütenler, politik yapıyı gerçekçi bir açıdan değerlendirmeye mecburdurlar' sözümüzle bunu tamamlayacağız. Gerçekten de bürokratik mekanizmanın genişliği politik mücadelenin, daha doğrusu devrimin güçlüğünü ya da kolaylığını belirleyecektir.

Şüphesiz ki, bu politik yabancılaşmayı, bürokrasiyi, üretim biçiminden ayrı düşünemeyeceğiz ve onun durumuna göre bu bürokratik me-

kanizma geniş ya dar olabilecektir. Bu arada 'Germen İdeolojisi'ne, 'Hegel'in Hukuk Felsefesine Eleştiri'sine, '18.Brümer'e, "Fransa'da Sivil Harp'e, "Ailenin, Özel Mülkiyetin Ve Devletin Kökeni'ne ve çeşitli mektuplara dikkat etmek gerekiyor. Politik yabancılaşıma olarak bürokratik aygıtın hakim sınıfların mutlak bir aygıtı olarak kabul edilmesi doğru değildir. Marx'ın ve Engels'in zaman zaman gösterdikleri gibi, sınıflaşma sürecinde tabakaların ya da henüz kendisi için sınıf olarak herhangi birinin diğerine hakim olamadığı politik boşluklarda, bürokrasi nisbi bir otonomi kazanmakta, politik boşluğu doldurmakta, bu kısmi ya da nisbi otonomi içinde ayrı bir aygıt olmaya, sanki bir sınıfmış gibi kendisi için aygıt olmaya doğru bir gelişme eğilimi göstermektedir. Önemli olan nokta bu kısmi otonominin yer ve zaman itibarı ile çeşitli ülkelerde gösterdiği gelişmeyi anlamaktır. Öyleyse, Osmanlı'da mevcut merkezi hiyerarşik bürokrasi ile feodalitenin karşılaştırılmasının yapılmasında büyük fayda vardır.....

Tarihimizde devrimci denilen, ıslahatçı denilen, yenilikçi denilen, batıcı denilen kimselerin hareket tarzlarını, davranışlarını değerlendirmemiz, yerine koymamız kabil olacaktır. Düzenle mevcut yabancılaştırmanın yanında, üretim güçleriyle uyuşmayan batı formları ile başka bir yabancılaşıma, ekstra bir yabancılaşıma, batılılaşma hareketi, daha doğrusu batılılaşma ideolojisinin Türkiye'ye getirildiğini iddia etmiştik. Bu endüstriyel devrim karşısında, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar genellikle devrimci gurup-

ların, tabakaların, emperyalizmle zaman zaman bir birlik içinde olduğunu, fakat hepsinin üstünde de mutlak olarak ideolojik bir birlik içinde bulunduğunu ben kabul ediyorum.

Bu ideolojik birlik içinde oluş dolayısı ile, demin söylediğim gibi, halkta mevcut yabancılaşmanın üstüne ekstra bir yabancılaşma, batılulaşma, aslında burjuva ideolojisini çeşitli kesimleriyle aktarma hareketi, idealist bir hareketti. Fakat bu ideolojinin diğer bir yabancılaşmanın üstüne giydirilmesi olanakları Türkiye’de mevcut değildi ve üzüntülü zorlamaları gerektirirdi. Nitekim, gerektirmiş ve yabancı, gavur imajını da perçinlemiştir. Bu, ekonomik tabanda gelişen yeni bir üretim biçiminin ideolojisi değildir. Onun için yukarıdandır; devrim olarak aslında sadece belli bir gurup ya da sınıflar için idedir, düşüncedir. Bunun getirilmesi ile Türkiye’de ekonomik hayatın değiştirilebileceği kanısı vardır. İde, batılulaşma ve buna ait kavramlar Türkiye’nin politik, ekonomik, sanat v.s. cepheleleri ile toplum hayatını yönetecek ve böylece Türkiye’de kendisi için aygıt olmaya çalışanlar Türkiye’yi geliştirmiş, kurtarmış olacaktırlar.

Meseleye bu açıdan bakınca, emekçi sınıfların, fakir halkın bu ekstra yabancılaşmayı kabul edebilecekleri nesnel şartların mevcut olmadığını gördüğümüzde, bu yabancı formlara karşı çıkanlara gerici demek hakkını kim nereden alıyor? İşte buraya geldiğimizde kimlerin devrimci olduğu sorunuyla tekrar daha açık olarak karşılaşırız.

‘Halka rağmen halk için’ deyimi, tamamen i-

dealist bir deyim olabilir. Bu deyim, fülen, halen geçerli olup olmadığını kendilerini devrimci kabul eden çeşitli guruplara sorabiliriz.

Olayları bu açıdan bağlayabiliriz, yerine koyabiliriz. Halka karşı düşüp düşmemek; sözde ya da gerçek ittifakların yanlış olup olmadığı bu açıdan bakıldığında anlaşılabilir. Daha önemlisi kimlerin devrimci olduğu bu açıdan bakıldığında daha rahat görülebilir.

Biz, Osmanlı dönemini bir yana bırakıp, Osmanlı'dan sonraki dönemde bazı tarihi dönemeç noktaları üzerinde soru sormak ve böylece konuya açıklık getirmek istiyoruz.

İlk dönemeç, seçimi serbestçe yapıldığı genellikle kabul edilen Birinci Meclis'e ait olacaktır. Biz bu meclisin bütün olarak devrimciliğini tartışmıyoruz. Yalnız, bilindiği gibi, bu mecliste oluşan iki gurup vardır: Birinci ve İkinci Gurup. Bizdeki tarih kitapları, genel olarak, Birinci Gurubu devrimci olarak (ki bu Mustafa Kemal'inkidir); İkinci Gurubu da gerici olarak sıfatlandırırlar. Bu sıfatları bu guruplara kim verdi? Neye göre bir değerlendirme yapılmıştır? Karşı-devrimci olarak yahut gerici olarak Mustafa Kemal ve arkadaşlarına karşı nasıl bir tutum içinde olmuşlar da kendilerine gerici yahut karşı-devrimci denilmiştir? Bir soru bu.

İkinci Gurubun yapısı, getirdiği öneriler, halkla olan ilişkileri, hilafete ait teklifleri bilinmeden; Halkçılık Beyannamesi'nde oynadıkları rolün ne olduğu, içlerinde radikallerin, hatta bolşeviklerin var olup olmadığı, hiç değilse kendilerini bolşevik sayan kimselerin var olup

olmadığı, bunların ağırlığının bulunup bulunmadığı bilinmeden; yine bu Gurubun yanında yer alan Çerkes Ethem'in durumu ve buradan giderek Kuvayi Milliye ile Kuvayi Seyyare (yani gerillalar) arasında uzlaşmaz bir çelişkinin bulunup bulunmadığı bilinmeden, (aradaki çelişkinin saklanarak merkezi ordu ile gerillalar arasındaki bir çatışma olarak gösterilmesine rağmen) beyliğe, ağalığa karşı olan, eşitlikten yana olan gerillaların kimin karşısına düşmüş olduğu hususları aydınlık olarak tartışılıp ortaya konmadan, peşinen Birinci Gurup, İkinci Guruba göre daha devrimcidir denemez kanaatindeyim. Sıcak savaş koşulları altında, Kuvayi Milliye ile Kuvayi Seyyare ittifakının (demokratik devrim için) neden yürümediği doğru bilinmeden bugünkü ittifaklara benzer hatalara ya da bölünmelere düşülebilir.

Bu meseleler ortaya doğru konmadan, Osmanlı'dan beri gelen kendisi için aygıt olma eğiliminde olan, fakat her zaman en hafif deyişle burjuvazinin ideolojisinin bir mutavassıtı durumundaki bir gurubun devrimciliği tartışılabilir.

Tarihin ikinci dönemeç noktası bu açıdan Demokrat Parti hareketidir. D.P. mi devrimcidir, yoksa C.H.P. mi? İdealist bir devrimcilik açısından 'halka rağmen halk için değil', gerçekte halk için olmayan C.H.P.nin karşısındaki hareketin, D.P. hareketinin, daha devrimci olup olmadığı iyi tartışılmalıdır. Kendilerini Marksist olarak kabul edenler, bunu tarihi maddecilik yaparak, idealist devrimcilikten sıyrılarak, tersine bir devrimcilikten ayakları üstüne dönerek yap-

maları lazım. Bunun yeterince yapıldığına kani değilim.

Ve nihayet bu oluşum içinde Halk Partisi'nin hastalığının çok somutlaşmış bir örneğini görüyoruz. Bu da Mustafa Kemal'in ölüm yıldönümü olan 1969'un 10 Kasım'ında Ulus gazetesinin başyazarı. Bu yazı aslında Halk Partisi içinde bugünkü çatışmanın da bir çeşit yansımasıdır. Bu yazı da tekrar tekrar okunmalıdır. Aslında bu yazı bürokrasinin mirasını taşımakla beraber, bürokratik mekanizmanın bir temsilcisi olan partinin içindeki bir gurubun 'reddi miras' ile özeleştirisidir. ⁽³⁰⁾⁽³¹⁾

⁽³⁰⁾ İdris KÜÇÜKÖMER ile 3 Nisan 1970'de yapılan görüşme.

⁽³¹⁾ Küçükömer'den bu kadar uzun alıntı yapmış ve görüşlerimin bugün de üzerinde önemle durularak tartışılması gerektiğini söylemiş olmam karşısında, benim bu görüşleri bütünüyle paylaştığım sanılmamalıdır. Önce şunu belirtmek gerektiğini, yanlış anlaşılacak için duyuyorum. Her ne kadar Küçükömer'in Tanzimat ile başlayan dönemdeki gelişmelere ilişkin söyledikleri bence büyük ölçüde gerçeğin anlatımı ise de, bu gerçek 1945'e değin olan Cumhuriyet dönemi için geçerli değildir. Osmanlı'nın batıllaşması ile Cumhuriyet batıllaşması arasında büyük başlıklar bulunduğunu birkaç yazımda ve *"Başlangıçtan Atatürk'e Türk Halk Eylemleri Ve Devrimler"* adlı kitabımda da belirtmiş bulunuyorum. Öte yandan, Küçükömer, Osmanlı ile ilgili değerlendirmelerinde, Osmanlı Devleti'nin çok uluslu bir devlet olduğu ve Türkler dışındaki ulusların giderek devlete egemen oldukları gerçeğini hiç gözönüne almamaktadır ki, bu durumu bizi gerçekten yanlış sonuçlara götürür. Küçükömer'in belirttiği ve Marksizm'in toplumların belirli dönemlerinde bürokrasinin sanki kendisi bir sınıfmış gibi devlet aygıtına egemen olabileceği görüşü, özellikle Cumhuriyet'in ilk dönemine uygun düşen ve bu yılları aydınlatan bir bilimsel gerçekliktir. Ne ki, buradan kalkarak bugünün İkinci Cumhuriyetçilerinin savlarına koşut sonuçlara ulaşmak ussal bir olanaksızlıktır. Ulusal Kurtuluş Savaşımızın aşamaları ve kının ne yaptığı da bilinmeyen tarihsel gerçekler değildir. Ben, bu tartışmaların tarafı olmadığım için fazlaca bir şey söylemek istemiyorum. Bunlara da yalnızca, Küçükömer'in doğrularla birlikte yanlışları da dile getirilmiş olduğunu düşün-

Küçükömer'in görüşleri çeşitli kesimlerin eleştirilerine hedef olmuş bulunuyordu. Ancak, bu eleştirilere geçmeden, **Sencer Divitçioğlu**'nun da ekonomik planda yakın tarihimizdeki ve o günkü yeri açısından bürokrasiyi nasıl değerlendirmiş olduğunu da görmemiz gerekiyor:

“1960-1970’lerin Türk toplumu, ataerkil göçebe ve yarı-göçebe, Doğu’da yarı-derebeylik (feodalite değil tabii), ağalık, büyük toprak işletmeciliği, küçük meta üretimi, devlet kapitalizmi ve kapitalist üretim ilişkileri içinden, kapitalist üretim tarzının hakim hale dönüştüğü ve bunun diğer üretim tarzlarını bertaraf etmek üzere olduğu bir üretim tarzı karakteristiği göstermektedir. Bu varsayım karşısında Türk bürokrasisinin yeri şöyle açıklanır:

düğümü vyrgulamak için değindim. Ancak, şunu da eklemek gereğini duyuyorum: Özellikle 1930’dan sonra C.H.P.nin izlediği siyasadaki olumsuzluklara bakarak, D.P., C.H.P. karşısına bir muhalefet partisi olarak çıkmış olduğu, bu olumsuzlukları eleştirdiği, halkın kulağına hoş gelen sloganlar ortaya attığı için onun C.H.P.nden daha devrimci ya da C.H.P.nin gerici ama D.P.nin ilerici olduğunu söylemek olacak şey değildir. Bir kere, D.P.nin bütün kurucuları ve yöneticileri C.H.P.nin içinden çıkan ve bu partinin sorumluluğunu taşıyan kimselerdir. İkincisi, halkın D.P.yi desteklemesi, onun ilerici ya da halkçı bir parti olmasından dolayı değil, fakat Turan Güneş’in de belirtmiş olduğu gibi, yalnızca bir “alternatif” olmasından dolayıdır. Yoksa, halk, toprak reformuna karşı çıkanlarca kurulan D.P.nin gerçekten de kendisinden yana olduğunu düşünerek ona oy vermişse bu halkımızın lehine yorumlanacak bir durum değildir. Kaldı ki, her ne kadar, Türkiye’nin kapılarını Amerikan emperyalizmine aralayan İsmet İnönü iktidarı ise de, bu kapıları ardına kadar açan da D.P.dir. D.P.döneminde sınıfsal çelişkilerin ne boyuta varmış olduğunu ise anımsatmaya gerek duymuyorum. Tüm bunlara karşın, Küçükömer’in bürokrasi sorununun bu açılardan gündeme getirmiş olması, kuşkusuz, bu konunun daha dikkatli ele alınması gereğini ortaya koymuştur.

Toplumsal işbölümü içinde bürokratlar, kapitalist üretim tarzının kendilerine yüklediği toplumsal ve ideolojik görevi yüklenmişlerdir. Madem ki, devlet, burjuva sınıfının bir baskı aracıdır, eğer kapitalistse, bürokratlar da bu devlet aygıtının bir temsilcisidir, öyleyse bürokratlar aynı zamanda burjuvazinin bir yardımcıdır. Meseleyi bu şekilde koyarsak, yani bu kadar Engelsvari bir devlet anlayışı içine koyarsak, bu kadar mekanik bir yere geliriz..... Bu devlet görüşünü mekaniklikten kurtarmak için, Türk toplumuna has bir tahlilin yapılması şarttır. Bana göre bu tahlilin dayanacağı nokta, devletin burjuvazi lehine yarattığı artık-değerin üretilmesi ve bu artık-değerin dağıtılması sürecidir. Devletin iktisadi devlet teşekkülleriyle, yüzde 51 ve yüzde 49 iştiraklerinin sermayelerinin toplamı, özel teşebbüsün toplam sermayesinin çok üstündedir. Bu olgu ise, toplumsal sermayenin ortalama organik birleşiminin yükseltilmesi demektir. Ayrıca, devlet yatırımlarıyla bu birleşimin devamlı olarak arttığını kaydedim. Çünkü, bilindiği gibi, her ne kadar yarı yarıya deniliyorsa da, yatırımlar, üretken yatırımlar, aslında devlet tarafından yapılmakta ve çok cüzi bir kısmı özel teşebbüs tarafından yapılmaktadır. Özel teşebbüsün yaptığı yatırımların zaten yarısı, bina yatırımlarıdır.

Tabiatı ile bu gelişme eğilimi sonucunda yaratılan toplam artık-değer gittikçe yükselmektedir. Taban organik birleşiminin artması demek, ortalama sermayenin organik birleşiminin artması demek, yaratılan toplam artık-

değerin yükselmesi demektir. Yaratılan bu toplam artık-değer ise, burjuvaziye türlü yollardan aktarılmaktadır. Mesela, bazı mallarda izlenen fiyat politikası...

Devlet yatırımları, devlet işletmeleri ve sermayenin organik birleşimi, ortalama toplumsal sermayenin ortalama organik birleşimini yükseltmekte, bunun sonucu ister istemez toplam artık-değer artmakta ve bu toplam artık-değer çeşitli yollardan özel teşebbüse gitmektedir. Kotalar, ihaleler, sübvansiyonlar, kredi mekanizması... Ki bunlar fiyat dışı mekanizmadır. Bir de fiyat mekanizmasıyla mütemadiyen, eksik rekaberten dolayı, özel kesime doğru akmakta. Ayrıca, öyle gözükmektedir ki, devlet, gerek özel teşebbüsü ve gerekse yabancı özel teşebbüsü arkalayan her türlü iktisadi tedbiri almaktan çekinmemektedir. Bütün bu işlemler nihai tahlilde devletin ya da onun görevlilerinin, uygulayıcısı durumunda olan bürokrasinin, toplumsal emek gücü -çok önemli- yani kaynakların dağılımı, burjuvazinin yararına gereken üretim dallarına dağıtılmasını gösterir. Yani, ekonomik kaynakların dağılması, bu söylediğimiz sebeplerden dolayı, burjuvazinin lehine olmaktadır.

Öyleyse, Türk ekonomisinde kaynakların dağılımı, sadece aksak işleyen, çoklukla monopollerin elinde olan bir mekanizmaya göre değil, bir de ayrıca, ki daha fenası, burjuvazinin sultasında bir bürokrasinin kararlarına göre yapılmaktadır. Yani, aslında şekli mülkiyet devletin olmasına rağmen, küçük sermayeden, kaynaklardan reel olarak sadece burjuvazi yararlan-

maktadır.

Toparlarsak, tarihi çerçeve içinde bağımsız gibi gözükken Türk bürokrasisi aslında Türk burjuvazisinin yaratılmasına önayak olmuştur veya bugün yerleşen burjuvazi bürokrasiyi kendi çıkarları için kullanmaktadır. Bürokrat zümrenin bir kanadının Atatürkçü olması, bu genel tahlili nakzetmez. Olsa olsa bürokrat zümre içinde sınıflar arası bir denge devletini savunanlarla burjuva devletini savunanlar arasında bazı çelişmelerin, çatışmaların olduğunu gösterir.....

Her iki zümrenin de {bürokrat ve aydın zümrelerin} üzerinde birleştikleri nokta, asla temel çelişkilere inmeden toplumdaki iktisadi ve temel aksaklıkları kapitalist üretim tarzının nüve yapısını değiştirmeden ıslah etmektir. Bu tutum, özellikle bazı çevrelerde savunulan ‘kapitalist olmayan yol’ teorisi ile şekillenmektedir. Hiçbir sınıfa dahil olmadan gökten zembille inen milliyetçi-devrimcilerin harikulade maceralar vaad eden bu teorilerinin bürokrat ve aydınlar nezdinde büyük bir heyecan yaratması şüphesiz değildir. Marx’dan zikrediyorum: ‘Bürokrat, dünyayı kendisi tarafından düzenlenecek bir nesne gibi görür.’ (KARL MARX-FRIEDRICH ENGELS: “Werke”; Berlin, s.249-250)”³²

Şimdi de bürokrasinin bu değerlendiriliş biçimine gösterilmiş olan tepkilere geçelim.

İlk tepki gösterenlerden biri Arslan Başer Kafaoğlu idi.

³² Sencer DİVİTÇİOĞLU ile yapılan görüşmeden.

Kafaoğlu. 1966'da şu eleştiriyi yapmıştı:

“Sosyalist kanadın parti stratejisinde ve taktiğinde şu değerlendirmenin hakim rolü var: Türkiye eskiden beri ceberrut bir devlet ile yönetiliyordu, halk 1950’de bu ceberrut devlete ve onun kapıkullarına karşı oy verdi, onu yıktı. Sonuçları oldukça tehlikeli olan bu yargı, son derece eksik ve yanlıştır. Çünkü, 1950’de iktidarı yıkan *halk* ise, yıkılan iktidarın yerini de halk almalıydı.....

Yabancı nüfuz işbirlikçileri, geçmişte hep ‘halk’ ile ‘kapıkulu’ nun arasını açmaya çalışmıştır. Kapitalist ekonominin koşul ve yöntemleri feodal düzeni bozdukça, çıkarıcılar bozulan düzenin mağdurlarına sorumlu olarak ya ‘mektepli subay’ı, ya ‘enstitülü öğretmen’i ya da dinsiz memurları göstermişlerdir. Oysa, düzeni bozup yerine giren kapıkulu değil, dış kapitalistler ve onun işbirlikçileridir. Sosyalist olarak bu oyunun yörüngesine bir girdik mi, yabancı nüfuzunu kolaylaştırmaktan başka bir şey yapmayız, yapamayız. Yabancıların ekmeğine yağ süreriz. Yapacağımız şey halk ile kapıkulu arasındaki bağılılığı tesis etmektir, onu yıkmak asla.”⁽³³⁾

Doğan Avcıoğlu ise eleştirilerini görüşmemizde şöyle belirtcekti:

⁽³³⁾ Arslan Başer KAFAOĞLU: “*Derhal Düzeltilmesi Gerekli Eylem Ve Düşünceler*”. Yön. 30 Eylül 1966, sayı 183.

“Küçük burjuva kesimi içinde tabii bir de küçük burjuva aydınları var. Bunları da yine tek bir blok olarak almak hence hatalı. Çünkü, bunlara küçük burjuva bürokratları diyorlar.... Bunlar mütecanis bir gurup değil. Bir kısmı devrimci bir yöneliş gösteriyor ki, ben bunlara ‘milli-devrimci’ adını verdim “Türkiye’nin Düzeni” kitabında. Bir de gerçekten bürokrat, yani tutucu anlamında bürokrat var. Ben, ‘bürokrat’ dendiği zaman, tutucu anlamına alırım ki, sosyalist literatürde de öyledir. Bu küçük burjuva aydını denenenlerin bir kısmı devrimcidir, bir kısmı tutucu bürokrattır. Yani bunların hepsini aynı şey olarak düşünmek yine tarihimizi ve bugünkü şartları aydınlatmak bakımından hatalı oluyor. Birçok sosyalist arkadaş bu ayırımları yapmıyorlar. Bu ayırımları yapmayı şart sayıyorum ben. Öbür türlü ne Atatürk devrimlerini anlarsın, ne de bugün hangi kesimde sol fikrin varlık gösterdiğini anlayabilirsin O zaman hepsine birden bürokratlar dersin bunların, Kemalist devrime karşı çıkarsın, 27 Mayıs’a karşı çıkarsın, halk-bürokrat diye böyle sosyalizmde olmayan aldatıcı, sahte çelişmeler icad edersin ve bürokratin arkasındaki asıl sınıf gerçeğini görmezsin..... Bu hatayı epeyi sosyalist arkadaş yaptılar. İşte Osmanlı tipi ceberrut devlet diye bir teori 1964-1965’lerden sonra T.İ.P.nde geliştirildi....

Ben bunları Marksizme aykırı sayıyorum. Bilimsel ayırımlar saymıyorum ve tehlikeli ayırımlar. Çünkü, milli devrimci güçlerden bir sol hareketi koparmaya ve hatta en sonunda ucuz şeylere bile gitti. Yani, bir cins aydın düşmanlığı

yapmak gibi. İşte bu aydınlar şöyle kaypaktır, şöyle kötüdür v.s. gibi şeyler söyleyip işçilere, sendikacılara hitaben yapıldı bunlar. Tabii onlarda zaten az çok vardır aydın düşmanlığı. Halbuki bir sosyaliste düşen, ki aydınlar her harekette önemli bir rol oynarlar, kaynaştırmaktır, işçi ile aydını kaynaştırmaktır. İşçinin içinden de aydınlarını yetiştirmeğe çalışmaktır..... Benim bütün çatışmam bu yüzden çıkmıştır.....

Benim bir iddiam vardır: Bugünkü devrimci aşamada milli devrimciler dediğim gurupları karşıya almayı, bunu sağlamak için teoriler geliştirmeyi, ki İdris Küçükömer geliştirdi, şimdi bakıyorum Bülent Ecevit benimsemiş, bilimsel bakımdan yanlış buluyorum ve devrimcilik bakımından da tehlikeli, bölücü, parçalayıcı buluyorum. Yani, hem yanlış ve hem tehlikeli buluyorum. Emperyalizmin işine yarar bu cins teoriler.....⁽³⁴⁾

Çetin Altan'a göre de, aydın-bürokrat tabakası artık halkın yanındaydı. Bu nedenle de, onlara karşı çıkmanın sosyalist eylemcilik ile bir ilgisi bulunmuyordu.⁽³⁵⁾

Milli Demokratik Devrimciler de, sınıflar arası ittifak konusunda bürokrasiyi karşıya almanın sakıncaları üzerinde duruyorlardı. Bu arada Osman Ulagay da, Küçükömer'in "Düzenin Yabancılaşması - Batılılaşma" adlı kitabını eleştirirken diyordu ki:

"Bilimsellikten uzak, idealist bir küçük burjuva

⁽³⁴⁾ Doğan AVCIOĞLU ile yapılan görüşmeden.

⁽³⁵⁾ Çetin ALTAN: "Aydın Bürokrat Tabakası", Akşam, 17 Mayıs 1969

tahlili ile karşı karşıyayız. Sınıfsal tahliller arka plana itildiği ve önemsenmediği için, gerçekte sınıf güçlerinin sınıf mücadelesi içinde belirlediği olgular, daima sınıf olmayan bir tabakanın, bürokrasinin iradesine bağlı olarak gösterilmiş; bu nedenle bürokrasi zaman zaman çeşitli sınıfları da bünyesinde barındıran tanımlanamaz bir kavram haline getirilmiştir.”⁽³⁶⁾

Türkiye’deki toplumsal sınıflar üzerine yaptığı inceleme-
sinde İbrahim Türk’ün ulaştığı sonuç da şuydu:

“Bürokrasi zaman zaman da olsa, egemen sınıfların politik iktidarlarının karşısına çıkmaktadır. T.P.A.O. görevlilerinin, D.P.T. görevlilerinin, Anayasa değişikliğinde subayların, eğitim düzeni çıkmazı için öğretmenlerin, üniversite reformu için yüksek öğrenim görevlilerinin karşı çıkmaları gibi.

Bu çıkışlar karşısında egemen sınıflar güç duruma düşmekte ve ödünler (tavizler) vermektedirler. Egemen sınıfların bu durumlarından sosyalizm için yararlanmak ancak daha önceden bürokrasi ile köprüleri atmamış olmak, ilişkileri kesmemiş olmakla mümkündür..... Bürokrasi ile ilişkilerin koparılmamış olması, sosyalist düşünce ve eylemlerin yayılmasında da kolaylıklar sağlayacaktır. Bürokratların bazılarına bakarak tümünün sosyalist akımın karşısında duracağı önyargısı, tehlikeli bir yargıdır.”⁽³⁷⁾

⁽³⁶⁾ Osman ULAGAY: “ *‘Düzenin Yabancılaşması’ Üzerine*”; Aydınlık, Temmuz 1969, sayı 9, s.238.

⁽³⁷⁾ İbrahim TÜRK: a.g.k..s.108-109.

Kesim İki
SINIFLAR ARASI SAVAŞIM

-1-

Sosyalizm ve sınıf savaşımları

Şevket Süreyya Aydemir'in görüşlerine Yön'de büyük yer veren Doğan Avcıoğlu diyor ki:

“Ülkemizde ‘sosyalizme evet, sınıf mücadelesine hayır’ diyen, yine de sosyalist olduğuna inanan iyi niyetli insanların sayısı az değildir. Halbuki Moliere’nin kırk yıldır nesir konuştuğunu öğrenince pek şaşırın kibarlık meraklısı zengin tüccarı Mösyö Jourdain örneği, sınıf mücadelesinin göbeğinde yaşamaktayız”⁽¹⁾

Ne var ki, gerçekte bu kişiler “iyi niyetli” olsalar da herhalde sosyalist değillerdi. Ama bu kişiler de zaman zaman sosyalizm adına konuşuyorlar ve üstelik tartışmalara da katılıyorlardı. Sosyalizm ile ilgili olmadığı için bunların tartışmalarda öne sürdükleri görüşlere girilmeyecek. Yalnızca, bu durumu saptamak için, Şevket Süreyya Aydemir'in savlarına, bir örnek olmak üzere, değineceğim.

⁽¹⁾ Doğan AVCIOĞLU: “Sınıf Mücadelesi, Sosyalizm ve Milliyetçilik”; Yön, 23 Eylül 1966, sayı 182.

Aydemir'e göre; olması gereken, sınıf kavgalarının yumuşatılmasıydı.⁽²⁾ Gerçekten de, onun dileği buydu ve 1962 yılında şöyle yakınıyordu:

“Türkiye’de aşırı sınıf farklılaşmaları ve sonunda sınıf kavgaları, hatta sınıf ihtilalleri yerine, bu sınıflar arasında keskin çatışmaları önleyecek, ayarlayacak sosyal bir devletçiliğin, bir Türk sosyalizminin şansı maalesef gittikçe şüpheli bir hal almaktadır.”⁽³⁾

“Şansı maalesef gittikçe şüpheli bir hal alan” bu Türk sosyalizmini biraz daha açmak gerekiyor. Aydemir’e göre, bir kere sosyalizmin sınıf kavgasına dayanmıyordu.⁽⁴⁾ Öte yandan:

“Memleketçi sosyalizm on dokuzuncu yüzyılda Marx’ın müşahade ve izah ettiği çerçevede bir sosyalizm değildir... Çağımızın toplum yapısında.... devletin bir sınıfın organı olmak vasfı zayıflamıştır {ve} devlet iktisadi hayata toplum yararına olarak müdahaleci olmuştur.”⁽⁵⁾

görüşünü savunmaktaydı. Ona göre, “memleketçi sosyalizm”de devlet, planlı ekonomi ile ve sosyal adalet ilkelerine dayanarak “aşırı derecede keskinleşecek sınıf kavgalarını önlemek

⁽²⁾ Şevket Süreyya AYDEMİR: “Emek, İşçi Sınıfı ve Emegın Sosyal Değeri”; Yön, 6 Şubat 1963, sayı 60.

⁽³⁾ Şevket Süreyya AYDEMİR: “Sosyal Devlet ve Türk Sosyalizmi”; Yön, 19 Eylül 1962, sayı 40.

⁽⁴⁾ Şevket Süreyya AYDEMİR: “Türk Sosyalizmi ve Fikir Atatürkçülüğü”; Yön, 31 Ocak 1962, sayı 7.

⁽⁵⁾ Şevket Süreyya AYDEMİR: “Marksizm, Memleketçi Sosyalizm ve İhtilal”; Yön, 30 Ocak 1963, sayı 59.

kaygusu”ndaydı.⁽⁶⁾

Aydemir’in çok öncesinden beri bu kanıda olduğunu belirtmek gerekir. **“İnkılap Ve Kadro”** kitabında da geniş ölçüde bu düşünceleri savunmuştu. 1968’de bu kitabın ikinci basımı yapıldı. 1968 yılında kitabının “Önsöz”ünde Aydemir şöyle diyordu:

“Gerçi bu kitabın yazılışından bu yana uzun bir zaman geçti. Köprünün altında nice sular aktı... Ama ben, gerek bu kitapta, gerek Kadro neşriyatında yer alan sayfaların hepsinin altına, bugün de imzamı atabilirim.”⁽⁷⁾

O halde, **Aydemir**’in 1968’de de geçerli olduğuna inandığı bu kitabının bizi ilgilendiren bir-iki yerine bir göz atmamız yerinde olacak:

Sayfa 53:

“.....şimdi sömürge ve yarı sömürgelerin baş mücadelesi, ön planda sınıf harpleri değil, milli kurtuluş harpleridir.”

Sayfa 237:

“Milli kurtuluş hareketleri, milletin millet olarak istiklalini hedef tutar....millet birliğini zedeleyen fertçi, zümreci ve sınıfçı menfaat çabalarına karşı uyanık bulunulması şarttır.”

Sayfa 250:

“{Milli Kurtuluş hareketleri} toplum içinde men-

⁽⁶⁾ Şevket Süreyya AYDEMİR: *“Memleketçi Sosyalizmin İlkeleri”*; Yön, 23 Ocak 1963, sayı 58.

⁽⁷⁾ Bilgi Yayınevi, Ankara, 1968 (1.bs.: Ahmet Halit Kitabev., İst., 1932).

faat ayrılığını ve birbirlerine karşı olan sınıfları değil, toplum içinde bir menfaat birliğini ve birini tamamlayan iş gruplarını icap ettirir.”

Burada bir noktaya değinmeden geçmek istemiyorum: Bu düşüncelerin sıcak ulusal kurtuluş savaşları için göreceli olarak doğru olduğu bir gerçektir. Ama bu göreceli geçerliğin sınırı da o dönemle birlikte biter. Sıcak savaş sonrasında da bu düşüncelere dayanan bir devlet anlayışı, faşizme pek yaklaşan bir anlayış olsa gerek.

Şimdi, kimi zaman bu savlara yakın gözüken görüşler ortaya koyan Milli Demokratik Devrimciler'in de sınıf savaşımını yumuşatmak, önlemek ya da ertelemek istemiş olup olmadıkları üzerinde de durmak gerekiyor. Bu gerekliliğin başta gelen nedeni de, o dönemde bu gruba karşı olanların onları bu yolda eleştirmiş bulunmaları. Oysa, bu eleştirilere Milli Demokratik Devrimciler şu yanıt veriyorlardı:

“Bu görüş {eleştiriler}, anti-emperyalist mücadelelenin, sınıf mücadelesiyle çeliştiği ve geçici bir süre için de olsa, sınıflar arası barışın, sınıf mücadelesinin rafa kaldırılmasını gerektirdiği ön yargısından hareket etmektedir. Bu kesin olarak yanlıştır..... Anti-emperyalist mücadele mi, yoksa sınıf mücadelesi mi? sorusu yanlış bir varsayımdan hareket eden temelsiz bir sorudur. Anti-emperyalist mücadele aynı zamanda sınıf mücadelesidir de. Türkiye'nin ekonomisine hükmeden işbirlikçi sınıflara karşı mücadele. Ve bu mücadele bir avuç işbirlikçi asalak dışında tüm Türk ulusunun mücadelesidir. Bu mücadele Kemalist devrim doğrultusunda, 27 Mayıs hamlesi doğ-

rultusunda atılması zorunlu devrimci adımın gerktirdiği ulusal bir m¼cadeledir.”⁽⁸⁾

Bu “anti-emperyalist m¼cadele” konusunu biraz daha a¼alım. Milli Demokratik Devrimciler’in ortak g¼r¼şlerini belirten Türk Solu dergisinin kendi deyişyle:

“{anti-emperyalist m¼cadele} sosyalizm-kapitalizm m¼cadelesi değildir. Bu m¼cadele, Türk vatanını sevenle, vatan satıcısı arasındaki m¼cadeledir....

Başta işçi ve aydın devrimci gençlik, sosyalist olsun, ortanın solu olsun, mukaddesatçı olsun, T.İ.P.li, C.H.P.li, A.P.li, M.P.li (Millet Partisi), C.K.M.P.li (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) olsun, her Türk’üm diyen vatandaşın milli hayşiyetimizle, bağdaşmayan bu acı gerçeğe karşısında ya istiklal, ya ölüm şiarının etrafında saf tutması gerekir.”⁽⁹⁾

**Doğu Perinçek de şöyle diyordu:
“G¼çbirliđi sınıflar arası bir ittifaktır.”⁽¹⁰⁾**

Muzaffer Erdost’un daha önce andığımız kitabına göre de, Ulusal Kurtuluş Savaşımız anti-kapitalist bir m¼cadele değildi ve bundan ders almak gerekiyordu.⁽¹¹⁾

⁽⁸⁾ **TÜRK SOLU:** “Anti-emperyalist M¼cadele mi, Sosyalist M¼cadele mi?”; Türk Solu, 9 Ocak 1968, sayı 8.

⁽⁹⁾ **TÜRK SOLU:** “Abdülhamit’in Hayaleti Taksim Meydanında”; Türk Solu, 10 Mart 1968, sayı 17.

⁽¹⁰⁾ **Doğu PERİNÇEK:** “Gerici Parlamenterizme Karşı Gençlik ve Milli-Demokratik G¼çbirliđi”; Aydınlık, mayıs 1969, sayı 7, s.22.

⁽¹¹⁾ s.19-26

Ne ki, bu noktada yukarıda Türk Solu'ndan yapılan ve milli demokratik devrimin sınıf mücadelesini hiç de ertelemediğini belirten alıntının son satırlarını anımsamamız yerinde olacak:

“....bu mücadele bir avuç işbirlikçi asalak dışında Tüm Türk ulusunun mücadelesidir... Ulusal bir mücadeledir.”

Konuyu **şematik** olarak ele alırsak: “ulus”, toplumsal sınıfların oluşturduğu bir gerçekliktir. “ulusal mücadele” de, bu toplumsal sınıfların emperyalizme karşı “bir arada” yapacakları bir mücadeledir. Kaldı ki, “ittifak” içinde olan sınıflar, herhalde birbirleriyle “mücadele” etmeyeceklerdir. Bu nedenle, sınıf savaşımlarının ittifakın kanatları arasında yapılmayacak olduğu da bir başka gerçek. İşte, bu uslamlamayı bir soru biçiminde **Doğu Perinçek** ve **İbrahim Kaypakkaya**’ya yöneltmişim. Yanıtlarını aktarıyorum:

Doğu Perinçek- “Bunu kabul etmiyoruz. Şimdi bir kere, emperyalizmin işbirlikçilerine karşı bütün Türkiye halkı dediğimiz milli sınıflardır. Tabii bunların menfaatleri arasında da çelişki var. Yalnız bunların menfaatleri arasındaki çelişkiler antagonist olmayan çelişkiler. Yani, emperyalizme karşı birleşen ve düşmanca olmayan, çözümü de düşmanca olmayacak olan çelişkilerdir. Ama biz proleteryanın menfaatlerini sonuna kadar bütün sınıflara karşı yürüteceğiz. Fakat bu mücadelemizde metod değişiktir. Halk içindeki çelişkilerle emperyalizle halk arasındaki çelişkiler farklıdır. Halk içindeki çelişkiler düşmanca metodlarla çözülemez. İkna yoluyla, eleştiri metoduyla ve yine proleteryanın iktisadi

mücadelesiyle çözülr. Biz mesela proleteryanın bugünkü dönemde milli burjuvaziye karşı iktisadi demokratik hakları için mücadelesini bütün gücümüzle geliştiririz. Ama biz bugün milli burjuvaziyi tamamen ortadan kaldıracak şiarı atmıyoruz.”

Sonrakı sorum da şuydu: “Nihai amaç, sosyalizm. Ama sosyalizmi kurmak için bu yoldan gideceksiniz. Sonun gerek küçük burjuvazi, gerekse burjuvazi, sınıf olarak ortadan kaldıracaklar. Ama onlar da varlıklarını korumak için mücadele edecekler. İşte, bu mücadele, milli demokratik devrim süresi içinde görülmeyecek mi? Hem sınıf mücadelesi yürütülecek, hem de bunlarla müttefik olunacak. Bunu biraz açıklayabilir misiniz?”

Perinçek- “Milli demokratik iktidar döneminde küçük burjuvazi ile proletrya arasındaki çelişki yine düşmanca bir çelişki haline gelmez. O dönemde ikna yoluyla, gönüllü olarak küçük burjuvazinin geniş kesimleri üzerinde, köylü, orta köylü, küçük yoksul köylüyle ittifak halinde proleterya, sosyalizmin inşasını tamamlar.”

Burjuvazi için de aynı geçerli olabilir miydi’

Perinçek- “Değil tabii. Burjuvazide doğrudan doğruya özel mülkiyetin kaldırılması söz konusu. Mesela, Türkiye’de küçük burjuvazinin en önemli kesimi olan yoksul ve orta köylüyle proleterya beraber sosyalizmi kurar. Mesela, diyelim ki, kurduğu kollektif çiftliklerde üretimin son derece artması, modern teknoloji kullanılması sebebiyle orada çalışan işçinin küçük yok-

sul köylüden daha iyi yaşaması halinde, küçük arazi sahibi köylülerin kooperatiflerinde yavaş yavaş kollektif mülkiyete dönüştürülmesi isteği toplumda gelişir ve kollektif çiftlikleri örnek olarak görürler ve oralarda da kollektif mülkiyet yaygınlaştırılır.

İbrahim Kaypakkaya- “Mao Çe Tung’un bu konuda şöyle bir görüşü var: Sosyalizm kurulurken karşı çıkan karşı-devrimciler düşmandır. Ama karşı-devrimci olmayan milli burjuvazi de yine proleteryanın dostudur. Belki ifade böyle değil ama bu anlamda. Yani orada milli burjuvazi düşman ilan edilmiyor, fakat sosyalizmi kurmaktan da vaz geçilmiyor. Sosyalizm inşa ediliyor bir taraftan, bir taraftan da milli burjuvazi düşmanca ortadan kaldırılmıyor. Yani o da ikna ediliyor bir anlamda. Yani, o da köylünün yoluna katılıyor. Ama yalnız milli burjuvazi değil, köylülerden de karşı-devrimci unsurlar olursa, onlara karşı da düşmanca tavır takınıyor.”

Milli Demokratik Devrimciler’in sınıf savaşımı karşısındaki tutumlarının gerçekçi olup olmadıklarının anlaşılabilmesi:

(a) Türkiye’de milli burjuvazinin var olup olmadığının ve eğer varsa niteliğinin kesin olarak saptanmasına.

(b) burjuvazinin ve küçük burjuvazinin sosyalizme geçmek için “ikna” olunup olunamayacaklarının bilinmesine.

(c) ve en önemlisi de o dönemde milli demokratik devrim

görüşünün ne ölçüde geçerli olduğunun kanıtlanmasına. bağlıydı. “Milli burjuvazi” konusunun tartışma konusu olduğunu gördük. “ikna” konusu ise ancak o aşamaya gelindiğinde doğruluğu anlaşılabilir bir konuydu.

-II-

Savaşım hangi sınıflar arasında?

Sınıfsal savaşımın hangi sınıflarla birlikte hangi sınıflara karşı yürütülmesi gerektiği konusundaki görüşleri incelemenin. kitabın sistematığı göz önüne alındığında. bu bölümde şimdi ele alınması gerekir. Ne var ki. bu sorunu gerçekte o dönemde gelecek günlerdeki “devrimci” aşamanın ne olduğunun tasarlandığına ilişkin görüşlerden ayrı olarak ve kapsamlı bir biçimde ele almanın olanağı bulunmuyor. Çünkü. ilk ağızda salt anti-feodal olan bir devrimci aşama söz konusu idi ise güçler feodallite ve ona karşı olanlar olarak ayrılacak. ama bu anti-kapitalist bir aşama olacak idi ise “cephe” daha dar olacaktı. Yine bunun gibi. anti-emperyalist ve anti-kapitalist savaşımın birbirinden ayrılması gerekiyor idi ise. bu da sınıfların karşılıklı durumlarını etkileyecekti. Şu halde. bu sorunu ortaya koyabilmek için. önce. düşünülen devrimci aşamaya ilişkin tartışmaları bilmek gerekiyor. Bu nedenle burada her iki gerekliliği de bir parça olsun yerine getirebilmek için. savaşımın hangi sınıflar arasında olacağı sorununda grupların görüşlerin ne olduğuna yalnızca ana çizgileri ile değinilecek ve bu konudaki tartışmaların daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi Bölüm Dört’te yapılacak.

Bu konudaki tartışmalar başlıca üç grup arasındaydı: T.İ.P., Avcıoğlu gurubu ve Milli Demokratik Devrimciler. Avcıoğlu gurubu ile Milli Demokratik Devrimciler arasında bu konuda belli bir yakınlık bulunuyordu. Şunu da belirtmek gerekir

ki. “bürokrasi” sorunu açısından Küçükömer ve çevresinin de kendilerine özgü bir görüşü vardı.

T.İ.P., savaşımının sosyalist bir savaşım olduğunu düşündüğünü ve sosyalizmi de bir sınıf savaşı olarak gördüğü için, savaşımı temelde emekçi kitleler ile burjuvazi ve onun bağlaşıklarına karşı yürütmek istiyordu. Bununla birlikte, işçi sınıfının öncülüğünde olmak koşulu ile küçük burjuvaziyi de çatısı altında toplamak eğilimindeydi. Ancak, burjuvazi ile bir “ittifak” söz konusu olamazdı. **Mehmet Ali Aybar**’ın gerekçesi şuydu:

“Milli burjuvazi ile işbirliğinin söz konusu olması için, böyle bir sınıfın var olması gerekir. Türkiye’de böyle bir sınıf yoktur. Yani “komprador” burjuvaziden ayrı, Amerikan emperyalizmine karşı bir sanayici sınıf mevcut değildir. Bizdeki sanayiciler, aynı zamanda ithalatçı-ihracatçı, hatta bazı hallerde büyük toprak sahibidirler. Bunların Amerikan emperyalizmiyle mücadeleye katılmaları nasıl beklenebilir ki, kredi muslukları, lisans müsaadeleri v.b. Amerikancı Ağa-Komprador-Bürokrat üçlüsünün elindedir.

Şüphesiz, milli kurtuluş mücadelesine kişi olarak katılmazlar demek istemiyoruz. Ama Türkiye’de bir milli burjuvaziden söz açmak ve bunlarla işbirliği öğütleri vermek, havanda su dövmek kabilinden boş bir çabadır,”⁽¹²⁾

Behice Boran da şöyle diyordu:

⁽¹²⁾ a.g.k., s.642-653.

“İşçi sınıfı ile diğer emekçiler ve dar gelirliiler zararına kendisi için bu çıkarı elde etmeye çabalayan ve başarı da kazanan sanayi burjuvazisinin, Anayasa’nın tam uygulanmasını, sosyal adaletin gerçekleştirilmesini, halk kütlelerinin insanca yaşamasını savunan ileri demokratik cepheye katılacağını ummak ne derece gerçeklere uygun düşer?”⁽¹³⁾

Doğan Avcıoğlu. T.İ.P.nin kurulduğu ilk günlerden başlayarak T.İ.P.nin bu tutumunu eleştirmişti. Örneğin, 24 Ocak 1962’de Yön’ün 6. sayısında haber niteliğinde olmak üzere denilmişti ki,

“Ankara’da gayretler, daha çok mevcut İşçi Partisiyle, yeni kurulacak parti etrafında döndü, Türkiye İşçi Partisi (T.İ.P.) liderleri, bir parti varken, yeni bir parti kurmanın hem lüzumsuz, hem de işçi partisini parçalayıcı zarlı bir hareket olduğunu öne sürdüler. Yeni partiyi kurmaya hazırlananların tezi ise şudur: ‘T.İ.P. gelişmemiş, yalnız bir iki ilde birkaç yüz kişilik bir işçi topluluğunu ancak toplayabilmiştir. Sonra maksat, münhasıran işçi toplanmaktan ibaret değildir. Gaye, bütün çalışanlara açık, kuvvetli aydın kadrosuna sahip, sosyalist bir parti kurmaktır... T.İ.P. talihsiz bir deneme olmuştur. T.İ.P.nin yapacağı iş yeni partiye katılmaktır.’ T.İ.P. liderleri şimdilik bur birleşmeye yanaşmamaktadır. T.İ.P.nin yeni partiye katılması

¹³ Behice BORAN: “İlerici Demokratik Hareketin Başarı Şartları”; Sosyal Adalet, 26 Mart 1963, sayı 2

beklenmektedir”.

11 Nisan 1962’de Yön’ün “Siyasi Notlar” bölümünde de:

“İşçi Partisi idarecileri, teşkilatlarının zayıf noktasını çok iyi bilmektedirler. Parti, başlangıçtan itibaren, sadece bir işçi hareketi olarak doğmuş, öbür kütlelere hitabetmediği için, fazla gelişmek imkanı bulamamıştır: Ankara’da hazırlıkları yapılan Çalışanlar Partisi, ilk günlerden itibaren başka bir tutum içindedir ve başka zümrelere hitabedebilmenin yollarını araştırmaktadır.”

denecekti. 12 Eylül 1962’de ise, dergi, T.İ.P.ni eleştiriyor ve:

“.....ilerici kuvvetlerin toparlanması, günün en önemli meselelerinden biri. Bunun için sınıf önderliği davasını dahi ikinci plana iterek, bütün demokratik kuvvetleri toplayıcı bir formül etrafında cephe kurmak lazım. Fakat, İşçi Partisi henüz bu tarz geniş ve toplayıcı bir formülle ortaya çıkmış değil”⁽¹⁴⁾

görüşü ortaya atılıyordu.

Doğan Avcıoğlu’na göre, ilk ve en öncmli sorun bütün

¹⁴ Behice Boran, Yön’ün bu tutumu için. “1960’dan hemen sonraki yıllarda sosyalist fikir akımının adeta sözcülüğünü yapan Yön dergisi T.İ.P.nden söz ederken ‘ölü doğmuştur’ bile dedi. T.İ.P.ne o kadar önem verilmiyor ki, daha sonraları bu guruptan bir kısım aydınlar, Türk-İş Konfederasyonu başkanı ve bazı başka sendikacılarla birlikte yeni bir parti kurmak teşebbüsüne bile giriştiler.” demiş bulunuyor. (Behice Boran: a.g.k., s.65).

“milliyetçi” güçlerin birleşmeleri ve bağımsız bir “milli ekonomi” kurmak için elbirliği yapmalarıydı. Şu halde, savaşım, T.İ.P.’nin öne sürdüğü gibi emekçiler ile burjuvazi arasında değil, fakat milliyetçi olanlar ile olmayanlar arasında olmalıydı. Bir koalisyon kurulmalı ve bunun da bir kanadı burjuvaziden oluşmalıydı.¹⁵⁷ Çünkü, toplumdaki güç ilişkileri bunu gerektiriyordu.¹⁵⁸ “Türkiye’nin Düzeni- Dün, Bugün, Yarın” adlı kitabında **Avcıoğlu** bu görüşlerini daha açık ve sistematik bir biçimde dile getirmiş bulunmaktadır.

Milli Demokratik Devrimciler ise, işçi sınıfının öncülüğü sorunu bir yana bırakılırsa (ki bu sorun gerek kendi aralarında ve gerekse öteki guruplarla tartışma konusuydu) hemen hemen aynı görüşü daha Marksist bir terminoloji ile savunuyordu.

• **Mihri Belli**, savaşımın hangi sınıflar arasında olması gerektiğini belirtirken devrimci güçleri şematik olarak şöyle gösteriyordu.

“Devrimin Temel Kuvvetleri:

Şehir ve köy proleteryası, şehirlerin ve köylerin yarı-proleter unsurları, şehir ve köy küçük-burjuvazisi, asker-sivil aydın zümre (küçük burjuva bürokrasisi)

Devrimin Yedek Kuvvetleri:

Burjuvazinin milli nitelik taşıyan kolu
(bu sınıf karşı devrimin kucağına itilmeyerek),

¹⁵⁷ Doğan **AVCIOĞLU**: *“Halkçı, Devletçi, Devrimci ve Milliyetçi Kalkınma Yolu”*; Yön, 14 Mayıs 1965, sayı 111.

¹⁵⁸ Doğan **AVCIOĞLU**: *“Sosyalist Strateji ve Prof. Aren”*; Yön, 8 Ocak 1967, sayı 197.

hiç değilse tarafsızlaştırılmalıdır.”⁽¹⁷⁾

Bu “temel” ve “yedek” güçler saptanırken Milli Demokratik Devrimciler sınıfların güçlerini ve aralarındaki çelişkileri göz önünde tutuyorlardı.⁽¹⁸⁾ Bunun gerçekçesi şuydu:

“Önümüzdeki görev, milli demokratik devrim ise ve milli demokratik devrim şiarıyla ortaya çıkıldığı takdirde, bürokrasinin büyük çoğunluğunu teşkil eden (ve sosyalizmden yana olmayan) Atatürkçü kesimi, yani küçük burjuva bürokrasisini, anti-emperyalist ve anti-feodal devrim cephesinde yanımızda bulacağız. Milli demokratik devrim döneminde, sosyalist devrim şiarıyla çıkıldığı zaman, bu küçük burjuva bürokrasisinin bir kısmını karşımıza alacağız, bir kısmını tarafsızlığa iteceğiz ve bir kısmını da yeniden sosyalizm saflarına kazanacağız. Devlet örgütü içinde ve orduda bu çok önemli grubun, Atatürkçü bürokrat kesimin tamamını, anti-emperyalist ve anti-feodal devrim cephesine kazanmanın yolu, içinde yaşadığımız tarihi dönemde, sosyalist devrim şiarından değil, milli demokratik devrim şiarından geçmektedir.”⁽¹⁹⁾

Öte yandan. Milli Demokratik Devrimciler göre. emperyalizme karşı savaşım. işçi sınıfının tekelinde olamazdı. öteki

⁽¹⁷⁾ Mihri BELLİ: *“Türkiye'nin Devrim Stratejisi”*; Türk Solu. 16 Ocak 1968, sayı 9.

⁽¹⁸⁾ Muzaffer ERDOST: *“Eylemsizlik (Sağ Sapma) Stratejisinin Eleştirisi”*; Türk Solu. 10 Haziran 1969, sayı 82.

⁽¹⁹⁾ Muzaffer ERDOST: a.g.k. s. 86

sınıflar da buna katılacaklardı.⁽²⁰⁾ Emperyalizm-işbirlikçi burjuvazi- feodalite ile çıkarları çelişen bütün sınıflar tek bir cephe oluşturacaklardı.⁽²¹⁾ Buna karşılık, sosyalist eylem içindeki "oportunistler" ile uzlaşmak düşünülemezdi. Çünkü böyle bir uzlaşma emperyalizm ile uzlaşmak ile eş anlamlıydı. Ama, sosyalist olmasa da, ulusal kurtuluş için çalışan bir kimsenin devrimci saflarda yeri vardı.⁽²²⁾

Burada şu soru akla geliyor: Bu sınıflar savaşıma katılacaklar mıydı? Bu soruya, "çıkartları emperyalizmle çatıştığı için katılacaklardır" karşılığı veriliyordu. Bu konuya ilerde ayrıntılı olarak değinilecek. Bununla birlikte, burada şimdiden, **Muzaffer Erdost**'un görüşmeniz sırasında verdiği somut örneği belirterek konuya bir açıklık getirmek istiyorum:

"Ben kısa bir örnek vereyim: Gaziantep'te bir arkadaşımız var, şarap imal ediyor, aynı zamanda pantolon imal etmeğe başladı. Şimdi... kendisi sosyalizme tamamen karşı. Fakat, şarap imal ettiği için kendisine şunu sordum:

-Emperyalizm, Türkiye'de şarap imaline kalışsa buna razı olur musun?

- Katiyyen razı olmam, dedi.

- Ne yaparsın? dedim.

- Karşı çıkarım, dedi.

Demek ki emperyalizm bazı sahalara girerken aynı zamanda işbirliği yapamadığı mahalli bur-

⁽²⁰⁾ Örneğin: Mahir AKTOLGA: "Emperyalizme Karşı Güçbirliği"; Türk Sözlü, 8 Aralık 1967, sayı 4

⁽²¹⁾ Doğu PERİNÇEK: "Gerici Emperyalizme Karşı"; Aydınlik, Mayıs 1969, sayı 7

⁽²²⁾ AYDINLIK: "Halkımızın Milli Demokratik Mücadelesi Bugünkü Durumu Düşmanları ve Meseteleri"; Aydınlik, Nisan 1969, sayı 6, s. 423

juvazinin bir kesimini karşısına almaktadır. Bu kesim, milli demokratik devrimde bizim saflarımıza kazanılabilir, ama mutlak şekilde kazanılır da demiyoruz”

Bu arada bürokrasi sorununa ilişkin görüşleri daha önce belirtilmiş olan İdris Küçükömer ve Sencer Divitçioğlu'nun bu konudaki düşüncelerini savaşımın hangi sınıflar arasında olacağı sorununa uygularsak, bürokrasinin temelde karşı saflarda yer alacak olduğu sonucu çıkacaktır.

-III-

Nasıl Bir Savaşım?

(a)

Demokratik ve parlamenter yöntem

T.İ.P. Anayasa ve Siyasal Partiler Yasasına göre kurulmuş bir örgüttü. Bu nedenle de yasalar çerçevesi içinde eylemde bulunması zorunluydu.

T.İ.P. tüzüğünde buna ilişkin hükümler de şöyleydi: “Türkiye İşçi Partisi.... kanun yolundan iktidara yürüyen ve demokratik, bağımsız, sosyalist örgüttür.”(Madde 2. Fıkra 1). “T.İ.P.nin amacı, anayasa ve kanunların tanıdığı hak ve hürriyetlere dayanarak, programında açıklanan esasları gerçekleştirmektir.” (Madde 3. Fıkra 1) “Halkın oyu ile kanun yolundan iktidara gelen T.İ.P., halkın oyunu kaybedince, yine kanun yolundan iktidardan çekilir.” (Madde 3. Son fıkra) T.İ.P.nin seçim bildirileri de her zaman bu ilkelere uygun

olacaktı.⁽²³⁾

Burada dikkat edilmesi gereken yön, T.İ.P.nin parlamentoda çoğunluğu demokratik yolla sağlayıp iktidara gelmeyi amaçla ulaşmak için bir araç olarak görmüş olmasıydı. T.İ.P. Bilim ve Araştırma Kurulu'nun yayınladığı “T.İ.P.linin El Kitabı”nda bu durum şu sözlerle belirtilmiş bulunuyordu:

“Aslında parlamento, demokrasinin bir amacı değil, ancak bir aracıdır. T.İ.P.de parlamentoyu demokrasinin bir aracı ve vaz geçilmez bir parçası sayar. Emekçi halkın parlamentodan yararlanarak kendi çıkarına uyan kanunları T.İ.P aracılığı ile çıkartabileceğine inanır. T.İ.P. iktidara geldiği zaman emekçi halktan yana olan kanunları parlamentodan kolayca çıkartabilecektir.”⁽²⁴⁾

Öte yandan, T.İ.P. demokrasiye bağlı olduğunu söylemekle birlikte içinde bulunulan düzeni “gerçek demokrasi” saymıyordu:

“T.İ.P.nin ‘gerçek demokrasi’ dediği düzen nasıl sağlanacak? İşçi ve köylü sınıflarının, günlük hayatta ve bütün meselelerde söz ve karar sahibi olması, yani ikinci sınıf yurttaş olmaktan çıkması, kendi yöneticilerini kendi içinden seçmesi ve kontrol etmesi gerekir. Gerçek demokrasi ancak o

⁽²³⁾ 1965 Seçim Bildirisinden: “Türkiye İşçi Partisi sıyası demokrasiye bağlıdır. İktidarın seçimle el değiştirmesini öngörür. Beri yandan Türkiye İşçi Partisi halkın oylarıyla iktidarı aldıktan sonra muhalefetin temel haklarına saygılı olacaktır ve halkın güvenini kaybettiği zaman, yani seçimleri kaybettiği vakit iktidardan çekilecektir.”

⁽²⁴⁾ s. 66

zaman mümkündür.”⁽²⁵⁾

Ne var ki, T.İ.P. yasal bir örgüt olduğuna göre, “biçimsel demokrasi”ye de bağlıydı. **Mehmet Ali Aybar**’ın deyişiyle:

“T.İ.P. ne biçim bir demokratik parti? Kısaca söyleyeyim: Evvela şu biçimsel demokrasiye yüzde yüz bağlı. İster ki, iktidarlar seçimle değişsin.”⁽²⁶⁾

T.İ.P.in bütün liderleri de demokratik ve parlamenter seçim yöntemini benimsemiş bulunuyorlardı.

Sadun Aren’e göre, ülkemizde sosyalizmin gerçekleşmesi için izlenecek yol “ihtilalci” değildi. Toplum çoğunluğunun istemi ile demokratik yolla gerçekleşecekti.⁽²⁷⁾ Üstelik, bu yolla sosyalizmin gerçekleştirilmesi öyle uzun bir süreyi de gerektirmeyecekti. Çünkü, (a) Egemen çevreler, kendi aralarındaki çelişmeler, ulusal varlığın sürdürülmesi gerekliliği ve ulusal ve uluslararası kamuoyunun baskısı nedenleriyle, eksik ve isteksizce olsa da, birtakım reformlar yapmak zorundaydılar. Bu reformlar ise emekçi kitlelerin bilinçlendirilmesini ve örgütlenmesini kolaylaştıracaktı; (b) Emekçi kitleler çok partili dönem süresince kendi güçlerinin bilincine varmaya, oylarını vermedikleri egemen çevrelerin partilerinin kendilerinden yana olmadıklarını anlamaya başlamış bulunuyorlardı; (c) Emekçilerden yana olan bir partinin iktidara gelebilmesi için tüm emekçilerin uyarılması da gereksizdi. Yalnızca bir bölümünün ötekileri arkalarından sürükleye-

⁽²⁵⁾ **“T.İ.P.linin El Kitabı”**; s. 64

⁽²⁶⁾ **Mehmet Ali AYBAR**’ın 19 Eylül 1965’de İstanbul Sergi ve Spor Sarayı’ndaki konuşması; metin, **M. A. AYBAR**: a.g.k. s.402-415

⁽²⁷⁾ **Sadun AREN**: **“Demek ve Sosyalizm Meseleleri”**; Yön, 6 Şubat 1963, sayı 60

cek ölçüde bilinçlendirilmiş olması yeterliydi.⁽²⁸⁾

Tarık Ziya Ekinci'nin düşünceleri de Aren'inki gibiydi:

“Memleketimizde sosyalizme giden yol, ancak demokratik düzen içinde çok partili hayatın bütün vecibelerine uymak suretiyle, her türlü engelleyici amilleri, halkı eğiterek politik faaliyet sahasına sokmak ve bu maksatla onları teşkilatlandırmak, memleket işlerinde söz ve karar sahibi kılarak demokratik mücadele usulleriyle kat edilebilir.

Halkın eğitilmesini esas almayan, askeri müdahalelerle küçük bir azınlığın kuracağı diktatöryal idareler hiçbir zaman sosyalizmi uygulayamaz.”⁽²⁹⁾

Mehmet Ali Aybar'a göre de, bir kere emekçi kitlelerin gönülden onayı alınmadıkça sosyalizmin en teknik yanlarının bile gerçekleştirilmesi olanaksızdı.⁽³⁰⁾ Aybar:

“Açıkça söylememekle beraber, halkı geri bulduklarından bu görüşte olanlar sosyalizmin halkla birlikte ve halkın itici ve yaratıcı güç olarak etken rol oynayacağı bir ortamda kurulmasından umut kesmişlerdi. Oysa, halkımız tepeden inme bir iktidarı katıyen kabul etmeyeceği için, halksız sosyalizm denemelerinin başarısızlığa uğraması ve giderek faşist bir karakter ol-

⁽²⁸⁾ **Sadun AREN**: “İlangi Yol”; Sosyal Adalet, 4 Haziran 1963, sayı 12.

⁽²⁹⁾ **Tarık Ziya EKİNCİ**: “Az gelişmiş Ülkelerde Kalkınma Yolu”; Sosyal Adalet, 18 Haziran 1963, sayı 14.

⁽³⁰⁾ **Mehmet Ali AYBAR** ile Sosyal Adalet'in röportajı, 19 Mart 1963, sayı 1.

ması mukadderdir.”⁽³¹⁾
demektedir.

Bu görüşler T.İ.P.nin seçim bildirilerinde partinin “resmi” görüşü olarak da dile getirilmişti. 1969 Seçim Bildirisine göre:

“ Biz sosyalizmin işçi sınıfı ve emekçi sınıflar adına yönetimi elinde tutan fakat emekçi sınıflardan kopmuş, ya da bu sınıflarla esasen ilişki kurmamış ve kuramamış olan tepeden inme bürokratik bir sistem haline gelmemesi için emekçi sınıfların daha muhalefet günlerinde partisine sahip çıkması amacıyla mücadele ediyoruz.”

Ve yine T.İ.P.nin resmi görüşüne göre, herhangi bir iktidarın emekçilerden yana olabilmesi için mutlaka emekçilerin kendi temsilcilerinin meclise girmeleri gerekirdi. Yoksa emekçilerden kopuk iktidar değişiklikleri onların yaşamına bir değişiklik getirmeyecekti.⁽³²⁾

Ne ki, T.İ.P’nin bu tutumu sert tepkilerin de hedefi oluyordu. Örneğin, daha 1962’de **Doğan Avcıoğlu** şöyle demişti:

“Bazı ilerici aydınlar, ordumuzu batı ordularından ayıran bu temel farkı görmemekte ısrar etmektedirler. Buna sebep, batıdan aktarma düşünceler olsa gerektir.... Ordunun mutlaka faşizmi getireceğini ileri sürenler, here şeyden önce Nasır denemesini aydınlığa çıkartmalıdır-

⁽³¹⁾ Mehmet Ali AYBAR’ın adı geçen ve 28 Ağustos 1966’da Fatih T.İ.P. İlçe Kongresindeki konuşmasından

⁽³²⁾ Örneğin: bkz. T.İ.P. Seçim Bildirisi - 1965

lar.... Nasır, feodaliteyi ve burjuvaziye siyasi ve iktisadi güç olarak tasfiye etmiş, bunların yerine işçi ve köylülere dayanma zarureti duymuştur. Başkan Nasır'ın bu yaz açıkladığı programı oldukça ileri sosyalist bir programdır. Bu değişikliği nasıl izah etmeli? Ordu ve faşizm kelimelerini aynı anlamda kullanmaya teşne görünenler, her şeyden önce bu soruyu cevaplandırılmalıdır. ”⁽³³⁾

Bu soruyu Behice Boran yanıtlamıştır:

“Ama silah gücü kendi başına politik iktidar için yeterli olmadığından askeri darbeler ya bilerek, ya da bilmeyerek temel sınıflardan birinin paralelinde, desteğinde yer alır, ya da iktidara geliş böyle olmasa bile, iktidara geldikten sonra temel sınıflardan birinin paraleline girer, ona dayanır. Yine de askeri iktidarlara sürekli olduğu görülmemiştir. Geçici olurlara ve toplum sorunlarına nihai çözüm yolları getiremezler. Askeri darbe ve yönetim yoluna girdi mi bir toplum, darbe yeni bir darbeyi, veya ‘temizleme’ hareketleri birbirini izler, çünkü toplumlarda temel güç toplum yapısıdır, sosyal sınıflar ilişkileri ve düzenidir. Uzunca bir süre iktidarda kalan ve bir zamanlar güçlü görünen Mısır askeri yönetimi de bu ikinci darbe ve temizleme kuralından kendisini kurtaramamış ve Arap-İsrail savaşından sonra Nasır yönetiminin zaafı açıkça ortaya çıkmıştır. Bu zaafın temel nedeni, Nasır rejimi-

⁽³³⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sosyalist Gerçekçilik*”; Yön, 12 Eylül 1962, sayı 39

nin sosyal sınıflarda dayanağı olmamasıdır ve Nasır yönetimi tecrübesi, tepeden inme reformlarla bir halkı kazanıp, ona dayanan güçlü, sıhhatli bir rejim meydana getirilemeyeceğinin en yakın somut delilidir.”⁽³⁴⁾

Avcıoğlu'nun T.İ.P.ne yönelttiği bir başka eleştirisi de şuydu:

“Sol sapma içinde bulunan T.İ. P aynı zamanda sağ sapma göstermektedir. Sağ sapma ‘tepeden inme’, ‘aşağıdan yukarı’ gibi görüşlerle ortaya çıkmaktadır. Sosyalist teoride ‘tepeden inme-sandıktan çıkma’ tarzında bir ayırım yoktur. Şu ya da bu yolla iktidara gelenlerin sınıfı karakterini esas alan bir ayırım vardır. Çağımızda tepeden inme gelenler burjuvalar ise, rejimin adı faşizmdir. İleri güçler ise, herhalde faşizm değildir. Keza, sosyalizm yapacağım diye büyük oy çoğunluğu ile iktidara gelen Hindistan Kongre Partisi, büyük burjuva ve kompradorların eline, oradan da emperyalizmin kucığına düşünce, sandıktan çıktı diye bir imtiyaza malik olacak değildir. Menderes iktidarı, sosyalist açıdan bir ‘*halk devrimi*’ değil, anti-demokratik ve hatta faşist bir yönetimdir. Dominik’in sandıktan çıkan Amerikan kuklası başkanı mı daha halkçıdır, yoksa seçim yapmayı reddeden tepeden inmecisi Castro mu? Görüldüğü gibi, ‘tepeden inme’ - ‘sandıktan çıkma’ gibi bir ayırım, sosyalist açıdan anlamsızdır. Tek anlamlı ölçü, iktidarların sınıfı

⁽³⁴⁾ Behice BORAN: a.g.k., s. 226

karakterleridir. Şüphesiz T.İ.P., anayasaya tizlikle bağlı kalarak, işçi ve köylü kütlelerini bilinçlendirmeğe ve örgütlendirmeğe çalışacak bir teşekküldür. T.İ.P.nin hikmet-i vücudu budur. Ama, tepeden inme ve aşağıdan gelme gibi yanlış ayırımlar, hatalı değerlendirmeler ve davranışlara yol açmaktadır.”⁽³⁵⁾

Buna karşı Behice Boran`ın ne demiş olduğuna da bir göz atalım:

“Kestirme yol taraftarlarına göre, bir kere iktidar ele geçirildikten sonra halk yararına işler görerek halkın desteği kazanılır, iktidar halka dayandırılmış olur...

İyi niyetli, namuslu, bilgili, vatansever aydın bir kadronun işbaşına geçtiğini bir an için varsayalım. Böyle bir kadro kendi kuvvetiyle iktidarı alamayacağına göre, iktidarı kuvvete dayanarak ele alanlar bu kadroyu işbaşına çağıracaklar demektir. İlk soru, çağırırlar mı? Çağırmaları sadece bir ihtimal, zorunluluk değildir. Çağırırsalar, tam yetki verirler mi? Verseler, gerçek kuvveti elinde tutanlar her an müdahale etmek imkanına sahip değiller midir? İktidarı, bütün rizikolarını göze alarak ele geçirmeği başaran kuvvetlerin elbette kendilerine göre görüşleri, tutumları olacaktır. İktidar kadrosu ile teknik aydın kadro arasında fikir ayrılıkları, anlaşmazlıklar belirmez mi? Belirmemesi müm-

⁽³⁵⁾ Doğan AVCIOĞLU: “Bir Sosyalist Stratejinin Esasları”; Yön, 14 Ekim 1966, sayı 155.

kün mü? O zaman kimin sözü geçer, hangi taraf ağır basar”⁽³⁶⁾

Bu tartışmalar sürüp giderken 12 Mart 1971 gününden başlayarak yaşanacak olanları, bu tarihten dokuz yıl sonra da ülkemizin üstüne bir karabasan gibi çöken 12 Eylül yönetiminin toplumsal ve siyasal yaşamımızda açtığı ve hâlâ kapanmamış olan yaraları anımsamamız yerinde olacak.

Ele aldığımız dönem içinde demokratik ve parlamenter savaşımı savunan daha birçok sol düşünür vardı. Bunlardan birkaçının bu konuda neler demiş olduklarına da bir göz atalım.

Fahir Onger:

“Toplum içerisinde bir kuvvet, bir dayanak, bir yaslanacak kitle olmadığı takdirde, yalnız bir iktidar meselesiyle bu davalar halledilemiyor. Halledilemediğini daha evvelki deneylerde gördük. Kitleyi hazırlamak gerekiyor.... Türkiye’de böyle bir hareketin faşizme gitmesini önleyecek olan tek ağırlık noktası, emekçi sınıfların güçlü olması, güçlenmesi ve bilinçlenmesi meselesi. Böyle bir ortam olmadığı vakit hareket, rahatlıkla bir karşı-devrime varabilir.”⁽³⁷⁾

Fethi Naci:

“Anayasanın verdiği birtakım haklar, imkanlar var. Bu imkanları sonuna kadar kullanmak

⁽³⁶⁾ Behice BORAN: *“Kestirme Yol Yoktur”*; Sosyal Adalet, 28 Mayıs 1963, sayı 11

⁽³⁷⁾ Fahir ONGER ile yapılan görüşmeden.

da partinin tarihi bakımdan görevidir.... Bu durumda T.İ.P. üzerine düşeni gerçekten yapabilirse, yani işçi sınıfını örgütlendirebilirse, eğitebilirse, yani anayasanın verdiği birtakım imkanlardan yararlanarak birtakım şeyleri öğretebilirse, belirli bir tarihi dönemde, üzerine düşeni yapmış demektir. Yani birtakım legal imkanlar varken, bunları kullanmamak saçmalık olur.”⁽³⁸⁾

Hasan Hüseyin Korkmazgil:

“Herhangi bir müdahale olsa ve bu da ordu kesiminden gelse, bunun yarası on yılda sarılamaz. Halbuki ben bugün şu demokratik ölçüler içinde mücadelemi yapsam, emekçi halkı örgütleysem, işçi-köylüyü, halkı örgütleysem, ben zaten on senede sarılamayacak yaraları, hiç yarasız on senede atlatırım. Varırım oraya. Benim düşündüğüm bu. Bu olanakları kullanalım diyorum. Kullanalım, yayın yoluyla, konferanslarla, emekçi halka giderek, onu bilinçlendirerek o noktaya varalım. Kendiliğinden olsun. Halk istemediği takdirde zorla yapılan şeylerin yarası on senede, yirmi senede sarılamıyor ve zannediliyor ki, bu iş hemen olup biter. Hayır, insan topluluğunda olmuyor bu.”⁽³⁹⁾

Bu konuda T.İ.P.ne karşı çıkan bir başka gurup da Milli Demokratik Devrimcilerdi. Onlar, T.İ.P.nin önerdiği bu savaşım

⁽³⁸⁾ **Fethi Naci** ile yapılan görüşmeden.

⁽³⁹⁾ **Hasan Hüseyin KORKMAZGİL** ile yapılan görüşmeden.

yolunun “Filipin tipi demokrasıcılık” oyununa gelmek olarak nitelendiriyor ve genien çevrelerin çıkarlarına ilişmeyen bir yöntem olduğunu öne sürerek eleştirilerde bulunuyorlardı. Bu eleştiriler aşağıda (c) de “*Filipin tipi demokrasinin reddi*” başlığı altında topluca ele alınacak.

Gerçekte bu sorun bir bakıma, ama ancak bir bakıma, Türkiye’de solun seçim kazanma olanağının olup olmadığına bağlıydı. Bu tartışmanın yanlarından biri, ister istemez, solun seçim kazanma olanağının bulunduğunu, ötekiler de bunun olanaksızlığını savunacaklardı. Bu, yeterince açık. Ama ne gibi gerekçelere dayanmış oldukları üzerinde de durmak gerekiyor.

(b)

Solun seçim kazanma olanağı

T.İ.P. bu konuda iyimserdi:

“Seçimlerde bin bir dolap döndürülüyor ve fakir halk kandırılıyor. Bu şartlar altında T.İ.P emekçi yoksul halkın oyunu nasıl alacak?

Herkes birbirini uyandıracak dilinin döndüğü kadar gerçekleri birbirine anlatacak; T.İ.P. de kendi olanaklarını kullanıp halkın sosyalist eylem içinde bilinçlenmesinde, uyanmasında, örgütlenmesinde öncülük edecek; yoksul emekçi halk bir gün tamamen uyanmış gerçekleri öğrenmiş olacak. O zaman para kuvveti de, bin bir dolap da emekçi halkı sandık başına gitmekten ve oyunu kendi partisine vermekten alıkoyamayacaktır. Bu, elbette ki zaman ve emek ister; fa-

kat en doğru yol budur.”⁽⁴⁰⁾

Öte yandan, T.İ.P. yöneticilerine göre Türkiye’de ilk kez T.İ.P. sosyalizmi topluma iletebilmiş olan örgüttü.⁽⁴¹⁾

Mehmet Ali Aybar’ın deyişiyle:

“Halkımız sosyalizmi benimsemeye hazırdır. Yalan ve iftira kampanyasına rağmen, son seçimlerde Türkiye İşçi Partisi’nin bütün köylerden oy almış olması bunun açık delilidir. Maya tutmuştur. Bu gerçeği bilmezlikten gelenler hata içindedirler.”⁽⁴²⁾

Aybar’a göre, emekçi kitleler bilinçlenme yoluna girmiş bulunuyorlardı.⁽⁴³⁾

Buna karşılık, T.İ.P., emekçilerin uyanması, uyarılması ve bilinçlendirilmesi yolu ile seçim kazanarak iktidara gelmenin güçlüklerini görmüyorda değildi. Örneğin, 26 Eylül 1965 günü radyoda yaptığı seçim konuşmasında Yaşar Kemal bu güçlüğe şöyle diyerek parmak basmıştı:

“Kurtuluş Savaşı’ndaki gibi, yurdumuzu bu sefer de kurtaracağız. Bu sefer kanla ateşle değil, bir tek oy ile.... Bu bir bakıma en kolay kurtuluştur. Bir bakıma da en zor. Yalanlarla uyutulan halkımızı uyandırmak belki biraz zor ola-

⁽⁴⁰⁾ *“T.İ.P.linin El Kitabı”*; s. 59.

⁽⁴¹⁾ Örneğin; Behice BORAN; a.g.k., s. 67.

⁽⁴²⁾ *Dönüşüm*’ün Mehmet Ali AYBAR ile yaptığı röportaj; 1 Aralık 1966.

⁽⁴³⁾ Abdi İPEKÇİ’nin Mehmet Ali AYBAR ile yaptığı röportaj; Milliyet 8 Ekim 1969.

cak.”⁽⁴⁴⁾

Aybar da aynı güçlüğü bilincindeydi:

“Daha derebeylik kalıntısı ilişkilerden bile tamaniyle kurtulamamış olan, üstelik tecrübeli, kurnaz ve hunhar bir komprador burjuvazisinin her türlü baskı, yanıltma, aldatma araçlarını kullandığı bir ülke olan Türkiye’de, sosyalist bir partinin halka mal edilmesi kolay değildir.”⁽⁴⁵⁾

Behice Boran’a göre, güç bir işti bu. Ama halk anlayacak. “Yeter ki nasıl anlatılacağı bilinsin”⁽⁴⁶⁾ Yaşar Kemal de hemen hemen aynı kanıyı dile getiriyordu:

“Halka yeter ki en küçük imkanla da olsa ulaş ve ona derdini anlatabil. Ve halka ulaşabilmek için bir ortam yarat. Bu ortamı yaratmak, derdini halka söyleyebilmek...

Halk anlamıyor, gidiyor kendi düşmanıya birlik oluyor, diye umutsuzluğa düşmek en kötüsüdür. Döğüşü yitirmektir. Ne koydun ki avucuma, ne süreyim yüzüne. Halka ne verdik ki alamadık. Yüzyılların köle hayatını yaşayan halka, kölelikten başka bir şey öğretilmemiş halka bağımsızlık, insan olma, demokrasi düşüncesini, eşitlik düşüncesini ilk günde nasıl anlattır-sın. Armut piş ağzıma düş. Hele azıcık çalışalım. Hele azıcık canımızı dişimize takalım, hele azı-

⁽⁴⁴⁾ Konuşma metni: *“Yaşasın Emekçiler, Yaşasın Türkiye”*; s. 17-21

⁽⁴⁵⁾ *Anı*’ın Mehmet Ali AYBAR ile yaptığı röportajı: 14 Şubat 1967.

⁽⁴⁶⁾ Behice BORAN: *“Demokrasi Anlayışında Gelişmeler ve Devrimcilik”*; Sosyal Adalet, 15 Mayıs 1964, sayı 19/2, s. 2-3.

cık halkın elini tutalım, hele azıcık halka tepeden bakmayalım, hele azıcık, hele azıcık, hele azıcık... Görelim bakalım halk dediğimizin ardında kalıyor muyuz? Önümüze düşüp de bizi selamete ulaştırmıyor mu? Asya'nın güzel halkları gibi"⁽⁴⁷⁾

T.İ.P. ileri gelenlerinin bu inancı 1969 seçim sonuçlarına karşın yine de yıkılmayacaktı. Aybar, seçimden sonra aynı inancı şöyle açıklıyordu:

“Bir seçimde 35 bin oy kaybedilmiş o kadar önemli bir mesele değil. Bir milletin tarihinde ve dört senede 35 bin oy! Önemli bir şey değildir. Bunlar tarihi gelişme içinde geçici duraklamalardır. Bakarsınız dört sene sonraki seçimde birdenbire bir şahlanış olur, birdenbire bir fırlama olur ve bugün 35 bin gerilemiş olan Türkiye İşçi Partisi'nin oyları, 1 milyon 500 bine çıkar, 2 milyona çıkar oyları. Daha fazlaya çıkar. Gidişat o doğrultudadır. Her şey birikime bağlı. Bunlar statik durumlar değildir. Ve genel olarak dünyadaki konjonktür ve onun memleketimizdeki yansıması göz önünde tutulursa, kötümser olmak için hiçbir sebep yok.”⁽⁴⁸⁾

Emek gurubunun da bu konudaki görüşü gerçekte olumsuz değildi. Bu guruba göre, gerçi bir oy azalması oluştu ama bu durum partinin sosyalist niteliğinden sapmasının ve bu nedenle de toplumun gözünde öbür partiler karşısında ek seçenек olması

⁽⁴⁷⁾ Yaşar KEMAL: Halka Rağmen Halk İçin mi? Ant. 19 Eylül 1967, sayı 38.

⁽⁴⁸⁾ Abdi İpekçi'nin yaptığı röportaj.

görümünü yitirmesinin sonucuydu. Parti yine sosyalist niteliğine kavuşunca bu oy azalması da ortadan kalkacaktı.⁽⁴⁹⁾

Ne var ki, T.İ.P. ister oy yitirsin, ister kazansın, işin en başından beri **Doğan Avcıoğlu** ve onun sözcülüğünü yaptığı akımca Türkiye’de solun bir seçim kazanma olanağı bulunmadığı ve seçime bel bağlamakla gerçekte bir “sapma” içine düşüldüğü belirtilegeliyordu.⁽⁵⁰⁾

Yön. 1965 seçimlerinde T.İ.P.’nin 15 milletvekilliği kazanmasını bir başarı olarak görmekle birlikte, bu başarının aydınların desteğinden ileri geldiğini, yoksa emekçilerin pek bir katkısı olmadığını belirtmekte ve:

“Bu ters tutumun nedenleri iyice araştırılmalı ve sosyalist hareket 1960 yıllarında görülen ‘populizm’ çıkmazından kurtarılmalıdır. ‘Halka gider doğruları söyleriz, halk aydınlanır. 1969’da da iktidara gelir gibi populist edebiyat, gücünü bilimden aldığını söyleyen sosyalist düşünce için, bilim dışı kötü bir romantizmdir. Sosyalist düşünce seçmeni soyut bir varlık olarak değil, ekonomik ve ideolojik bağımlılığı içinde düşünür. Yüzlerce asırdır hakim sınıfların ideolojisiyle yoğrulmuş bir kütlenin, doğrular anlatılınca hemen aydınlanması hayaldir. Yön’de yayınlanan

⁽⁴⁹⁾ Sadun AREN: “Seçim Yenilgisi ve Ötesi”; Emek, 20 Ekim 1969, sayı 13.

⁽⁵⁰⁾ Ele alınan dönemin başlarında bu grup da pek ender olsa bile seçimle iktidara gelinebileceği konusu üzerinde durmuştur. Örneğin, *Yön*’de 12 Eylül 1962’de, 39. sayıda “Siyasi Notlar” bölümünde şöyle deniyordu. “... bu partinin başarısı işçi ve köylü ittifakını başarabilmesine bağlı. Bu sebeple Türkiye İşçi Partisi’nin, köy ve köylü meseleleri üzerine eğilmesi ve köylü oyunu sağlayacak metodları araştırması şart.”

sosyolojik bir araştırma, doğuda ağaların köylüyü nasıl bir çember içine aldığını göstermekteydi. Köylü, ağağın kahvesine çıkar, şehirde ağanın oteline iner, ağa ailesinin bakkal dükkanından alışveriş eder ve işlerini ağa ailesinin avukatı yürütür. Bu çember kırılmadan köylüye sadece güzel vaatlerle ulaşmak kolay değildir. Batı köylerinde dahi birkaç *'kilit adam'* hakim olmaktadır. 'İmtiyazlı' kilit adamı, imtiyazlara karşı görüşlerin kazanması elbette güç iştir. Hatta şehirlerde dahi, geliri köylüye nazaran birkaç kat yüksek olan işçi bile, kendini imtiyazlı sayarak, muhafazakarlığı benimsemektedir. bu ekonomik ve ideolojik bağımlılığın kaçınılmaz sonuçlarından sıyrılmak en azından zaman isteyecek ve çetin mücadelelere ihtiyaç gösterecektir. Sosyalist düşüncenin bu temel konunun yanı sıra, Türkiye'ye ait özellikleri de göz önünde tutmak gerekmektedir."⁽⁵¹⁾

demektedir. Doğan Avcıoğlu'na göre, T.İ.P.'nin seçim kazanma umutları gerçeklere uygun düşmüyordu. Çünkü, egemen çevrelerin toplum üzerinde kurdukları "demirperdenin kırılması" öyle hemen oluverecek bir iş değildi.⁽⁵²⁾ Üstelik, T.İ.P.'nin içinde bir kanadın izlediği "halk dalkavukluğu" teorisi onları zinde güçlerden koparmaktaydı.⁽⁵³⁾

Avcıoğlu bu savlarını geliştirerek bir dönem için bazı çevrelerce çok beğenilen ve tutulan "Türkiye'nin Düzeni- Dün, Bugün, Yarın" adlı kitabında işleyecektir. Bu kitabında yazar, Türkiye'de genel oyun tersine çalıştığını ve bu nedenle de sandık-

⁽⁵¹⁾ Yön. 15 Ekim 1965, sayı 133.

⁽⁵²⁾ Doğan AVCIOĞLU: *"T.İ.P.'ne Dair"*; Yön, 17 Haziran 1966, sayı 168.

⁽⁵³⁾ Doğan AVCIOĞLU: *"Açık Seçik"*; Yön, 20 Ocak 1967, sayı 199

tan hep tutucu iktidarların çıktığını belirtecektir.⁽⁵⁴⁾ Avcıoğlu'na göre birden çok siyasal partinin varlığı da demokrasinin onsuz olmaz koşulu değildi:

“Atatürk’ün devrimlere ve toprak reformu yapmaya yönelmiş tek parti rejimi mi daha demokratiktir, yoksa toprak reformu yapmayı reddeden güçleri devamlı iktidara getiren bugünkü liberal rejim mi? Atatürk rejimi otoriterdir, fakat daha demokratiktir. Demirel rejimi liberaldir, ama daha az demokratiktir. Amaç, hem demokrasiyi, hem de politik liberalizmi en geniş ölçüde gerçekleştirmeğe çalışmak olmakla birlikte, demokrasi ve liberalizm kavramlarını, Türkiye’de çok kez yapıldığı gibi, karıştırmaktan kaçınmaktır.”⁽⁵⁵⁾

Yukarıda da değinildiği gibi, Avcıoğlu, Türkiye’de gençl oyun devrimciliğinden umudunu kesmiş bulunuyordu. Çünkü ona göre, bu alanda gerçek şuydu:

“....prekapitalist bir düzenin kalıntılarını taşıyan bir toplumsal yapıda genel oy, ağa, bey,şeyh, tefeci, tüccar vb. gibi hakim sınıfları tasfiye edecek yerde, onları güçlendirmiştir. Parti örgütlerine bu sınıflar ve temsilcileri hakim olmuştur. Çoğu bağımlı durumda bulunan kütlelerin oylarını, bazı ufak tefek tavizlere din istirsmarcılığı da eklenince, prekapitalist düzenden miras kalan hakim sınıfların toplaması güç olmamıştır. Genel oy, böylece ilericiliğin değil, muhafazakarlığın aracı haline gelmiştir. Yalnız Türkiye’de değil, feodal ilişki-

⁽⁵⁴⁾ s. 511-522.

⁽⁵⁵⁾ a.g.k. s 509.

lerin damgasını taşıyan Güney Amerika’da ve daha birçok ülkede, kütlelerin bağımlı durumu dolayısıyla, genel oy, tarihi rolünü çoktan tamamlamış geleneksel hakim sınıfların egemenliğini perçinlemiştir. Şüphesiz, bu durum, ileride göreceğimiz üzere, kapitalizmin gelişmesine paralel olarak Türkiye’de gittikçe değişmektedir. Fakat, bugün dahi kütlelerin bağımlı durumu, çeşitli aldatmacalar da hesaba katılınca, genel oyun geniş ölçüde tutucu güçler yararına çalışmasını sağlamaktadır.”⁽⁵⁶⁾

Bu kitabın hazırlık çalışmaları sırasında **Avcıoğlu**’na “Solun seçim kazanma olanağı hiç mi yok?” diye sormuştum. Yanıtı şu olacaktı:

“25-30 sene sonra olabilir. Bilmiyorum 25-30 sene de böyle sandıkçılık oyununa Türkiye ekonomisinin tahammülü var mı? Yok gibi geliyor bana.”

Avcıoğlu’nun bu sözleri söylediğinden bu yana aradan 27 yıl geçti!..

1969 Seçimlerinden sonra **Çetin Altan**’ın da solun seçim kazanmasından umudunu yitirmiş olduğu anlaşıyordu. **Altan**’a göre, toplumumuz, Türkiye’nin toplumsal yapısı ile bağlıydı, onun içinde tutsaktı, bu nedenle de “oy çoğunluğu” da bu yapının içinde “tutsak”tı.⁽⁵⁷⁾ Bu umutsuzluğunu da açıkça dile getiriyordu:

“Bazen kendi kendime hayali karikatürler çiziyorum. 2001 yılının seçimleri... Oy verin de dü-

⁽⁵⁶⁾ a.g.k., s. 254-255.

⁽⁵⁷⁾ **Çetin ALTAN**: “*Bir Tartışma Başlamıştır*”; Akşam, 13 Ekim 1969.

zeni değiştirelim, diyenlerin ak sakalları göbekleri-
ne kadar uzamış... Ve hâlâ nutuk söylüyorlar:
- Halka iniyoruz... Oyunuzu verirseniz düzeni
değiştireceğiz... ”⁽⁵⁸⁾

O halde, T.İ.P., ne yapmalıydı? Altan, gerçek bir sosyalist
partinin görevinin, toplumsal iradenin bu yapı içinde nasıl tutsak
olduğunu ayrıntılarına değin gözler önüne sermek olduğunu
söylüyordu.⁽⁵⁹⁾ Kaldı ki, halktan oy toplamak için sosyalizmin yoz-
laştırılmaya kalkılırsa, o zaman daha çok o almanın da bir
önemi kalmayacaktı.⁽⁶⁰⁾

Milli Demokratik Devrimciler de solun Türkiye’de seçim
kazanma olanağı bulunmadığı kanısındaydılar. Türk Solu’ndan
aktarıyorum:

“Nasıl ki kargadan kartal yumurtası çıkmazsa,
Filipin demokrasisi şartlarında sandıktan dev-
rimci iktidar çıkmaz... Bugünkü şartlar değiş-
meden seçim sandığından devrimci bir iktidarın
çıkması {imkansızdır.} ”⁽⁶¹⁾

Mihri Belli de seçim konusunda T.İ.P.’nin tutumunu eleş-
tiriyordu.

“ 1969’da başa güreşeceğiz, en geç 1973’de seçim-
le iktidara geleceğiz ve Türkiye’yi sosyalist ya-
pacağız. Dünyada bunun ilk örneğini biz vere-

⁽⁵⁸⁾ Çetin ALTAN: “Oyun İçinde Oyun”; Akşam, 11 Ekim 1969.

⁽⁵⁹⁾ Çetin ALTAN: “Yeni Bir Açıya Yönelmek Zorunluluğu”; Akşam, 20
Ekim 1969.

⁽⁶⁰⁾ Çetin ALTAN: “Yozlaşma Derhel Öñlenmelidir”; Tümü, 11 Aralık
1968, sayı 1.

⁽⁶¹⁾ TÜRK SOLU: “Biz Gerçek Demokratlarız”; Türk Solu, 14 Ekim 1969,
sayı 100.

ceğiz. Yeter ki sen, politika dengesine ağırlığını koy, yani seçimlerde bizi seç. Güzel günler pek yakındır anlamına gelen propagandayı ciddiye almak, dünyayı toz pembe görmek, emekçilerin gerçekten iktidara geçmesinin ve sosyalizm kurulmasının ne büyük fedekarlıklar, ne büyük mahrumiyetler gerektirdiğini unutmak, nasıl büyük bir hata {dır}.⁽⁶²⁾

Belli'nin bu konudaki görüşlerini biraz daha açalım. Ona göre. Türkiye'de, bırakın bir sosyalist partiyi, bir "millîci burjuva" partisi için bile seçim kazanmak olanaksızdı.⁽⁶³⁾ Sosyalistlerin seçim kazanabileceğini düşünmek, gerçekte gülünç duruma düşmek demektir.⁽⁶⁴⁾ Bu olanaksızlığın nedenini de görüşmemizde şöyle saptayacaktır:

"Bu öyle bir taban ki bütün feodal üstyapının gelişmesine elverişli. Tarikatçılık, Nurculuk, Süleymancılık, tekkecilik ve buna benzer akımlara gayet elverişli. Ve bunun sonucu olarak Türkiye'de bu gerici parlamentarizm feodal üst yapı kurumlarının desteğini sağlamadan seçim kazanamaz. Ve Türkiye'de bilmem falan bölgede Nakşibendi tekkesinin şeyhinin desteği olmadan seçim kazanılamaz. Doğrudan doğruya siyasi iktidarın kimde olacağını, kime geçeceğini tayin eden bir güç bu."

Millî demokratik devrim görüşünü benimseyen ve Mihri Belli ile ters düşen kanat da bu çizgide düşünüyordu. Örneğin,

⁽⁶²⁾ Mihri BELLİ ("M.B." imzası ile): Seçim Sonuçları Üzerine"; Türk Solu, 11 Haziran 1968, sayı 30.

⁽⁶³⁾ Yılmaz Çetiner'in Mihri Belli ile yaptığı adı geçen röportaj.

⁽⁶⁴⁾ Mihri BELLİ: "Devrimci Dayanışma Üzerine"; Aydınlık, Kasım 1969, sayı 13, s. 60

Mustafa Gürkan. “şartlanmış oy mekanizması” ile seçim kazanabileceğine inanmadığını belirtiyor,⁽⁶⁵⁾ Ömer Özerturgut da aynı kanıyı paylaşıyordu: gerekçesi de “sandıktan 23 yıldır emperyalizmin ve işbirlikçilerinin ve toprak ağaları”nın çıkmış olmasıydı.⁽⁶⁶⁾

Vahap Erdoğan da sorunun bir başka yönünü belirtiyordu:

“...sloganın belirli bir anda oy getirici değeri olup olmaması hiç önemli değildir. Sloganları oy getiricilik ölçüsüyle değerlendirmeye kalkarsak, oportünizmin tam göbeğine düşeriz.”⁽⁶⁷⁾

Bu üç grubun dışında kalan Sencer Divitçioğlu, görüşmemizde, solun seçim kazanma olanaksızlığını daha değişik bir açıdan açıklayacaktı:

“Engels, Luxemburg ve Gramsci’nin gösterdiği kadarıyla burjuva toplumunda işçi sınıfı, tabii bir sınıf olduğundan burjuva kültür ve ideolojisinin üstünde bir kültür ve ideolojiye sahip olamaz. Bu durum Türk toplumunda daha karmaşık bir şekilde ortaya çıkar. Zira, halkın zihninde hakim olmaya başlayan kapitalist ideoloji, serbest teşebbüs, kâr gayesi, demokratik haklar ile kapitalizm öncesi üretim tarzı ile küçük meta üretiminin tortu olarak ya da fetişizmin din ve devlet kertelerinde tezahür eden biçimi olarak sistemleştirilmiş Müslüman-Türk ideolojisi karışmış bulunuyor. Bu bakımdan bir yandan, e-

⁽⁶⁵⁾ Mustafa GÜRKAN “Devrimci Görev”; Türk Solu, 5 Mart 1968, sayı 16.

⁽⁶⁶⁾ Altan Öymen’in Ömer Özerturgut ile yaptığı röportaj; Devrim, 18 Kasım 1969, sayı 5.

⁽⁶⁷⁾ Vahap ERDOĞDU: “T.İ.P. Nereye Gidiyor?”; Yön, 11 Kasım 1966, sayı 189.

mekçi halk, geçici olsa bile nimetlerinden yararlandığı kapitalist ideolojiyi benimserken, öte yandan kendi öz kültürüne yabancı olan burjuva ideolojiyi de reddetmektedir. Halkın bu ideolojik ikilemi, emekçi hareketini sosyalist yönlü yapmaktan çok, onları burjuva sınıfının bir uydusu haline getirmekte, fakat kendi kültürünü savunmak ihtiyacı türlü gericilik hareketlerine ve bunların dini (Nurculuk, Süleymancılık...) ve siyasi (mukaddesatçılık, Erbakancılık) örgütlerinin kurulmasına yol açmaktadır.

Böyle olunca, halktan kopuk aydın, küçük burjuva ve burjuvalaşmış sendikacılar tarafından kurulan her sosyalist parti ve yarı siyasi sosyalist öğrenci kuruluşları ve örgütler, küçük burjuvazinin sosyalist örgütü olmaya ve kalmaya mahkumdur. Kapitalist olma ve olmama ikilemi içinde kalan küçük burjuvazinin ise benimsediği her eylem ideolojisi, türev olarak burjuvaziden ve batı kültüründen ayrılamaz. İşte bu tutumdur ki, sosyalist denen partiyi halkın karşısına ters düşürmektedir. Küçük burjuvaziden gelen ve devrimci bürokratlardan da, takviye alarak yapılan her yenileşme hareketi de bizi bu açmazdan kurtaramayacaktır.”

Seçim kazanma sorunu, parlamentarizmle olan ilişkisi içinde aşağıda (c) de değerlendirilmeğe çalışılacak. Bu değerlendirmenin daha iyi yapılabilmesi için T.İ.P.nin bu sorun üzerindeki görüşünün burada biraz daha derinine inilmesi gerekiyor. Şimdilik, bu değerlendirmeye temel olmak üzere, bu açıdan bazı görüşler daha saptanmakla yetinilecek.

Murat Sarıca ve Nurkalp Devrim'in yazdığı ve T.İ.P.nce yayınlanan "Türkiye İşçi Partisi'ni Tanıyalım":

"Kendi suçu olmadığı halde, toplumsal şartların etkisiyle, yani sömürücü düzenin sonucu olarak okumaz yazmaz olan ve sömürücü çevrenin özellikle toprak ağalarının gösterdiği yolda yürüyen, aslında kendine karşı olan partilere etki altında kalarak oy veren bir kimse için düşünce hürriyetinden söz etmek, o vatandaşla alay etmekle birdir."⁽⁶⁸⁾

Bir başka T.İ.P.yayınında İdris Küçükömer:

"O karar almanın da serbest, hür olması gereklidir. Bu bir seçim işlemidir. Nereden seçim yapılacak? Alternatiflerden. Nasıl yapılacak? Alternatifleri değerlendirerek, onlar arasında kendi çıkarımıza, yahut kendi düşüncelerimize, kendi prensiplerimize uygun olanı seçmek suretiyle yapılacak. İşte bu seçimi yapmakta ve sonuç olarak karar almakta kişiler, guruplar, sınıflar, hatta ülkeler ne derece bağımsızdır? Bu söylediğimiz alternatifler, demin işaret ettiğim gibi, genel olarak eğitim, basın, özellikle adalet mekanizması ile sınırlandırılabilir. Yeri gelmişken burada Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerine işaret edelim."⁽⁶⁹⁾

⁽⁶⁸⁾ T.İ.P. İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu yın., İstanbul, 1968, s.20-21.

⁽⁶⁹⁾ "Bağımsızlık Sorunu": T.İ.P. İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu yın., İstanbul, 1966, s. 6.

“Toprak reformu olmazsa ne olur? Oy vermede köylü nüfusun, ister yarısı deyin, hatta ister dördte biri deyin (ki o kısım bir yerde reylerin çoğunluğunu tayin edebilir), toprağa sahip kim-selerin yönünden sapan bir oy vermeğe gideme-yecektir.”⁽⁷⁰⁾

“-Bugünkü parlamenter sistem içinde iktidara gelinebi-leceğine de kani misiniz?” **Altan Öymen**, yaptığı röportajda **Sadun Aren**’e bu soruyu yöneltmiş. Aren’in yanıtı da şöyle olmuş:

“İktidara ne zaman ve nasıl gelineceğini esas i-tibarı ile memleketin ve dünyanın objektif şart-ları belirler. Bunların ne olacağını şimdiden kestirmek mümkün değildir. Onun için, böyle bir soruyu fazla nazari buluyorum. Ayrıca, iktidara ne suretle gelineceği meselesi, partinin bugünkü çalışma biçiminde, bir değişikliği ge-rektirmez. Yani bir sosyalist partinin neler yapması lazım geliyorsa her iki ihtimalde de ge-ne onlar yapılacaktır.”⁽⁷¹⁾

Seçim kazanma olanağı ile ilgili olarak T.İ.P.ne yöneltilen bir başka eleştiri de, seçim kazanılsa bile egemen çevrelerin ikti-darı bırakmayacakları idi. **Behice Boran** ve **Mehmet Ali Aybar**’ın bu eleştiriye verdikleri yanıtlar ise şöyleydi:

Boran:

“Egemen sınıflar ve onların iktidardaki partileri, iktidarı emekçi sınıfın partisine dev-

⁽⁷⁰⁾ Aynı yerde. s. 10.

⁽⁷¹⁾ Devrim. 18 Kasım 1969, sayı 5.

retmek istemeyecektir, ama devretmemek ellerinde olacak mıdır? Buna muktedir olacaklar mıdır? Durumun tahlili ve hesabı yapılırken, yalnız karşı tarafın ve Amerika'nın gücünü, müdahale ihtimalini dikkate almak yanlıştır. Sosyalist hareket ve bütün ilerici güçler de durumun ayrılmaz birer unsurudur. Mesele, sınıf ve zümrelerin karşılıklı güçleri meselesidir. Emekçi sınıflar yeterince örgütlenip politik güç kazanırsa, Anayasadan yana örgütler ve çevreler Anayasa hak ve hürriyetlerini cesaretle savunursa, egemen sınıflar ve onların iktidarı, sosyalist T.İ.P.nin seçimlerle iktidara gelmesini önleme fırsatını ve kendilerinde bunun için gerekli gücü bulamazlar. Mesele şüphesiz çok ciddidir.....

Bütün bunlara rağmen, egemen sınıflar ve onların iktidarı, Anayasa çerçevesi içinde seçimler yoluyla iktidarı almaya namzet haline gelmiş sosyalist T.İ.P.nin seçimleri kazanmasını önlemeğe kalkışırsa ne olur? O zaman iktidar açık ve kesin bir şekilde '*Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlar*'a yönelmiş olur ve meşruluğunu kaybeder. Anayasanın öngördüğü direnme hakkı belirir. Mücadele büsbütün başka bir şekil alır.'⁽⁷²⁾

Aybar:

".....seçim meselesi bir şekil meselesidir. Asıl mesele birikimdir. Sosyalist teoride şöyle bir kural yoktur: '*Burjuvazi, seçim yoluyla iktidarı*

⁽⁷²⁾ Behice BORAN: a.g.k., s.223.

kimseye vermez. Türkiye’de İşçi Partisi iktidarı alacak kadar güçlendi mi, mutlaka bir yolunu bulup onu tasfiye eder’. Bu, sosyalistçe bir düşünce ve tahlil değildir. Çünkü, şartları ihmal eden bir tahlildir. Ve önyargıya dayanan bir hükümdür..... iktidarı vermemek de ellerinde değil. Halkta birikim oldu mu, halk iktidara gelir.”⁽⁷³⁾

(c)

“Filipin tipi demokrasi”nin reddi

Solun seçim kazanma olanağı bulunup bulunmadığı üzerindeki tartışmaların doğal bir uzantısı da sosyalizme giden yolun parlamentarizmden geçip geçmeyeceği konusundaki görüş ayrılıklarıydı. Solun seçim kazanma olanağı bulunmadığı kanısında olanlar, Türkiye’deki parlamenter sisteme de karşı çıkıyorlardı.

Avcıoğlu akımının eskiden beri bu açıdan açıkladığı yergi ve eleştirilerine, T.İ.P.nden koptuktan sonra Milli Demokratik Devrimciler de katılmışlardı. **Çetin Altan** da, seçimlerden umudunu yitirdikten sonra bu yergi çizgisini benimsemiş görünüyordu.

Türkiye’deki biçimiyle parlamentarizmi yerenler, T.İ.P.ni de, parlamentarizmi kabullendiği ve bu nedenle de egemen çevrelerin oyununa geldiğini öne sürerek eleştiriyorlardı. Bu eleştirilerde bulunanlara göre, T.İ.P.nin sosyalizmi “**icazetli**” bir sosyalizmdi ve parti, Filipin tipi demokraciliğin tuzağına düşmüş bulunuyordu.

⁽⁷³⁾ **Abdi İpekçi**’nin röportajı, Milliyet, 8 Ekim 1969.

“Filipin tipi demokrasi”nin tanımını *Türk Solu* dergisi şu biçimde yapmıştı:

“Filipin demokraciliğinin bir özelliği odur ki, bu düzende sağ, ‘sol’ partiler vardır, seçimler yapılır ve dış görünüşte parlamenter demokrasinin bütün gerekleri yerine getirilir. Ama nedense, bütün seçimleri sömürünün en yoğununun, emperyalizm - işbirlikçi sermaye - feodal mütegalibe ortaklığının sömürüsünün baş savunucusu olan parti kazanır; emekçi halk öyle şartlandırılmıştır ki, kendi temsilcilerini değil, hep sömürücülerin temsilcilerini seçer parlamentoya gönderir.”⁽⁷⁴⁾

Avcıoğlu’nun görüşü de şöyleydi:

“Parlamentoculuğu koruma iddiası ile benimsenen bu politik tutumun kaçınılmaz sonucu, tapusu, kompradorlardan tefecilere ve toprak beylerine kadar uzanan bir tutucu güçler koalisyonunun elinde bulunan bozuk düzenin savunuculuğu olmaktadır.

23 Yıllık çok partili siyasal hayat denemesi bu gerçeği gözler önüne sermiştir: Genel oyun ters işlediği Türkiye’de parlamentoculuk, bozuk düzenin rejimidir. Parlamentoculuğu her davasının üstünde tutan politik güçler, ister istemez bozuk düzenin çarklarından biri olmaya mahkumdur.”⁽⁷⁵⁾

⁽⁷⁴⁾ 25 Kasım 1969, sayı 106.

⁽⁷⁵⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Çelişme*”. Devrim, 28 Ekim 1969, sayı 2.

Avcıoğlu'na göre, böyle bir demokrasinin ve parlamenterizmin savunmasını yapmak, sosyalistler için bir "sol" tutuculuktur. Avcıoğlu'nun bu konuya ilişkin "*Sol Tutuculuk*" başlıklı yazısı, onun sol kanat içindeki yerini belirlemede önemle göz önünde tutulması gereken düşüncelerini ortaya koyuyordu. Bu yazıyı ve onu izleyecek olan Çetin Altan ile İlhan Selçuk'tan yapılan alıntıları okurken bir yıl bir ay sonra yaşanmaya başlanacak olan 12 Mart 1971 rejimini ve arkasından da 12 Eylül dönemini anımsamamız yerinde olacak:

"Deniyor ki, 'Sonra daha kötü olur, daha kötü olmayacağının teminatı ne?'"

Devamlı bu soruyu soranlar, olayları daima sınıfsal açıdan değerlendirme iddiasında olan bir kısım sol çevrelerdir.

..... Sınıfsal açıdan bugünkünden daha kötüsü tasavvur dahi edilemez. Türkiye sınıfsal açıdan daha kötüye gidemez. Ancak şu söylenebilir: *'Evet ama hiç değilse şimdi konuşabiliyoruz, az çok rahatlıkla yazıp çizebiliyoruz...'*

İşte bu noktada sol kanat tutuculuğu başlamaktadır. Doğrusu, Demirel iktidarı bir kısım sol çevrelere, bu iş az çok rizikolu olsa bile, boşalma olanağı sağlayarak, kendi açısından, akilliçe davranmaktadır.

..... Sınıfsal açıdan en gerici bir koalisyonun ülkeyi yönetmesini, nisbi özgürlük sağlıyor gerekçesiyle ehvenişer sayıyorlar. Nisbi bir özgürlük havasının gerçek mimarları olan 27 Mayısçı güçleri ise, bu özgürlük havasını kaldırır iddiasıyla, umacı gibi görmek ve göstermek istiyorlar.

Sınıfsal açıdan, bu sol çevrelerin büyük bir terslik içinde oldukları açıktır: İleriye açılma olanakları bulunan güçler umacı sayılmakta, daima geriye gitmek için çırpınan, tarihin çoktan mahkum ettiği gerici güçler koalisyonu egemenliği ise, ‘*sonra daha kötü olur*’ gerekçesiyle bir ölçüde meşrulaştırılmaktadır.

Sol kanat tutuculuğu bu noktada ikinci bir adım atmakta ve dostunu düşmanını karıştırarak, iktidardaki gericiler koalisyonunun uydu luğuna doğru yönelmektedir.....

..... sol tutuculuk şu gerekçeyle savunulmaktadır: Bugün ortamdan yararlanarak, emekçi halkımızı bilinçlendiriyoruz.

..... Ne var ki, bu gerekçe sık sık, ‘*Ancak bu ortamda biz emekçi halkımızı bilinçlendirebiliriz*’ demeye gelen bir biçimde kullanılmaktadır. Faşizme teşne gericiler koalisyonu, açıkça faşist bir yönetim kursa, sanki emekçi halkımızın bilinçlenmesi zımk diye duracaktır. Solcularımız sanki halkı bilinçlendirme görevlerini, gericiler koalisyonunun müsaade ettiği ölçüde yapacaklardır. İcazetli solculuğa paydos denilince, bilinçlendirme çabası sona erecektir. Faşist bir yönetimde daha çok kurban verilmesi mümkündür, fakat gericilerden icazet beklemeyen devrimcilerin mücadelesi herhalde devam edecektir.....”⁽⁷⁶⁾

Çetin Altan da Avcıoğlu’nun bu görüşüne katılıyordu:

⁽⁷⁶⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sol Tutuculuk*”, Devrim, 3 Şubat 1970, sayı 16.

“Elbette köklü devrimlerin büyük sıkıntıları vardır. Bu sıkıntıları göze almadan, büyük sosyal operasyonlar elbette sağlanamaz....

-Evet ama, ya baskı artarsa, evet ama, ya bozukluklar daha da koyulaşırsa, evet ama, ya bizlerin işleri bozulursa... Yine en iyisi bugünkü durum devam etsin.

Böyle devrimci ne düşünce, ne de eylem olur.”⁽⁷⁷⁾

İlhan Selçuk'un da aynı kanıda olduğu görülüyordu:

“Köylü toprak için ayağa kalksa, üniversite genci reform için başkaldırsa, öğretmen boykota gitse, bağımsız aydın gerçekleri yazsa, memur direnişe geçse, Altıncı Filo protesto edilse; birtakım büyüklerden başlayarak, birtakım bü-yümüş ve küçülmüşlere kadar bir koro başlıyor ahenge:

-Aman susun yoksa öcü gelir, gelen gideni aratır...

Kimdir öcü?

Belli değil... Ama sisler arasından bir laf:

Diktacılar gelirmiş Türkiye'ye...

Nasıl gelirmiş dikta?

Yunanistan'daki gibi gelirmiş...

..... O zaman, bugünkü özgürlüklerimiz de kalmaz. Washington zaten bu alternatifi hazırlamaktadır, ordumuzun içine girmiştir.

Öyleyse?

⁽⁷⁷⁾ Çetin ALTAN: “*Bir Tartışma Başlamıştır*”, Akşam, 13 Ekim 1969

Öyleyse muhalefet biçimli yapılmalı.

..... Öyleyse Süleyman Bey yönetimine eyvalah deyip oturmalı.

Şu mantığı bir yana itelemenin zamanı gelmiştir:

Devrimci sol eylemi, Türk ordusunu öcü gibi göstererek engellemeye çalışmak hem Atatürk ordusuna iftira, hem de devrimciliğe yakışmayacak bir pısrıklıktır. Ordu, ne faşist bir yönetimin aracı, ne Yunanistan'daki gibi Amerikan uşağı olabilir. '*Ordu temizdir*'. Muhalefet, muhalefetliğini yapacaktır. Yapmadığı gün, sebebi hikmeti kalmayacaktır. Devrimci eylem yürüyecektir. İcazetli devrimcilik, devrimcilik değildir...."⁽⁷⁸⁾

Bu noktada T.İ.P. gerçekten de çok sert bir biçimde eleştiriliyordu. İşte bu eleştirilerden bazıları:

İlhami Soysal:

"..... birleştikleri tek bir nokta var: 'Aman bu düzen değişmesin, aman bizim dalgamıza taş atılmasın, koltukta biz oturalım, muhalefette de olsa iktidarı paylaşalım, yutturmacamıza devam edelim.'"⁽⁷⁹⁾

Çetin Altan:

⁽⁷⁸⁾ İlhan SELÇUK: "*İcazetli Muhalefet, Muhalefet Değildir*"; Cumhuriyet, 24 Aralık 1969.

⁽⁷⁹⁾ İlhami SOYSAL: "*Çatlaklar*"; Akşam, 9 Aralık 1969. (Soysal, 'Çatlaklar' deyimini tüm partiler için kullanmakta ve bu arada T.İ.P. ne buradaki gibi değinmektedir).

“*Mevcut partilerle politikacılar burjuva demokrasisinin kurallarına uymamışlardır. ‘Politikacı’ sözü halk dilinde küfür olarak kullanılmaktadır..... halk yığınlarının kişileri ‘Allah bütün politikacıların belasını versin, hepsi birden aşağılık’* diyen bir öfke genişlemesi yaratmaya başlamışlar ve fiilen Parlamento Dışı Muhalefet cephesine birikir olmuşlardır...

..... Parlamento içinde.....karşı çıkıyormuş gibi görünenler de hiçbir sonuç sağlayamamakta {dır}.....

Ayrıca, parlamento dışı muhalefet, anormal ölçülerde tuhaf bölünmelere uğrayan devrimci cepheyi rahatça toparlayacak yepyeni bir örgütlenmeğe de, dayanışmaya da, çok etken ve güçlü bir birlik kurmaya da açık bulunan sağlam bir platformdur.

..... Yani, Türkiye’de aslında demokrasi yoktur. Sadece varmış gibi gösterilip birtakım oyunlar çevrilmekte, mevcut düzenin savunmasını yapamayanlar ‘Demokrasi’ sözcüğünü mevcut düzenle eşdeyim haline getirip, sözde ‘Demokrasiyi’ koruyormuş hileciliğiyle mevcut düzeni korumaya çalışmaktadırlar....”⁽⁸⁰⁾

“Dört yıl önce yeni bir takımın bunu biraz değiştirebileceğini ümit ediyordum..... Pratik açıdan hiçbir partinin ötekinden en küçük bir farkı kalmadı. Hepsinde aynı tezvir, aynı kulis,

⁽⁸⁰⁾ Çetin ALTAN: “*Parlamento Dışı Muhalefet Nihin Hakkıdır?*”. Akşam. 25 Ekim 1969.

aynı samimiyetsizlik....."⁽⁸¹⁾

Öte yandan, **Mihri Belli**, T.İ.P.ni bu siyasal düzenin sınırını aşmayacağı konusunda egemen çevrelere güvence vermiş olmakla suçlarken⁽⁸²⁾ *Türk Solu*'nun bir başyazısına göre de Filipin tipi demokrasıcılık oyunun en soldaki aktörü, T.İ.P.ydi.⁽⁸³⁾ **Şevki Akşit**, yine aynı dergide çıkan bir yazısında T.İ.P.nin "nasırlı eller meclise" sloganını eleştiriyor, bu sloganın işçi sınıfına ihanet etmek için başvurulmuş ortak bir yöntem olduğunu ve işçi sınıfı muhalefetini boğmak amacını taşıdığını öne sürüyordu.⁽⁸⁴⁾ ⁽⁸⁵⁾ Yine bu dergide çıkan "*Türk Solu*" imzalı bir yazıda, o günkü düzenin gerçekte emekçi yığınların çıkarlarını savunan bir partiye yer vermeyeceği belirtiliyordu.⁽⁸⁶⁾ Kaldı ki, Filipin tipi demokrasıcılık, anti-Kemalist karşı-devrimi gerçekleştirmek için kullanılan bir yöntemdi de. Bu nedenle de, bunun savunuculuğunu yapanlar, kendilerini ne ölçüde sosyalist gösterirlerse göstetsinler, yine de sosyalist olamazlardı.⁽⁸⁷⁾ Bu görüş açısından kalkan **Doğu Perinçek**, bir yazısında, Türkiye'de e-

⁽⁸¹⁾ **Çetin ALTAN**: "Aday Olmak mı, Haydi Efendim", Akşam, 9 Ağustos 1969.

⁽⁸²⁾ **Mihri BELLI**: "T.İ.P.ni Örgüt Olarak Destekliyoruz", *Türk Solu*, 2 Eylül 1969, sayı 94.

⁽⁸³⁾ "Seçim Sloganımız: Ve Bir Provokasyon", *Türk Solu*, 23 Eylül 1969, sayı 97.

⁽⁸⁴⁾ **Şevki AKŞİT**: "Bağımsız Türkiye, Sosyalist Türkiye", *Türk Solu*, 9 Aralık 1969, sayı 108.

⁽⁸⁵⁾ **Çetin Altan** da 1969'da buna yakın bir kanıya ulaşmış bulunuyordu. Örneğin: "Bazılarına göre işçilerle köylülerin daha çok sayıda meclise girmeleri suyun başına geçmeleri için yeterlidir. Oysa işçilerle köylüler daha çok sayıda meclise girdikleri zaman işçi ve köylü olarak sıfatları otomatik olarak sona erecek ve yeni bir hayat standardı içinde sadece milletvekili olacaklardır." (Akşam, 29 Temmuz 1969).

⁽⁸⁶⁾ "İktidarın Adeni İktidarı", *Türk Solu*, 6 Ocak 1970, sayı 112.

⁽⁸⁷⁾ **TÜRK SOLU**: "Devrimciliğin Mihenk Taşı", *Türk Solu*, 28 Ekim 1969.

mekçi kitlelerin kendi öz partilerinin bulunmadığını söyledikten sonra gerçek partilerinin “milli kurtuluş cephesi” ve bu partinin komutanının da Mustafa Kemal olduğunu yazıyordu.⁽⁸⁸⁾ Çünkü Türkiye’de sol muhalefet “sahte” bir muhalefetti ve bugünkü düzenin sürmesi temeli üzerinde bir anlaşmaya ve dayanışmaya varmıştı.⁽⁸⁹⁾ T.İ.P. ve önceki partiler arasında bir başkalık yoktu.⁽⁹⁰⁾ Bunun da nedeni. T.İ.P.’nin milli demokratik devrimi benimsememiş olamasıydı, o halde T.İ.P. yöneticileri:

“objektif olarak, emperyalizmin ve işbirlikçilerin devrim safılarına saldıkları bozguncular, ajanlar....”

olarak ve “düşman safında” görülmeliydi. Ve onlarla. “düşmanlarımızla nasıl mücadele edersek öyle mücadele” edilmeliydi.⁽⁹¹⁾

Bununla birlikte. Milli Demokratik Devrimciler. Filipin tipinde de olsa, parlamenter demokratik düzenin sağladığı olanakları bir yana itmek düşüncesinde de değillerdi:

“Proleter devrimcileri..... ilke olarak parlamenter mücadeleye sırt çevirmezler. Parlamenter mücadelenin yığınlarla bağ kurmak, yığınların siyasi eğitimi sağlamak ve yığınları örgütle-

⁽⁸⁸⁾ Doğu PERİNÇEK: “Milli Kurtuluş Bayrağını Yükseltelim”. İşçi-Köylü Gazetesi. 24 Ekim 1969.

⁽⁸⁹⁾ PROLETER DEVRİMCİ AYDINLIK: “Gerçek Kahraman Kitlelerdir”. P.D. (Proleter Devrimci) Aydınlik. Ocak 1970, sayı 1-15, s.167.

⁽⁹⁰⁾ Mihri BELLA: “Örgüt Olarak T.İ.P.ni Destekleyeceğiz”. Aydınlik. Eylül 1969, sayı 11, s. 338.

⁽⁹¹⁾ AYDINLIK: “Gerici Parlamentarizm İflas Yolundadır”. Aydınlik, Temmuz 1969, sayı 9. s.170.

mek için, parlamenter mücadelenin verdiği bütün imkanlardan sonuna kadar yararlanırlar.”⁽⁹²⁾

Yine *Aydınlık* dergisinden:

“Seçimlerden sonra, halkımızın uyanışına katkıları olmuş kimi yazarlar, gerici parlamenter düzene karşı ‘parlamento dışı muhalefet’ bayrağı altında ortak bir mücadele önermişlerdir. Devrimci mücadeleyi ‘parlamento dışı muhalefet’ (PDM) olarak koymak hatalı bir tutumdur. Bir kere Türkiye’deki devrimci mücadele parlamento içindeki güçlerle dışındaki güçler arasında değil, emperyalizm ve işbirlikçileriyle milli sınıflar arasındadır. PDM sloganı, devrimci mücadelenin sınıfsal karakterini gözden uzaklaştırdığı gibi, parlamento içinde de milli güçler bulunduğu ve bunların çoğalabileceği gerçeğini görmemektedir. Parlamento içinde mücadele olanaklarını reddetmek, doğru bir tutum sayılmaz.”⁽⁹³⁾

Peki, bu suçlamalara karşı T.İ.P. çevresi ne diyordu?

Onlar da savunmalarını aynı sertlikle ve karşı suçlamalarla yapmaktaydılar. Örneğin, M. Kutlay’a göre, bu savlar,

⁽⁹²⁾ AYDINLIK: “*Gericici Parlamentarizm Emperyalizmin Hakimiyet Aracıdır*”; Aydınlik, Eylül 1969, sayı 11, s.346.

⁽⁹³⁾ AYDINLIK: “*Seçimler Ve Devrimci Cephe*”; Aydınlik, Kasım 1969, sayı 13, s.18.

sosyalizm düşmanlığından başka bir şey değildi.⁽⁹⁴⁾

Gerçekte, bu suçlamaların geçerliği, bu gurupların yalnız bu konudaki görüşlerince bakarak değil, ama bunun yanı sıra öteki uyumsuzluk konularındaki görüşleri de ele alınarak değerlendirilmeliydi. Bu nedenle, bundan sonraki bölümlerde ele alınacak konular bu soruna da bir açıklık getireceek.

Burada önce *Emek* gurubundan **Behice Boran**'ın ve *Aybar* çevresinden **Hasan Hüseyin Korkmazgil**'in bu suçlamalara karşı ne demiş olduklarına kısaca bir göz atalım:

Boran:

“.....sosyalist partiyi bütün diğer partilerle, sosyalist partide politik mücadele veren sosyalistlerin hepsini burjuva partilerinin politikacıları ile birlikte aynı torbaya koyup ‘partilerde ve politikacılar da iş yok’ genel yargısına varmak ve bunu savunmak, işçi sınıfının politik örgütü, partisi dışında sosyalist hareketi, muhalefeti geliştirmek ve yürütmek yollarını aramak sosyalizmle asla bağdaşmayan, asla kabul edilmez, bireyci bir tutumdur. İşçi sınıfının mevcut politik örgütü, sosyalist partisi, rotadan sapmışsa, görevini yapamıyorsa, hatalar işliyorsa, bunları düzeltmek, partiyi gerçek sosyalist niteliğine kavuşturmak yolları aranır ve mücadelesi canla başla verilir. Bir sosyalistin vaz geçemeyeceği temel görevi, hareket içinde kalmak ve

⁽⁹⁴⁾ **M. KUTLAY:** *“Emperyalizmle Mücadele”*, *Emek*, 14 Aralık 1969, sayı 17.

hareketi doğru rotada yürütmek için bir işbirliği ve dayanışma içinde elden gelen çabayı, çalışmayı göstermektir. Hatta elden geleni yapmanın da ötesinde, kendi imkanlarını zorlayarak, kendi kendisini aşarak mücadele vermektir.

Türkiye’de işçi sınıfının sosyalist partisini red ve inkar eden ve tasfiyesini öngören diğer bir görüş ve tutum da, bugün işçi sınıfımızın ‘kendi öz partisine’ kavuşamadığı ve şimdilik kavuşamayacağı görüşüdür, çünkü ‘kanuni engeller’ varmış, ancak gerçekten demokratik Türkiye’de işçi sınıfı ‘kendi öz parti’sine kavuşabilirmiş. Oysa bugün Türkiye’de sınıf esası üzerinden parti kurmaya kanuni mücadele vardır ve böyle bir parti sekiz yıldan beri faaliyettedir. Bilimsel sosyalizmin klasikleri ve bugünkü sosyalist yayınlar geniş çapta tercüme edilmiş ve edilmektedir. Sosyalizm konusunda telif kitaplar, dergiler, makaleler de çıkmaktadır. Sosyalizm sorunları yazılı ve sözlü olarak tartışılmaktadır. 141 ve 142 ve benzeri mevzuatın kapsamı, değil 20-25 yıl, on yıl öncesine kıyasla çok daralmıştır. Anayasa Mahkemesi’nin 141 ve 142. maddelere ilişkin kararında, yalnız cebir ve şiddet yolu ile iktidara gelmeyi veya iktidarda kalmayı öngören partilerin yasaklandığı belirtilmiştir. Zaten hiçbir toplumsal düzen, cebir ve şiddet ve ihtilal yolu ile düzenin değiştirilmesine hukuken cevaz vermez. Toplumda belirli objektif ve subjektif şartların olduğu durumlarda direnme ve ihtilal hareketleri mevcut hukuk düzeni altında meşru hareketler olarak değil, o düzene karşı fiili hareketler olarak gelişir ve ba-

şarıya ulaşırsa kendi meşruiyetini ve hukuk düzenini getirir. Kaldı ki, bizim Anayasamızın, anayasa dışına düşmüş ve meşruiyetini yitirmiş iktidarlara karşı direnme hakkını tanımak gibi bir özelliği de vardır.”⁽⁹⁵⁾

Korkmazgil:

“.....Ondan sonra da kalkmışlar efendim ‘*Filipin demokrasisi...*’, ‘Sosyalist parti seçimle iktidara gelmez’ havasını yaratmak neyi kurtarır a hödükler ve kimlere hizmettir? Türkiye ortamında, bir sosyalist partiyi ayakta tutmanın, yaşatmanın, güçlendirmenin, iktidara hazırlamanın ne büyük bir bilinç ve bilgi işi olduğunu anlayamayanlar, tam bir mollalıkla, parti militanlarına ‘*oportunis*’ demekte devam etsinler! Bunun bir yobazın her önüne gelene ‘*komonis*’ demesinden farklı bir yanı yoktur. Ha ‘*komonis*’ manyaklığı, ha ‘*opotunis*’ manyaklığı, hepsi aynı kapıya çıkar. Üstelik, örgütü ayakta tutmak için çalışanlara ‘*opotunis*’ diyenler, adları ve soyadları bile küçük burjuva kokan, bir avuç hazır yiyici, bir avuç tüketicidir. Bunlar, ceplerine anneciklerinin ve beybabacaklarının koyduğu harçlıklarla vesterencilik oynarlar, cici şehirlerin bulvarlarında. Görevleri, yoksul emekçinin kendi örgütüne doğru gelmeğe başladığı yerde araya girip, örgütle emekçi kitlenin arasını açmaktır. ‘*Teori*’, ‘*strateji*’, ‘*klik*’,

⁽⁹⁵⁾ Behice BORAN: “*Türkiye İşçi Partisi’nin Karşılaştığı Tehlikeler*”. Emek. 14 Aralık 1969, sayı 17.

**‘oportunizm’... ve gelsin faturalarının bedeli!
Yavrucuklar ! Kapıkulları !”⁽⁹⁶⁾**

-IV-

Savaşımın niteliğine ilişkin tartışmalar üzerine

Sosyalizmin uzun geçmişine karşın, 12 Mart 1971 öncesinde kimi sosyalistlerin sosyalizm ve sınıf savaşımı ilişkisi üzerinde tartışmaları ve kimilerinin de sınıfsal gerçeği sürekli vurgulayıp durmak gereğini duymaları gerçekten ilginçti.⁽⁹⁷⁾ Örneğin, **Muvaffak Şeref**, bu vurgulamayı yapmak gereğini duyanlardandı:

“Çağdaş sosyalizmin felsefesi de, ekonomi politiği de, politikası da sınıf kavramına, sınıf gerçeğine dayanır.”⁽⁹⁸⁾

Hikmet Kıvılcımlı da aynı gereksinmeyi duymuştu:

“Sınıflar döküşü denen gerçekliği şu veya bu insanın dileği yahut kaprisi yaratmaz. KAPİTALİST düzenin ta kendisi sınıflar savaşını gerektirir.”⁽⁹⁹⁾

⁽⁹⁶⁾ **Hasan Hüseyin KORKMAZGİL**: *“Kıma Ucuşladı”*, Forum, 15 Ekim 1969, sayı 373

⁽⁹⁷⁾ **Yıldız Sertel** bu durumu açıklarken: “Şüphe yok ki, T. İ. P. lilerle ‘Yöncü’ler arasında çıkan bu tartışmada, bu sonuncuların sınıf savaşımı önleyerek reform yapmak iddialarının rolü büyüktür.” demektedir. (a.g.k., s. 368)

⁽⁹⁸⁾ **Muvaffak ŞEREF**: *“Metod Ve Teori Meselemiz,, II”*, Yön, 2 Eylül 1966, sayı 179

⁽⁹⁹⁾ **Hikmet KIVILCIMLI**: *“Genel Olarak Sosyal Sınıflar”*, Aydınlık, Akrallık 1968, sayı 2, s.120.

Durum bu denli açık olmasına karşın bunun tartışma konusu yapılması Türkiye'nin temel bir gerçeğine dayanıyordu ve Çetin Altan T.B.M.M.nde dokunulmazlığının kaldırılması ile ilgili oturumda bunu şu sözlerle açıkça belirtmişti:

“.....ve tek başına dolaşacağım ben de köylüleri, ben onları sandık başına götüremiyorum, top tüfek verip dağ başına nasıl çıkarırım yahu, insaf (Gülüşmeler): Gerçek diye bir şey var.....”(100)

O zaman da Behice Boran'ın şu sorusunu yanıtlamak gerekiyordu:

“Türkiye’de sosyalist hareketin seçimlerle iktidarı kazanabileceğinden şüphe edilirse, o takdirde her şeyden önce şu sorunun cevaplandırılması gerekir: Bugün Türkiye’de objektif olarak ihtilalci-devrimci şartlar oluşuyor mu veya görünür bir gelecekte oluşmaya doğru gidiyor mu? Bu soruyu ciddi gerekçelere dayanarak ‘evet’ diye cevaplandırmadıkça, ‘Yok canım, seçimlerle olacak iş değil ki, egemen sınıflar iktidarı kanun yolundan bırakmazlar’ yollu ahkam çıkartmak ve sosyalizm için demokratik yoldan mücadeleyi küçümseyip hareketten uzak durmak veya ona karşı çıkmak gevezelikten öte bir şey olmaz. Sonra, ihtilalci yol, kanuni bir yol olamayacağına göre, bunun uygulanması da ya

(100) Konuşma metni: Çetin ALTAN: “Suçlanan Yazılar”, Kıtış Yın.. 1970, s.275-308.

gizli örgütlenme ve silahlanma ya da dağa çıkıp gerillacılığa başlamak şeklinde olabilir. O zaman da şu soru ortaya çıkar: Türkiye’de bu çeşit faaliyet ve örgütlenmenin gerçekleştirilmesine ve gelişmesine elverişli bir ortam var mıdır?⁽¹⁰¹⁾

Görüşmemizde İdris Küçükömer de aynı konuya bir başka açıdan değinecekti:

“Bu mesele, devletin biçiminin (formunun) demokratik olup olmadığının anlaşılmasına bağlı. Çünkü, genel olarak devlet biçiminin üretim biçimine bağlı olmasına rağmen, bilindiği gibi, devlet biçimi muhtevayı, kısaca süreci etkiler, ‘sınırlar’. Bu arada politik mücadelenin tarzını da faşist bir diktotarya, bürokratik ya da başka çeşit tam bir otokrasinin bulunmadığı bir devlet biçiminin politik mücadelenin tarzını etkilemesi faşist diktotaryanın etkisinden farklı olacaktır. Kısaca, sürecin, devlet formundan ayrılmazlığı dikkate alınmalıdır. Devlet formunun değişikliğe uğraması ile mücadele biçimi de değişir.”

T.İ.P.nin parlamentarizme saplanıp kaldığını önc sürmek her şeyden önce Boran’ın sorduğu sorulara ne yanıt verileceğine ve Küçükömer’in belirttiği gerçeklerin saptanmasına bağlı olmalıydı.

Askeri darbe konusuna gelince, önceleri Çetin Altan’ın yaklaşımı. ele aldığımız dönemin sonlarındaki tutumundan daha gerçekçiydi:

⁽¹⁰¹⁾ Behice BORAN: *“Ve İhtilal Üzerine”*, Tüm, 1 Ocak 1969, sayı 5.

“Askeri darbeleri sınıflı niteliği olan halk ihtilalleriyle karıştırmak ve bu çeşit halk dışı hareketlerin de mutlaka sosyalizme yöneleceğini hayal etmek, sosyalizmi bir sorumluluk ve tarihsel bir borç olarak kabul etmiş kişilerin harcı değildir.”⁽¹⁰²⁾

“..... halktan yana olup olmayacağı kendi namusuna kalmış kişilere güvenmek istemektedirler. Oysa, sosyalizmin bilimselliği halktan yana olup olmamayı piyangoya bırakmaz.”⁽¹⁰³⁾

Bu konuda önemli bir noktaya daha değinmek gerek. Sosyalizm için savaşım ya yasalar çerçevesinde ya da yasa dışı yerraltı eylemi biçiminde yapılabilecekti. Eğer Anayasaya ve yasalara uygun (legal) bir savaşım söz konusu idi ise, yasaları sosyalistler koymamış bulunduklarına göre, elbette ki bu savaşım, egemen çevrelerin belirlediği koşullar içinde olabilecekti. O halde, anayasal ve yasal bir yolu benimsemiş olan T.İ.P.ni bu açıdan eleştirmek geçersizdi. Ne var ki, eğer parlamentarizmin kendisi bir *a m a ç* olarak özümsemiş ise, o zaman bu açıdan yapılacak bir eleştiri, amaç ve araç birbirine karıştırılmış bulundugundan, yerinde olacaktı.

Aziz Nesin, bu gerçeği şöyle belirtiyordu:

“Bu, parlamentarizmde bulunan sosyalist parti-

⁽¹⁰²⁾ Çetin ALTAN: *“Türk Sosyalizminde Yeni Devir”*, Ant. 3 Ocak 1967, sayı 1.

⁽¹⁰³⁾ Çetin ALTAN: *“Daha Hızlı Çalışamaz mıyız?”*, Ant. 11 Nisan 1967, sayı 15

*nin tutumuna bağı bir durumdur. Parlamenta-
rizmden araç olarak şunun için fedakarlık edi-
lemez, vaz geçilemez: Önemli olan, Türkiye’de
proleterya gücünün konuya, soruna karışması-
dır. Çünkü, proleteryanın bu soruna kendi ağır-
lığını koyması demek, bilinçlenmesi ve örgüt-
lenmesi demektir. Ya da örgütü genişletmesi de-
mektir. Bunun için de birikim gereklidir. Türki-
ye’deki bir sosyalist parti birikimi sağlayacak
hiçbir şeyden vaz geçemez. Parlamentarizm de
bu birikimi sağlayacak yollardan en önemlisi ve
yararlısıdır. Mecliste söylediği sözler gazetelere
gececektir. Eğer bir gurubu varsa, tartışmalara
girecektir, eleştiriler yapacaktır, bunlar basına
yanıyacaktır. Bu da birikimi sağlayacak bir yol-
dur. O yüzden, Filipin tipi demokrasiciliğe dönü-
şüp dönüşmemesi parlamentarizme bel bağlama-
ya bağlıdır. Bel bağlamadan, bunun çıkar bir yol
olduğunu düşünmeden, fakat birikim sağlayacak
en önemli yollardan biri olduğunu düşünerek
bundan fedakarlık etmemesi gerekir.”⁽¹⁰⁴⁾*

Selahattin Hilav da konunun gerçekçi bir açıdan değ-
lendirilmesinden yanaydı:

*“Bu, bir bakıma parlamento içinde sosyalist
çalışmanın doğru bulunmaması şeklinde. Bu,
aslında, tabii, haklı bir ileri sürüş değil, çünkü
meseleyi daha başka bir açıdan, yani kökten
koymak lazım. Yani legal faaliyet, aslında yapıldığı
şartlara bağlı olan bir şeydir. Bazen amacın*

⁽¹⁰⁴⁾ Aziz NESİN ile yapılan görüşme.

gerçekleştirilmesi legal faaliyetin yapılmasını zorunlu kılıyor. Hatta legal faaliyet içinde kalmayı gerekli kılıyor bazan. Bu görüldü. Mesela, İşçi Partisi bugün çok kolaylıkla kullanılan birtakım kavramları yayabilmiştir. Şimdi asıl halk bu problemleri nasıl anlıyor, halkın şuuru ile bu i-leri sürülen çözüm yolları, bu getirilen imkanlar, daha doğrusu idealler diyelim, arasında ne gibi bir ilinti vardır şeklinde koymak lazım. O vakit legal faaliyetin bir anlamı çıkar. İllegal faaliyet ancak ya çok büyük legal faaliyetler ya da legal faaliyetlerin getirdiği bazı kavramların yaygınlaşmasından sonra büyük baskı çağlarında yapılan bir mücadele şeklidir. Yani halk gerçekten bazı şeyleri benimsemiştir, kadrolar yetişmiştir ve mücadele yapılmıştır, fakat çok büyük baskılardan ötürü sizi toprak altına indirirler zorla o vakit. İşte illegal çalışma denilen şey oluyor o. İllegal çalışmanın böyle bir durumda anlamı vardır. Fakat halkın zaten böyle şeylerden haberi yok. Siz istediğiniz kadar illegal faaliyet yapın, hiçbir ilgisi yok, sizin aranızda kalan bir şeydir. Bizde görülmüştür bu. Yani 40-50 senelik tecrübe budur maalesef.

Demek ki, bizzatihi illegal-legal diye koymamak lazım tek başına meseleyi, etkinliği bakımından koymak lazım. Önemli olan nokta, herhalde birtakım kavramların, ideallerin, düşüncelerin yaygın hale gelmesi, halka nüfuz etmesi, işlemesi problemidir.

Tabii bu, T.İ.P.ne bu açıdan yöneltilmiş bir suçlamaya karşılıktır. Yoksa, toptan bir temize

çıkarma değildir.”(105)

Hikmet Kivilımlı ise konunun diyalektik açısından ele alınması gerektiği görüşündeydi:

“Türkiye’de Filipin tipi parlamentarizm var mı? Var. Bu parlamentarizm ölçüsünde çıkan mevzuatın çerçevesi içinde kurulan T.İ.P. veyahut benzeri herhangi bir örgüt ve onun yapacağı seçim kampanyaları olsun mu, olmasın mı gibi bir soru çıkıyor. Şimdi, meseleyi böyle koyduk mu, çözüm yolu da ister istemez bu konuluş biçiminden çıkarılmak gerekiyor. Ve tabii ki de yanlış. Çıkıyor çünkü bizim istediğimiz anlamda. Önce, böyle bir durumda diyalektiği kullanmayan insanlar için saçma gibi gözükken çelişkilerin bir arada olma prensibini göz önünde tutmalıyız. Bu, bizim en büyük siyasi çelişkimizdir. Yani, T.İ.P.nin hem Filipin tipi bir demokrasi aleti olması, hem de Türkiye’de devrimci yahut sosyalist bir gelişimin örgütü olması faslı tam bir çelişkidir. Bu çelişkiyi olduğu gibi kabul etmemekle biz ne yapıyoruz? Diyalektiğin dışına fırlıyoruz. İster istemez o zaman birimiz bir ucunu çekiyor ve kötülüyor, öteki de tam öbür ucu alıyor, oportünizme kadar varabiliyor.”(106)

(105) Selahattin HİLAV ile yapılan görüşme.

(106) Hikmet KIVILCIMLI ile görüşme.

Kesim Üç **ÖNCÜ SINIF SORUNU**

-/-

T.İ.P.nin görüşü ve parti tüzüğünün 53. Maddesi

T.İ.P.nin kurulması ile birlikte sosyalizme ya da devrimci eyleme hangi sınıfın öncülük edeceğinin tartışma konusu olmaya başladığını görüyoruz. O halde, önce T.İ.P.nin bu konudaki görüşünün ne olduğunu belirtmek gerekiyor.

Parti tüzüğünün 2 maddesinin 1. fıkrasında **“Türkiye İşçi Partisi, Türkiye İşçi sınıfının ve onun tarihi ve bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış”** olduğu belirtiliyordu. Öncülük konusu üzerinde yoğun tartışmalara yol açan 53. maddenin 1 fıkrası ise şöyleydi: **“Partinin bütün organlarında görevli bulunanların yarısının, kendisi üretim araçlarına sahip olmadığı için, emek gücünü üretim araçları sahiplerine satarak yaşayanlar veya işçi sendikalarında yönetim organlarında bulunan üyeler arasından seçilmiş olması gözetilir. Yönetim organlarıncı kongrelere sunulan aday listeleri, bu esasa göre tertiplenir; kongreler de delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler.”**

T.İ.P. yöneticileri de işçi sınıfının öncülüğünü savunuyorlar ve temelde şu gerekçelere dayanıyorlardı:

Her şeyden önce, sosyalizm işçi sınıfının düzeniydi. Öte yandan, **Mehmet Ali Aybar** diyordu ki:

“27 Mayıs’tan bu yana işçi sınıfımız fiilen öncülüğü ele almıştır, yığın hareketlerini o yapıyor: mitingler, grevler, gösteri yürüyüşleri. En ilerici şartları o ortaya koyuyor. En ileri parti onun kurduğu parti.”⁽¹⁾

Behice Boran da aynı kanıdaydı:

“İşçi sınıfı öncülüğü, ona sosyalist teorice veya partilerce tanınmış bir imtiyaz değil, toplum yapısının, gelişme kanunlarının incelenmesi sonucu yapacağı öngörülen -ve umulan- tarihsel görevidir. İşçi sınıfı bu görevi *fiilen* yaptığı ölçüde öbür emekçi sınıflara öncü olur. Türk işçi sınıfının ve öbür emekçi sınıfların yakın tarihimizde kaydettiği durum ve davranışlar işçi sınıfımızın öbür emekçi sınıflara kıyasla toplu halde en mücadeleci, en örgütlenmiş, politik bilinçlenme eşiğine en önce varan olduğunu göstermektedir.”⁽²⁾

Mehmet Ali Aybar da tüm emekçi kitleler içinde örgütlenmiş tek sınıfın işçi sınıfı olduğunu belirtiyor. bizde işçi sınıfı köyden geldiğine göre köye de bu sınıf yolu ile giderek köylüleri bilinçlendirmenin çok daha kolay olacağını söylüyordu.⁽³⁾

T.İ.P. yöneticilerine göre işçi sınıfının öncülüğü bir de şu bakımdan gerekliydi:

⁽¹⁾ **Mehmet Ali AYBAR** ile röportaj: Vatan, 24 Eylül 1962

⁽²⁾ **Behice BORAN**: a.g.k., s.153.

⁽³⁾ **Mehmet Ali Aybar**’ın T.İ.P.’nin 10 Şubat 1963 günlü Genel Yönetim Kurulu toplantısını açış konuşması: metin **M.A.AYBAR**: a.g.k., s. 248-253.

“Şüphesiz bir kısım aydınlar, dünyanın her tarafında devrimci hareketlere katılmışlardır; yöneticilik de etmişlerdir. Fakat bunlar ya bir halk hareketinin içinde bulunmuşlardır, sosyalist bir teşkilat içinde görev almışlardır; bu takdirde yöneticiler içinde olsalar da, hareket bir küçük burjuva hareketi değil, bir halk hareketidir. Ya da bunlar bir hükümet darbesi ile iktidara gelmiş, veya halkı yönetimin dışında bırakarak hareketi tekellerine almışlardır. Bu iki yoldan yalnız birincisi sosyalizme giden bir yol olmuştur. İkincisi ise, etiketi ne olursa olsun, memleketi yeniden emperyalizmin nüfuzu altına girme tehlikesi karşısında bırakan, hatta bazı hallerde fiilen sokan bir yol olmuştur. Türkiye bu ikinci yolun hazin bir örneğidir.

Bu, kolayca anlaşılır bir noktadır. Küçük burjuva aydınları, mensup oldukları sınıf bakımından, bireyci ve genellikle kapitalizme ve onun ideolojisine dönüktürler. Ancak halkın ağırlığını koyduğu bir politik hareket içinde bulundukları hallerde olumlu hareket ederler. Yalnız kaldıkları zaman halka karşı olmasalar da, halka tepeden ve dışarıdan bakma alışkanlığı içindedirler.”⁽⁴⁾

Bununla birlikte, aydınların sosyalist hareket içinde her zaman önemli bir yeri olacağı da kabul ediliyordu.⁽⁵⁾ Gerçi sos-

⁽⁴⁾ Mehmet Ali Aybar'ın 23 Ekim 1966'da İstanbul İl Kongresindeki konuşması; konuşma metni: M.A.AYBAR: a.g.k., s.482-489.

⁽⁵⁾ Behice BORAN: a.g.k., s.174.

yalizm işçi sınıfının ideolojisiydi ama aynı zamanda bilimsel bir gerçeklikti de. Bu nedenle de, işçilerin içinde bulundukları maddi olanaksızların tersine bu olanaklara sahip olan aydınlar, bilimselliği dolayısı ile sosyalizme bağlanmaktaydılar.⁽⁶⁾ Ama her şeye karşın, ulusal kurtuluş eylemlerine mutlaka işçi sınıfı öncülük etmeliydi. Kendi yakın tarihimizin de gösterdiği gibi, işçi sınıfının öncülük etmediği ulusal kurtuluş savaşlarının ergeç niteliğini yitirerek emperyalizmin ağına düşmesi kaçınılmaz oluyordu.

Bu söylenenler T.İ.P. yöneticilerinin ortak görüşü olup parti tüzüğünün dile getirilişiydi. Ne var ki, sözü edilen 53. madde T.İ.P. içinde büyük çalkantılara yol açacaktı.

53. maddenin varlık nedeni şöyle açıklanıyordu: Türkiye’de eskiden beri çeşitli nedenlerle aydınlar ile yığınlar arasında bir bağ kurulamamış bulunuyordu. Bu nedenle de daha işin başında bunu sağlamak için bu madde düşünülmüştü.

53. madde üzerindeki ilk görüş ayrılığı 1964 İzmir Büyük Kongresinde ortaya çıkacaktı. Fakat maddeyi sosyalizme uygun görmeyen ya da en azından demokratik bulmayan kimi partili aydınların eleştirileri, işçilerle bağ kurmanın gerekliliği gerekçesiyle mevsimsiz bulunmuştu. Ne var ki, sonraki yıllarda partinin en yetkili kurullarında teorik ve pratik sorunların tartışılarak izlenecek yolun belirlenmesinde, kurucu ve öteki sendikacılar 53. maddeye sığınacaklar, parti henüz fiziksel olarak işçilere ya da yoksul köylülere dayanmadığından bu maddeden kişisel olarak yararlanacaklardır. **Mehmet Ali Aybar** ise, 53. maddeyi ve kurullarda işçiler ve aydınlar için ayrı ayrı sandıklar konularak yapılan oylamaları şöyle savunuyordu:

⁽⁶⁾ **Behice BORAN:** a.g.k., s. 114.

“Ayrı sandıkta oylama bizim partimizin bir özelliğidir. Aydının yıllardır şikayeti, halkla aydının kopmuş olmasıdır. T.İ.P. ilk defa aydınların yardımı olmadan aşağıdan yukarı kurulmuş bir partidir. Biz bu filizi geliştirme durumundayız. Hem halkı sorumluluk yerlerine getirmek, hem de aydının ayağını suda tutmak gereklidir. Bu itibarla, partinin her kademedeki organlarında görev alanların yarısının koluyla çalışanlardan olması fikrini tüzüğünüze koyduk. Bu ilkeden vaz geçemeyiz. Parti organlarında kol işçilerinin temsilini zorunlu kılmakta fayda vardır.”⁽⁷⁾

Mehmet Ali Aybar'ın 25 Ekim 1965'de parti örgütüne yolladığı genelgede konu üzerinde daha ayrıntılı olarak durdurduğuna tanık oluyoruz:

“Bu madde, kolu ile, bedeni ile çalışan üyelerimizin parti yönetiminde ağırlığını duyurmaları ve parti yönetimine yüzde 50 oranında doğrudan doğruya katılmalarını sağlamak için yazılmıştır. Çünkü, bugüne kadar toplumculuğun beklenen gelişmeyi gösterememiş olmasının nedenleri arasında aydınlarla emekçi halkımızın elele vermemiş olması da bulunmaktadır. 53. madde, toplumcu kafa işçilerini kol emekçileriyle fiilen kader birliği etmeğe, kol emekçilerini de kafa emekçileriyle dayanışma halinde bulunmaya sevk etmektedir. Bu maddeyi, parti üyeleri arasında, kol ve kafa emekçisi olımlarına

⁽⁷⁾ YÖN: “T.İ.P.Lideri Aybar İle Bir Konuşma”: Yön. 27 Kasım 1964.

göre bir ayırım yapılması için vesile sayanlar şüphesiz tüzüğün özüne ve açık sözüne nüfuz edemeyen kimselerdir ve bu gibiler hakim çevrelerin çok istediği bir ikiliği parti içinde bilmeyerek yürütme durumuna düşmektedirler. Bizim amacımız, şüphesiz kol emekçilerini politik hayatta söz ve karar sahibi etmektir. Ama onları toplumcu kafa emekçilerinin karşısına çıkarmak ve birbirini tamamlayan iki zümreyi birbirine düşman etmek asla değildir.”⁽⁸⁾

Ancak, Prof.Dr. İsmet Sungurbey tümüyle ters kanıdaydı:

“.....T.İ.P. yöneticilerinin ‘işçi sınıfının önceliği’ ile ‘nasırlı eller meclise’ sloganını da, aslında hayli kapital ve yüksek gelir sahibi, sınıftan kopmuş oportunist birtakım profesyonel sendikacıların gerek parti yönetiminde, gerekse milletvekili seçiminde önceliği diye anlayıp uyguladıkları, liste başlarına bu gibilerin tepeden inme getirdikleri toplumcu çevrelerde sert tepkilerle karşılanmış inkar edilemez bir gerçektir..... Tüzüğümüzün 53.maddesinde en geniş bir yolda ‘emekçi’ anlamında tanımlanmış olan ‘işçi’ kavramını, genel yönetim kurulu seçiminde yapıldığı gibi, dar anlamda anlayarak, üstelik maddeyi mecburi bir kural diye yorumlama, adaletsiz ve amaca aykırı bir davranıştır. Adaletsizdir, çünkü, parti yönetiminde, dolayısıyla iktidara geçme durumunda yurt yöneti-

⁽⁸⁾ Metin: M.A.AYBAR: a.g.k. s. 426-432.

minde emekçilerin yüzde 9'una öncelik (imtiyaz) tanımaktadır. Amaca da aykırıdır, çünkü, ulusun yüzde 70'ini teşkil eden köylüler, bundan başka aylıklı ve ücretliler, zanaatkarlar, küçük esnaf ve dar gelirli serbest meslek sahipleriyle ilerici gençlik ve toplumcu aydınlar, böyle bir önceliği asla kabul etmeyecekler, böylece Türkiye İşçi Partisi gelişip emekçi halk yığınlarına yayılamayacak, emekçi halk yığınlarının partisi olamayacaktır.”⁽⁹⁾⁽¹⁰⁾

Sungurbey, *Türk Solu*’unda yayınlanan bir yazısında da bu maddenin emekçiler ile aydınların arasını açmak isteyen kapitalistlerin işine gelen bir madde olduğunu belirtiyordu.⁽¹¹⁾

Arslan Başer Kafaoğlu da maddeyi cleştirenler arasındaydı:

“Ne sanılıyor? Başka partilerin yönetim kurullarında emekçi yok mu sanılıyor? Vardır. İl ve ilçelerde. Ama o emekçiler eğitimle sınıf bilincine varamadıkları için, bir aydından daha hoşgörüsüz bir gericidir. Kurulduğu ölçüyü de aşarak karşımıza çıkar. Bu nedenle arkasında kendisini destekleyen, onu sınıf bilinç ve sava-

⁽⁹⁾ İsmet SENGURBEY: *“T.İ.P.Parti Tüzük Ve Programının Gerektirdiği Partiyi Geliştirici Politikayı İzlemelidir”*. Yön, 26 Ağustos 1966, sayı 178.

⁽¹⁰⁾ Sungurbey, yine bu yazısında, işçi sınıfı öncülüğünün Türkiye için tartışılabilir bir konu olduğunu ve bu alanda kendisinin Yön’ün görüşünde bulunduğunu belirtmektedir. Bu görüşe biraz aşağıda değinilecek.

⁽¹¹⁾ İsmet SENGURBEY: *“Canlı Çelişkiler”*. Türk Solu, 12 Kasım 1968, sayı 52.

şının içinde tutan bir kütle olmalı ki, işçi sınıfsal devriminin bilinci içinde kalsın.”⁽¹²⁾

Görüşmemizde Fethi Naci de 53.madde açısından Aybar’ı şöyle eleştirecekti:

“Aybar’ın belli başlı hatalarından biri bence işçi sınıfı öncülüğünü yanlış anlayıp uygulaması. Partinin meşhur 53.maddesi vardır..... Zannedilir ki, yönetim kurullarının yarısında işçi olmakla işçi sınıfının öncülüğü gerçekleşir. İşçi sınıfının öncülüğünü ideolojik öncülük olarak ele almak gerekir.”⁽¹³⁾

Parti içindeki gencl çatışmalardan sonra “Emek” gurubu da 53.madde konusunda Aybar’dan daha değişik bir tutum içine girecektir:

“Parti, bütün eylemleriyle işçi sınıfına yönelmedikçe, sadece bu maddenin harfiyen uygulanması, partiye işçi sınıfı partisi niteliğini kazandırmaz. İşçilerin bir sınıf olarak davranışlarıyla, tek tek fert olarak davranışları birbirine karıştırılmamalıdır. Bundan ötürü, parti bütünüyle işçi sınıfının öncü bir parçası halinde değilse, emekçilerin sadece yönetici kadrolarda fert olarak ekseriyette bulunması partinin işçi

⁽¹²⁾ Arslan Başer KAFAOĞLU: “Derhal Düzeltilmesi Gerekli Eylem Ve Düşünceler”, Yön, 30 Eylül 1966, sayı 183.

⁽¹³⁾ Fethi NACİ ile yapılan görüşme.

sınıfı partisi olması bakımından yeterli bir garanti değildir.”⁽¹⁴⁾

53.madde üzerinde çıkan bu tartışmalar, öncülük konusunda parti içi çatışmalar olmasına ve öncülüğün nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bulunmasına karşılık, T.İ.P. ve önceki guruplar arasındaki tartışmalar ise, daha çok öncülük sorununun kendisi üzerineydi. O halde, şimdi de işçi sınıfının öncülüğüne yöneltilmiş olan parti dışı eleştirileri incelemek gerekiyor.

-//-

Öncü: Asker-sivil aydınlar mı, işçi sınıfı mı?

1961 yılı sonunda T.İ.P. yeni kurulmuş ve *Yön* henüz daha iki sayı çıkmış bulunuyordu. İşte daha bu aşamada *Yön*'de 27 Aralık 1961'de yer alan bir yazıda şöyle deniyordu:

“Bazı liderler Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu başkanı Seyfi Demirsoy'un başkanlığında yeni bir parti kurmak için çalışmalara başladı..... İşçi liderlerinin çok dikkatli olmaları, işçi haklarının ve sosyal güvenliğin yalnız işçilerin değil, fakat işçi dostu aydınlarla işbirliği yapacak, aydınları ve bütün emekçileri içine alan bir parti tarafından savunulabileceği unutulmamalıdır. Çünkü, ancak aydınlarla işbirliği halinde partiyi bir fikri temel ve fikir düzeni üzerine kurmak mümkündür ki, bunlar olmadık-

⁽¹⁴⁾ EMEK: “Türkiye İşçi Partisi Sahipsiz Değildir”; Emek, 22 Eylül 1969, sayı 11

ça herhangi bir partinin uzun zaman yaşaması..... imkansızdır.”⁽¹⁵⁾

Böylece de öncülük konusunda T.İ.P. ile Doğan Avcıoğlu'nun sözcülüğünü yaptığı gurup arasında kapsamlı bir görüş ayrılığı da başlamış oluyordu.

Avcıoğlu'na göre: istense de istenmese de savaşında gerekli kadroyu aydınlar sağlayacaktı.⁽¹⁶⁾ Öte yandan, sınıf öncülüğünü ön plana çıkardığı için T.İ.P. özlenen parti olamamıştı. Kaldı ki, bu, bölücü bir tutumdu da.⁽¹⁷⁾

Bu alanda Avcıoğlu, T.İ.P.nden ne denli köklü bir biçimde ayrıldığını 1966'da kaleme aldığı bir yazısında şu sözlerle dile getirilmişti:

“Milliyetçi mücadelenin ancak sosyalist güçlerin öncülüğünde yürütüldüğü takdirde başarıya ulaşılabileceğini, aksi halde yeniden emperyalizmin kucağına düşülebileceğini ileri süren birçok düşünür vardır. Şüphesiz bu, en ideal çözüm yoludur. Fakat gerçeklere her zaman uygun düşmekten uzaktır. Çağımızda, değişen dünya kuvvet dengesinin ve kütlelerin artan politik ağırlığının etkisiyle, milliyetçi mücadele, sosyalist olmayan güçlerin liderliğinde de başa-

⁽¹⁵⁾ YÖN: “*Çalışanların Partisi*”, Yön, 27 Aralık 1961, sayı 2.

⁽¹⁶⁾ Doğan Avcıoğlu: “*Sosyalist Gerçekçilik*”, Yön, 12 Eylül 1962, sayı 39.

⁽¹⁷⁾ Doğan Avcıoğlu: “*Türkiye İşçi Partisi'ne Dair*”, Yön, 12 Eylül 1962, sayı 39.

riya ulaşabilmekte ve sosyalizme yönelebilmektedir.”⁽¹⁸⁾

Sınıf mücadelesi konusundaki görüşlerine değinilmiş bulunan Şevket Süreyya Aydemir de T.İ.P.ni işçi sınıfının önderliği savını değiştirmeye çağırarak Avcıoğlu'nun görüşüne katılmış bulunuyordu. Uğur Mumcu ise bu eleştirilerin dayandığı ve kendisinin de paylaştığı görüşü daha açık seçik bir biçimde ortaya koymuştu:

“.....yolu açacak olanlar ise, bugünkü siyasal partiler değil, askerî-sivil aydınlardan oluşan *milliyetçi devrimcilerdir*. Milliyetçi devrimciler ise, burjuvazinin sol yanı olarak nitelenen bir çevreden çıkan asker-sivil aydınlar toplumdur.”⁽¹⁹⁾

Milli Demokratik Devrimciler, ele aldığımız dönem sonlarında, birçok noktalarda Doğan Avcıoğlu aynı görüşleri paylaşır duruma gelmiş bulunuyordu. Bu koşutluğu önce Avcıoğlu'ndan bir alıntı daha yaparak belgeleyelim:

“İşçi sınıfını temsil ettiğini öne süren T.İ.P. buyursun öncülüğü ele alsın. Buna kimsenin itirazı yok. Ama, T.İ.P. teorisyenleri diyorlar ki, ‘*öncülüğü milli burjuvazi kapacaktır.*’ Çok zayıf olduğunu kendilerinin söyledikleri milli burjuvazi önderliği ele geçirebileceğine göre, T.İ.P.

⁽¹⁸⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sınıf Mücadelesi, Sosyalizm Ve Milliyetçilik*”, Yön, 23 Eylül 1966, sayı 182.

⁽¹⁹⁾ Uğur MUMCU: “*Türkiye'nin Yapısal Özellikleri Ve Anayasal Düzen*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXVI, sayı 3-4'den ayrı basım, Ankara, 1969, s.178.

halen harekete öncülük edebilecek güçte değildir. Peki T.İ.P. hareketin öncülüğünü yapacak duruma gelene kadar ne eyleyeceğiz? Tarih duracak ve T.İ.P. yöneticilerinin ‘*hazırız*’ demelerini mi bekleyecektir? Sayın Behice Boran, ‘*Birinci Kurtuluş Savaşı, milli burjuvazinin önderliğinde kaldığından dejenere oldu*’ diyor. İkinci Kurtuluş Savaşını yapmaya çıkan Boran, ilk savaşta bulunsaydı, ‘*Kurtuluş savaşı nasıl olsa dejenere edilecektir, çünkü bizim liderliğimizde değildir*’ diye savaşı mı bırakacaktı. Proleterya, ‘*Madem öncü değilsiniz, savaştan vaz geçin, öncülüğe hazırlanın*’ direktifini mi verecekti?’⁽²⁰⁾

O zamanlar Milli Demokratik Devrimcilerin sözcülerinden olan Şahin Alpay da Avcıoğlu’nun görüşlerine katılarak şöyle diyordu:

“Bu şartlar altında, Avcıoğlu’nun ‘*Ülkemizin bugünkü gelişme aşamasında, milliyetçi devrimciler bir kez daha ön planda rol almaya aday gözükmektedir*’ sözü, hiç olmazsa bir süre için yanlış değildir..... eğer bizler devrimci isek, asker-sivil aydın zümrenin emperyalizm ve işbirlikçilerine karşı mücadelelerini destekleyeceğiz..... ‘*Madem ki, proleteryanın öncülüğünde olmayan milli kurtuluş mücadeleleri bizi kalıcı zafere götürmez, o halde biz proleteryanın öncü*

⁽²⁰⁾ Doğan AVCIOĞLU: “Açık Seçik”, Yön, 20 Ocak 1967, sayı 199.

olmadığı devrimci hareketi desteklemeyiz’ görüşü, oportünizmdir!’”(21)

Şahin Alpay’ın görüşlerini biraz daha açalım:

“İşçi sınıfının anti-emperyalist mücadelede öncülüğün şartlarına haiz olmadığı aşamada, anti-emperyalist mücadelede küçük burjuva aydınları önemli bir rol oynayabilirler..... Sömürülen bir ülkede proleteryanın mevcut olması (ki emperyalizm varsa, işçi sınıfı da mutlaka vardır) onun devrimde öncü olması demek olamaz..... Bir sınıfın objektif olarak mevcudiyeti, onun sınıf bilincine kendiliğinden sahip olması demek olamaz.....”(22)

Gerçekte, Alpay’dan ve genel olarak Milli Demokratik Devrim gurubunun belirmesinden önce ve **Avcıoğlu** gurubunun dışında da **Avcıoğlu**’nunkine yakın görüşler ortaya atılmış bulunuyordu. Örneğin, **Mihri Belli**, 1966 yılının başında şöyle diyordu:

“Belli gelişme aşaması içinde bir toplumun ileriye doğru hangi devrimci adımları, hangi sınıf ya da sınıfların öncülüğünde, hangi sınıfların isteğiyle, atabileceğini doğru olarak kestirmemiz gerekir. Ve eğer o belli gelişme aşaması içinde söz konusu toplumu yöneten sınıf ya da sınıflar, olanaklı olan ileri adımları o topluma attırabili-

⁽²¹⁾ Şahin ALPAY: “*‘Türkiye’nin Düzeni’ Üzerine*”. Aydınlık, Ekim 1969, sayı 12, s.465-466.

⁽²²⁾ Şahin ALPAY: “*Aybar Ve Aren Oportünizmi Neden Aynıdır?,II*”. Türk Solu, 2 Aralık 1969, sayı 107.

yorsa ve o toplumun devrimci potansiyeli o kadarsa bizim kendi özel açımızdan bu yeterli görülmesi bile, biz o toplum düzenini tutmalıyız. Gerçek sosyalist tutum bunu gerektirir. Böyle bir durumda olumsuz tutum bilime aykırı, yanlış bir tutum olur, sekterlik olur. Burada sekterlik çok kez, işçi sınıfının öncülüğünü mutlak bir gerçek olarak almaktan ileri gelmektedir. Oysa ki, işçi sınıfı da, o sınıfın öncülüğü de tarihsel bir kategoridir.”⁽²³⁾

Milli Demokratik Devrimcilerin bu konudaki tutumları tek bir tümceleri ile özetlenebilirdi:

“Bugün proleterya devrimde öncü olsa idi, o zaman milli cephe kurmak, proleteryaı öncülüğüne kavuşturmak diye bir meselemiz olmazdı.”⁽²⁴⁾

Öte yandan. Milli Demokratik Devrimciler’e göre, T.İ.P.’nin işçi sınıfının politik örgütü olarak öncülükle bir ilgisi de yoktu. *Aydınlık* dergisinin saptaması şuydu:

“Parlamento içindeki mücadelede ise, işbirlikçi iktidara ve emperyalistlere karşı mücadele bayrağını, asker-sivil aydın zümrenin temsilcileri taşımaktadır. Senatoda Milli Birlik Gurubu, her geçen gün daha sağlam bir çizgide anti-emperyalist bir tutumun mücadelesini vermek-

⁽²³⁾ Mihri BELLİ (E.TÜFEKÇİ): “Sosyalizmde Metod Meselesi”, Yön, 25 Şubat 1966, sayı 152.

⁽²⁴⁾ AYDINLIK: “Milli Demokratik Devrim ve Öncülük”, Aydınlık, Kasım 1969, sayı 13, s.10.

te, C.H.P. sol kanadına mensup sözcüler, A.P. iktidarına karşı mücadelede T.İ.P. sözcülerinden daha etkili olmaktadırlar. Bütün parti {C.H.P.} liderleri Türkiye'yi taramakta, Ecevit, demokratik köylü hareketine sahip çıkmaya uğraşmaktadır.”⁽²⁵⁾

Ne var ki, yine bu öncülük sorunu yüzünden sonunda Milli Demokratik Devrimciler de kendi içlerinde bölüneceklerdi. 1970 yılına gelindiğinde Milli Demokratik Devrimcilerin her iki alt gurubu da bu konudaki eski görüşlerini bir yana bırakmış görünüyordular. Örneğin, konuyu mutlak olarak ele almanın bilime aykırı olduğunu ve devrimci adımları hangi sınıf atabiliyorsa ona desteklemek gerektiğini öne sürmüş olan Mihri Belli artık şöyle diyordu:

“Bir genç arkadaş {Şahin Alpay} bir yazısında..... Türkiye’de proleteryanın ‘devrimde öncülüğünün objektif ve sübjektif şartlarının tam olarak mevcut bulunmadığını’ iddia etmiştir. Bu yazar, yazısında proleterya hakkında bu hükmü verdikten sonra, küçük burjuvazinin bu bakımdan hiç de daha elverişli olmayan durumuyla bir kıyaslama yapmadan, küçük burjuva radikalizminin olanaklarını abartan ve proleter devrimci hareketi küçümseyen sonuçlara varmıştır ki, bunu proleter devrimci bir tutum saymak mümkün değildir.”⁽²⁶⁾

⁽²⁵⁾ AYDINLIK: “*Halkımızın Milli-Demokratik Mücadelesi, Bugünkü Durumu, Düşmanları Ve Meseleleri*”, Aydınlik, Nisan 1969, sayı 6, s.425

⁽²⁶⁾ Mihri BELLİ: “*İlkelerde Birlik Şarttır*”, Aydınlik, Ocak 1970, sayı 15, s.166.

Bununla birlikte, **Mihri Belli** bunları söylerken, kendisinin başında bulunduğu Milli Demokratik Devrim gurubunun bu kanadından yine de eski savı savunanlar vardı. Örneğin, **Mahir Çayan** şöyle diyordu:

“.....şehir ve köy proleteryasının ve emekçilerinin hâlâ önemli bir kısmının baş düşmanları olan emperyalizmin Türkiye’deki uzantısı A.P. iktidarının ya da statükocu muhalefetin peşinden gittiği, şehir ve köy proleteryasının geniş çevrelerinin öz devrimi sosyalist devrimden habersiz olması bir yana, ülkesinin işgal altında olduğunun bile farkında olmadığı bir evrede, proletaryanın fiili öncülüğünden bahsetmek, oportünizmin daniskasıdır.”⁽²⁷⁾

Ne ki, **Çayan**, bu yazısında biraz yukarıda ise yine şöyle diyordu:

“İşçi sınıfının öncülüğü olmadan ne anti-emperyalist savaş başarıya ulaşabilir, ne de sosyalizme geçiş mümkün olabilir. İşçi sınıfının öncülüğü olmadan sosyalizme geçişi mümkün görmek boş bir hayaldir.”⁽²⁸⁾

Milli Demokratik Devrimcilerin öteki kanadı.

“Emperyalizm çağında, işçi sınıfının öncü olmadığı herhangi bir anti-emperyalist mücadele-

⁽²⁷⁾ **Mahir Çayan**: “*Sağ Sapma, Devrimci Pratik Ve Teori*”. Aydınlık, Ocak 1970, sayı 15., s.24.

⁽²⁸⁾ Aynı yerde, s.196.

ye, *devrim* adı verilemeyeceği açıktır. Milli demokratik devrim, işçi sınıfının öncülüğünde bütün milli sınıfların mücadelesine dayanır ve milli demokratik devrime esas damgasını vuran, işçi sınıfı öncülüğüdür.”⁽²⁹⁾

dediğinde Çayan’dan yapılan ikinci alıntıdaki görüşle aynı çizgideymiş gibi görünüyordu. Fakat onlar da aynı zamanda şunu öne sürüyorlardı:

“Her kim bugünkü şartlar altında, işçi sınıfının öncü olduğunu savunuyorsa..... o, gerçekte tıpkı Aybar-Aren oportünizminin yaptığı gibi, işçi sınıfının öncülüğünün gerçekleştirilmesi için verilmesi gerekli mücadeleyi hasıraltı etmeğe çalışan küçük burjuva sosyalistleridir.”⁽³⁰⁾

Doğu Perinçek ve İbrahim Kaypakkaya ile bu konuya değindiğimizde aramızda şu konuşma geçmişti:

“Çetin Yetkin - Milli demokratik devrimciler içindeki son bölünme karşısında öncülük sorunu hakkında ne düşünüyorsun?”

Doğu Perinçek - Biz milli demokratik devrimin ancak proleteryanın öncülüğünde gerçekleştirebileceğini savunuyoruz. Tabii fülen. Proleteryanın politik, ideolojik ve örgütsel öncülüğü olmayan bir hareket milli demokratik devrim vasfını -‘devrim’in altını çiziyorum- kaza-

⁽²⁹⁾ PROLETER DEVRİMCİ AYDINLIK: “*Proleter Devrimci Birlik İçin İlkemiz Birlik Cep-hesini Açığa Çıkaralım*”, P.D.Aydınlık, Şubat 1970, sayı 2-16, s.248

⁽³⁰⁾ Aynı yerde, s.249

namaz. Çünkü, bugün dünyadaki sonuna kadar devrimci tek sınıf proleterya'dır..... Biz öncülük dendiği zaman, proleteryanın öncü vazifesini, geniş işçi ve köylü yığınlarını devrim yolunda ilerletmesini anlıyoruz. Yalnız ideolojik öncülüğü reddediyoruz...

Çetin Yetkin - İbrahim Kaypakkaya, proleterya bugünkü durumda nerededir Doğu'nun açıkladığına göre?

İbrahim Kaypakkaya - Proleteryanın öncülüğü bugün, halihazırda, mevcut değildir."⁽³¹⁾

Şu halde, Milli Demokratik Devrimcilerin her iki kanadına göre de T.I.P. yöneticileri işçi sınıfının o gün için öncü olduğunu söylediklerinde yanılmaktaydılar. Çünkü, işçi sınıfı henüz öncü değildi, öncü olması için çalışılması gerekirdi. Eğer öncü olduğu söylenirse bu çaba gösterilmemiş olacaktı. Öte yandan, işçi sınıfının öncülüğü sağlanmadan da devrim olamazdı.

Şu var ki, Milli Demokratik Devrimcilerin bu konu üzerindeki daha önceki ile dönemin sonlarındaki tutumları, yukarıdaki alıntıların da gösterdiği gibi, çelişkiliydi. Bu çelişki, temelde, Milli Demokratik Devrim görüşünün iki ayrı kanadı arasında olmaktan çok, her ikisinin birden *önceki* ve *sonraki* görüşleri arasındaydı. Ama yine de, göreceli de olsa, aralarında tam bir uyuma bulunmadığı da görülmekteydi.

İşçi sınıfının öncülüğüne olumsuz yaklaşım açısından, **Avcıoğlu** gurubu ile aralarındaki yakınlığın giderek azalmış olduğunu da belirtmek gerekir.

⁽³¹⁾ 6 Şubat 1970

-III-

Öncü sınıf sorunu ve gerçekler

Sorunu önce T.İ.P. tüzüğü'nün 53.maddesi açısından ele alalım.

Öncülük konusu ile maddenin ilişkisi bakımından önce şunu saptamak gerekir: Eğer öncülük konusunda parti organlarında bulunanların *sayısı* önemli idi ise, yüzde 50 oranının bu çeşitten bir öncülüğü sağlayamacağı aritmetik olarak apaçıktı. Eğer yüzde 50'den yüksek bir oran öngörülmüş olsaydı, belki. O halde, bu maddeyi öncülük konusu açısından ele alıp da böylece işçi sınıfının öncülüğü'nün sağlandığını öne sürmek ussal olarak olanaksızdı ve bu nedenle de yersizdi.

İşin gerçeği aranırsa bu ünlü 53.madde T.İ.P. tüzüğü'nün bazı başka maddelerine ters düşmekteydi. Çünkü, önce, 2.maddenin 4.fıkrasına göre, **"T.İ.P..... hangi sınıftan gelirse gelsin, parti tüzüğü'nü ve programını benimsemiş, emekten yana olan bütün yurttaşlara saflarını açık tutar."** Oysa, bu madde, 53.madde karşısında, **"T.İ.P. işçi sınıfından ya da sendikacı olmayanlara yönetim kadrolarındaki saflarının ancak yarısını açık tutar"** anlamını alıyordu. Kaldı ki, tüzüğü'nün 3.maddesinin 8.fıkrasının (d) bendi de partinin amaçları arasında kafa işçiliği ile kol işçiliği arasındaki ayrımların kaldırılmasını da sayıyordu. Kaldı ki, bir T.İ.P. yayınında **Selahattin Hilav**'ın da yazdığı gibi, kol emeği ile kafa emeği arasındaki ayrılığın ortadan kaldırılması toplumcu görüşün başlıca amaçlarındandı.⁽³²⁾

⁽³²⁾ **Selahattin HİLAV**: a.g.k. s.5.

Bu terslikler gerçekte belki de öncülük sorununun yanlış yorumlanmasından kaynaklanıyordu. *Sayı* önemli olmakla birlikte sorun bir sayı sorunu değildi, bir *ideoloji* sorunuordu. Bu bakımdan Behice Boran'ın şu sözleri gerçeğin anlatımıydı:

“Burjuva devrimci hareketlerinde de burjuvalar sayıca azınlıktadır, ama bu devrimin sınıfsal niteliğini değiştirmez. Sosyalist harekete katılan köylüler de işçi sınıfının öncülüğündedirler, çünkü hareketlerine yön veren fikirler, program, işçi sınıfı ideolojisinden gelmiştir. Öncülük sorunu her şeyden önce eylemde gerçekleşen ideolojik öncülüktür.”⁽³³⁾

Ne var ki, işçi sınıfı ideolojisinden söz edebilmek için bir işçi sınıfının varlığı ve bu sınıfın şu ya da bu ölçüde bu varlığını duyurmasının gerekli olduğu da unutulmamalıydı. Başka bir deyişle, herhalde bir işçi sınıfı hareketinin varlığı önkoşuldu. Bu çerçevede içinde Fethi Naci de bir başka gerçeğe parmak basacaktı:

“İki şeyi ayırmak lazım: Bugün Türkiye’de sosyalist hareketin yürütücü ve yönetici kadrosu, elbette küçük burjuva kökenli aydınlar olacaktı. Dünyanın her yerinde de durum budur. Yalnız, küçük burjuvadan gelen aydınların işçi sınıfı hareketinin yöneticisi, yürütücüsü olmaları başka, bir de aydınların öncülüğünde bunu götürmek başkadır. Şahin Alpay’ın dediği, aydınları müstakil tabaka olarak alıp {hareketi} onların öncülüğünde götürmek’tir. Benim dediğim, aydınlar

³³ Behice BORAN: a.g.k. s.160.

eğer işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş ve işçi sınıfına gelmişlerse o zaman işçi sınıfının öncülüğü var demektir yine. Çünkü, bunu benimseyen aydın, işçi sınıfı saflarına katılmış demektir.”⁽³⁴⁾

Sorunun bir başka yönünü de Aziz Nesin açıkça ortaya koymuş bulunuyordu:

“.....Türkiye’de işçilerin toplumcu öncüler oluşu, kapitalist ülkelerde toplumculuğun bir taklidi değil, Türkiye gerçeğinin bir sonucudur tersine. İşçileri bu görevde yetersiz bulup, onun yerine başka bir emekçi kadro geçirmeğe çalışmak, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra toplumcu düzene geçmiş olan, bizimle hem bir yandan büyük benzerlikleri olan, hem de benzerliklerimiz olmayan ülkeleri taklit etmektir.

Türkiye’de uzun yıllar, yanlış olarak, toplumculuğa geçiş için nasıl kapitalist batı ülkeleri taklit edilmişse, bugün de bu yanlış anlaşılacak kendi gerçeklerimizi bulmalıyız diyerek, geri kalmış ülkelerin toplumculuğa geçişlerini kendimize örnek almak, yine bir yeni taklitçiliktir. Bu son taklitçilik, birtakım toplumcuları ‘toplumculuğa yeni ilkeler geldi’ gibi büyük yanlışlara sürüklemiştir.”⁽³⁵⁾

Bir başka gerçek de şuydu:

⁽³⁴⁾ Fethi NACİ ile yapılan görüşme.

⁽³⁵⁾ Aziz NESİN: “*Türkiye’de Toplumculuğun Öncülüğünü Kim Yapacak?*”. Sosyal Adalet, 9 Temmuz 1963, sayı 17.

“.....ne teori, ne de öteki ülkelerin sosyalizme ulaşan devrimci pratikleri, sosyalist hareketlerde işçi sınıfının öncülüğünden başka yol göstermiyor. Üçüncü dünya ülkelerinden bazıları'nın sivil-subay küçük burjuva aydınları öncülüğüne dayanan katışık ideoloji ve pratikleriyle sosyalizme varamadıkları da artık belli olmuştur.”⁽³⁶⁾

İşçi sınıfının öncülüğü konusundaki çelişik ve aykırı tutumlarına karşın Milli Demokratik Devrimciler yine de aynı gerçeği dile getirmekten kendilerini alamamışlardı bir ara:

“Endenozya ve Gana olayları..... Bu örnekler, milli demokratik devrimde, devrimin ta başından itibaren proleteryanın öncülüğünün zorunluluğunu ortaya koymaktadır.”⁽³⁷⁾

Tümüyle karşıt görüşte olan **Doğan Avcıoğlu** bile, bir başka açıdan da olsa, aynı gerçeğe değinmiş bulunuyordu.

“.....bu şartlarda yürütülen devrimler {Atatürk devrimleri} üst-yapı devrimleri olarak kalmış, Ortaçağdan kalma eşraf ‘demirperdesi’ kırılarak, köylü kitlesine ulaşamamıştır. Bunun da başlıca nedeni, bugün ağırlığını gittikçe hissettirmeğe başlayan işçi ve köylü kitlelerinin, o günlerde -tarihsel şartlar yüzünden- hareketsiz ve tepkisiz oluşudur.”⁽³⁸⁾

⁽³⁶⁾ Muvaffak ŞEREF: “Metod Ve Teori Meselemiz II”, Yön, 2 Eylül 1966, sayı 179

⁽³⁷⁾ AYDINLIK: “Aydınlık Görüşlerini Açıklıyor”, Aydınlık, Kasım 1968, sayı 1, s 14

⁽³⁸⁾ Doğan AVCIOĞLU : a.g.k., s.242.

Doğan Avcıoğlu'nun bu yargısı Fethi Naci'nin şu saptaması ile birlikte değerlendirilebilmeliydi:

“Eğer bürokratik zümrenin, aydın kesimin arkasından gidilecek, öncülük onlarda olacak denirse, bu pek çıkar yol değildir. Çünkü, bu bizim tarihimizde denenmiştir. 1923’de biten mücadele, bürokratik aydın tabakanın eşraf-mütegalibe ile yaptığı ittifakla kazandığı zafer, ondan sonra aynı şekilde yürüyüp gitmiştir. Ta ticaret burjuvazisi hakim duruma geçip de bunları silkeleyinceye kadar. Yani bizde aydın tabakanın egemenliği dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde aydın tabaka, işbirliği yaptığı ekonomik güçlerin statükosuna katıyen dokunmamış, onlara en küçük bir ekonomik zarar verememiş, hiçbir reforma gidememiş ve ancak, onların ekonomik durumlarını muhafaza etmek şartıyla, onlarla ittifakını sürdürüebilmiştir.”⁽³⁹⁾⁽⁴⁰⁾

⁽³⁹⁾ **Fethi NACİ** ile yapılan görüşme.

⁽⁴⁰⁾ Fethi Naci'nin bu sözlerinde gerçeklik payı büyüktür. Ancak, bu değerlendirmenin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e hiçbir şey değişmeden toplumsal ve ekonomik yapı sürdürüle gelmiştir biçiminde anlaşılamayacağı da kuşkusuzdur. Atatürk ilke ve devrimlerinin ülkemize neler kazandırmış olduğunu tartışmak bu kitabın konusu dışımda kalıyor. Ancak, bugün, 1998 yılında, bu ilke ve devrimlerin yeniden tam anlamı ile uygulanmasını, *her ne kadar bunlar hiçbir anlamda sosyalizmi amaçlamamış idi iseler de*, ister duruma gelmiş olmamız, bunların ilerici niteliğini gözler önüne sermeve yeter de artar. Dolayısı ile, Fethi Naci'nin bu sözlerini burada anmanın nedeni, yalnızca sosyalizme giden yolda işçi sınıfının yerini belirlemek açısından değildir. Başka bir deyişle, 1919'da başlayan süreçte güçlü bir işçi sınıfı var olup da ağırlığını kovabilmiş olsaydı gelişmelerin büyük bir olasılıkla sosyalizm çizgisinde olacağını altını çizmek için bu sözlere yer vermiş bulunuyorum.

BÖLÜM DÖRT

İÇİNDE BULUNULAN AŞAMA DEVRİMCİ EYLEMİN NİTELİĞİ ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Kesim Bir
T.İ.P.NİN GÖRÜŞÜ

Türkiye doğrudan sosyalizme geçebilir mi, yoksa önce bazı aşamalardan mı geçmesi gereklidir? Başka bir deyişle, “*sosyalist devrim*” mi, yoksa “*milli demokratik devrim*” mi? 12 Mart öncesinde Türk solunun bölünmüş, parçalanmış durumunun başlıca bir nedeni de işte çeşitli grupların bu soruya verdikleri yanıtlardı. Gerçekte, grupların Türkiye’deki toplumsal sınıflar üzerindeki değişik görüş ve değerlendirmeleri ve savaşımın hangi sınıflar arasında yapılması gerektiğine ilişkin savları, devrimci eylemin niteliğini her guruba göre belirlemekteydi.

T.İ.P. kuruluşundan başlayarak kararlı bir biçimde “*sosyalist devrim*” görüşünü benimsemiş bulunuyordu. T.İ.P. içinde birbirleriyle çatışan kesimler arasında da bu konuda önemli bir ayrılık yoktu. T.İ.P.ne ve onu destekleyen sosyalistlere bu konudaki ilk tepki ve eleştiri **Doğan Avcıoğlu**’ndan ve çevresinden gelmişti. Daha sonraları Milli Demokratik Devrimciler de bu tepkiyi hemen hemen aynı çizgide sürdürmüş bulunuyorlardı.

T.İ.P.nin görüşünü **Behice Boran** şöyle özetliyordu:

“Türkiye İşçi Partisi’nin seçimleri kazanıp iktidara geldiği zaman uygulayacağı programı ve kalkınma yöntemi doğrudan doğruya, sosyalizme götürecek rota üzerinde sosyalizmin ön şartlarını hazırlama ve sosyalizme geçiş safhasıdır. Sosyalist literatürde sözü edilen ve bazı parti dışı çevrelerce savunulan “*demokratik devrim*” veya “*milli devrim*” safhası değildir. Burjuvazinin öncülüğünde demokratik devrim, Milli Kurtuluş Savaşından sonra otokrasinin-sultanlığın ve halifeliğin ortadan kaldırılması, cumhuriyetin kurulması, Atatürk devrimleri ile yapılmış, tek parti sisteminden, çok partili sisteme geçişle, 27 Mayıs hareketi ile sürdürülmüş ve geliştirilmiş, gizli oyla genel seçim, sekiz saatlik çalışma günü, sendika kurma, grev ve toplu sözleşme hakları tanınmış {ır}..... T.İ.P.nin iktidarında öngörülen safha, ikinci dünya savaşından sonra, özellikle yeni bağımsızlığına kavuşmuş ülkeler için düşünülüp ortaya atılmış “*milli demokratik devrim*” safhası da değildir. Bu formül, işçi sınıfı olmayan veya çok küçük olan, bunun için de işçi sınıfı partisi bulunmayan ülkeler için ileri sürülmüştür.”⁽¹⁾

Çetin Altan da önceleri aynı görüşü öne sürüyor ve Türkiye’nin bütün emperyalist baskılara karşın burjuva devrimini geride bırakmış olduğunu söylüyordu.⁽²⁾

⁽¹⁾ Behice BORAN: a.g.k.s.271-273

⁽²⁾ Örneğin: Çetin ALTAN: “*Teori Üzerine Tartışmalar*”, Ant. 17 Ocak 1967, sayı 3

T.İ.P. sözcülerine göre, önümüzdeki devrimci aşamanın sosyalizme götürücü nitelikte olması, Türkiye’de burjuva devrimlerinin büyük ölçüde yaşama geçirilmiş bulunması gerçeğinden kaynaklanıyordu. Sadun Aren, bu gerçeği açıklarken şunları söylemekteydi:

“Çünkü, Türkiye’de bugün hakim olan üretim tarzı feodalizm değil, kapitalizmdir ve kapitalizmden de artık sosyalizme geçilmesi söz konusudur. Türkiye’de 1961’de 621 bin sigortalı işçi varken, 1967’de 1 milyonu aşkın sigortalı işçi görüyoruz. 1950’lerde milli gelirin yüzde 50’sini yaratan tarımın milli gelir içindeki payı bugün ancak yüzde 35’dir. Sanayinin payı ise, büyük ölçüde artmaktadır ve nihayet, ekonominin bütün sektörleri büyük bir hızla kapitalistleşmektedir. Tarımda bile durum böyledir. Tarımda feodalizmin payı bugün ancak yüzde 3-5 dolaşındadır.”⁽³⁾

Kenan Somer de kendisiyle görüşüğümde aynı gerçeğe devletin sınıfsal yapısı açısından değinecekti:

“Hesaba katılması gereken bir faktör daha var. Bu da devletin sınıf yapısıdır, iktidarda hangi sınıfın bulunduğudır. Marksist terimlerle söylemek istersek, son tahlilde, hangi sınıfın diktatoryası olduğu konusudur. Bilindiği gibi, Marksist devlet teorisinde her devlet son tahlilde belirli bir sınıfın diktatorya aracıdır. Gene şe-

⁽³⁾ Sadun Aren’in Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde “devrim” konusunda yapılan açık oturumdaki konuşmasından; Milliyet, 11 Ocak 1970

matik olarak ifade etmek istersek, feodal devlet, feodal toprak sahiplerinin diktatoryasıdır; burjuva devlet, kapitalist burjuvazinin diktatorya aracıdır; sosyalist devlet de, proleteryanın diktatorya aracıdır. Böyle olduğuna göre, eğer ülkede kapitalist üretim tarzı egemen üretim tarzı durumunda ise ve bu ülkede burjuvazi iktidarda ise, bu ülkenin önündeki devrimci aşama sosyalist devrim aşamasıdır..... Türkiye’de egemen üretim biçimi kapitalist üretim biçimi olduğu için, bir; Türk devletinin sınıf yapısı son tahlilde Türk burjuvazisinin egemenlik aracı şeklinde belirleneceği için, iki; Türkiye’nin önündeki devrimci aşama, sosyalist devrim aşamasıdır.

Bu düşüncenin temelinde yatan şey şudur: Bir ülkenin önündeki devrimci aşamayı, ülkenin egemen üretim biçimi ve devletin sınıf yapısı tayin eder.”⁽⁴⁾

Bununla birlikte, T.İ.P., sosyalizme geçişin ancak anti-emperyalist savaşım ile olanak kazanacağı görüşündeydi. Ne ki, T.İ.P.ne göre, anti-emperyalist savaşım, sosyalizm için savaşım verilmeden başarılı olamazdı. O halde, bu iki çeşit savaşım, bir madalyonun iki yüzü gibiydi.⁽⁵⁾ Bu ilişki bir T.İ.P. yayınında şöyle belirtiliyordu:

“..... az gelişmiş ülkeler, siyasi bağımsızlıklarını elde etmekle, emperyalizmin baskısından, sömü-

⁽⁴⁾ 14 Aralık 1969.

⁽⁵⁾ Mehmet Ali Aybar’ın 24 Temmuz 1966’da Eyüp’de T.İ.P. İlçe Kongresi’nde yaptığı konuşma; metin: M.A. AYBAR: a.g.k.,s.465-468.

rüsünden kurtulamamışlardır. Zira, halkımızın da pek yakından bildiği örneklerin de gösterdiği gibi, iktisadi bağımsızlık gerçekleşmedikçe, siyasi bağımsızlık lafta kalmaya mahkumdur.”⁽⁶⁾

T.İ.P.nin gerek 1965 ve gerekse 1969 seçim bildirilerinde de aynı gerçek söz konusu ediliyordu:

“Milli Kurtuluş Savaşımızı zafere ulaştırdıktan 43 yıl sonra, istiklalimizi, bağımsızlığımızı yeniden kazanmak zorundayız. Yardım bahanesiyle gelen Amerika 1947’den beri yurdumuza adım adım yerleşmiştir.”⁽⁷⁾

“Emekçi kardeş, yurttaş,
Bu şartlar altında senin birinci vazifen, yurdu yabancı hakimiyetinden kurtarmaktır.”⁽⁸⁾

“Türkiye İşçi Partisi tam bağımsızlığı bütün meselelerimizin çözümü için temel şart sayar.”⁽⁹⁾

T.İ.P. Genel Başkanı olarak Mehmet Ali Aybar da partisi adına bu görüşü savunagelmmişti. Aybar’ın 5 Kasım 1966’da Ankara İl Kongresi’ne sunulan mesajı. T.İ.P.nin bu konudaki tutumunu belirten belgelere bir örnektir:

“Bağımsızlık Türk sosyalizminin vaz geçilmez bir unsurudur. İkinci Milli Kurtuluş mücadelemizin aynı zamanda sosyalizm için bir

⁽⁶⁾ Murat SARICA-Nurkalp DEVRİM: a.g.k., s.9.

⁽⁷⁾ 1965 Seçim Bildirisi.

⁽⁸⁾ Aynı bildiri.

⁽⁹⁾ 1969 Seçim Bildirisi.

m¼cadele olması, bu iki m¼cadelenin aslında ayrılmaz bir b¼t¼n halinde bulunması, bağımsızlık ilkesinin anlamını genişletmekte, bu kavramın politik özü yanında ekonomik ve sosyal bir öz kazanmasına yol açmaktadır. Tüzüğümüzün 3.maddesinde milli bağımsızlığımızı her şeyin üstünde tuttuğumuz açık ve kesin olarak belirtilmiştir. Bunun Türkiye İşçi Partisi'nin savunduğı dış politikaya olduğı kadar, ekonomik ve sosyal politikamıza da yön verdiği şüphesizdir. Milli bağımsızlığımızı böyle geniş ve sosyal hayatı tüm¼yle saran, etkileyen, şekillendiren bir kavram olarak anlamaya ve uygulamaya mecburuz. Anti-emperyalist m¼cadele sadece politik ve askeri alanda elde edilecek zaferle kazanılmaz. Emperyalizmin içimizdeki ekonomik, sosyal ve kült¼rel dayanaklarının da yurt işlerini etkilemeyecek hale getirilmesi şarttır. Bunu başaramadığımız içindir ki, birincisini kazandıktan 43 yıl sonra bir ikinci kurtuluş m¼cadelesi vermek durumuna düşmüş bulunuyoruz. Gerçekten, kurtuluş savaşı kazanıldıktan sonra halk kitlelerinin yurt işlerine ağırlıklarını koymamış olmaları, yönetici kadroyu temelden yoksun ve yapı değışikliğine yol açacak köklü değışimlerden uzak bırakmıştır. Toprak reformu gibi, dış ticaretin millileştirilmesi, bankacılık ve sigortacılık işlerinin özel teşebbüsün nüfuz sahasının dışında bırakılması gibi, özel teşebbüse dönük olmayan bir sanayileşme programının uygulanması gibi köklü dönüş¼mler başırlanamamıştır. Böylece, emperyalizmin içimizdeki tabii m¼ttefiki durumunda olan aracı

sermayedarlar ve toprak ağaları gelişmek fırsatını bulmuşlardır. Özel teşebbüs ve yardımcı devletçilik sisteminin beslediği kırtasiyeci bürokrasinin de yardımı ile, aracı sermayedarlar toprak ağaları Atatürk'ün ölümünden sonra, İkinci Dünya Savaşı sonunda meydana gelen şartlardan da yararlanarak Türkiye'yi Amerikan emperyalizminin nüfuz ve etkisi altına sokmuşlardır.

Yakın tarihimizin bu hazin gerçeklerinden iki noktada ders almamız gerekir. Birincisi: Sosyalist doğrultuda olmayan milli kurtuluş hareketleri, politik zafere ulaşırsalar da, sonunda başarısızlığa uğrarlar. İkincisi: Emekçi halk kitlelerinin örgütlü politik ağırlığından yoksun kalan aydınların yönetimi, bu aydınlar ne kadar iyi niyetli olsalar ve birtakım devrimleri candan özlemiş olsalar da yurdu yeniden emperyalizmin yörüngesine girmekten alıkoyamaz. Milletlerarası tekellerle aracı ortaklarının yurdun can damarlarını ele geçirmesine engel olamaz.

Bu satırların altını kuvvetle çizmek isterim. İkinci Milli Kurtuluş mücadelesi içinde bulunduğumuz şu günlerde yakın tarihimizin bu dersini unutmamak zorundayız. Milli Cepheden, devrimci kuvvetlerin işbirliğinden söz edilirken, emekçi halk kitlelerinin aktif desteği sağlanmadan hiçbir başarı sağlanamayacağını iyice bilmiyoruz. Hele Milli Kurtuluş Mücadelesini, sosyalist özünden boşaltarak yürütmeye kalkmanın, hele bunu sadece bir devrimci aydınlar kadrosu işi haline getirmenin ve İkinci Milli Kurtuluş Mücadelesini, Amerikan emperyalizmi

ile ittifaka girmiş olanların kanadı altında yürütmeğe kalkmanın nasıl bir felaket olacağını gözden kaçırmamalıyız.”⁽¹⁰⁾

25 Eylül 1965 günlü radyo seçim konuşmasında da T.İ.P. adına Aybar şöyle diyordu:

“Senin, yoksulluktan, açlıktan kurtulman için; senin, işsizlikten kurtulman için; senin, korkusuz, horlanmadan, başı dik yaşamak için; senin, toprağa kavuşman, hastalığında doktora ilaca, bakıma kavuşman için önce Türkiye’yi yeniden bağımsızlığa kavuşturman gerekiyor.”

Öte yandan, T.İ.P. anti-emperyalist savaşıma bu ölçüde önem vermesinin yanı sıra, başka bir gerçeği de daha az önemli görüyor değildi. O da, savaşımın başarılı olabilmesi için, daha önce de değinildiği gibi, bunun mutlaka işçi sınıfı öncülüğünde olmasıydı. Çünkü:

“Emperyalizmi kesin olarak tasfiye edecek tek olay sosyalist devrimdir, çünkü:

1- İşçi sınıfının ideolojisi, ancak işçi sınıfının yürütümünde geçerlik kazanır.

2- Sadece işçi sınıfı ideolojisinin uygulanmasıdır ki emperyalizmi kesin olarak ve bir daha gelmemek üzere ülkeden atar.”⁽¹¹⁾

⁽¹⁰⁾ Metin: Mehmet Ali AYBAR: a.g.k.,s.493-497.

⁽¹¹⁾ M.KUTLAY: “Emperyalizmle Mücadele” Emek,14 Aralık 1969,17.

Kesim İki
**T.İ.P.NİN SOSYALİST DEVRİM ANLAYIŞINA
AVCIOĞLU'NUN ELEŞTİRİSİ
VE
GÖRÜŞÜ**

T.İ.P. ile Doğan Avcioğlu ve onun görüşlerini paylaşanlar arasında hemen her alanda görülen karşıtlık, devrimci aşamanın ne olduğu konusunda da vardı. Örneğin, Türkiye’de burjuva milli demokratik devrimlerinin büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olduğu savını Avcioğlu şöyle eleştiriyordu:

“..... milli demokratik devrim denince, kapitalizmin emperyalist aşamaya gelmeden evvel, yani tekelci kapitalizm öncesi döneminde Avrupa’da gerçekleştirilen 1789 Fransız İhtilali tipindeki kapitalizmin gelişmesini hızlandıran anti-feodal devrimleri anladığını ortaya koymaktadır..... emperyalizm çağında milli demokratik devrimler on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılın milli demokratik devriminden çok farklı bir nitelik kazanmaktadır.

..... Geçen yüzyıllarda Avrupa ülkeleri demokratik devrimi gerçekleştirirken, emperyalist baskı altında değillerdi..... Bunun içindir ki çağımızın demokratik devrimleri her şeyden önce emperyalizme karşı bir nitelik kazanmaktadır...

..... Demokratik devrim sınıf çıkarları bakımından bu devrime karşı olan küçük azınlık dışında, Türk toplumunun bütün sağlam, ilerici ve milliyetçi çevrelerinin ortak eseri olacaktır.”⁽¹⁾

Avcıoğlu, T.İ.P.nin sosyalizmin gerçekleştirilmesi için verilecek uğraş ile anti-emperyalist savaşımın zorunlu olarak birlikte yürütülmesi gerektiği görüşünü de eleştirmekteydi:

“T.İ.P. yöneticilerinin..... sosyalist mücadele ile anti-emperyalist mücadeleyi aynı şey sayma eğilimi, CIA’yı pek ürküten, milliyetçi birleşmeyi engelleyen düşüncelerdir. Sanırsız ki, emperyalizm ve işbirlikçileri, T.İ.P.ni tecrit etmekten başka sonuç vermeyecek olan bu yeni teorilerden çok hoşnutturlar. Öte yandan, bu yeni teoriler sosyalizm bilimine aykırı düşmektedir. Sosyalist bilimin getirdiği en önemli görüşlerden biri, aşama kavramıdır. Sosyalizme aşama aşama varılacaktır. Bu sebeple sosyalistlerin zaman ve aşama fikrine yer vermeyen görüşlere iltifat etmeyip, ilk cevaplandıracakları soru, toplumun hangi tarihi aşamada bulunduğu, bu aşamada atılacak ilk devrimci adımın tespiti, devrimin hangi güçlerle, hangi güçlere karşı yürütüleceğinin tayinidir. Sosyalist strateji bu soruların cevabında yatmaktadır..... T.İ.P. Türk toplumunun içinde bulunduğu aşamayı ve bu aşamadaki kuvvet ilişkilerini doğru değerlendi-

⁽¹⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sosyalist Strateji Ve Prof.Aren*”. Yön, 6 Ocak 1967. sayı 197.

ren bir stratejiden yoksun görünmektedir. Bu sebeptendir ki, içinde bulunduğu aşamayı ve kuvvet ilişkilerini hesaba katmayan boşlukta bir teori ve belirsiz kavramlar geliştirmektedir. T.İ.P.i öteki anti-emperyalist güçlerden tecrit eden bu görüş ve davranışlara sosyalist terminolojide ‘*sol sapma*’ denilmektedir.”⁽²⁾

Avcıoğlu’na göre T.İ.P. işçi sınıfı ve burjuva çatışmasını ön plana çıkarmaktaydı. İşte, bu da. anti-emperyalist savaşımı yürütecek güçleri dağıtıyordu.⁽³⁾ O halde ne yapılmalıydı? İlk iş, anti-feodal ve anti-emperyalist savaşımın verilmesiydi. Sosyalizme giden yol bu aşamadan geçecekti.⁽⁴⁾ Bu nedenle diyordu ki:

“Türkiye’de bugün yapılan mücadele ise sosyalizm mücadelesi değildir. Bütün ilerici güçler kalkınmanın temel şartı olan ekonominin bağımsızlığa ulaşma çabasında birleşmişlerdir. Bu çaba, bugünkü şartlar altında ancak C.H.P.nin katılmasıyla etkili olabilir.

C.H.P., ekonomik bağımsızlık yolunda içerisinde başlayan uyanış devam edebildiği takdirde, önemli adımlar atabilecek güce sahiptir.”⁽⁵⁾

“...sosyalizm yarının meselesidir, bugünün meselesi emperyalizmle mücadeledir. Emperyalizmle mücadele de, bütün milliyetçilerin mümkün olan en geniş cephede toplanmalarını ge-

⁽²⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Bir Sosyalist Stratejinin Esasları*”, Yön, 14 Ekim 1966, sayı 185.

⁽³⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*T.İ.P.ne Dair*”, Yön, 12 Eylül 1962, sayı 39.

⁽⁴⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sosyalist Gerçekçilik*”, Yön, aynı sayı.

⁽⁵⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Ortanın Solu*”, Yön, 30 Temmuz 1965, sayı 122.

rektirir.”⁽⁶⁾

Bu “*geniş cephe*”de ülkenin,

“işçisi, köylüsü, aydını, gençliği, esnafı ve *milli sanayicisi*”

yer almalıydı.”⁽⁷⁾

Avcıoğlu’nu bu sonuca götüren gelişmelerden biri de şuydu:

“Gerçekten işin derinliğine inilirse, halen Mısır’da vuku bulan olaylar, bizi, eski yargılarımızın çoğunu değiştirmeye zorlamaktadır. Önce devrimi yalnız işçi sınıfının gerçekleştirebileceği postulamızı düzeltmemiz şarttır.”⁽⁸⁾

Gerçekte **Avcıoğlu**’nun bu eleştiri ve görüşleri, onun gerek bürokrasi, gerek savaşımın hangi sınıflar arasında olduğu ve gerekse öncülük sorunlarına ilişkin görüşlerinin doğal ve zorunlu bir sonucu idi.

⁽⁶⁾ {Doğan AVCIOĞLU}: “*Sosyal Adalet Dergisi Ve Yön*”: Yön, 13 Ağustos 1965, sayı 124 (Yazı, imzasız olarak yayınlamıştır).

⁽⁷⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Sınıf Mücadelesi, Sosyalizm Ve Milliyetçilik*”. Yön, 23 Eylül 1966, sayı 182.

⁽⁸⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Çağımızda Ekonomik Bağımsızlık Mücadelesi*”. Yön, 11 Kasım 1966, sayı 189.

Kesim Üç

**MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİMCİLERİN
ELEŞTİRİLERİ VE GÖRÜŞLERİ**

Milli Demokratik Devrimcilere göre, bir kere, Türkiye’de burjuva devrimleri tamamlanmış değildi. Bu nedenle de, sosyalizmden önce önümüzdeki aşama milli demokratik devrimdi. Örneğin, *Türk Solu*’nda çıkan bir yazıya göre:

“Oportunistlerse hâlâ bağımsızlık savaşının önemini kavrayamamakta, Türk proleteryası ve köylüsünün bu kavgada kazanacağı yararları görememektedirler. *‘Burakın burjuva devrimini burjuvalar yapsın’* gibi ahmakça sözlerle otlanmaktadırlar. Tüm devrimciler, proleterya ve köylünün yararına olan her devrimci eyleme katılmak ve nihai amacı sosyalist devrim olan sosyalist devrim çizgisinde mümkün olduğu kadar ileriye götürmelidirler. Milli demokratik devrime burjuva kökenli diye katılmayan bir devrimci olamaz. Varsa, bunlar kendine güvenemeyen, kendi devrimciliklerinden kuşkulanan insanlardır. Ve en aşırı bir gerici ile aynı paralele düşmektedirler.”⁽¹⁾

⁽¹⁾ Özkan MERT: *“Devrimci Eylem Üzerine Birkaç Söz”*, Türk Solu, 11 Mart 1969, sayı 69.

Gün Zileli de Behice Boran'ı eleştirirken şöyle demektedir:

“.....milli demokratik devrim stratejisinin yeni bağımsızlığına kavuşmuş ülkeler için geçerli olduğunu ileri sürerken, Türkiye'nin uzun zaman önce, bağımsızlığına kavuşmuş bir ülke olduğunu ima etmekte ve böylece bu stratejinin Türkiye için geçerli olamayacağını kanıtlamaya çalışmaktadır. Boran, Türkiye'yi emperyalizmin hegemonyasında bir ülke olarak değil, eskiden bağımsızlığına kavuşmuş bir ülke olarak gösterme çabalarına girişmiştir. Evet ama, bunu Süleyman Demirel de söylüyor.”⁽²⁾

Şu halde, her şeyden önce anti-emperyalist savaşım verilirdi. Bu açıdan bakılınca da T.İ.P.nin ve Mehmet Ali Aybar'ın Ulusal Kurtuluş Savaşımızı savlarına destek almaları geçersizdi:

“Ulusal Kurtuluş Savaşı, sayın Aybar'ın söylediği gibi, anti-kapitalist şiarlar ortaya atılarak başarılmamıştır. Burada sözü edilen ‘*kapitalizm*’ yurt içerisinde bir sınıf değil, bizi yutmak isteyen kapitalizmdir, yani kapitalizmin son aşaması olan emperyalizmin bizzat kendisidir. Yoksa, sosyalist devrim anlamına gelen iç sınıf mücadelesini içeren anti-kapitalist bir mücadele değildir. Mustafa Kemal, ‘...*Bolşevizm millet içinde mağdur olan bir sınıf halkı nazar-ı*

⁽²⁾ Gün ZİLELİ: “*Sosyalist Harekette Küçük Burjuva Etkenlere Bir Örnek - Behice Boran'ın Kitabı*”, Aydınlık, Haziran 1969, sayı 8, s.149.

mütelaaya alır. Bizim milletimiz ise heyet-i umumiyesiyle mağdur ve mazhumdur` diyor ve kurtuluş savaşının bir iç sınıf savaşı olmadığını açıklıyor. `...Bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyet-i milliyece mücadele` açıktır ki, savaş ulusun bir kısmını teşkil eden kapitalist sınıfa karşı değil, bütün ulusça bizi yutmak isteyen kapitalizme, varni tekelci kapitalizme karşı mücadeledir ve bu mücadele hiç bir şekilde anti-kapitalist şiar ile ifade edilemez.”⁽³⁾

Kaldı ki. Mahir Çayan`a göre 1970`in başında içinde bulunulan durum ve bunun yapılmasını gerektirdiği şeyler şunlardı:

“Ayrıca ülkemizde, feodal artıkları yüzde 5 değil de, binde 5 bile olsa, marksist diyalektik analize göre, bugünün devrimci şiarı `sosyalist Türkiye` olamaz. Tersini savunmak, “nihai tayin edici çelişme` ile `baş çelişme`yi birbirine karıştırmaktır. Bir toplumun bünyesi karmakarışık çelişmeler bütünüdür. Bu çelişmeler arasında, üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki çelişme, nihai tayin edici olan temel çelişmedir. Ama o anda `baş çelişme`, bu çelişme olmayabilir. Örneğin, yeniden paylaşım savaşında, Alman işgali altındaki gelişmiş kapitalist düzene sahip Fransa`da baş çelişki proleter-burjuvazi çelişmesi değil, burjuvazinin işbirlikçi kesimi hariç, bütün Fransız halkı ile Alman emperyalizmi arasındadır. Türkiye`de temel çelişmenin proleterya-burjuvazi çelişmesi olduğunu varsa-

⁽³⁾ Muzaffer ERDOST: a.g.k., s.25-26.

yalım. Bu koşullara rağmen biz sosyalist devrim şiarını ortaya atamayız. Çünkü, bugün için tayin edici çelişme, proleterya ile burjuvazi arasındaki çelişme değil, Yankee emperyalizmi ile bütün Türkiye halkı arasındadır. Bu durumda, proleterya partisinin görevi, proleter devrimcilerin görevi, 'sosyalist devrim' çılgınlıkları atmak değil, bütün ulusun en bilinçli sözcüsü olarak milli cephenin başına geçip, Amerikan postalları altında ezilen milli bağımsızlık bayrağını yükselterek milli devrimi yapmaktır. Bu baş çelişme çözümlenmeden, ülkede ne 'sosyalist devrim' yapılabilir, ne de sosyalizm kurulabilir. İşgal altındaki bir ülkede marksistlerin ilk görevi 'sosyalist' değil, 'milli' devrimi yapmaktır. 'Sosyalist mücadele' 'anti-emperyalizm'i içeriyor diye, millici sınıfları karşısına alarak 'sosyalist devrim' şiarı ile ortaya çıkarsan, Amerikan emperyalizminin ekmeğine yağ sürerek, Türk ulusuna ve Türkiye proleteryasına ve enternasyonal proleterya hareketine ihanetlerin en büyüğünü yapmış olursun."⁽⁴⁾

Milli Demokratik Devrimcilerin T.İ.P.ne yönl ettikleri bu eleştiriler, aynı zamanda onların bu konudaki kendi görüşlerini de ortaya koymuş oluyordu.

Konuya daha fazla girmeden önemli bir gerçeği belirtmek gerekiyor. Gerçekte, "milli demokratik devrim" "şiar"ı, T.İ.P.nin kurulması ile birlikte ona karşı ortaya atılmış ve 14

⁽⁴⁾ Mahir ÇAYAN: "Şağ Sapma, Devrimci Pratik Ve Teori". Aydınlık, Ocak 1970, sayı 15, s.208.

Kasım 1962 günlü *Yön*'de Mehmet Doğu imzası ile yayınlanan bir okuyucu mektubunda ilk kez anlatımını bulmuştu. Bu mektupta deniyordu ki:

“Demokratik devrim ve milli hareketler, en geniş anlamda emekçi kitlelerin, küçük burjuvazinin ve hatta bağımsız bir Türkiye’yi özleyen burjuvazinin bir kısmının da yararınadır. Yani bağımsızlık ve demokrasi uğruna savaş, bir avuç sömürücü dışında bütün Türk milletinin savaşıdır. Onun için, Milletın en geniş surette temsil edileceği, bütün ilerici çevrelerin desteğini sağlamış bir Milli Cephe’yi kurarak, bu savaşı yürütmenin zorunlu olduğu aşıkardır. Bütün devrimciler böyle bir cephede saflarını sıklaştırmalıdır.

Bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye’yi özleyen her Türk yurtseveri, politik ve merkez teşkilatlarıyla işçiler, köy ve şehir emekçileri, Atatürkçü aydınlar, Kemalist gençlik bu çağrıya kayıtsız kalmayacaklardır. Milli Cephenin bir an önce en derin ve en geniş surette kurulması, uzuvlanması için, yaratıcı bir ruhla bütün ilericiler seferber olmalıdırlar..... demokratik devrim safhasında, en önemli ana meselelerde, yani anti-emperyalist ve anti-feodal savaş zorunluluğu konusunda gerçekten Atatürkçü, gerçekten görüş birliğine doğru kuvvetli bir eğilim belirmişken, işçi sınıfı öncülüğu konusunu baş mesele olarak ele al{mak} pek olumlu ve yapıcı bir tutum sayılmaz..... Türkiye’nin bugün içinde bulunduğu şartlarda biricik makbul mücadelenin, İşçi Partisi içinde o-

labileceği görüşü de Milli Cephe zihniyetine aykırı ve fazla inhisarcı bir görüştür.”⁽⁵⁾

Milli demokratik devrim görüşünün daha açık tanımını ve gerekçesini 1966’da **Mihri Belli** açıkça ortaya koyacaktır:

“Türkiye bugün emperyalist sistem içindedir ve bu sistem yer altı kaynaklarına, dış ticaretine, politikasından kültürüne kadar Türk toplumunu baskı altında tutmaktadır. Türkiye’de feodal güçler ülkenin birçok geri kalmış bölgelerinde ekonomiye hükmetmekle kalmamakta,

⁽⁵⁾ Bu kitabın hazırlık çalışmaları sırasında **Mihri Belli** ile ikinci kez görüşüğümde, onun bunu yazmış olabileceği düşüncesiyle kendisine bu okuyucu mektubuna ilişkin bilgisi olup olmadığını sormam üzerine şu açıklamayı yaptı:

“Yön’ün 48. sayısındaki okuyucu mektubundan söz ediyorsunuz. Bildiğim kadar Yön o mektubun ancak bir bölümünü yayınlamıştır. Onun için mektup yazarın görüşünü tam olarak yansıtmayabilir.

Ben o mektubu o zaman okumuştum, şimdi de siz bahsediyorsunuz.

Bir defa o zaman T.İ.P. kurucu sendikacıların yönetiminde. Genel Başkan Avni Erakalın. Avni Erakalın hakkında fazla bilgi vermenin gereği yok. Menderes döneminin tipik Amerikan devşirmesi sendikacısı, Sonra Amerika’ya gittiğine, Amerikan vatandaşlığına girmek için teşebbüste bulunduğu dair rivayetler dolaştı.

Biz gelişmeleri takip ediyorduk. T.İ.P.ni kuran sendikacıların amacı mebus olmaktı. Yeni seçim kamunu karşısında yeni bir parti içinde mebus seçilebileceklerini umuyorlardı. Ve sosyalizm sosyalizm hiç değilse çoğunluğunu akıllarından geçmiyordu. Bu işi yürütemediler ve bir aydın aramaaya koyuldular.....

Şimdi bu iznli (icazetli) ve 27 Mayıs sonrasını sola açılmasını parlamentoya yöneltmek için bir girişimdi. Elbetteki bu cins bir icazetli sosyalizm ile yetinemezdik.

O mektupta bir de demokratik devrim tezi atılmıştır diyorsunuz. Eğer mektubun tamamı yayınlansa idi herhalde daha ayrıntılı olarak atılmış olurdu.”

ideolojisi ile feodalizm, Türk toplumsal hayatını her yönden etkileyebilmekte, Türk ulusunun gerçek birliğini engellemektedir.

Durum bu olduğuna göre, besbelli ki, Türk toplumunun önündeki devrimci görev, Türk milli bağımsızlığını gerçekleştirerek, feodalizmi tüm izleri ile ortadan kaldırarak, milli birlik içinde özgür Türk ulusunun engelsiz gelişme şartlarını sağlamaktan başka şey olamaz.

Buna kısaca Demokratik Devrim diyoruz. Çünkü, milli bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve feodalizmin ortadan kaldırılması, demokratik devrimin iki ana görevidir. Demokratik Devrim gelişme halinde Türk toplumunun önündeki zorunlu bir aşamadır. Bizi sosyalist Türkiye'ye götüren geçilmesi zorunlu bir aşama.”⁽⁶⁾

İşte bu aşama, savaşımın hangi sınıflar arasında olması gerektiği konusuna değinildiğinde de belirtildiği gibi, belirli sınıfların güçbirliğine, “ittifak”ına dayanacaktı. Çünkü, anti-empervalist ve anti-feodal savaşım ancak işçi sınıfından başka sınıfların da buna katılması ile başarıya ulaşabilirdi. Toplumdaki bütün güçlere karşı tek başına savaşım verilemezdi. Karşı güçlerin içten parçalanarak, bir bölümünün devrimcilerin saflarına kazanılmasını, bir bölümünün de tarafsızlaştırılmasını kim istemezdi ki? Bu konuda *Aydınlık* şöyle diyordu:

⁽⁶⁾ “*Demokratik Devrim - Kimle Beraber? Kime Karşı?*”, Yön, 5 Ağustos 1966, sayı 175 (Yazı, “E.Tüfekçi” imzası ile çıkmıştır).

“Çöküş döneminde olan emperyalizmin zorbalık tehditleri karşısında, milli-demokratik güçler arasındaki dayanışmayı sağlamlaştırmak, demokratik güçlerin birliğini baltalayan bütün çabaları etkisiz bırakmak..... bu dönemde, daha da zorunlu olmaktadır. Milli güçler, Mustafa Kemal’in önderliğinde yürütülen kurtuluş mücadelesindeki milli kenetlenmeyi bugün de gerçekleştirmek zorundadırlar..... bağımsızlığımızı kazanmadan ileri sürmeğe hakkımız olmayan şiarlarla milli demokratik cepheyi bölen davranışın yanlışlığı anlatılmalı..... millici güçler *‘faşizme karşı demokratik güçlerin aktif mücadelesi’* şiarı etrafında toplanmalıdır.”⁽⁷⁾

Mihri Belli’ye göre: bu “milli kenetlenme”nin Ulusal Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemal’in izlediği yolla sağlanabilmesi o gün içinde olanaklıydı. Belli, savaşın başından beri Atatürk’ün amacının Cumhuriyet’i kurmak olduğunu ama özgür düşünceli olmasına karşın ellerini açarak Tanrı’ya dua ettiğini, halifeliğin kurtarılması için T.B.M.M.nde konuşmalar yaptığını hep bildiğimizi yazdıktan sonra, gerçekte onun bu tutumunun bir ödün vermek olmadığını belirtiyor ve ekliyordu:

“Kemalistler bağımsızlık savaşımızın başında ‘laik cumhuriyet’ şiarı atamazlardı ve nitekim de atmadılar..... Kemalistler bağımsız laik Türkiye Cumhuriyeti’nin bir gerçek olabilmesi için, hedefe ancak aşamalardan geçerek ulaşabileceklerini kavramışlardı. 1919-23 döneminde temel

⁽⁷⁾ “Aydınlık Görüşlerini Açıklıyor”. Aydınlık, Kasım 1968, sayı 1, s.28.

şiar ‘Misak-ı Milli sınırları içinde tam bağımsız Türk devleti’ şiarı olabilirdi. Türkiye’nin geniş halk yığınları ancak bu şiarı anlayabilirdi.”⁽⁸⁾

Mihri Belli, yeniden milli demokratik devrim şiarının ortaya atılmış olmasını aynı gerçekçe bağlıyor ve o gün için sosyalist şiarların söylenmemesi gerektiğini öne sürüyordu. İkinci ulusal kurtuluş savaşını yalnızca sosyalistlerin yürütebileceğini kabul etmiyor ve bu varsayımı şöyle değerlendiriyordu:

“Yani vatanseverliği tekelimize alıyoruz. Yani bu Kemalist devrimin geleneğini yok sayıyoruz ve bir avuç sosyalist vatanseverliği tekelimize alıyoruz.”⁽⁹⁾

Mihri Belli’nin bu görüşlerine karşılık, Milli Demokratik Devrimcilerden bazıları bu güçbirliğinin dayanağını daha başka bir açıdan açıklıyorlardı. Örneğin, **Bora Gözen, Belli**’nin Kurtuluş Savaşı’nın başında laiklikle ilgili “şiar”ların ortaya atılmamış olmasına ilişkin yorumunu benimsememekteydi:

“Ben aslında bunun uygun bir benzetme olmadığı kanaatindeyim. Çünkü, biz amacımızı saklamayız, hiçbir zaman saklamayız, amacımızı söyleriz.... Katılmasının nedeni aslında vatanseverlik duygusu değildir. Milli burjuvazinin milli demokratik devrime katılmasının nedeni doğrudan doğruya onun objektif çıkarlarının doğrul-

⁽⁸⁾ **Mihri BELLİ**: “Devrimci Şiar Meselesi”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, sayı 5.

⁽⁹⁾ **Mihri BELLİ** ile yapılan ikinci görüşme.

tusundadır. Örneğin, Türkiye pazarlarına sahip çıkmak, hammadde ve kaynaklarına sahip çıkmak..... bu gibi objektif çıkarlarından dolayı katılacaktır. Ve aslında her sınıf milli demokratik devrime kendi çıkarı için katılır.”⁽¹⁰⁾

Milli Demokratik Devrimcilerden **Münir Aktolga** da aynı kanıdaydı:

“Deniliyor ki, madem ki ilk savaş diğer sınıf ve zümrelerle işbirliği yapılarak verilecek savaştır ve dış düşman kovulduktan sonra içerdeki burjuva sınıfına karşı olacaktır; ve o halde burjuvazi sıranın sonra da kendine geleceğini bilerek bu savaşa katılıp kendini kullandırtmaz. Bu, konunun yanlış değerlendirilmesidir. Biz sosyalistler anti-emperyalist mücadelede kimseyi kullanmayacağız. Ortak bir dava var ve buna çıkarı emperyalizmle çatışan her sınıf katılır. Kimseyi kandırmıyoruz biz. Burjuvazi ancak mecbur kaldığı içindir ki bu savaşa katılacaktır. Sonra anti-emperyalist mücadelenin hemen bitiminde sosyalistlerle işbirliği yapan sınıflara karşı duracak da değiliz. Kurulacak milli demokratik bir hükümette sınıflar işçi sınıfı önderliğinde devrime katılmaları oranında temsil edilecektir. Böylece sosyalizme geçiş, adım adım gerçekleşecektir.”⁽¹¹⁾

Milli Demokratik Devrim gurubunun “ulusal burjuva-

⁽¹⁰⁾ **Bora GÖZEN** ile yapılan görüşme.

⁽¹¹⁾ **Münir AKTOLGA**: “Emperyalizme Karşı Güçbirliği”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, sayı 4.

zi'ye ilişkin ve daha önce açıklanmış olan görüşleri anımsanacak olursa ve her sınıfın kendi çıkarı için milli demokratik devrim safına katılacak olduğu kabul edilirse, bu ulusal burjuvazinin, ulusal kapitalizmi geliştirmek amacı ile "milli cephe" içinde yer alacağı gerçeği ile karşılaşılıyordu. Milli Demokratik Devrimciler, bu durumun proleteryanın yararına bir gelişme olacağı kanısındaydılar. Örneğin, **Bora Gözen** ile yaptığım görüşmenin bu konu ile ilgili bölümü şöyleydi:

Bora Gözen -Uzun bir süre kapitalizmin, Türkiye'de belirli kesimlerde, yani halk üzerinde burjuvazinin hakimiyet kuramayacağı ölçüde devam etmesi, Türkiye'nin yararına olabilir belli bir süre. Çünkü, bizim kapitalizmimiz, son derece az gelişmiş bir kapitalizmdir; bunun gelişmesinde proleteryanın da yararı vardır. Fakat, bu gelişme sınırlı olmak durumundadır ve burjuvazinin iktidarı ele geçirmesine el verecek ölçüde olmaması lazımdır.

Çetin Yetkin - Şu halde milli demokratik devrimde kapitalizmin gelişeceğini kabul ediyorsunuz.

Bora Gözen - Evet, gelişebilir; gelişecektir yani; kapitalizm gelişecektir.

Çetin Yetkin - Bu da proleteryanın lehine olacak?

Bora Gözen - Bu, proleteryanın lehinedir, ama bu gelişme, hiçbir zaman burjuvazinin iktidarı ele alacak ölçülere varmayacaktır, varmasına müsaade edilemez. Ve ağır sanayi, yani büyük üretim üniteleri devlet kontrolünde olur ki, burjuvaziyi ekonomik olarak güçlendirecek olan, büyük üretim üniteleridir. Bu ve kapitalizmin tekelleşmesidir. Buna müsaade edilmediği sürece sosyalist devrim aşamasına kadar kapitalizmin sı-

nırlı gelişmesi doğaldır ve gelişecektir, gelişir.”

Muzaffer Erdost da bu gelişmeyi şöyle değerlendiriyordu:

“Şimdi bilimsel sosyalizmin teorisi şudur: Kapitalizmin gelişmiş, tamamlanmış bir döneminden sonraki dönemi, onu izleyen bir dönemi, sosyalizm olarak niteler. Kapitalizmin kendi bağrında kendisini ortadan kaldıracak bir sınıfı, proleteryaı, yetiştirir ve bu öyle bir gelişmedir ki, aşağı yukarı aradaki küçük burjuvazi ortadan kalkmış, bir yanda proleterya, bir yanda burjuvazi kümelennmiştir. Bu iki sınıf arasındaki bir sınıf mücadelesidir. Zaten, üretim sosyal bir üretim niteliği almıştır, sadece gerekli olan egemenliğin, bir sınıftan diğer sınıfa nakli ve ondan sonra sosyalist üretime geçiştir.

..... kapitalizme açık bir yol olması demek, sosyalizmi güçleştirecek demek değildir. Kapitalizm ne kadar gelişirse, sosyalizm o kadar kolaylaşır. Bilimsel sosyalizmin teorisi böyledir..... Türkiye’de kapitalizmin gelişmesi, hiçbir zaman için sosyalizmin kurulması için güçlük yaratmaz..... Kapitalizmin gelişmesi, sosyalizmin kuruluşunu çok daha kolaylaştırır diyoruz, çünkü sosyalizmin kurulmasında esas (ve) temel devrimci sınıf proleterya cılızdır, proleterya zayıftır. Ancak kapitalizmin geliştiği sürece proleterya gelişmiş olur. Proleterya güçlenip geliştiği zaman sosyalizmin kurulması elbette güçleşmiş olmayacaktır.”⁽¹²⁾

⁽¹²⁾ Muzaffer ERDOST ile görüşme.

Bu nedenle:

“Milli demokratik devrim ekonomisinde, bu sınıfların mülkiyet biçimleri, proleteryanın kolektif mülkiyeti, küçük burjuvazinin kolektif mülkiyeti ve milli burjuvazinin özel mülkiyeti”

olması öngörülüyordu.⁽¹³⁾

Yine aynı nedenle, yani ulusal burjuvazi de milli demokratik devrim saflarına katılacağı için, içinde bulunulan o günkü aşamada anti-kapitalist “şiar”ların ortaya atılmaması gerekiyordu. **Doğu Perinçek**, görüşmemiz sırasında bunu şöyle açıklayacaktı:

“İşbirlikçi burjuvazi ve emperyalizmin iktidarda olması demek, mücadelenin anti-kapitalist olması demek değildir, anti-emperyalist olması demektir. Çünkü, anti-kapitalist mücadele demek, kapitaliste karşı yapılan mücadele değil, kapitalizmin o toplumdaki sistem olarak kökünden kaldırmağa yönelik ve sosyalizmi kurmak için mücadele demektir. Halbuki Türkiye’de biz, önümüzde hemen özel mülkiyeti kaldırma, burjuvaziyi tamamen tasfiye programını görmüyoruz, çünkü özel mülkiyete dayanan burjuvaziyi tasfiye, aynı zamanda küçük burjuvazi ve milli burjuvazinin de tasfiyesini kapsar. Sosyalizmi kurmak {bunu gerektirir}. Biz onun için önümüzdeki mücadeleyi anti-emperyalist ve demokratik mücadele görüyoruz..... Önümüzdeki mücadele anti-emperyalist ve demokratik bir mücadeledir, anti-kapitalist mücadele değildir.”

⁽¹³⁾ “Aydınlık Görüşlerini Açıklıyor”, Aydınlık, Kasım 1968, sayı 1.

Şu duruma göre, Türkiye'nin koşullarında milli demokratik devrim, bu görüşü savunanlara göre sosyalizme geçmenin tek yolu'du ve **Muzaffer Erdost**'un deyişiyle, milli demokratik devrim tezi, amaç olarak olarak sosyalizme karşı çıkmadığı gibi, sosyalistleri maskelemek girişimi de değildi. Sınıf savaşımından kalkmakta ve buna diyaliktiği uygulamaktaydı:

“.....proleteryanın ideolojisine bağlı olanların, yani sosyalistlerin tezi.....”

idi.⁽¹¹⁾

Bu nedenle de, hemen o gün için bir sosyalist savaşımından söz edenler için **Mihri Belli** şunları söylüyordu:

“.....kesin olarak şunu söyleyebiliriz ki, bu ajanlar bugün keskin sosyalist geçinmekte, sol gevezelikte herkesi geçmekte ve ‘*sosyalizm*’ adına milli demokratik devrim temel şiarına karşı çıkmakta, devrimci güçbirliğini baltalamaktadırlar. Ama bu oyun her gün daha az kişiyi aldatacaktır. Hâlâ aldatılan iyi niyetli insanlar mutlaka gözlerini açacaklar ve bugünün biricik devrimci yolunu tutacaklardır. Bu biricik devrimci yol: Milli demokratik devrimi gerçekleştirmek için, Türkiye’yi tam bağımsız ve gerçekten demokratik kılmak için **DEVİRİMCİ GÜÇBİRLİĞİ** saflarında yerini almaktır.”⁽¹⁵⁾

⁽¹¹⁾ **Muzaffer ERDOST**: “*Eylemsizlik (Sağ Sapma) Stratejisinin Eleştirisi*”, Türk Solu, 10 Haziran 1969, sayı 82.

⁽¹⁵⁾ **Mihri BELLİ**: “*Ya Güçbirliği, Ya Faşizm*”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, sayı 24.

Kesim Dört

T.İ.P.LİLERİN ELEŞTİRELERE YANITLARI

Ele alınan dönem içinde Türkiye'nin önündeki devrimci aşamayı T.İ.P.nin nasıl değerlendirildiğini, buna karşılık Doğan Avcıoğlu'nun ve Milli Demokratik Devrimcilerin T.İ.P.nin görüşünü hangi açılarından eleştirip onun yerine neyi önerdiklerini görmüş, ancak T.İ.P.nin bu görüşlere yönelttiği eleştirileri incelememiş bulunuyoruz. Şimdi de, T.İ.P.nin kendi görüşü yerine önerilen görüşleri hangi açılarından nasıl eleştirmiş olduğunu ele almak gerekiyor.

T.İ.P.nin karşı-eleştirileri her şeyden önce Türkiye'de dış ve iç sömürünün birbirinden ayrılmasının olanaksız olduğu temeline dayanıyordu. Öte yandan, T.İ.P., Türkiye'de feodal kalıntıların bir "kalıntı" ve egemen üretim biçiminin, az gelişmiş de olsa, kapitalizm olduğunu öne sürüyordu.

Feodalizm sorununa ilişkin olarak **Kurthan Fişek**, dünyada hiçbir biçimde "saf" kapitalizm olamayacağına göre, Türkiye'de görülen feodal kalıntılara bakıp da sosyalist mücadeleyi bırakarak anti-feodal mücadeleye kalkışmanın yersizliğini vurgularken⁽¹⁾ **Mehmet Selik** de feodalizmin azalmakta ve giderek yok olmakta bulunduğunu belirttikten sonra:

".....feodal üretim ilişkileri ve feodal kalıntılar

⁽¹⁾ **Kurthan FİŞEK**: "Kuyuya Atılan Taş", Emek, 30 Haziran 1969, sayı 5.

Türkiye’de bir süreden beri kendiliğinden önemlerini kaybetmekte ve yok olma süreci içindedirler. Bu süreç aynı zamanda Türkiye’nin emperyalist kontrol altına sokulduğu bir dönemde hız kazanmıştır. Bu dönem yine aynı zamanda Türk tarımında kapitalistleşmenin hızla arttığı bir dönemdir. O halde, zorla ve ille de ‘*anti-kapitalist mücadeleden söz etmemek*’ gayretiyle Türkiye gibi bir ülkede ‘kim feodale karşı elini kaldırırsa, aynı zamanda arkasında duran emperyalizme karşı da el kaldırmış olur..... feodal sömürüyü ortadan kaldırmak isteyen devrimci güçler, feodal sınıfın müttefiki olan emperyalizme karşı mücadeleyi de göze almak zorundadır’ demek, yukarıda belirtilen somut gerçekler karşısında Türkiye için hayli soyut bir iddiada bulunmak demek değil midir? Ve bunun için de devrimci güçlere farkında olmayarak hedef şaşırtmak değil midir?”

demekteydi.⁽²⁾

Yine Mehmet Selik’e göre, Milli Demokratik Devrimciler kendi savlarını güçlendirmek için Türkiye’de feodal ilişkilerin önemini ve kapsamını olduğundan çok göstermekteydiler.⁽³⁾

Öte yandan, T.İ.P.’nin ulusal burjuvazi konusunda Milli Demokratik Devrimcilerden tümüyle ters kanıda oluşu, bu alanda da T.İ.P. çevresinin sert eleştiriler yapmasına yol açıyordu:

⁽²⁾ Mehmet SELİK: “*Milli Demokratik Devrim Fetişizmi, I*”, Eneek. 2 Haziran 1969, sayı 3.

⁽³⁾ Mehmet SELİK: “*Milli Demokratik Devrim Fetişizmi, III*”, Eneek. 30 Haziran 1969, sayı 5.

“Ayrıca emperyalizmin boyunduruğu altındaki bir ülkede ‘*milli*’ adı vèrilebilecek bir sanayi gelişemeyeceğine, sonunda emperyalizm ve işbirlikçileriyle bütünleşmek zorunda kalacağına göre, Kanlı Pazarları ve Konya’yı, Kayseri olaylarını örgütleyen bir yalancı milli burjuvayı ürkütmemek için devrimci mücadelede sosyalist sloganlar atmaktan kaçınmak, bir ilkokul çocuğunun ciddiyetiyle yerli malı haftaları düzenlemek, Amerikan çikleti yerine sakız çiğnemeyi devrimci bir eylem olarak tanımlamak, devrimcilik ve bilimsel sosyalizmle değil, olsa olsa ancak soytarılıkla bağdaşır. Hedefimiz emperyalizmi Türkiye’ den kovmak için güçbirliğine gitmektir, doğru. Ama yalancı milli sınıflarla değil, gerçekten milli sınıf ve tabakalarla güçbirliği.....”⁽⁴⁾

Ulusal burjuvazi konusundaki bu karşıtlık. T.İ.P.nin. Milli Demokratik Devrimcilerin ulusal kapitalizmin yararlarına ilişkin savlarını eleştirmesinde de kendini gösteriyordu. Her şeyden önce **Behice Boran** şunu belirtiyordu:

“Halbuki biz diyoruz ki, az gelişmiş ülkeler için ve Türkiye için batı modeli bir kapitalist gelişmeden geçmek zorunlu değildir. Az gelişmiş ülkeler, sosyalizme giden bir rota üzerinde bir kalkınma ile batı modelindeki bir kapitalist safhayı atlayarak sosyalizme varabilirler..... Az-

⁽⁴⁾ Sedat ÖZKOL: “Geri Bıraktırılmış Ülkelerde ‘Milli Burjuva’ Sınıfı”, Emek, 29 Aralık 1969, sayı 18

gelişmiş ülkeler için kapitalist yoldan kalkınma ve gelişme mümkün değildir.”⁽⁵⁾

Boran. milli demokratik devrim döneminde ulusal kapitalizmin gelececek olduğu görüşünü de şöyle eleştiriyordu:

“Buna şu cevap var. Bu söyledikleri düşüncenin altında şu varsayım yatar: Azgelişmiş ülkeler sosyalist aşamaya geçebilmek için muhakkak kapitalist aşamadan geçmek zorundadırlar. Halbuki bu varsayım doğru değildir. Azgelişmiş ülkeler, kapitalist safhadan, hele batı modeli bir kapitalist safhadan geçmeden sosyalist bir aşamaya geçebilirler. Ama bu doğrudan doğruya tam bir sosyalist düzene geçmek anlamına gelmez. Bir geçiş devresi geçirirler ki, bu geçiş devresi asla batı modelinde olan bir kapitalist gelişme safhası değildir. Sosyalizmin doğrultusunda olan, yani sonunda ona müncer olacak, ona varacak olan, bir sosyalizmin hazırlık safhası, temellerin atılması, kurulması safhası denebilecek bir safhadır. Ve Türkiye için bu bilhassa doğrudur.”⁽⁶⁾

Gerek Avcıoğlu'nun ve gerekse Milli Demokratik Devrimcilerin T.İ.P.ne yönelttikleri ve sosyalizmin ancak aşamalı olarak yaşama geçirilebileceği gerçeğinin parti yöneticilerince görülmeyeine ilişkin eleştirilerini de T.İ.P.liler yadsınamamaktaydılar. Örneğin. **Boran** diyordu ki:

⁽⁵⁾ Behice Boran'ın “Devrim Stratejisi Üzerine Açık Oturum”daki konuşmasından; metin: Ant. 23 Ocak 1968, sayı 95.

⁽⁶⁾ Behice **BORAN** ile görüşme.

“Muarızlarımız şöyle bir görüş ortaya atıyorlar: ‘Sosyalizm ancak merhalelerden geçerek gerçekleştirilebilir.....’ Oysa sosyalizmin, sosyalist düzenin Türk toplumunda merhalelerden geçerek gerçekleşeceğini ilk önce açıkça ayrıntılı bir program halinde ortaya koymuş olan, T.İ.P.dir. Programımız ortadadır..”⁽⁷⁾

Fethi Naci de aynı gerçeğin bir başka yönüne değiniyordu:

“T.İ.P.nin programı aslında asgari bir program, yani sosyalizmin programı değil, sosyalizme götüren yolun programı. Ama bunu ancak sosyalist bir iktidar uygulayabilir, bütün mesele burada.”⁽⁸⁾

Bu konudaki eleştirileri Sadun Aren şöyle derleyerek bu kitap için yanıtlamış bulunuyor:

“Türkiye için milli demokratik devrim görüşünü kabul etmeğe imkan yoktur. Bunun için başlıca iki önemli delil öne sürmek mümkün. Bir tanesi sadece tarihi tecrübeleri öne sürmektir, diğeri de tahlil yapmaktır. Evvela tarihi tecrübelerle bakalım.

Türkiye’de demokratik devrimlerin çok önemli bir kısmı tamamlanmıştır. Türkiye esas itibarı ile daima bağımsız bir devlet olarak yaşamıştır. Siyasi bakımdan bağımsız bir devlet ola-

⁽⁷⁾ Behice Boran’ın not 5’deki konuşmasından.

⁽⁸⁾ Fethi NACİ ile yapılan görüşme.

rak yaşamıştır. Bundan ötürü, çok eskiden beri, III.Selim'den beri, Meşrutiyet'ten beri ve en son Cumhuriyet'ten beri mütemadiyen gelişme, kalkınma çabası içinde olmuştur. Ve bu süreç içinde demokratik devrimlerin çok önemli bir kısmı tamamlanmıştır. Genellikle Atatürk devrinde, Cumhuriyet devrinde, bu konuda büyük adımlar atılmıştır. Mesela dini tedrisat kaldırılmış, laik tedrisat konulmuştur; adliye laikleştirilmiştir, kadın hakları tanınmıştır; şeyhlik, ağalık, beylik, paşalık ilga edilmiştir. Ve demokratik devrim sayılabilecek bu gibi birçok işler yapılmıştır.

Bugün Türkiye'de demokratik devrim olarak yapılacak çok şey kalmamıştır. Milli demokratik devrim diye bir idare kurulsa, bunun gerçekten yapacağı şeyler azdır. Gerçi vardır, çünkü demokratik devrimlerin hepsi mantiki sonuçlarına kadar götürülememiştir; çünkü, burjuvazi zaten hiçbir zaman demokratik devrimleri mantiki sonuçlarına kadar götüremez ve tamamlanması ancak sosyalist bir idarenin görevidir.

Emperyalizm meselesine gelince, memleketimizde gene Atatürk zamanında özellikle emperyalizm bütün unsurları ile memleketimizden çıkarılmıştır: Hem sermayesi, hem askerleri memleketten çıkarılmıştır. Fakat bu süreç içinde emperyalizm tekrar hakim sınıflar tarafından davet edilmiştir. Bu göstermektedir ki, aynı şeyin tekrarı, yani emperyalizmin çıkarılması ve demokratik hakların biraz daha geliştirilmesi devamlı ve kalıcı bir nitelikte olamayacaktır. Gene memleket, eğer bir sosyalist muhteva ile yapılmazsa, o maksatla ve sosyalizmi kuracak sınıflar eliyle

yapılmazsa, tekrar bugünkü duruma avdet edecektir.

Demek ki, Türkiye'nin tarihi tecrübesi, milli demokratik devrimin Türkiye'de kalıcı bir nitelikte olamayacağını göstermektedir. Türkiye'nin bu tecrübesi, başka memleketlerin daha yakından yapmış oldukları tecrübelerle de teyit edilmektedir. Mesela Cezayir'in durumu böyledir, mesela Mısır'ın durumu böyledir. Bunlar çok daha yakın tarihlerde milli demokratik devrim denecek nitelikte devrimler yapmışlardır. Cezayir, Fransa ile mücadele etmiştir; onu çıkarmıştır; Mısır, İngiltere'yi çıkarmıştır ve Süveyş'i millileştirmiştir. Bugünkü durumları onların emperyalizmden gene kurtulmadıklarını göstermektedir. İsrail ile harp halinde olmasına rağmen Mısır Amerikan emperyalizminin etkisinden kurtulmuş bir memleket değildir. Cezayir ise her geçen gün daha fazla emperyalizmin, özellikle Fransız emperyalizminin yörüngesine girmektedir. Hal böyle olunca da bu memleketlerden çok daha ileri safhada olan ve onların bugün yapmış oldukları şeyleri en az otuz kırk sene evvel yapmış olan Türkiye için bu aynı tecrübelerin tekrarı geçersizdir.

Bu, hence tarihi-tecrübi delildir, tarihin tecrübesinin bize göstermiş olduğu yoldur. Bu bile yeterlidir, fakat bununla yetinmemek istersek bazı tahliller yapabiliriz. Bu tahlilleri şöyle yapmak lazım gelir: Milli demokratik görüşün taraftarlarının iki delili vardır -iki temel hareket noktaları-. Bunlardan bir tanesi, Türkiye'de yarı-feodal kalıntıların baskın olduğu meselesidir,

diğeri de emperyalizmin mevcudiyeti meselesidir. Bu arkadaşlar sözlerine "Türkiye yarı-feodal ve yarı-sömürge bir memleket" diye başlarlar. Şimdi bunları tahlil etmek lazım gelir.

Türkiye'de elbette ki feodal kalıntılar vardır. Fakat bunlar son derece azdır. Uzun sürelerden beri devam eden Türkiye'deki gelişme, feodalizmi Türkiye'de büyük ölçüde tasfiye etmiştir. Feodalizmin kalıntısı denebilecek şeyler, belki ancak güneydoğu ve doğu kısımlarında ve onun da ancak pek küçük bir kısmında mevcuttur. Onun için Türkiye'yi feodal kalıntıların hakim olduğu ya da çok önemli olduğu bir memleket telakki etmeğe imkan yoktur.

Böyle olunca gayet açık bir şekilde Türkiye yarı-feodaldır sözünü kabul eden ve bundan hareket eden bir muhakeme tarzını kabul etmeğe imkan yoktur. Kaldı ki, feodalizmin yahut herhangi bir geri ekonomik ve sosyal düzenin tasfiyesi, gerçekten tasfiyesi, uzun bir süreç alır. Ve literatürde de anti-feodal mücadele, feodalizmin tasfiyesi manasına alınmaz. Çünkü, feodalizmi tarihte kapitalizm tasfiye etmiştir. Ve feodalizmin tasfiyesi, sadece feodalizmin tasfiyesi olarak düşünülürse Türkiye'de kapitalizmin teşvik edilmesi anlamına gelebilir bu. Bu yolla, kapitalizmin teşvik edilmesi dünyada ve Türkiye'de devrimci bir yol sayılamaz. Çünkü onu zaten memleketteki hakim sınıflar yapmak istemektedirler. Bugün mesela A.P.'nin yaptığı zaten budur. Büyük toprak ağalarının kapitalist çiftçiye dönüşmesi olayı budur ve bunu biraz daha hızlandırmak herhalde dünyanın bugünkü ortamında

devrimci bir hareket olmaz.

Onun için, feodalizmin kalıntıları çok az ölçüde vardır. Bunların elbette tasfiye edilmesi lazımdır. Bu süreç içinde A.P. de bunu tasfiye edecektir. Bir sosyalist devrim yapıldığı zaman da bu tasfiye o devrimciler tarafından yapılacaktır. Fakat bunu 'devrim' diye kabul etmeğe imkan yoktur.

İddialarının bir kanadı da, yani Türkiye yarı-sömürge bir memleket tir iddiası da geçerli bir iddia değildir. Türkiye'de emperyalizmin mevcudiyetinde şüphe yoktur. Onun askerleri, sermayesi vardır Türkiye'de. Yalnız bu haliyle emperyalizm Türkiye'de klasik görünümünde değildir. Yani emperyalizm Türkiye'ye silah zor ile girmiş değildir. Mesela, Amerikalılar'ın kanunları Türkiye'de Türkler üzerinde işlemez. Bir Amerikalı bir Türk'ü tevkiş edemez, yargılayamaz. Onun için eski devirlerdeki müstemleke şeklinde düşünemeyiz Türkiye'yi.

Türkiye'ye emperyalizm hakim sınıfların daveti üzerine gelmiştir ve Türkiye'deki hakim sınıflar emperyalizmi kendi menfaatlerine uygun düş t ü ğ ü için davet etmişlerdir. Türkiye'de hakim sınıflarla, yabancı memleketlerin hakim sınıfları adeta işbirliği halindedir. Emperyalist cephe ile dünya emperyalizmi, dünya kapitalizminin bir kolu da Türkiye'dedir. Türkiye'deki hakim sınıflar ile yabancı hakim sınıflar entegre olmuşlardır ve Türkiye'de bir cephe teşkil etmişlerdir.

Böyle olunca, emperyalizme karşı mücadeleyi sosyalizm için mücadeleden ayırmağa imkan kalmamaktadır. Eğer şöyle bir durum olmuş ol-

saydı bu ayırım yapılabilirdi: Emperyalizm zorla girmiş olsaydı Türkiye'ye, o zaman emperyalizmle mücadele etmek için Türkiye'deki hakim sınıfların bir kısmı ile işbirliği yaparak mücadele etmek mümkün olurdu. Ve işte o zaman hakikaten Türkiye'nin kendi hakim sınıfları ile mücadele etmek, ki buna sosyalist mücadele diyoruz, yabancı hakim sınıflarla mücadele etmek birbirinden ayrılabilirdi. Ama bu iki sınıfı yani Türkiye'deki yerli hakim sınıflar ile yabancı semayedar işbirliği içinde olduğu için tek bir cephe teşkil etmektedirler. Ve bu cephe ile mücadele etmek aslında bir iktidar mücadelesi olmaktadır. Bunun bir tarafında işçi sınıfının öncülüğündeki emekçi sınıflar, diğer tarafında da sermayedar sınıflar ve emperyalizm ile yabancı sermayedar sınıflar vardır.

Bu cepheyi ikiye bölmek, birisi yalnız emperyalizmle mücadeledir, birisi yalnız kendi hakim sınıflarımızla mücadeledir, bunu tehir edelim, bunlarla bir olup, bununla mücadele edelim fikri, olayın mahiyetine uymamaktadır.

Bu tahlilin açıkça gösterdiği gibi, Türkiye'de emperyalizm ile mücadeleyi Türkiye'nin kendi yerli hakim sınıfları ile ve diğer hakim sınıflarla, toprak ağası gibi sınıflarla, mücadeleden ayırmağa imkan yoktur. Böyle bir ayırımı kalkmak, sosyalist mücadeleyi geriye itmek, herhalde Türkiye'nin devrimci bir başarı göstermesine imkan vermez. Türkiye'deki devrimci mücadeleyi yozlaştırır.

Bundan ötürü ben şahsen milli demokratik devrim düşüncesindeki arkadaşları, bu akımı,

sosyalist bir akım telakki edemem. Sosyalizm ile hiç alakası olan bir akım değildir. Bu akım doğru olmadığı için dejenere olmaya mahkumdur. Evvela bunu yapacağız, ondan sonra sosyalizmi kuracağız fikri dünyanın bugünkü ortamında geçerli değildir. Belki Sovyet Devriminden evvel böyle bir şey tartışılabilirdi. Fakat bugün hem burjuvazi, hem de proleterya, olaylar hakkında bilinçlenmiştir. Biz hiç kimseyi, hele burjuvaziyi, kandıramayız. Burjuvazinin kanacağını, bir müddet için işçi sınıfı ile birlikte kendi kuyusunu kazacağını sanmam. Böyle devirler geçmiştir.

..... Demokratik devrimci arkadaşlar diyorlar ki, iktidara gelindiği zaman toprak reformu ve benzeri şeyler yapılacaksa, sosyalist devrimden nasıl bahsedilebilir? Bunlar sosyalizm değil ki! Oysa, sosyalist bir iktidar, iktidara gelir gelmez sosyalizmi kurmaz, sosyalizmi kuracak adımları atmaya başlar. Eğer tabir caizse demokratik devrimci arkadaşların söyledikleri ilk şeyleri sosyalist iktidar yapmalıdır. Devrimi sosyalizmi kurmak şeklinde tarif ettikleri için önümüzdeki aşama sosyalist aşama değildir diyerek yanıtlıyorlar.

..... Türkiye’de hakim üretim tarzı kapitalist üretim tarzıdır. Sanayi kesiminde böyledir. Tarımda büyük toprak sahiplerinin hepsi feodal değildir, kapitalist çiftçiler vardır. Tarımdaki hakim üretim tarzı küçük meta üretimidir. Orada kapitalizm yoktur gerçi üretimde, ferdi küçük çiftçi kendi toprağını kendisi işler, ücretli işçi kullanmaz. Kapitalizmin ölçüsü şudur: Ücretli işçi kullanıyor musunuz, kullanmıyor musunuz?

Üretimde kapitalist üretim tarzı hakim değildir ziraatta ama mahsulün satışında ve ihtiyaçların satın alınmasında kapitalist münasebetler içindedir. Meta üretimidir. Pazarlama için üretimdir ve malını satarken, asıl ihtiyaç maddelerini satın alırken kapitalizm ile karşı karşıya gelir, malını satarken büyük tüccarla karşı karşıya gelir. Bunun için o da sermayenin baskısı altındadır.

Aynı şey esnafılar için de bahis konusudur. Türkiye’de geniş bir esnaf kesimi vardır. Esnaf kesiminde gene kapitalist üretim yoktur, yani küçük işletmede kendisi çalışır. Belki bir çırak çalıştırır ama bir zanaatkar dükkanında sermaye emek çelişkisi yoktur. Fakat bu zanaatkar yaptığı şeyi satarken veya hammaddelerini satın alırken kapitalist üretim ilişkileri içinde hareket eder.

Bunlardan ötürü Türkiye’de hakim üretim biçimi kesinkes kapitalizmdir. Ama gelişmemiş ölçüdedir. Kapitalizmden sonraki aşama ise sosyalizmdir.”

T.İ.P. sözcüleri ve yazarları, Aren’in belirttiği gerekçelerle, milli demokratik devrim savının, gerçekte, sosyalizmden vaz geçmek anlamına geldiğini öne sürüyorlardı.⁽⁹⁾ Kenan Somer, şöyle demektedir:

“Şu durum ortaya çıkmaktadır: Kendilerine Proleter Devrimci adını bile veren kimseler bugün Türkiye’de sosyalizmden bahsedenleri, sosyalist devrim diyenleri, emperyalizmin ajanı ola-

⁽⁹⁾ Örneğin, Mehmet SELİK: “Milli Demokratik Devrim Fetişizmi, III”, Emek, 20 Haziran 1969, sayı 5.

*rak nitelendirmekte, dolayısı ile hiç değilse objektif olarak, anti-sosyalist bir tutuma bürünmekte ve netice itibarı ile sınıf yapısı gereği anti-sosyalist olması gereken burjuvazinin safında ve burjuvaziye bağlı birer küçük burjuva ideologu olarak yer almaktadırlar. Tamamıyla anti-sosyalist bir tavır içinde yer almaktadırlar ve bunu proleter devrimciliği adına yapmaktadırlar. Objektif durum budur. Göz önünde durum budur.*⁹⁹⁽¹⁰⁾

Yalçın Cerit de aynı kanyı paylaşmaktaydı:

*“Türkiye’de arzumuza ve keyfimize bağlı olmayan bir sistem olarak kapitalist sistem, ağırlığı itibarı ile vardır. Bu bakımdan kapitalist sistemin hakim olduğu bir ülkede, önümüzdeki aşama milli demokratik devrim aşamasıdır diye dayatılmasında, zorlatılmasında, suni bir durum vardır. Pratikte bu işte ısrar etmek, sosyalist partiyi güçsüz kılacaktır. İşçi sınıfının fiziki ağırlığını sosyalist ideolojinin çizgisinde partide duyurmasını engelleyecektir. Önümüzdeki aşamanın sosyalist devrim olmadığını iddia etmek, bu döneme, bu gelişkenliğe gelmiş bir sosyalist hareketi geriye itmek demektir. Bu ise, objektif olarak, sosyalist olduklarını iddia eden arkadaşlarımızın, sosyalizmin karşısına çıkmaları anlamına gelmektedir.”*¹⁰⁰⁽¹¹⁾

⁽¹⁰⁾ Kenan SOMER ile yapılan görüşme.

⁽¹¹⁾ Yalçın CERİT ile 7 Aralık 1969’da yapılan görüşme.

Kesim Beş **TARTIŞMALAR ÜZERİNE**

Devrimci eylemin niteliğinin ne olması gerektiği üzerinde çıkmış olan bu tartışmaları değerlendirebilmek için, gelişmeleri her şeyden önce C.H.P. açısından ele almak gerekir. Başka bir anlatımla, **Rasih Nuri İleri**'nin 8 Temmuz 1966 günlü *Yön*'ün 171. sayısında yazdığı gibi, “**Anti-emperyalist mücadele kapitalizme karşı mücadeleden ayrılırsa bu bir C.H.P. oyunundan ileri gidemez.**”⁽¹⁾ savının doğru olup olmadığının yanıtı aranmalıdır. “Oyun” savını bir yana bırakalım ama, T.İ.P.'nin sosyalist aşama görüşüne ilk karşı çıkanın *Yön* ve bu derginin yazarlarının çoğunun da C.H.P.'li olduğu bir gerçektir. Bu nedenle, **Behice Boran**'ın şu saptaması doğrudur:

“T.İ.P.'ni sağa kaymak, burjuvaziye tavizler vermekle suçlayan dergi ve ona yazan bazı ‘*eski sosyalistler*’. T.İ.P.'nin çok sağında olan ortamın solcusu C.H.P.'ni desteklemişler ve anti-emperyalist mücadelenin aynı zamanda sosyalizm için mücadele olduğunu reddetmişlerdir.”⁽²⁾

Doğu Perinçek'in şu sözleri de, *Yön*'ün T.İ.P.'ne yönelttiği eleştirilere bir süre sonra Milli Demokratik Devrimcilerin sahip çıkarak sürdürmüş oldukları anımsanarak değerlendiril-

⁽¹⁾ “*Bağımsızlık, Sosyalizm Ve İşçi Sınıfı*”.

⁽²⁾ **Behice BORAN**: a.g.k., s.76.

melidir:

“C.H.P. kendi içindeki feodal ve işbirlikçi unsurları tasfiye yolundadır. Bu gelişmenin duracağına dair kuvvetli bir emare de yoktur. C.H.P.de bürokrat aydın kanadın partiye egemen olacağı ve geçmişin kötü anılarını silmeğe çalışacağı anlaşılmaktadır. C.H.P., bu gelişme içinde, pek muhtemeldir ki, ideolojik mirasını da reddedecektir. C.H.P.nin köhnemiş ideolojisiyle yeni eğilimler arasındaki çatışma, yeni eğilimler lehine sonuçlanacaktır. Egemen sınıflar, kendisinden uzaklaşan bürokrat-aydın muhalefeti sosyalist hareketten kopartmak istemektedirler.”⁽³⁾

Perinçek ve onun gibi düşünen Milli Demokratik Devrimciler, anti-empervyalist bir “milli cephe” kurmak istemiş oldukları için, C.H.P.nc ilişkin bu değerlendirmeyi ya da daha doğrusu umudu, geniş bir açıdan bakıldığında, doğal karşılamak gerekir-di. Buna karşılık, C.H.P.li Şükrü Koç’un partisinin yayın organı *Ulus* gazetesinde 25 Ocak 1970’de yayınlanan “C.H.P. Ve Devrim” başlıklı yazısından alınan ve şimdi okuyacağınız bölümler, bu tartışma konusunun C.H.P. ile olan bağlantısını açıkça ortaya koymaktaydı:

“.....C.H.P.nin temsil ettiği sol, demokratik sol hareketidir..... üretici sınıf ve tabakalar zeminine oturan bir niteliğe sahiptir. Biz bu

⁽³⁾ “Seçimlere Doğru”, Forum, 15 Mart 1968, 335.

sınıf ve tabakalara HALK diyoruz.

Köylü ve işçi sınıfları ile, onların ürünü olan sosyal tabakalara dayanarak eylemde bulunup, iktidara gelmek amacındadır.

..... Ekonomik çıkarları birbiriyle çatışmayan, üstelik birbirini tamamlayan sosyal güçlerin ittifakı ve bilinçlenmesi sağlamak ilk hedeftir.....

İşçi-köylü sınıflarıyla, bunların ürünü olan sosyal tabakalara, değiştirilmesi gereken düzenin bu olduğu, bu değişikliği başarmak için kendi aralarında ittifaka varmak gerektiği, aydınların da (ki çoğunluğu, sivil, asker, öğretmen, memur olarak halk tabanına oturmaktadır) bu ittifakı sağlamada, Devrim’de ve Devrim-sonu yönetimde, halkın Demokratik İktidarını kurup işletmede ortak olduğu anlatılacaktır. ”

Şükrü Koç, bir gün sonraki *Ulus*’ta da “Demokratik Halk Devrimi” başlığı altında şöyle diyordu:

“C.H.P.nin Devrim Stratejisi ile, öngördüğü Demokratik Halk İktidarının ana çizgileri bunlardır. Bu çizgide birleşerek, bu çizgilerin ön ve ardında kümelenecek pek çok fikir akımı olacaktır.”

Açıkça görüleceği üzere arada *objektif* olarak belirgin bir koşutluk bulunuyordu.

Burada bir noktaya daha değinmek gerekir. C.H.P. içinde o sıralarda gözlenen “gelişmeler”, sonunda ancak pek de kapsamlı olmayan bir *sosyaldemokrat* çizgiye ulaşabilecektir.

Sosyaldemokrasi ise, bilindiği gibi, üretim ilişkilerinde bir değişikliği öngörmeyen, kapitalist düzeni emekçiler yararına bazı değişiklikler yaparak törpülemeyi ve bu nedenle de bu düzeni bu yolla sürdürmeyi amaçlayan bir görüş ve sistemdir. Sosyalizm ise, üretim ilişkilerinde değişikliği öngörür. Dolayısı ile, sosyaldemokrasi, sosyalizmin karşısında yer alır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da birçok ülkede sosyaldemokratların iktidarda bulunduğunu ve onların oralarda kapitalizmi doruğuna çıkardığını anımsamak, bu karşıtlığı görmek için yeter.

Burada yanıtlanması gereken bir soru da, Doğan Avcioğlu'nun bu konudaki görüşleri ile Milli Demokratik Devrimciler'in görüşleri arasında bir başkalık bulunup bulunmadığı, bulunuyorsa bunun ne olduğu olmalıdır. Avcioğlu, aradaki yakınlığı ve başkalığı şöyle açıklıyordu:

“Devrimci hareketin küçül burjuvazi ile ittifakına kesinlikle inanıyorum. O bakımdan, bugünkü mücadelenin sosyalist mücadele olduğu şeklindeki görüşlere, Arenci guruba katılmıyorum. Bugünkü mücadele daha çok küçük mülkiyet yapısına dayanır. Bu bakımdan benim görüşüm Türkiye'deki bugünkü devrimci aşamanın amaçlarının tespiti bakımından demokratik devrimcilerin görüşüne daha çok yaklaşır, Fakat onların milli burjuvazi görüşlerinden ayrılır.”⁽⁴⁾

Avcioğlu ve Milli Demokratik Devrimciler'in ayrıldıkları bu noktayı Hikmet Kıvılcımlı ise kendisine sorduğumda sert bir biçimde eleştirecekti:

⁽⁴⁾ Doğan AVCIOĞLU ile görüşme.

“A. P. nin ve bugünkü bezirgan partilerin, II.Enternasyonal kocakarılarının bu kadar dejenere biçimde değerlendirmedikleri bir fikir oluyor bu tarzda milli demokratik devrimi savunmak.

Biz zerre kadar realist olsak, Türkiye’de kapitalizmin hiçbir gelişme sağlamadığı, yani kapitalizmin 19.yüzyıldaki gibi prosper bir endüstri yaratmadığı ve yaratamayacağı iki kere iki dört gibi ortadadır. Çünkü, kapitalizm, finans-kapital çağındadır Türkiye’de. Finans-kapitalin karakteristiği üretimle ilişkisinin ikinci kerteğe gelmesidir. O yalnız bir şeye bakar: Aşırı kâr nereden çıkar? Onun dışında vatandı, milletti, ekonomik gelişimde ağır sanayi idi, bunların gerekleriydi, bunların hiçbirisiyle bağımlı değildir. Ve nitekim, gördüğümüz gibi Türkiye’de egemen çevrelerin, egemen partilerin eğilimi budur.

Bu böyle, realite oportada dururken ve buna bir de Türkiye’nin sosyal yapısından böyle lök gibi ağır çöken antika toplumun tefeci-bezirgan-hacıağa zümrelerinin bütün ağırlığı gelip kabus halinde binmişse, ki öyledir, böyle bir toplum içinde normal kapitalizm gelişimi, yani 19.yüzyılda herhangi bir ülkenin umabildiği tipte prosper bir ileri kapitalizm yaratma gelişimini beklemek, ölü gözünden yaş beklemektir.

Bu derece olanaksız, realite dışı bir şeye sarmak hence ciddiye alınamayacak kadar çocukça yahut softacadır.”

İdris Küçükömer ise görüşmemiz sırasında bu konuda

bir değerlendirme yapılabilmesi için şu soruların yanıtlanması gerektiğini öne sürecekti:

“Demokratik devrimciler, işçi-köylü ile sivil-asker aydın (bürokrat) ittifakını kabul ederken, geçmişteki son derece önemli bir demokratik devrim hareketini acaba nasıl değerlendiriyorlar? Bilindiği gibi, ilk Büyük Millet Meclisi’nde, İkinci Gurup’ta taraftarları bulunan Kuvayi Seyyare ile Kuvayi Milliye ittifakı kurulmuştu. Yunan işgali, yani sıcak savaş sırasında yapılan bu ittifak ya da cephe, ilginç gözükken bir biçimde bölünmüştür. Bu bölünmenin sebebi nedir? Bu sebep gibi bir sebep yeni tarihi koşullar altında halen mevcut mudur? Kısaca, işçi-köylü ile sivil-asker bürokrat ittifakı derken başka bir yere gelinme olanağı nedir?”

Sencer Divitçioğlu’nun bu kitap için dile getirdiği kapsamlı eleştiri de şöyleydi:

“Demokratik devrim gerçekteştiği vakit iki ayrı durum ile karşı karşıya kalabiliriz: (1) Demokratik devrim aşamasında hakimiyet el değiştirdiği halde, toplumun nüve yapısı ve sınıf çelişmeleri olduğu gibi kalabilir, (2) Demokratik devrim aşamasında işçi sınıfının zayıflığı (nesnel ve öznel şartlar), böyle bir devrime katılmasındaki isteksizliği ve köylü kitlelerinin küçük meta üretimi içinde bulunuşu, hakimiyetin nazım ve denge unsuru olabilecek bir zümrenin tekeline geçmesini sağlayabilir. Birinci halde, devrimden söz edilemez, burjuvazi başka bir veçheye bürü-

nerek gene karşıımızdadır. İkinci halde ise, iktidarı alan gurup ister istemez bir sınıflararası dengeye dayanmak zorunda olduğundan, hali-hazır üretim ilişkilerine dokunmayacaktır. Denge unsuru olmaya mecburdur. Karşısında bir sürü sınıf var; köylü, işçi, küçük burjuvazi, esnaf, aydınlar... denge unsuru olmaya mecburdur ve denge görevini, nazım görevini yapabilmesi için de bu görevi sağlayacak temeli bulması lazımdır. Bu temel nedir aslında? Bu temel, çeşitli sınıflarla bazan fazla, bazan az flört, kendi iktisadi durumunu güçlendirmektir. Misal: Mısır. Dış ticareti askerler tarafından yapılıyor. Misal: Cezayir. Eski kolonilerden alınan toprakların eski muhariplere verildiğini biliyoruz. Sınıflar arasında denge unsuru olmaya kalktığınız vakit bu olacaktır, kaçınılmazdır. Her iki halde de sonuçlar özdeştir. Birinci halde faşizm; ikinci halde üretim tarzının nüve yapısı değişmeden hakimiyet işçi sınıfının yerine nazım devlete geçer, diğer üretim tarzlarını tasfiye hareketi imkansızlaşır.

Milli demokratik devrim teorisi, demokratik devrim aşamasında birinci almasığı hesaba katmamaktadır. Bir faşizmi katiyen öngörmüyor, kabul. Bu teori yalnız ikinci almasığı öngörmektedir. Ben, her vakit birinci almasığın gerçekleşmesini ihtimal dahilinde görmekle birlikte aşağıdaki tahlilde ikinci almasığ üzerinde durmak istiyorum. Yani onların istediğinin üzerinde duralım.

Son zamanlarda bürokrasi-içi başgösteren çelişmelerin bizi sosyalist devrime götüreceği söylentileri var. Bunun abes olduğunu rahmetli

Öktem olayında gördük. Devlet, hükümete karşı yürüyor dedik, oysa bir süre evvel Kanlı Pazar olmuştu, kimse kılını kıpırdatmamıştı. Bürokrasinin Atatürkçü kanadı, çünkü devlet kavramından ve bugünkü toplumdaki kaynakları dağıtma görevinin bilinci ile sözde bir nazım olma kaygusu içindedir. Oysa güçlerini aradıkları her kaynak kapitalist üretim tarzının yerleşmesi ile var oluşunun nesnel sebeplerini tamamen yitirmiş olan Atatürkçü ideolojidir. Unutulmaması gereken husus, Atatürkçü ideolojinin 'imtiyazsız, sınıfsız bir kitleyiz' düsturundan hareket ettiği'dir. Bu ideoloji kendi içinde fevkalade tutarlıdır. Burjuvazinin ve dolayısı ile işçilerin gelişemediği, (doğu hariç) toprak sahiplerinin derebeyi olmadığı ve köylünün dağınık bir halde yaşadığı bir ortamda Atatürkçü ideolojinin sınıflar arasında dengeyi sağlayan nazım devleti gerektirdiği açıktır. Fakat 1970'in Türkiye'si'nde devir değişiktir. Karşımızda bir sanayi burjuvazisi ile tarım kesiminde artan bir kırsal burjuvazisi vardır. Bu sınıfın kapitalist ideolojisi tabiatı ile bugünün hakim ideolojisi'dir. Bu ideolojinin eskiyen asker-bürokrat ideolojisini ortadan kaldırdığına şüphe götürmez. Böyle olunca ortada nesnel nedenlerini yitirmiş bir ideoloji ile karşı karşıyayız. Bürokrasinin bir kanadının tuttuğu bu ideolojinin, küçük burjuva radikallerinin eğilimleri ile tamamen çakıştığını yukarıda söylemiştim. Kendi sınıfının ideoloji yoksunluğu, küçük burjuva aydınını yaşanmayan bir şeyin fantezilerini yapmaya götürür. Her iki zümre de öyle sanırlar ki, bu ülkeyi kurtaracak tek icazetli olanlar onlar-

dır. İşte bundan dolayıdır ki, demokratik devrim denilen geçiş ekonomisi, ister istemez küçük burjuva bürokrat eğilimli olacaktır.

Bu iktidarın sınıflararası dengeyi bozmadan, emek gücünün meta niteliğini değiştirmeden, bazı devletleştirme deneylerine ve toprak reformuna gideceği açıktır. Fakat devletleştirme ve toprak reformunun sosyalizm olmadığı gibi, bunların sosyalizme giden yolları tıkadıklarını da biliyoruz. Sermaye bir üretim ilişkisi olarak kaldığı sürece devletçilik ve toprak reformu kapitalist üretim tarzının hukuki bir kılıf değiştirme-sinden başka bir şey değildir.

Tabiatı ile milli demokratik devrim teorisini savunanların bu hususu bildikleri açıktır. Yani demokratik devrim aşamasında sosyalist üretim tarzı olacak diyen yok. Fakat bunu da diyen yok. Sözde geçiş dönemi olacak, hazırlık dönemi olacak. Onlara göre nitekim bir kere demokratik devrim aşaması gerçekleştikten sonra, işçilerin sürekli devrim mücadelesi ile bu aşama evrilip sosyalist üretim tarzına doğru dönüşecektir. İşte bu noktadadır ki şu soruyu sormak hakkım vardır: Gerçekten öyle bir ortam yaratılacak mıdır ki, kapitalist üretim tarzının nüvesini bozmadan, sınıflar arasındaki mücadeleyi bozmadan, bilakis sınıfların her birini daha çok kuvvetlendirerek sosyalizme geçilebilecektir?

İKİ

BÖLÜNMENİN
NEDENLERİ

BÖLÜM BİR

GENEL OLARAK

Daha önce değinildi: Bu kadar tartışma, bu kadar bölünme kuşkusuz salt tartışma yapmak amacı ile ortaya çıkmamıştı. Nedenleri vardı. Öylesine ki, kuramsal bir yanlışlığın düzeltilmesi için başlatılan bir tartışma bile temelde bu yanlışlığa yol açan nedenlere bağlı oluyordu.

Bu kitabı hazırlarken bu nedenler üzerinde durulacak olursa, bir yandan tartışmaların daha gerçekçi bir açıdan değerlendirilebileceğini ve bir yandan da o dönemde bölünmelerin giderilmesi için öne sürülen çözüm yollarının daha bir kolaylıkla anlaşılabileceğini düşünmüştüm.

Hemen belirtmek gerek: Aşağıda birtakım nedenler sıralanmış ve incelenmeğe çalışılmış bulunuyor; bu sıralanan nedenler “tahdidi” değildi, başka bir deyişle de bölünmelere yol açan nedenler yalnızca bunlarla sınırlı bulunmuyordu, Gözden kaçan ya da çok fazla ayrıntıya girmekten kaçınıldığı için üzerinde durulmayan daha başka nedenler de kuşkusuz vardı. Ne ki, bu kitapta her şeyden önce ilk ağızda önemli olan ve uygulamada belirgin etkinliği olan nedenler ele alınmış bulunuyor.

Bu nedenler nelerdi?

Sol eylem ve düşünce, toplumsal ve siyasal bir ortam için-

de geliştiğine göre, bu ortamdan kaynaklanan nedenlerin, bölünmelere etkinlikte en başta bulunanlar olmaları gerekiyordu. Bu nitelikteki nedenleri izlerken, yakın tarihimiz içinde sosyalizmin sindirilmiş durumu anımsanmalıdır.

Bunun yanı sıra, solun başarısının önemli koşullarının başında örgütlenme konusu gelmekteydi. Bu konuda büyük aksaklıkların ve hatta yetersizliklerin bulunmuş olduğunu görmemek elden gelmez. Dolayısı ile, örgütlenmeden kaynaklanan nedenler de ayrı bir bölümde ele alınmış bulunuyor.

Ortam ve örgüt... ama bu ortamda yaşayan ve bu örgütte çalışan kişilerin bireysel ve sınıfsal yapıları da en az bu ikisi ölçüsünde önemliydi. Şu halde, sosyalistlerin bireysel ve sınıfsal yapılarından kaynaklanan nedenler üzerinde de ayrıca durmak gerekiyordu.

Her şeyin ötesinde de, bölünmelerde egemen çevrelerin ve emperyalizmin şu ya da bu ölçüde bir etkisi bulunduğu da *priori* kabul edilmeliydi. Bunlar, en azından bölünmeleri körüklemekte kusur etmemiş olmalıydılar. Ancak, bu durumu kanıtlayacak bilgi ve belgelere burada bir değerlendirme yapılacak ve sonuçlar çıkarılacak ölçüde ulaşılamadığı, üstelik iş sonuçta belki de kimi kişilerin suçlanmasına dönüşebileceği için, bu tür “nedenler”e bu çalışmada yer verilmemiş bulunuyor.

BÖLÜM İKİ

TOPLUMSAL VE SİYASAL YAPIDAN KAYNAKLANAN NEDENLER

Kesim Bir
**SİYASAL BASKI
VE
1960'DA SOLUN HAZIRLIKSIZ DURUMU**

1960 ve 1961 yıllarına bir göz atılacak olursa, sonraki bölünmelerin kaçınılmaz olduğu görülür. **Fethi Naci**'nin deyişiyle:

“Bölünmelerin olması bir yerde kaçınılmazdı. Çünkü, Türkiye’de sosyalist hareket siyasi parti şeklinde ortaya çıktığı zaman gerekli bir fikir birikimi bulunmuyordu. Sonraki olaylar gerekli bir fikir birikimi olmadığını açıkça ortaya çıkarmıştır. Belli konular üzerinde derinlemesine araştırmalar yapılmamış olması, Türkiye gerçeğinin yeterince bilinmemiş olması, Marksist teorisinin bu açıdan Türkiye’ye uygulanmamış olması başlangıçta çok genel birtakım formüllerle yetinilmek gibi bir durum yarattı. Ve çok beylik,

babadan kalma bilgilerle bu hareketin yürütülmesine çalışıldı”⁽¹⁾

1969 seçimlerinden sonra *Milliyet*’te 18 Ekim 1969’da yayınlanan “Sosyalist Parti T.İ.P.ne Ne Oldu?” başlıklı yazısında bu konuya değinmiş olan İsmail Cem de, konuşmamızda bu olgu üzerinde daha ayrıntılı olarak duracaktır:

“Soldaki bölünmelerin bence ilk temel nedeni, yeterli teorik çalışma yapılmadan, bu çalışmanın yapılmasına imkan bulunmadan sosyalist eylemin başlamış olmasıdır. Türkiye’de sol görüşlerin açıkça tartışılmaya başlanması ile İşçi Partisi hareketi aynı tarihlere rastlar. Sosyalist teorinin Türkiye şartları ile arasında yeterince bağ kurulmadan ve meseleler etraflıca tartışılmadan eylemin başlaması, karşılaşılan sorunların çözümlenmesinde güçlük yaratmıştır. Bu güçlük ise, parçalanmaya yol açmıştır. Örneğin, yanılmıyorsam, ilk çatışma partinin dar anlamdaki işçi sınıfına mı yoksa geniş anlamdaki işçi sınıfına mı dayanması gerektiği meselesinden çıkmıştı. Oysa bu sorunun teorik olarak parti kurulmadan önce çözümlenmiş olması gerekirdi. Aynı güçlüğe parti içi demokrasi sorununda da rastlandı. Teorik açıdan önceden çözümlenmesi gereken sorunlar, eylem sırasında sosyalistlerin karşısına çıktı. Bu durum ise hemen bölünmelere yol açtı. Bence soldaki bölünmelerin ilk nedeni teoriyi kurmadan eylemin başlamasıdır ki, tabii bu kimsenin suçu değildir. Türkiye’nin

⁽¹⁾ Fethi NACİ ile görüşme.

şartları eylemin böyle eksik bir şekilde doğması zorunluluğunu yaratmıştır.

Gerekli çalışmaların yapılmasına ne Atatürk dönemi, ne de Tek Parti ve D.P. yönetimleri imkan bırakmadı.

Böyle teorik temelleri zayıf bir eylem ise, karşılaştığı zorlukları çözümleyemedi ve bu zorluklar karşısında bölündü, zaman zaman gereksiz ve temelsiz tartışmalara girdi, parçalandı. Türkiye gerçeklerinin yeterince bilinmemesi başarısızlığı kolaylaştırdı; başarısızlık ise, anlaşmazlıkları, hatta kişisel çekememezlikleri ve giderek parçalanmayı körükledi.”

Yaptığımız görüşme sırasında Kemal Tahir de aynı gerçeğe değindikten sonra bugün o günden çok daha fazla önem taşıyan şu saptamayı yapacaktı:

“27 Mayıs olayı Türk solunu fenersiz yakaladı. Ama nelerimizin eksik olduğunu bize anlatması bakımından iyi oldu. Ben, 1960’dan bu yana olan sosyalist eylemleri, olayları, davranışları, guruplaşmaları müspeti göstermesi bakımından değil, neyin olamayacağını göstermesi bakımından değerlendiriyorum. Neyin yanlış olduğu ortaya konabildi ancak. Bu anlamda da çok büyük faydası oldu. Böyle bir ortam olmasaydı biz hâlâ çok şeyler biliyoruz zannedecektik, Gelecek kuşakların ne yapmamaları gerektiği ortaya çıkıyor bu surette.”

Bu saptamalar, Türkiye’de solun bölünmesine yol açan önemli bir gerçeği ortaya koyuyordu. Gerçekten de, 1925’e de-

ğin birçok olumsuzluklara karşın yine yasal olarak bir varlık gösterebilen sol, bu tarihten sonra karşılaştığı siyasal baskı yüzünden ne kendi iç gelişimini yeterince sağlayabilmiş ve ne de Türkiye'nin gerçeklerine ışık tutabilecek sosyalist incelemeler ve araştırmalar yapabilişti. Özellikle Avrupa'da faşizmin geçerli olduğu yıllarda Türk toplumu özgür düşünceden yoksun bırakılmıştı. Faşist ceza yasalarından aktarılan baskıcı yöntemler, sol düşünce bir yana, burjuva özgürlüklerinin savunulmasını bile yasaklamıştı. Salt ekonomik amaçla grev yapmanın bile cezasının yıllarla ölçüldüğü bir toplumda, Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik gerçeklerine eğilerek teorik bir hazırlık yapılabilmesi ancak bir düştü. Çok değil, daha 27 Mayıs 1960 öncesinde ne Marx, ne Engels... okunabilirdi. İşte ancak 27 Mayıs 1960'den sonra Türk solu göreceli bir özgürlüğe kavuşabilmiş bulunuyordu.

Kuramsal alandaki tartışmaları izlerken gördük ki, dönemin başlarında, hatta sonlarında, sınıf savaşımı ile sosyalizm arasındaki ilişkiyi göremeyen "sosyalistler" vardı. Kimi sosyalistler de, belki zamanında o da yasaklandığı için, klasik burjuva özgürlüklerini savunmayı sosyalistlik sanabiliyordu. Sosyalizmin ne olduğunu bilmeden kendilerini sosyalist sananlar da pek de öyle az değildi. Durum bu olduğuna göre, sosyalizmin Türkiye gerçeklerine nasıl uygulanacağı sorusuna yanıt aranırken bocalamak doğaldı.

Yepyeni bir sosyalizm anlayışının ortaya atılması, başka ülkelerde izlenen sosyalizmi gerçekleştirmeye yönelen yolların Türkiye'ye ne ölçüde uygun olduğuna bakılmaksızın olduğu gibi model alınmaya kalkışılması, bu arayışlara karşı çıkanların acımasızca suçlanması da, 27 Mayıs 1960'da başlayan döneme solun böylece hazırlıksız girmiş olmasının sonuçlarından olsa gerekti.

Kesim İki
EMEKÇİ KİTLELERİN
AĞIRLIKLARINI DUYURAMAMALARI

Emekçi kitleler yeterince bilinçlenerek sol eyleme ağırlıklarını koymuş değillerdi. Bunun da iki yönlü olumsuz sonucu oluyordu. Her şeyden önce emekçiler büyük çoğunlukla egemen çevrelerin etkisinde kalmaktaydılar. Aydın kadronun halktan soyutlanmış olarak kalmasında da bu durumun büyük payı bulunuyordu. Bu soyutlanma ise aydınlar arasında bölünmelere yol açabiliyordu.

Bu konuda İsmail Cem şöyle diyordu:

“Görüş ayrılıklarının ve bölünmenin bir başka nedeni ise sosyalizmin tam bir aydın kadro hareketi olarak başlaması. Türkiye’nin kaderi böyle galiba, grev hakkı için işçilerin mücadele etmeyip aydınların bu hakkı onlara sağlaması gibi. Aydınların sosyalizm hareketindeki önemi, kaçınılmaz olarak, aydın gevezeliğine müsait bir ortamın da yaratılmasına yol açtı. Soldaki bölünmelerin sebeplerinden olan fikir ayrılıkları ve tartışmalar, çoklukla, bana bir aydın gevezeliği gibi geliyor. Marx’ın virgüllü cümledeki şu kelimenin arkasına ya da önüne koyduğu tartışılıyor, sonra iki gurup meydana gelip birbirlerini

çeşitli şekillerde suçlamaya başlıyor. Ya da Mao Çe Tung diye telaffuz etmek sağ sapma, Mao Zedung diye söylemek sol sapma oluyor ve gerçekten değerli insanlar bunun üzerinde kavgaya girişip birbirinden kopuyor. Örnekleri biraz bü-yüttüm belki ama bunlarda gerçek payı var.”⁽¹⁾

Selahattin Hilav da aynı kanıdaydı:

“{Bölünmenin nedeni} aslında sol hareketin hiçbir zaman tabana oturmaması, halka erişememesi sonucudur. Yani, problemler halka işlemezince bir nevi sahte problemler haline gelip bu işi yürütmek isteyenler arasında suni birtakım çekişmeler çıkarır. Bu, parçalanmayı içeriden belirleyen çok asli bir sebep hencedir..... Yani işin kökü hence hareketin soyut kalmasıdır. Bir nevi somutlaşamamasıdır. Kapalı bir çevre içinde kalması; ‘dinleyicisiz sosyalizm’ diyor buna Garaudy.”⁽²⁾

Oysa emekçi sınıflar sol eylemde ağırlıklarını duyurabilmiş olsalardı bu bölünmeler olmayacaktı denemez ise de, her halde çok daha alt bir düzeye inmiş olurdu. Bunun nedenini Muvaffak Şeref şöyle açıklayacaktı:

“Başta işçi sınıfı gelmek üzere, emekçi kitlelere dayanmayan aydınlar, emekçi kitlelerin kontrolünden uzak kalırlar. Bu kontrol, öyle bürokratik bir mekanizma kontrolü değildir. En

⁽¹⁾ İsmail CEM ile görüşme.

⁽²⁾ Selahattin HİLAV ile görüşme.

azı, emekçi kitlelerin havasından, kokusundan, somut dertlerinden uzak kalmıyorlar demektir. Bu olmazsa, gereksiz, zamanı gelmemiş teorik tartışmalar ortaya çıkar..... İşçi sınıfının teorik bilinçlenmesi olmasa da varlığı kontrol ediyor demektir. Bu çok önemli bir şey. Onun baskısı altındadır. Bu olmayınca kişiler arası çatışmalar oluyor. İşçi sınıfı lafı da bu konuşmalara bir başkalık versin diye kullanılıyor.”⁽³⁾

Ne var ki, emekçiler ile aydınlar arasındaki bu kopukluğun sorumluluğunu kişilerde değil, Türkiye’nin o güne değin gelen toplumsal ve siyasal tarihinde aramak gerekiyordu.

⁽³⁾ Muvaffak ŞEREF ile görüşme.

Kesim Üç
**KÜÇÜK BURJUVAZİNİN
SOSYALİZMİ YOZLAŞTIRMASI**

Hemen her zaman ve her yerde olduğu gibi küçük burjuvazinin varlığını koruyabilmesi için emekçilerin desteğine gereksinmesi vardı. Ancak, sol hareket içinde yer alan küçük burjuva kökenliler, sosyalist gelişmeleri kendi öncülüklerinde ve güdülerinde götürmek istiyorlardı. Durum o denli açıkça ortadaydı ki, Yıldız Sertel şöyle demiş bulunuyor:

“C.H.P.nin sol kanadını teşkil eden demokratik aydınlar, genel olarak, ezilen sınıfların ve bu arada işçi sınıfının oylarını kazanmak için parti programında değişiklikler teklif etmişlerdir. Bu akımın sosyal reformları ve işçi haklarını savunması, işçi sınıfının siyasal bir güç haline gelmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır.”⁽¹⁾

Mahir Çayan'ın milli demokratik devrim gurubunun kendi içindeki bölünmeye ilişkin olarak kaleme almış olduğu şu satırlar, milli demokratik devrimcilerin her iki alt gurubunu da içermek koşuluyla, tüm guruplar için geçerliydi:

“.....ülkemizde Amerikan emperyalizmi ile çe-

⁽¹⁾ Yıldız SERTEL: a.g.k. s.138.

lişkisi olan sadece işçi sınıfı değildir; milli burjuvazinin, küçük burjuvazinin de çıkar çatışması açıktır. Küçük burjuvazinin en bilinçli kesimini oluşturan ‘Kemalistler’in Amerikan emperyalizmine karşı kıyasıya bir mücadele vermenin hazırlığı içinde bulunduğu bilinen bir gerçektir. Her sınıf kendi iktidarı için mücadele edeceğinden Kemalistler’in anti-Amerikan milli cephenin kendi önderliklerinde kurulmasına çalışmaları ve II.Kurtuluş Savaşımızı sevk ve idare etmek istemeleri çok doğaldır. Bu nedenle Kemalistler Marksist saflarda kendi lehlerine bir ‘eğilim’ yaratmak isteyeceklerdir, elbette. Bugün saflarımızda böyle bir sapma filizlenmiştir.”⁽²⁾

Bu olguyu daha genel bir boyutta *Emek* de dile getiriyordu:

“Sosyalist tahlilin sonuçlarına ve sosyalist sloganlara sahip çıkan hareketlerin çokluğu..... gelişen sosyalist potansiyelin sosyalist olmayan amaçlara saptırma çabasını göstermektedir.”⁽³⁾

Oysa, sosyalizm kuramsal olarak işçi sınıfının ideolojisiydi. İktidar ele geçirilecek olursa, burjuvazinin mülkiyeti kadar küçük burjuvazinin küçük mülkiyetini de tanımayacak ve bir sınıf olarak onu da “tasfiye” edecekti. Bu nedenle, küçük burjuvazinin sınıfsal konumu onun sosyalizmin karşısında yer almasını gerektiriyordu ama burjuvazinin gelişmesi sonucunda da yi-

⁽²⁾ Mahir ÇAYAN: “*Sağ Sapma, Devrimci Pratik Ve Teori*”, Aydınlık, Ocak 1970, sayı 15, s.191.

⁽³⁾ EMEK: “*27 Mayıs’ın Yıldönümünde Anayasa-Siyasal Güçler Ve Son Bunalım*”, Emek, 2 Haziran 1969, sayı 3.

ne sınıf olarak varlığı sona erecekti. Küçük burjuvazi içinden küçük bir azınlık belki burjuvallaşabilirdi fakat sınıf olarak onun burjuvaziye öncülük etmesi düşünülemezdi. Buna karşılık, aydın kadrosu, sosyalizme öncülük ederek onu denetim altında tutabilir ve giderek yozlaştırabilirdi. Öte yandan, işçi sınıfı, burjuvazi ile savaşım içindeydi. O halde, bu sınıfa dayanarak kendisini burjuvazi karşısında koruyabilirdi de. Kuşkusuz, 1960'dan 12 Mart'a değin olan süre içinde sosyalist gelişmelerde yer alan küçük burjuva aydınların tümünün bu bilinçle sosyalizme sahip çıkmış oldukları söylenemezdi ama sınıfsal konumlarının ortaya attıkları savlarda etkin olmuş bulunduğu da yadsınamazdı. Özellikle de, "öncülük" ve "sınıflararası ittifak" gibi sorunlara ilişkin ve bölünmelere yol açacak ölçülere varan tartışmalarda bu gerçeğin izlerini görmemek de olanaksızdı.

BÖLÜM ÜÇ

ÖRGÜTLENME YETERSİZLİĞİNDEN KAYNAKLANAN NEDENLER

Kesim Bir

T.İ.P.NİN ÖRGÜTSEL EKSİKLİKLERİ

Yaşar Kemal, 1968 yılının Şubat ayında, eskilerde bir gün poliste bir sorgu sırasında kendisine şöyle denildiğini yazıyordu:

“Siz köylülerin hepiniz sosyalist olsanız bana vız gelir. Bütün Türkiye teker teker sosyalist ol-
sa bana vız gelir. Yeter ki, iki kişi bir ara-
ya gelip bir teşkilat kurmasınlar.”⁽¹⁾

Dönemin başlarında, 1962’de, Sadun Aren de demişti ki:

“.....teşkilatmanın zaruretime herkesin gönülden
inanması ve fiilen harekete geçmesi lazımdır.

⁽¹⁾ Yaşar Kemal: “*Yalnız Kalmak*”, Ant, 6 Şubat 1968, sayı 58.

Bizim gibi, bu sahada tecrübesi az olan memleketlerde, küçük farkları büyüterek hareketi bölme tehlikesi çok fazladır. Halbuki bilindiği gibi, bu şekilde bölünmek, hiç teşkilatlanmaktan çok daha fenadır.”⁽²⁾

İncelediğimiz dönemde Türkiye’de tek siyasal sosyalist örgüt, T.İ.P. olmuştu. Ne var ki, bu parti daha ilk yıllarından başlayarak özünde çeşitli aksaklıkları da birlikte geliştirecekti. Bu aksaklıklar nelerdi? **Behice Boran**’ın deyişiyle bunların en başında geleni şuydu:

“Seçimlere girebilmek için seçim kanunu 15 ilde bütün ilçeleri ile teşkilatlanmak zorunluluğu koyuyor. Halka partiyi duyurabilmek için, partiyi kabul ettirebilmek için, mutlaka seçimlere girmek lazım. Seçimlere girmeyen bir partiyi kamuoyu ve halk ciddi diye almıyor. Levha partisi olarak kalıyor. O zaman seçimlere girebilmek için çok kısa sürede 15 ilde bütün ilçeleriyle kurulma yoluna gidiliyor. Yani sağlam çekirdekler, kadrolar kurma imkanına vakit kalmadan birden genişliyor parti. Bu da olumsuz etki yapıyor.”⁽³⁾

Eski bir sosyalist olarak **Hamdi Konur** da daha genel bir planda bu örgütsel aksaklığa şöyle değinecekti:

⁽²⁾ **Sadun AREN**: “Asıl Çözüm Yolu”, Yön, 6 Haziran 1962, sayı 25.

⁽³⁾ **Behice BORAN** ile yapılan görüşme.

“Partiye düşen iş, örgüt ve kadrolaşmayı ön plana getirmekti. Oysa bu layık olduğu önemde benimsenmedi. Biz ayakta duralım da dendi, seçimden seçime konuşuruz, yavaş yavaş gelişiriz. Böyle bir anlayış tabiatıyla fiyasko ile sonuçlanacaktı. Ve bugün olgunlaşmakta olan örgütün bir yanda darmadağınık görünmesinin sebeplerinden biri de budur.”⁴⁾

Emek gurubu da aynı düşüncedeydi. Bir özleştiri niteliğini taşıyan şu sözler “Emek”çilerin ortak görüşüydü:

“1960’dan sonra yeni bir hızla gelişmeye başlayan sosyalist akım Türkiye İşçi Partisi içinde ve etrafında toplanmıştır. Türkiye İşçi Partisi bilimsel sosyalizme dayalı ve memleket şartlarına uygun programıyla ağırlığını anayasa haklarını savunmaya ve kullanmaya veren doğru bir mücadeleye girişerek sosyalist hareketin belkemiği ve öncüsü haline gelmiştir. Partinin büyük bir başarıyla yürüttüğü ve sosyalizmin birçok il ve ilçelerde kök tutmasını sağlayan ‘meşruiyet’ mücadelesi diyebileceğimiz bu dönem 1965’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne 15 milletvekilinin seçilmesiyle büyük ölçüde kapanmıştı. Bundan sonra parti içi ağırlığın daha ziyade sosyalist eğitim ve örgütlenmeye ve bilinçli sosyalist kadrolar yetiştirmeye verilmesi gereken yeni bir aşama başlıyordu. Fakat parti

⁽⁴⁾ Hamdi KONUR ile Ankara’da 13 Aralık 1969’da yapılan görüşme.

yönetimi, bu yeni dönemin gereklerini layıkıyla yerine getiremedi. Bu durum, sosyalist cephe'de bölünmelere, partiden kopma ve uzaklaşmalara, parti yöneticileri arasında ciddi anlaşmazlıklar çıkmasına ve giderek partinin sosyalist hareketteki toplayıcı ve öncü görevini yitirmeye başlamasına sebep olmuştur.

Partinin bu durumu karşısında parti dışında çeşitli sosyalist guruplar belirmeğe başlamıştır. Çeşitli dernek ve öğrenci kuruluşları etrafında kümelenmiş olan bu guruplar ne aralarında, ne de kendi içlerinde geçerli ve devamlı bir fikir birliği kurabilmişlerdir. Bunun bir nedeni, her gurubun kendi kimliğini korumak için suni farklar koymak zorunluluğunu duyması, diğer nedeni de hiçbirinin sosyalist bir hareketin bütünlüğünü kavramak zorunda olan ana örgüt, yani parti sorumluluğu taşımasıdır.”⁽⁵⁾

Gerçekten de. T.İ.P.nin örgütsel yanlış ve eksiklikleri bölünmelerde büyük ölçüde etkin olmuştu. Bununla birlikte, denebilir ki, bunda T.İ.P.nin yöneticilerin kusurları olduğu kadar ülkemizin koşullarının da payı vardı. Öte yandan, T.İ.P. kendinden söz ettirebilen ilk sosyalist siyasal partiydi; bu “ilk” olmanın da örgütlenmede yanlışlara neden olması da belki doğaldı ama buna bir de parti içi ve dışı zorlamalar, kişisel çelişmeler de eklenince dönemin sonunda Türk solu artık paramparça bir duruma düşmüş bulunacaktı.

Örgütlenmenin gelişigüzelliği ile yakından ilgili bir olgu

⁽⁵⁾ EMEK: “Sosyalist Potansiyelden Sosyalist Güce”, Emek, 1 Mayıs 1969, sayı 1.

da, parti içi eğitime önem verilmemiş ve bu nedenle de parti içinde görüşlerde birlik sağlanamamış olmasıydı.

Sosyalizmin 1960'a değin yasaklarla ve cezalarla nasıl sindirilmiş olduğuna yukarıda değinildi. Bu yüzden de, sosyalizmi anlatan, öğreten yapıtlar da yasaklanmıştı. Sosyalist olmak ise, yalnızca bir iyi niyet işi değildi. Sosyalizm bilimsel bir düşünce ve mantık yöntemi olduğuna göre, kavranması için gerçekten bir çaba gösterilmesi gerekiyordu. Gerçi, 1960'dan sonra başlıca Marksist kaynaklar yayınlanmaya başlanmıştı ama bunları okumak ve içeriklerini anlamak bir zaman sorunuuydu. Bu gerçeğe değinen Hamdi Konur, T.İ.P.ni bu açıdan şöyle eleştirmektedir:

“Üç kitap okuyan genç çıkıyor, iki kitap okuyanın yanında çok daha fazla laf ediyor. Dört kitap okuyan genç geldi mi bütün hepsini inkar ediyor ve bir küçük burjuva menşei de var. Literatür yayınlandıkça bir taraftan Mao'nun kitaplarının etkisi, bir taraftan Lenin'in kitaplarının etkisi, bir taraftan da Lenin'den evvelki sosyalist mücadele metodları gençler arasında tartışma konusu oluyor. Ve bu akımlar da bir yerde çözümlenemeyince, kaba kuvvet gösterisine kadar gidiyor. Ve ben bundan eğitim görevini yapmadığı için partiyi sorumlu tutuyorum.”⁽⁶⁾

Bu eğitimsizliğin bir başka sonucu da şu olacaktı:

“Lenin'in eserlerinin çevrilmesi bazı kesimlerdeki delikanlılara birtakım bilgiler öğretmekten

⁽⁶⁾ Hamdi KONUR ile görüşme.

çok, Leninvari küfretmeği öğretti. Oportunist, emperyalizm ajanı gibi... Bu kelimeler sosyalist hareketin içinde olan kimselere karşı da rahat rahat kullanılır hale geldi.⁹⁽⁷⁾

Öte yandan, Türkiye gibi işçi sınıfının yeterince bilinçlememiş olduğu bir ülkede, işçi sınıfına karşı bu eğitim görevinin yerine getirilmemiş bulunması ise, aynı zamanda bu sınıfı bilinçlendirme görevinin de savsaklanmış olması demektir.

⁽⁷⁾ Fethi NACİ ile görüşme.

Kesim İki

ÖRGÜT DIŞI KALMA

T.İ.P.nin örgütlenmedeki yetersizliğinin yanı sıra, Türk Ceza Kanununun 141. Ve 142.maddelerinden cezalandırılmış olanların partiye alınmaması ya da alınamaması, partiden yerli yersiz çıkarmaların yapılması ve bir bölüm sosyalistin kendilerinin partiye girmek istememeleri, hem bu çevrelerce partinin eleştirilerek yıpratılmasına ve hem de parti dışında bağımsız sol düşünce ve eylemlerin belirmesi ile sonuçlanmış bulunuyordu. Hatta böylece parti dışında kalanların kendileri, örgüt dışı kaldıkları için bölünmelerin olduğunu açıkça söylüyorlardı. Örneğin, *Türk Solu*'nda yayınlanan imzasız bir yazıda açıkça:

“.....unutulmamalıdır ki, parti dışına itilmiş gerçek devrimcileri sinesine almadan sosyalist hareketin bütünlüğünü ve etkenliğini sağlamak hayaldir.”

denilmişti.⁽¹⁾ Buna koşturularak da, **Mihri Belli**, bir açık oturumda Türk Ceza Kanununun 141. ve 142.maddelerinden mahkum olmuş bulunanlar partiye alınmadıkça bir görüş birliği sağlamamayacağını bir sakınca görmeden açıklayabilmişti.⁽²⁾

Türk Solu'nda 5 Kasım 1968'de “Türk Solu” imzası ile

⁽¹⁾ 31 Aralık 1968, sayı 59.

⁽²⁾ “Devrim Stratejisi Üzerine Açık Oturum”; Ant, 23 Ocak 1968, sayı 95.

yer alan bir yazıda ise bu durum daha ayrıntılı bir biçimde belirtilmiştir:

“Şimdi bu kanunlar gereğince emekçilerin davasına vaktiyle sahip çıkmış olan ve bu yüzden 141. ya da 142. maddeden hüküm giymiş olan bir kimse herhangi bir siyasi örgütte yer alamaz, siyasi eylemde bulunamaz. Yani bu kanunlar sosyalist örgütü en güvenilir, denenmiş sosyalist mücahitlerden yoksun bırakmayı amaç edinmekte ve sosyalist siyasi eylemi, hiç değilse daha yaşlı kuşaklar için bir icazet meselesi haline getirmektedir. Ancak, geçmişin o baskı rejimleri sırasında bela taşından başını korumuş olanların, burnunu kanatmamış olanların, yani Türkiye işçi sınıfını kendi siyasi örgütünden yoksun bırakmayı amaç edindiği kesin olan 141. ve 142. maddelerin hışmına uğramamış olanların sosyalist politika yapmalarına izin verilmektedir. Böyle bir ortamda gerçek sosyalist bu gerici güçlerin iznine bağlı sosyalizm durumuna bütün içtenliği ile karşı çıkar ve eskiyeni bütün sosyalistler için anayasanın sağladığı siyasi eylemde bulunma hakkını sağlama uğruna mücadele eder. Böyle bir durumda sosyalist eylemi kapalı av sahası haline getirmeye çalışmak, sosyalizme karşı olanların, kurulu sömürü düzenine karşı olan çevreleri bölme yolunda yarattıkları bir hukuki durumu bir oldu bitti saymak, sosyalizm düşmanlarının oyununa gelmek olur. ‘Sosyalist partinin dışardan yönetilmesine karşı olmak’ diye demagogca ifade edilen şey, ‘eski sosyalistleri’ Türkiye’de sosyalizm davasına

sahip çıkma görevinden, bu davaya gücü yettiğince katılma hakkından yoksun bırakma çabalarında, sosyalistleri eski-yeni diye ikiye bölme ve sosyalist hareketin tarihi tekemmülü ile bağları koparma çabalarında gerici güçlere destek olmaktadır.”⁽³⁾

Bu arada eski sosyalistlerden olan Abidin Nesimi Fatinoğlu'nun da yayınladığı bir broşürde şöyle demiş olduğunu belirtmek gerekiyor:

“.....kurulu düzenimiz sosyalist bir düzen olmadığına göre, mevcut partilere ve mevcut seçime iltifat eski sosyalistler için bir değer taşımaz..... yapılacak şey bir sosyalist parti değil, bir milli demokratik cephe kurmadır.”⁽⁴⁾

Gerçekte, Doğan Avcıoğlu ve onun çizgisinde olanlar dışında T.İ.P.nden bağımsız ve ayrı görüşlerin kapsamlı bir biçimde ortaya atılması ve bunların bölünmelere yol açması 1965 seçimlerinden sonra başlamıştı. Bunun bir rastlantı sonucu olmadığı anlaşıyordu. Anımsanacağı üzere bu seçimler sonucunda T.İ.P., T.B.M.M.ne 15 milletvekili sokmuştu. Bu, tarihimizde o güne değin eşi görülmemiş önemli bir başarıydı. Büyük bir olasılıkla, T.İ.P. dışında kalan eski sosyalistlerin bu başarıyı paylaşamamış olmaları onlarda bir burukluğa yol açmış olmalıydı.

Mehmet Ali Aybar'ın 5 Kasım 1966'da T.İ.P. Ankara İl Kongresi'ne gönderdiği mesaj ise (bu konuda tek olmamakla

⁽³⁾ “*T.İ.P. Yıkıcılarına Engel Olalım*”, Türk Solu, 5 Kasım 1968, sayı 51.

⁽⁴⁾ Abidin Nesimi FATİNOĞLU: “*Sosyalistlere Açık Mektup*”, İstanbul, 1969, s.56-57

birlikte) o günkü T.İ.P. yöneticilerinin bu gelişmelere hangi gözle baktıklarını açıkça ortaya koyuyordu:

“Bu vesile ile Türkiye İşçi Partisi’nin yurdumuzdaki sosyalist hareketler karşısındaki durumunu da kesinlikle belirtmek isterim. Bilindiği gibi, Türkiye’de ilk sosyalist partisi 1910’da kurulmuştur. şu halde, bizde sosyalizmin politik bir hareket olarak 56 yıllık bir geçmişi vardır. Bu 56 yılda sosyalist adlı birçok parti kuruldu. Dünden bugüne uzanan ve bu yarım yüzyıllık dikenli yolda Türkiye İşçi Partisi son merhaleyi teşkil etmektedir. Bu bakımdan, Türkiye İşçi Partisi’ni temsil ettiği sosyalizm hareketinin tarihi planda bir devamı saymak elbette doğrudur. Fakat bu tarihi teselsülü organik bir teselsül şeklinde değerlendirmek ve Türkiye İşçi Partisi’ni Osmanlı Sosyalist Fırkası’nın ve daha sonraki sosyalist kuruluşların devamı olarak görmek herhalde yanlıştır. Türkiye İşçi Partisi yepyeni bir kuruluştur. Kuruluş şekli bakımından olsun, kurucuların şahışları bakımından olsun, program ve tüzüğü bakımından olsun eskiye bağlanması mümkün olmayan bir kuruluştur. Bizce eski sosyalist partililer hata ve sevapları ile devirlerini kapatmışlardır. Bunlar memleketimizin bugüne göre çok değişik şartları içinde faaliyet göstermişlerdir. Başarıları da, başarısızlıkları da artık maziye mal olmuştur.

Türkiye İşçi Partisi’ni sosyalist kuruluş olarak bu maziye organik bir şekilde bağlamak nasıl yersiz bir gayretse; partimizi artık maziye

mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymak da boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa hevesleri kursakların da kalacaktır. Dostun düşmanın bunu böyle bilmesini isteriz.”⁽⁵⁾

Öte yandan, partiden haklı-haksız çıkarmalar da bu durumu körüklüyordu. 1965’de T.İ.P. milletvekili olarak Meclis’e giren Yusuf Ziya Bahadınlı, durumu şu sözlerle saptayacaktı:

“Partiden birtakım kişiler çıkarıldıktan ve bundan dolayı da aktüel kızgınlık arttıktan sonra yeni yeni fikirler ortaya atılmaya başlandı. Partiden bu çıkarılma olayının Türkiye’deki sol parçalanmaya büyük etkisi olduğunu sanıyorum.”⁽⁶⁾

Muvaffak Şeref ise olayın bir başka boyutuna parmak basıyordu:

“Kendilerine sosyalist diyen bir kısım aydınların T.İ.P.ne girmemeleri ve bir kısmının da kanuni engel dolayısı ile ve kişisel nedenlerle istenmemeleri dolayısı ile girememeleri diye bir tasnife tabi tutabiliriz.

Şimdi, T.İ.P.ne girmeyenlere bakarsak görürüz ki, bunlar adeta burjuva partilerinde olduğu gibi, yani biz elimize geçirebilirsek, yani biz genel başkanı v.s. olursak, T.İ.P.nde varız, olmazsak yokuz demişlerdir. Başka örgütler kurmaya kalkışmışlardır.”⁽⁷⁾

⁽⁵⁾ Metin: Mehmet Ali AYBAR: a.g.k., s.493-497.

⁽⁶⁾ Yusuf Ziya BAHADINLI ile yapılan görüşme.

⁽⁷⁾ Muvaffak ŞEREF ile yapılan görüşme.

Bu konuda Fethi Naci'nin söyleyecekleri ise şunlardı:

“Bu durumun bölünmelerde etkisi olmuştur ama iki tarafın da tutumunda yanlışlıklar var. Bu harekete bunca yıl hizmet etmiş, öteki çelik çomak oynarken ya da grafik resim yaparken, hapislerde yatmış çıkmış bir adam elbette bu harekete bir ucundan karışacaktır. Senin katılman harekete zararlı olur, kenarda dur denemez. Ama zaten o da kanuni engel yüzünden partiye giremiyor. Ama elbette yazacak çizecek, gücünün yettiğince katılacak. Ama vaktiyle mahkum olanları hareketten uzakta tutmak, dışında tutmak, onlarda buna karşı bir tepki uyandırdı. Bu tepki hissi oldu. Hissi davranmaya başladılar. Mesela partiye hissi olarak gereğinden çok karışmaya, gereğinden çok tenkitlerde bulunmaya başladılar. Sonunda mesele o hale geldi ki, mesela İşçi Partisi'ni yönetenler 141'den suçlanmış ama beraat etmiş olanları bile partiye sokmamağa kalktılar. Ve bu da bölünmeyi hızlandırdı. İşçi Partisi'nin yöneticileri ve başta Aybar bu kadar eziyet çekmişlere karşı daha anlayışlı davranabilselerdi, durum daha iyi olurdu zannediyorum.”⁽⁸⁾

Bu sorun ile ilgili bir başka konu da kişisel çekişmeler yüzünden eski ve yeni sosyalistler arasında patlak veren tartışmalardı. Bu konu bölünmelerin kişisel çekişmelerden kaynaklanan nedenleri incelenirken ele alınacak.

⁽⁸⁾ Fethi NACİ ile yapılan görüşme

BÖLÜM DÖRT

BİREYSEL VE SINIFSAK NEDENLER

Kesim Bir

SOSYALİSTLERİN GENELLİKLE KÜÇÜK BURJUVA KÖKENLİ OLMALARI

Türkiye’de sosyalist gelişmelerde yer alan kişilerin genellikle küçük burjuva sınıfından olmaları soldaki bölünmelerde etkin olan bir başka olguydu. T.İ.P. açısından bu durumu Behice Boran şöyle saptamıştı:

“T.İ.P.nin sınıfsal niteliği bir yanıyla Türk sosyalist hareketinin gücünü ifade etmekte, sınıf tabanını genişletmektedir; ama öbür yanıyla da hareketin sosyalist niteliğinin sürdürülebilmesi bakımından bir zaafını teşkil etmektedir. İşçi sınıfı tüm emekçi kitle içinde azınlıktadır ve yine Türkiye’deki şartlar sonucu, var olan işçi sınıfı da T.İ.P.ne sahip çıkarak parti saflarını doldurmuş değildir. Bu durumda, işçi sınıfından ziyade, esas itibariyle burjuva ideolojisine dönük diğer emekçi kitleler partide ağırlığını ve etkisini duyurmaktadır. T.İ.P.nin bugünkü sınıf dayanağının bu niteliği hareketin sosyalist çizgiden kaymasını kolaylaştırabilen bir faktör-

dür; çünkü sosyalizm asıl işçi sınıfının ekonomik ve politik ideolojisidir.”⁽¹⁾

Doğu Perinçek’in T.İ.P. üyelerinin sınıfsal kökenleri üzerine üye fişlerinden yararlanarak yaptığı bir inceleme de partiye kayıtlı olanların yüzde 52’sinin küçük burjuva, yüzde 3’ünün de burjuva kökenli olduğunu ortaya koymuştu.⁽²⁾ Arslan Başer Kafaoglu da bir incelemesinde 1965 seçimlerinde T.İ.P.’nin kentlerde varlıklı semtlerden oy aldığını belirtiyordu.⁽³⁾

T.İ.P.’nin tabanının bu özelliği parti yöneticilerinde daha belirgin bir biçimde kendini gösteriyordu. İşçi kesiminden gelen yöneticilerin bile çoğunluğu, sendika yöneticileri olmaları nedeniyle küçük burjuvalaşmışlardı. Bu durum karşısında Fethi Naci diyecekti ki:

“Yönetici kadronun ve bölünmelerin başlarında bulunanların çoğunluğu küçük burjuva kişiler ve küçük burjuva bireycilikleri devam ediyor. Hatta şunu söyleyeyim: Türkiye’de bireycilik belki de en azgın biçimde toplumcular arasında yaşamakta. Çünkü toplumcuların çoğu küçük burjuva psikolojilerinden katıyen arınamamış durumda. Eylem arındırır diyoruz; eylem bunu büsbütün ortaya koyuyor.”⁽⁴⁾

(1) Behice BORAN: “Sosyalist Hareketin Sorunları (T.İ.P.’nin Durumu)”, Tüm, 11 Aralık 1968, sayı 1.

(2) Doğu PERİNÇEK: “Türkiye İşçi Partisi Üyelerinin Sınıf Yapısı”, Aydınlık, Ocak 1969, sayı 3, s.211.

(3) Arslan Başer KAFAOĞLU: “Şehirlerde Kimler T.İ.P.’ne Oy Verdi?”, Yön, 23 Aralık 1966, sayı 195; “Anti-empervyalist Mücadele Ve T.İ.P. Oy-ları”, Yön, 6 Ocak 1967, sayı 197.

(4) Fethi NACİ ile yapılan görüşme.

Aziz Nesin de aynı gerçeği belirtecekti:

“Biz, ister istemez, ne kadar sosyalist olursak olalım, içinde yetiştiğimiz toplumun çelişkileri ile yetiştiğimizden bunları kendimizde taşıyoruz..... Biz içinden yetiştiğimiz sınıfın bütün kaypaklığını ve çelişkilerini taşıyoruz. Nitekim, T.İ.P. ilk çıktığı zaman çok güzel deyimle bu partinin öbür partilere, burjuva partilerine benzemeyeceğini söyledik ve sonra gördük ki öbür partilerin aksaklıklarını kendi bünyesinde taşıdı. Bu çok doğal bir şeydi. Çünkü bu insanlar gökten inmediklerine göre, bu toplumun ve bu sınıfların içinden yetiştiklerinden, ne kadar ideolojik sınıfları başka da olsa, kaynakları olarak burjuva sınıfından geldiklerinden o sınıfın hastalıklarını taşıyorlardı.”⁽⁵⁾

Daha önce üzerinde durduğumuz aydınların halktan kopuk olduğu gerçeği de bu duruma eklenince karşılaşılan durum Sencer Divitçioğlu’nun deyişiyle şuydu:

“Kökeni ne olursa olsun bireysel aydın toplumdaki zıt sınıf kutuplarından birine dahil edilemeyeceğine göre, kendisini sosyalist davaya adanmış sürece, yeri emekçi sınıfının saflarıdır. Fakat, öte yandan aydınlar halktan koptukları takdirde, hangi türden bir sosyalist örgüt içinde kümelenirlerse kümelenirler, sosyalist teoriyi tarıfsız bir laf ebeliğine boğarlar. Bu, onların herhangi bir sınıfa dayanmayıp, iktisadi-

⁽⁵⁾ Aziz NESİN ile yapılan görüşme.

toplumsal durumlarının gerektirdiği korkaklığın, şüpheciliğin ve inançsızlığın bir sonucudur.

Bireysel aydın sosyalist teori ve eyleme katkıda bulunabilir. Fakat bir aydın kalabalıklığı ister istemez kendi sınıfının bilinç yokluğunu getirir; çünkü küçük burjuvazidir. Küçük burjuvazi olduğuna göre kendisine has bir sınıf zaten teşekkül edivermiştir. Bu son ifade özellikle küçük burjuva aydınları için geçerlidir. Bunun sonucu emekçi halk ile temas kuramayan aydın zümresi yalnız kalmaya mahkumdur ve daha fenası yalnız kaldığını anladığı vakit de sosyalizm yaptığı sanılan herhangi bir ideolojiye sarılmak eğilimindedir.”⁽⁶⁾

Gerçekte yine aydınların kendileri de zaman zaman bu durumdan yakınıyorlardı. Örneğin, **Mehmed Kemal** şöyle demişti:

“Gene bir aydın dırdırına düştük. Birbirimizi sevmiyoruz. Sevmediğimiz gibi, bir de üstelik düşman oluyoruz.”⁽⁷⁾

Hasan Hüseyin Korkmazgil de bir başka açıdan aynı konuda şöyle demişti:

“Geri kalmış, geri bırakılmış, geri bıraktırılmış ülkelerin aydınları biraz hayalci oluyorlar. Çok sıkıntı çektikleri, daha doğrusu çok sıkıntı çeken gördükleri için sabırsızdırlar, her şeyin bir

⁽⁶⁾ Sencer DİVİTÇİOĞLU ile yapılan görüşme.

⁽⁷⁾ **Mehmed KEMAL**: *“Birbirimizi Sevmek”*, Ant, 15 Ekim 1968, sayı 94.

gecede olup biteceği hayali içindedirler. Proleterya dediklerinin, leb demeden leblebiyi anlayacağını hayal ederler. Küskünlükleri, hırçınıkları, durup durup patlamaları bundandır. Gövdeleri orta çağlı bir sosyal düzende yaşarken, kafaları füze çağında yaşar, kapitalist ülkelerin düşünürlerinin kitaplarıyla şartlanmıştır. Çelişi buradadır. Geri bırakılmış ülkenin aydını, her şeyden önce bu çelişkinin farkında değildir, bunu çözmeğe yanaşmaz. On yılda yazılmış bir kitabı on saatte okuyup bitirir ve sokağa o kafayla çıkar. Sokağın gerçeği onda hayal kırıklığı, umutsuzluk, hırçınlık yaratır.”⁽⁸⁾

Bütün sol guruplar, Türk solunun bu talihsizliğinin, başka bir deyişle de sosyalizmin genelde kitlelerden kopuk olarak küçük buruva kökenli aydınlar arasında gelişmesinin olumsuz sonuçlarının bilincindeydi. Örneğin. **Doğan Avcıoğlu** da. önemli bir iki görüş ayrılığının dışındaki bölünmeleri “*burjuva aydınlarının tutarsız, kavgacı, hırçın tutumları*”nın sonucu olduğunu söylüyor ve ayrılıkları “*aydın fantezisi*” olarak nitelendiriyordu.⁽⁹⁾ Milli Demokratik Devrimcilerden **Bora Gözen**’in görüşmemiz sırasında yaptığı şu saptama da bu gerçeğin bir özeti sayılabilirdi:

“Bu bölünmelerde elbetteki küçük burjuva kökenli olmanın ve bu nedenle de kendi kendini yenememenin getirdiği birtakım etkiler oluyor. Hatta bu konuda, küçük burjuva olmanın, dev-

⁽⁸⁾ Hasan Hüseyin KORKMAZGİL: “Mucize Bekleyenler”. Forum, 15 Aralık 1968, sayı 353.

⁽⁹⁾ Doğan AVCIOĞLU ile yapılan görüşme.

rimci ideolojiyi bütünüyle kavrayabilme yolunda da birtakım engeller teşkil ettiği düşünülebilir. Ve bütün bunlar Türkiye'deki sol harekette ideolojik ayrımlara varan bölünmelere sebep oluyor. Daha doğrusu ideolojik ayrımları ortaya çıkarıyor ve ideolojik ayrımlar bölünmelere sebep oluyor. Demek ki bir küçük burjuva kökenli oluşun insanın kişiliği üzerindeki etkilerini, kendi benliğini yenememiş olması {olarak} gösterebiliriz. İkincisi; küçük burjuvanın bugüne kadar içinde yetiştiği ortamın getirdiği fikirleri sosyalist hareket içinde devam ettirmesi dolayısı ile ideolojik sapmalara, yani bölünmelere yol açabilir.”

Aydınların kitlelerden kopukluğu, emekçilerin bilinçlenmelerinin her türlü baskı ile önlenmiş olması ve içinde bulundukları maddi olanaksızlıklar, öte yandan sosyalizmin her şeyden önce bir bilim olması, Türkiye’de sosyalizmi bir aydın uğraşı durumuna getirmişti. Aydınlarımız ise daha henüz emekçi kitlelerden değil , fakat burjuvaziden ve özellikle de küçük burjuvaziden geliyorlardı. Ve genellikle de sınıfsal yapılarının etkisi altında idiler. Türkiye’de bu durumun soldaki bölünmelerde önemli bir etken olduğu ise bir gerçektir.

Kesim İki
**GENÇLİK PSİKOLOJİSİ İLE
PARLAMENTER SAVAŞIMIN UYUŞMAZLIĞI**

Çağımızda, hemen her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de, sömürü düzenine en coşkun biçimde “hayır” diyen kesim, gençlikti. Psikolojik yapısı gereği ise, gençlik, dinamiktir, çabuk sonuçlar elde etmek ister. Buna karşılık, parlamenter düzen içinde sorunların aşılması ancak uzun zaman gerektiren sabırlı bir uğraş ile olanaklı olabilir. İşte, gençliğin bu psikolojisi ile parlamenter savaşımın bu niteliği arasındaki uyumsuzluk soldaki bölünmelerde bir başka etken olmuş bulunuyordu.

Bu uyumsuzluk, özellikle yüksek öğrenim gençliğinin Milli Demokratik Devrim gurubu içinde, öteki guruplara göre daha yoğun bir biçimde toplanmasına yol açmıştı. **Sedat Özkol**, gençliğin milli demokratik devrim görüşünü benimsemesinin nedenini şöyle açıklıyordu:

“Türkiye’nin tek sosyalist partisi İşçi Partisi’nde küçük burjuva sosyalizmi egemen hale gelince, Proudhon’cular, popülistler, oy kaygısını her ilkenin önünde tutunca, yönetemeyen yöneticiler eylemsizliğinin şampiyonluğunu yapıp pasifizmi bir erdem gibi satmaya kalkışınca, sosyalist gençlerin devrimci potansiyellerine doğal ve olumlu açılış olanakları da ortadan

kalkmış oldu. Bu potansiyele mutlaka bir boşalım yolu bulmak gerekiyordu.”⁽¹⁾

Bu kitabın hazırlaşında görüşlerine başvurulular da yaklaşık olarak aynı kanıyı dile getireceklerdi. Örneğin, Fethi Naci şöyle diyeccekti:

“Bu durum İşçi Partisi’nin büyük bir hatasının sonucu. İşçi Partisi gençliğin devrimci eylemini kanalizet edemedi ve gençliğı boşlukta bıraktı, bu bir. İkincisi de, Aybar’ın pasifizmidir. ‘Aman partiye bir söz gelmesin’, ‘aman partiye bir zarar gelmesin’ diye gençlik hareketlerinin daima dışında kalmaya çalışmak, bir yerde gençliğı partiden soğuttu. Soğutunca parti dışında kalan gençlik birtakım sloganlara sarılmak istedi. İşte o sırada parti içi muhalefeti temsil edenlerin görüşü, milli demokratik devrim görüşü, onlar tarafından kolaylıkla benimsendi. Yani partinin ittiğı gençliğı Mihri Belli gurubu toplamış oldu kolaylıkla. Ben sosyalist devrim veya milli demokratik devrim tartışmasının enine boyuna incelenmesi sonucunda gençliğin birini seçmiş olduğunu sanmıyorum. Yani partinin gençliğı boş bırakması, gençlik meselesini ihmal etmesi, yüzüne gözüne bulaştırması böyle bir sonuç doğurdu diyorum.”

İsmail Cem de hemen hemen aynı görüşteydi:

“Ben bunu İşçi Partisi’nin eylem yaratmadaki başarısızlığına bağlıyorum. Eylemden yana olan

⁽¹⁾ Sedat ÖZKOL: “Devrim Stratejisi Üzerine Görüşler”, Ant, 25 Kasım 1969, sayı 152.

kişiler İşçi Partisi'nin politikası içinde kendi gönülleriyle bir eylem yaratmak imkanını bulamadılar. Bu nedenle partiden uzaklaştılar ve hareket kendi teorisini yarattı.”

Selahattin Hilav'ın gençliğin bölünmelerdeki yeri ile ilgili açıklaması ise şuydu:

“Herhalde teorik bakımdan değil. Teorik açıdan olduğunu sanmıyorum. Daha çok pratik bakımdan. Yani gerçekten gençliğin ihtiyacını çok kökten duyduğu bir hareket, bir nevi mutlak hayır deme, bir ‘negation’, karşı çıkma eğilimine cevap veriyor. Bu açıdan bir bakıma tabii haklı gözüküyor.”

Aziz Nesin, olayın parlamentarizm ile ilişkisini kuruyordu:

“Bunun nedeni şu: Bunun karşısındaki güç parlamentarizmdir. Parlamentarizm saplantısı bir duraganlık getirdi. Genç insanın hiç işine gelmeyen bir duraganlıktır bu. Ve üstelik de iyi kabul göstermediler genç kadroya. T.İ.P.nin önderliğindeki durum bu. Parlamentarizm saplantısına girdikten sonra; isterseniz korku deyin, isterseniz taktik deyin; kendi açılarından haklı da olabilir, olmayabilirler de; ama her iki durumda da bir durağanlığa girdiler. Açık eylemden sakınma oldu uzun yıllar. Bunun karşısında demokratik devrim gençliğin heyecanına yol veren bir tutum gösterdi. O bakımdan yalnız üniversite gençliği arasında değil, işçi gençliği a-

rasında da uygun bir ortam yarattı. Genç insan daha çabukçu ve daha hızla eyleme girişme eğiliminde oluyor doğal olarak. Bunun karşısında da böyle ağır giden ve üstelik kendisine de çok kısa gelecekte umut vermeyen parlamentarizmden gençlik uzak kaldı.....”

Kesim Üç **KİŞİSEL ÇEKİŞMELER**

Kimi sosyalistlere göre, bölünmelerin, tartışmaların tek bir nedeni vardı, o da, kişisel çekişmelerdi. Örneğin, **Muvaffak Şeref** bu kanıdaydı:

“Ben kesinlikle şunu söylüyorum: Ortada ciddiyetle, samimiyetle inanılmış, ideolojik tartışma yoktur. Bunlar hep kişiseldir.”⁽¹⁾

Bu ölçüde kapsayıcıyı bir yargıya katılmak belki gücü ama belirli bir ölçüde de gerçek payı bulunduğu kuşkusuzdu. Gerçekten de, T.İ.P. içinde **Mehmet Ali Aybar** ile kendisi arasında çıkan uyuşmazlığın doğrudan doğruya kuramsal nedenlere bağlı olduğunu ısrarla belirten **Behice Boran** bile bir yerde şöyle demek zorunluluğunu duymuştu:

“Efendim, yok bunlarınkı fikir meselesi değil diyorlar, fikir meselesi devam ediyor bütün ehemmiyetiyle. Ama öyle bir taktik kullanılmış, öyle bir ortam yayılmış ki, artık fikir meselesi ikinci plana düşmüş. Bir dürüstlük meselesi haline gelmiş. Bir partinin sosyalist bir parti olabilmesini isteme temel şartı var: Bir, politika-

⁽¹⁾ **Muvaffak ŞEREF** ile yapılan görüşme.

sının çizgisinin sosyalist olması, ikincisi de, bu partide sosyalist ahlaka hatta genellikle dürüst-lüğe yakışmayan birtakım politik taktiklerin, o-yunların, muarızları sırf fikir bakımından karşı geliyorlar diye, başka yönlerden efkar-ı umumiyenin önünde suçlayıp, bir köşeye sıkış-tırmak taktikleri uygulanmamalıdır.”⁽²⁾

Ne ki, bu uyumsuzluğun da özünde kişisel olduğu kimilerince öne sürülüyordu:

“T.İ.P.nin öbür yöneticilerinin çoğu da Aybar gibidir. Daha dünə değin Aybar ‘*minarede deve gördüm*’ dese, ‘*Bendeniz de beraberdim*’ diyecek kadar onun sorumluluğuna katılmış olan Bo-ran, Aren gibi Genel Yönetim Kurulu üyeleri, bakarsınız bugün ona karşı çıkarlar.....”⁽³⁾

Aybar çevresinden Hasan Hüseyin Korkmazgil de T.İ.P. içinde aynı uyumsuzluğun kişisel olduğu görüşündeydi:

“*Ben ortada teorik bir mesele olduğunu gör-müyorum, tüzükte anlaşımlar bunlar, program-da anlaşımlar..... O güne kadar hep beraber karar vermişler, imza atmışlardı her şeye. Fakat kongre vardı, seçimler yaklaşmıştı: hesap vermek durumundaydılar. Delegelerden binbir şikâyet geliyordu. Merkezle örgütler arasında, örgütün kademeleri arasında irtibat yoktu. Hesap verme durumuna düşer düşmez, birbirlerini ithama*

⁽²⁾ Behice Boran’ın T.İ.P. Olağanüstü Büyük Kongresi’nde yaptığı konuş-madan; metin: Tüm, 1 Ocak 1969, sayı 4.

⁽³⁾ İsmet SUNGURBEY: “Canlı Çelişkiler”, Türk Solu, 12 Kasım 1968, sayı 52.

başladılar.

Seçimlere az bir zaman kala seçim sistemi değiştirildi, milli bakiye kaldırıldı. Milli bakiye ile meclise 15-20 kişi tekrar girecekken, bu şansı kaybetmiş duruma düştüler. Bir daha seçilememek, ev kadını ise evine dönmek, sendika başkanı ise sendika başkanlığına dönmek, öğretmene öğretmenliğine dönmek durumunda kaldılar bunlar. Önlerindeki durum buydu. 1969 seçimleri kendilerine bunu haber veriyordu. Bunun yarattığı hırçınlık, Türkiye’de bu oynak hava içinde işte bugünkü durumları doğurdu, bugünkü bölünmelere sebep oldu. Elbette bunlara birtakım gerekçeler bulunacaktı.”⁽⁴⁾

Ancak, bu gibi durumların bölünmelerde bir payı bulunmakla birlikte konuyu tümüyle kişisel çelişmelere indirgemek olanaksızdı. Bu nedenle Aziz Nesin’in açıklaması daha gerçekçiydi:

“Ana teorik düşüncenin dışındaki ayrılıklar, her ne kadar o cepheleri teşkil eden insanlar bunu yadsıyacak olsalar da, kişisel nedenlerden ileri geliyor. Bu cepheye mensup olan solcular, hepsi teker teker bunu inkar ederler, çünkü bunu söyledikleri zaman kendileri de kişisel bir ayrılığın mümessili olacaklardır.

Bu söylediğim ana ayrılık nedeninin dışındaki ayrılıklar. {Bunlar} kişisel nedenlerden geliyor. Yani bütün sol ayrılıkları iki cephede toplayabiliriz: Birinci cephe, iktidara parlamentarizm

⁽⁴⁾ Hasan Hüseyin KORKMAZGİL ile yapılan görüşme.

yolu ile gelinebilir diyenlerdir; ikinci cephe, hayır parlamentarizm yolu ile gelinemez, bunun alternatifi ile gelinebilir, diyenlerdir. Görüyoruz ki bu iki cephe de ayrı ayrı fraksiyonlara bölünmüş bulunuyor. Bu neden böyle oluyor? Sanıyorum ki, hayır sanmıyorum, inanıyorum ki, bu, kişisel nedenlerden, psikolojik nedenlerden ve geçmişe doğru giden çatışmalardan ileri geliyor. Ama bunu cepheye dahil olanlar söylemeyeceklerdir. Çünkü, bunu söylerlerse, kendilerinin de kişisel nedenlerle ayrılmış olduklarını açıklamış olurlar.

Bunun örneğini şöyle görebiliriz: Mesela bir sol cephe mensubu, 'T.İ.P. işçi sınıfının öz örgütüdür' der. Başka bir sol cephe mensubu ise 'T.İ.P. Türkiye'de işçinin öz örgütü değildir' der. Öz örgütü değildir diyenler partiyi ele geçirmek isterler; eğer partiyi ellerine geçirirlerse, onların kanısınca, T.İ.P. işçi sınıfının öz örgütü olacaktır. Geçiremedikleri sürece öz örgütü değildir. Partinin içinde bulunanlar ise, işçi sınıfının öz örgütüdür derler ama partiden tasfiye olurlar veya çıkmak zorunda kalırlarsa işçinin öz örgütü olmadığını söylerler. Bu da gösteriyor ki, bu, kişisel nedenlerden ötürü böyle oluyor. Yani kendilerinin bulunduğu bir örgüt işçi sınıfının öz örgütüdür, kendilerinin bulunmadığı bir örgüt işçi sınıfının öz örgütü değildir.....

.....Önce kişisel ayrılıklar olunca, psikolojik ve kişisel çatışmalar olunca, teorik meseleler bulmak zor değil. Elbette ki her ayrı gurup kendisine kişisel nedenlerle, psikolojik nedenlerle ayrıldık diyecek değil, fakat teorik nedenler ve

gerekçeler bulacaktır. Bunu bulmak da hiçbir zaman zor değil. Çünkü, o zaman 60'dan önce-sine girmek gerekir, 60'dan öncesindeki durum-lar da böyleydi.....^{x(5)}

Bu açıklamanın ışığı altında düşünülürse Mihri Belli ile yaptığım görüşmenin bu konuya ilişkin bölümü gerçekten ilginçti:

“Çetin Yetkin - Bu bölünmelerde kişisel çekişme-lerin, kişiliklerin rolü var mıdır? Mesela evvelden gelen ve iki kişi arasında olan anlaşmazlığın et-kisi var mıdır?

Mihri Belli - Hayır, yoktur.

Çetin Yetkin - Kesin olarak yoktur diyorsunuz?

Mihri Belli - Şimdi Yakup Demir ile bizim ara-mızdaki şey...Yakup Demir teslim olmasaydı po-lise, bir çatışma olmazdı.

Çetin Yetkin - Ben yapılan bir suçlamayı söyleye-yim. Deniyor ki, Nihat Sargın'ın.Baştumar {Yakup Demir} ile akraba olması yüzünden...

Mihri Belli - Yok canım! Ne münasebet! Allah Allah, şey akraba değil, Behice akraba değil, Mehmet Ali akraba değil, ne saçma şey bu!

Çetin Yetkin - “Milli Demokratik Devrim Ve İçyü-zü” broşürünü kim çıkardı dersiniz?

Mihri Belli - Birkaç mektup aldık, Aydınlık'ta. Broşürü Bizim Radyo çevresinden ve bizzat Zeki Baştumar'ın kaleme aldığı bildiriliyor..... Bunun arkasında yatan şu: Bir psikoz kanunu vardır, hapse düş, en yakın insanın, içtiğin su ayrı gi-tmez, sen konuşma o konuşsun. Ondan sonra

⁽⁵⁾ Aziz NESİN ie yapılan görüşme.

düşmandır sana. Sen olmazsın düşman. O düşman olur sana. Ya intihar eder, ya düşman olur. Çünkü kendi kendi ile beraber yaşayabilmesi için mutlaka seni yıkması lazım. Yıkması için sebepler bulacak.

Çetin Yetkin - İşte bunların hepsi kişisel nedenler olmuyor mu?

Mihri Belli - Psikoz kişisel görünür ama öyle değildir. Bu adam niye konuştu, öbürü niye konuşmadı, bunu sosyal sınıf açısından açıklamak gerek.⁽⁶⁾

Nihat Sargın'ın T.İ.P.nde bulunduğunu anımsattıktan sonra kişisel çekişme etkeni üzerinde **Çetin Altan** ne demiş, bir de ona bakalım:

“..... eski minval üzerine olumsuz bir yericilik ve maskelenmiş kişisel kıskançlık ve ihtiraslarda cadı kazanı kaynatmak, sıhhatli ve sağlam bir gelişme gösteren sosyalist akıma usulca kezzap dökmeye çalışmak demek{tir}”⁽⁷⁾

Bu kişisel çekişmeler Türk solunda hep olagelmmişti. O dönemde bunun bir biçimi de eski-yeni sosyalistler çekişmesi olarak kendini gösteriyordu. Bu konuda, kendisi de “eski bir sosyalist” olan **Muvaffak Şeref** şöyle diyecekti:

“Sonrakiler eski sosyalistleri istemiyorlardı, kısmen de çekiniyorlardı eskilerden, politik olarak

⁽⁶⁾ **Mihri BELLİ** ile yapılan ikinci görüşme.

⁽⁷⁾ **Çetin ALTAN**: *“Türk Sosyalizminde Yeni Devir”*; Ant, 3 Ocak 1967, sayı 1.

çekiniyorlardı. Eskiler de iddialı çıkıyorlar, ötekilere yeni ortaya çıkmış gözüyle bakıyorlardı.”⁽⁸⁾

Muvaffak Şeref’in bu saptaması çerçevesinde *Türk Solu*’da yayınlanan şu sözler daha bir anlam kazanmış olmalıydı:

“Sosyalist odur ki, kendisinden daha tecrübeli, daha güçlü, teknik bakımdan daha yetkili sosyalizm militanlarına devrimci eylem olanağını sağlamak için, komplekslere kapılmadan, olanca gücüyle, içtenlikle mücadele eder.”⁽⁹⁾

Mihri Belli’nin şu sözleri ise bir “eski sosyalist”in gelişmelere bakış açısını belirgin bir biçimde ortaya koymaktaydı:

“O dönemde zımnî desteğimiz olmadan Aybar bu siyasi kariyerini yapamazdı. Bizimle iyi geçinmesinin sebebi buydu.”⁽¹⁰⁾

Eski-yeni sosyalistler ilişkisinde eskileri doğrudan suçlayanlar da vardı:

“Mapuslarda yatmışız kimimiz, yıllar yılı..... Acılar, çileler çekmişiz, yokluklar, puşluklar görmüşüz. Sonra bir zaman geçmiş üstümüzden. Sonra, bizden sonraki zamanın üstünden kara bir sünger çekmiş birileri. Ve bir gün gelmiş, açmışız gözümüzü, tüm aydınlığa kesmiş ortalık. Gün ışırmış..... Bir anayasa ve bir parti. Türkiye sosyalist hareketinin ilk örgütü. Türkiye İşçi Partisi.

⁽⁸⁾ Muvaffak ŞEREF ile yapılan görüşme.

⁽⁹⁾ TÜRK SOLU: *“Kim Sosyalisttir, Kim Değildir?”*, Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9.

⁽¹⁰⁾ Mihri BELLİ ile ikinci görüşme.

Biz o kadar çileler çekelim, yokluklar görelim, hücreler, işkenceler, seferberlik filan, değil mi, ateşi ve ihaneti filan, öyle değil mi? Sonra gelsin, adı bile duyulmamış, içeri bile düşmemiş üç buçuk adam, kurversin partiyi, ha!.... Biz yokuz içinde, biz! BİZ'den sonra tarih durmuş, bizden sonra diyalektik icra etmemiş hükmünü, eskitmemiş, geçmemiş, aşmamış bizi, o durmaksızın akan ırmak”⁽¹¹⁾

Yine eski bir sosyalist olmasına karşın Hamdi Konur da hemen hemen aynı görüşteydi:

“Rolünü bitiren insanlar bazan sahneden kolay kolay çekilmiyor ve kişisel davranışlar vay unutulmak, vay unutulmamak ve önem kazanmak ve kazanmamak gibi birtakım faktörlerin etkisi görülebiliyor bölünmelerde.”⁽¹²⁾

Öte yandan, gerçi eski sosyalist Hikmet Kıvılcımlı'nın şu sözlerinde bir kırgınlığın izlerini görmemek olanaksızdı:

“Geçmişten kaynak almak şöyle dursun, dünün olumlu varlığından söz açanlar, daha dün hay-siyet divanları ile parti dışına atılmak gibi sonuçlarla karşılaştılar. Bu sonuçlar yalnız T.İ.P. için değil, memleket için de acı olmaktan geri kalamazdı.”⁽¹³⁾

⁽¹¹⁾ Hasan ERSİN: “*Niyet' İle 'Diyet'* “, Forum, 15 Şubat 1969, sayı 357.

⁽¹²⁾ Hamdi KONUR ile yapılan görüşme.

⁽¹³⁾ Hikmet KIVILCIMLI: “*Türkiye Halkının Teşkilatlandırılması*”, Aydınlık, Ağustos 1969, sayı 10, s.266.

Ama yine aynı Hikmet KIVILCIMLI şunu da söyleyebilecekti:

“Eskilere kıymet olsa idi bit pazarına nur yağardı sözü boş bir söz değildir. Yani ben sırası geldiği zaman yazdığım gibi, en eski arkadaşınızın helki bu sosyalist harekette Türkiye’deki, öyle kaldık, diyebilirim ki eskilerden en çok şikayetçi olan benim. Binaenaleyh yalnız eski olmanın bir halı gibi kıymet arttırıcı bir anlama geldiği gibi bir iddia ortaya atmak hence yeterli değil.

Eskilikten-yenilikten önce... zaten bütün kavga da buradan çıkıyor... Eskiymiş... Eskiye, ortaya attığı hangi çözüm yolu yahut hiç değilse hangi problem var ki bugün için aktüel bir değer taşıyor ve biz onun üzerinden atlıyoruz? Böyle koymak lazım. Yani eskiler ve yeniler diye koymaktan önce, yenilerin tezi nedir, eskilerin tezi nedir bunu koymak lazım hence. Şu halde burada kudem kavgasına girmek tamamen bizim eski militarist alışkanlıklarımızdandır -ordu milletiz ya- oradan kalma alışkanlıklarımızın havasıdır. Sosyalist alanda eskilik-yenilik değil, o anda memleketin can alıcı konularında herkesin ne söylediği önemlidir..... Biz gene o küçük burjuva tarih ve toplum görüşümüzle kişi-kahramanlar peşinde, yahut kişi-kahramanlara karşı tepki-etki göstermek suretiyle sosyalizm yapabileceğimizi sanıyoruz: Tabii bu ister istemez dejenere oluyor.”⁽¹⁴⁾

⁽¹⁴⁾ Hikmet KIVILCIMLI ile yapılan görüşme.

ÜÇ

ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye’de sol bu bölünmüş, parçalanmış durumundan kurtulabilir miydi? Kurtulabilirse, nasıl? Birleşme olanakları var mıydı? Varsa, nelerdi? Ele alınan dönemin koşullarına karşın bu sorulara yanıt arayanlar, bir çıkış yolu göstermek isteyenler yok değildi. Kuşkusuz, bunlar bir dilekten öteye gidemiyordu ama bir dilek niteliğinde kalmış olsa da, önerilen ya da düşünülen çözüm yollarının belirtilmesi yararsız olmayacak. Hiç değilse, o gün kimler bu konuda ne demiş, ne düşünmüş, onun ortaya çıkmasını sağlayacak.

Önerilen çözümlere topluca baktığımızda, sol gruplar açısından ilk göze çarpan özellik, bunların ancak kendi görüşlerinin herkesçe benimsenmesiyle bir birleşmenin gerçekleşebileceğini öne sürmüş bulundukları olacaktır. Bunun dışında, bir çözüm olarak tüm grupların ortaklaşa izleyebilecekleri yöntemler, yollar önerenler vardı.

Önce, kendi görüşlerinin herkesçe benimsenmesini tek çözüm yolu olarak önerenlerin savlarını görelim. Bu savda bulunanların dayandıkları mantık; eğer görüşlerimiz doğru ise, geçerli ise, bir birleşme de sosyalistlerin birleşmesi olacağına göre, ancak görüşlerimizin öteki gruplarca benimsenmesiyle bölünme giderilebilir biçiminde özetlenebilirdi.

Bu mantık çerçevesinde **Doğan Avcıoğlu** birleşme koşulunu şöyle belirtiyordu:

“Bugün sosyalist harekette bir bölünmeden bahsedilmektedir, sosyalistler birleşsin denilmektedir. Eğer bu birleşme en geniş bir milliyetçi hareket içinde olmayacak da, dar bir sosyalist çerçeve içinde kalacaksa, asıl bu, en korkulacak bölünme ve parçalanmadır. Esasen, CIA’nın planı da, sosyalistleri tecrit etme ve etkisiz kılma amacını gütmektedir.

Biz, faşizmin de, emperyalizmin de ekmeğine yağ sürecektir bu tip bir sektarizmin, Türkiye için en büyük tehlike teşkil ettiğine inandığımızdan dolayıdır ki, asıl büyük bölünmenin tarihi sorumluluğunu reddediyor ve ‘İstiklalciler, Milliciler, birleşiniz’ diye sesimizi yükseltiyoruz.”⁽¹⁾

Benzer biçimde Doğu Perinçek de diyeccekti ki:

“Böyle bir birlik kurulacaksa, ilkeler üzerinde birlik olabilir. Onun için, sonuna kadar aktif mücadeleyi biz savunuyoruz..... bu dağınıklığın çözülmesi savunduğumuz doğru devrimci eylemlerle mümkündür.”⁽²⁾

Bora Gözen de bir birleşmenin koşullarını şöyle sıralamıştı:

“Proleter devrimcileri, partiyi devrimci mücadeleye kazanmak için gerekli ön şartları açıkça belirtmişlerdir.

Bu şartlar:

1- Aybar-Aren oportunist yönetimi tarafından

⁽¹⁾ Doğan AVCIOĞLU: “*Biz Ne İstiyoruz?*”, Yön, 11 Ocak 1967, sayı 198.

⁽²⁾ Doğu PERİNÇEK ile yapılan görüşme

ihraç edilmiş olan proleter sosyalistlerin 3. Olağanüstü Kongre kararına uyularak partiye alınması,

2- Haysiyet divanına verilmiş olan üyelerin kongrelere katılmasını önleyen anti-demokratik uygulamanın yürürlükten kaldırılması,

3- Partiye alınmamakta ısrar edilen genç devrimci militanların partiye alınması,

4- Kongrelerin demokratik bir hava içinde yapılmasının sağlanamaması.

Partinin birliğinin sağlanması yolunda atılacak ilk adım bu şartların yerine getirilmesi olacaktır. Aksi halde, partide birlik gene sağlanacak, fakat bu proleter sosyalistlerin uzun ve amansız mücadelelerini gerektirecektir.”⁽³⁾

Bu önerilerin dayandığı ve yukarıda değinilen mantık. *Türk Solu*’nun kendi deyişiyle şuydu:

“Bizce, sosyalist hareket içinde birleştirici olmak, her ne pahasına olursa olsun birliği sağlamak için eleştiri-özeleştiriye boğmak, sosyalizm ilkelerine aykırı davranışları hoşgörü ile karşılamak değildir.”⁽⁴⁾

Bunlara karşılık Aziz Nesin’in önerisi birleşme yolunda hemen atılabilecek bir adım niteliğindeydi:

⁽³⁾ Bora GÖZEN: “*T.İ.P.ni Devrimci Mücadeleye Kazanmak İçin*”, Devrimci T.İ.P. Haberleri, 27 Kasım 1969, sayı 4.

⁽⁴⁾ TÜRK SOLU: “*Temel İlkelerde Birliğe Doğru*”, Türk Solu, 7 Ocak 1969, sayı 60.

“Biz şöyle bir şey düşünmüştük: Bir devrimci kurultay düzenleyelim dedik. Üniversiteden bir iki arkadaşla birlikte yedi hafta çalıştık. Çağrımızdaki gündem maddelerini ve konularını saptadık. Buradaki amacımız şuydu: Bu kurultay bundan sonraki sürekli kurultayların hazırlıkları olsun ve devrimci kurultaydan sonra, bu devrimci kurultaya bütün sol gurupları, devrimci gurupları, Halk Partisi’ni, sendikaları, öğrenci birliklerini ve bunların dışında kalmış olan bağımsız düşünceli aydınları toplamaktı. Türkiye’nin toplumsal yapısını kendi açılarından inceleyeceklerdi iki gün sürecek olan bu kurultayda. Önce devrimci guruplar aralarında hangi noktalarda birleşildiğini ve Türkiye’nin ana çelişkisini saptayacaklar, hangi noktalarda birleşildiği ve hangi noktalarda ayrıldığı ortaya çıkacak idi. Bundan sonraki sosyalistler arasında kendi kurultayları olacaktı, bir veya iki kurultay değil, birkaç kurultay. O zaman demek ki daha genelden özele doğru gidiyordu bu kurultay, öyle tasarlanmıştı. Eğer sol guruplar arasında böyle bir kurultay olsa idi, ki bugün zorunludur, o sizin benden sorduğunuz, cevabını istediğiniz şey ortaya çıkardı. Bunu benim ya da başkalarının söylemesi hiçbir işe yaramaz. O bütün sol gurupların ortaya çıkıp kendilerini alkışlayacak gurupları çağırmadan, kendi insanlarını, kalabalığı çağırmadan, kendileri de o insanlara göre konuşmadan kendi aralarında ciddi tartışarak bu sorunun cevabı ancak ortaya çıkabilir. Yani bu guruplar teorik ve pratik olarak nerede anlaşıyorlar, nerede anlaşıyorlar, bunlar ortaya çıkardı.

Bu 6-7 çalışmadan sonra arkadaşlar, üni-

versiteye bağı arkadaşlar, nedense bilmiyorum bu işten vazgeçtiler. Ben mektup yazdım, telefon ettim, ilgilenmediler. Ya bir baskı oldu, ya kendiliklerinden vazgeçtiler, bilmiyorum. Ama bu konu üzerinde duracağım.

Fakat bunu mutlaka yapmak gerekli. Biz bunu neden yüklendik, üstümüze aldık? Çünkü, ben guruplardan birisine bağı değilim. Mutlaka böyle birisinin işi organize etmesi gerekli. Guruplardan bir tanesi bu işi yüklenirse, kurultayı kendi amaçlarına götürmek istiyor, istediği sonucı almak istiyor. Oysa bizim amacımız bu değildi. Elbette bizim de düşüncemiz var, elbette ben kendi açımdan bir şey düşünüyorum. Ama bu gurupların dışında olarak, hiç değilse bu guruplar nerelerde birleşebilirler, nerelerde ayrılabilir ortaya çıkmasını istiyordum ki, bu çok önemli bir şey. Bunu mutlaka Türkiye’de yapmak gerekli. Uzun, 3-4 gün sürecektir kurultay ve kurultay dizisi halinde bu sorular ortaya çıkmalı. Her gurup kendi düşüncesini, Devrimciler, Milli Demokratik Devrimciler, T.İ.P., T.İ.P.nin karşıındaki İşçi Partililer hepsi burada gelip düşüncelerini söylemeliler. Burada anlaşma katiiyen olacak değildir, idealistçe düşünmemelidir; ama şurada anlaşma olacaktır: Her gurup hangi noktalarda birleşiyor, hangi noktalarda ayrılıyor. Böylece Türkiye’deki sol topografya ortaya çıkacak.”⁽⁵⁾

Aziz Nesin’in bu önerisi ile o günkü solu derleyip toplamak, birleştirmek isteyen önerilere gelmiş oluyoruz. Gerçekte. guruplar Türkiye’nin tarihsel toplumsal koşullarını doğru olarak

⁽⁵⁾ Aziz NESİN ile yapılan görüşme.

saptayabilselerdi, sorun büyük ölçüde çözülmüş olacaktı. Çünkü, teori-pratik çekişmesine ilişkin bölümden bu yana sırası geldikçe üzerinde durulduğu gibi, sol gurupları birleşmeye götürecek olan yol teori-pratik ilişkisinin gerçekçi bir biçimde ortaya konulmasından geçiyordu. Bu nedenle şu önerilerin bu yolu göstermiş oldukları söylenmelidir:

İsmail Cem:

“Yapılması gereken işlerden bir tanesi Türkiye’yi anlamak. Bu, populizm değildir. Türkiye nedir, Türk insanı ne istiyor, bunu araştırmak gerekir. Genellemelerden kaçınmak lazım. Sonra evrensel sosyalist teorinin Türkiye gerçekleriyle bağlantılarının kurulması şarttır.”⁽⁶⁾

Gülten Kazgan:

“Türk solu bugün somut meselelerin üzerinde düşünmelidir. Kitabî tartışmalar yerine bugün Türk solunun üzerinde somut olarak duracağı meseleler vardır..... Kanımca bir taraftan yürürlükteki düzenin bozukluğu açıklanırken, bir taraftan da bu konular üzerinde durulmalıdır. Böyle oda içinde, halka dönük olmayan, gerçeklerden kopmuş tartışmalardan Türk solu muhakkak sıyrılmalıdır. Kendi içinde bölünmekle, kendi gücünün tümünü de yitiriyor. Zaten az sayıda düşünürdür bunlar, bunlar da sağ sapma, sol sapma diye çatışıp duruyorlar. Sapmanın sonu yok, herkes bir sapma içinde. Herkes birini bir sapma ile suçluyor. Bu suçlamalardan halk

⁽⁶⁾ İsmail CEM ile yapılan görüşme.

ne kazanır? Hiç. Bu nitelikteki bir aydın takımının siyasi iktidar için mücadelesi de halk desteğinden yoksun kalır.⁽⁷⁾

Bu açıdan bakıldığında Emek Gurubunun yayın organı *Emek* dergisinde yer alan şu öneri de gerçekçi olarak nitelendirilebilirdi:

“Partinin kurtarılması ve sosyalist hareketin öncüsü haline getirilmesini, Aybar ve birkaç arkadaşının yönetimden uzaklaştırılmasıyla kendiliğinden gerçekleşecek basit bir operasyondan ibaret görmek son derece yanlış olur. Böyle görülürse, belki şimdi yönetici kadro değişir ama yönetim değişmemiş olur. Ve parti içine düşmüş olduğu çıkmaza hatta bu sefer daha fazla gömülür. Bu hataya düşülmemesi için, yani yönetici kadronun, parti yönetimine, bilimsel sosyalizmin ışığında, yeni bir anlayış ve tutum getirmesi lazımdır.

.....Yeni yönetici kadronun işbaşına gelmez hemen yapması gereken diğer bir iş de, partisiz sosyalistlerin de söz sahibi olacakları Parti Bilim Kurulu’nu, program ve tüzüğü esaslı bir şekilde gözden geçirmek üzere görevlendirmektir.

.....Bu, aynı zamanda çeşitli fikirlerin sorumlu bir kurulda serbestçe tartışılmasına ve sonuca varılmasına imkan vereceğinden, sosyalistler arasında bu sebeple meydana gelmiş olan ayrılımları ve tereddütleri de büyük ölçüde bertaraf ederek, partinin bütün sosyalist hareketin

⁽⁷⁾ Gülten KAZGAN ile yapılan görüşme.

mihrakı haline gelmesinde büyük rol oynayacaktır....."⁽⁸⁾

Sencer Divitçioğlu da temelde bu çözüm önerisine katılıyordu:

"Bugünkü sorunlarımız tanımlar arasında oturup hayali sosyalizme geçiş teorileri kurmak değildir. Birbirimize mecmualar çıkararak küfretmek ve uyduruk sosyalizmi kurma teorileri kurmak değildir. Her aklı başında kişi masanın başında karaladığı teorisini Türk sosyalist eylemine rehber alınması diye tutturursa, bu sadece aydınsal oyun olmaktan ileri gidemez. Bana sorarsanız bugün yapılması gereken iş nelerin yapılması gerektiğini söylemektir. Yapılması gereken şey, önce toplumumuzun yapısını maddeci diyalektik süzgecinden geçirerek tarihi maddeciliğe göre değerlendirmektir.

Bugün asıl şiarımız, eleştiri ve özeleştiri olmasıdır.

Unutmamak gerekir ki, Marx ve Engels'de toplumların değişme kanunları daima bir soyutlama seviyesindedir ve tarihte belirme ancak bu soyutlama seviyesinde vardır. Başka toplumlarda olanları alarak ille böyle olacaktır demenin anlamı olmadığı kanısındayım. 'Kritik'in önsözünde bu konu fevkalade açıktır. Bundan dolayı da araştırmamız gereken şey, Türkiye'nin halihazır durumu ve gelişme yoludur.

Türk sosyalizminin kaderi, herhangi bir ki-

⁽⁸⁾ EMEK: "İşte Mesele, İşte Çözüm", Emek, 3 Kasım 1969, sayı 14.

şinin kaleme aldığı bir teorinin tekelinde değildir.⁹⁾

Bu öneriler, bir başka açıdan bakıldığında, bölünmelerin nedeni üzerinde durulurken belirtildiği üzere, Türkiye’de solun siyasal baskı yüzünden içinde bulunduğu hazırlıksız durumu ve kitlelerden kopuk kalınmış olmasından kaynaklanan parçalanma nedenlerini gidermeye yönelmiş bulunuyordu. Geçerli ve yapıcı olmaları da, bölünmelerin temel nedenini doğru olarak saptamış olmalarından ileri geliyordu.

Bir gurup çözüm önerileri de, örgütlenme yetersizliğinden doğan bölünme nedenlerini gidermeğe yönelmişti. Bu tür önerilerin dayandıkları temel, solun partisiz olarak gelişme olanağının bulunmamasıydı. Bu nedenle de, temelde birleştikleri nokta, tüm sol gurupların parti çatısı altında birleşmelerinin sağlanmasıydı. Bunu bir zorunluluk olarak görmekteydiler. Bunlara bir örnek olarak şu öneri gösterilebilirdi:

“Önümüzdeki görev, ilk ağızda sosyalist hareket içindeki başıboş elemanları toparlamak, bir merkez etrafında disipline etmek, disiplin altına girmeyecek gurupları hareketin dışında bırakmak, tespit olunan, kimsenin de reddetmediği genel doğrular, ilkeler etrafında T.İ.P.nin proleteryanın örgütü olabilecek niteliğe kavuşturulması için gerekli örgütlenmeyi ve eğitimi sağlamaktır. Buna paralel olarak da merkez etrafında diğer işçi ve köylü örgütlenmelerini gerçekleştirmek, bu arada örgütlen yeni güçlerin eylem içinde kazanılacağını unutmadan e-

⁽⁹⁾ Sencer DİVİTÇİOĞLU ile görüşme.

ekonomik mücadele veren kuruluşları da doğru bir devrimci çizgiye, yani politik mücadeleye çekmek, yeniden örgütlemek ve eğitmek zorunluluğundayız.”⁽¹⁰⁾

Kimileri bu konuda, **Hamdi Konur** gibi, iyimserdi:

“Bu dağınıklığı önlemenin ilk şartı, onu bir çizgi içerisine almak. Bu çizgi örgüttür, partidir. Nasıl düşünürse düşünsün, nasıl olursa olsun, evvela dışarıdaki akımı bir çizgi altına alıp, parti içerisine alıp ve parti içerisinde dışarıdaki bu dağınıklığın ve parti içindeki davranışlardan gelen denemelerin ışığında yeniden eğitime koyulursak bütün bunları önleyeceğimize ben eminim.”⁽¹¹⁾

Buna karşılık, **Fethi Naci**, kötümser olanların düşüncelelerini dile getiriyordu:

“Bu bölünmeler öylesine uzlaşmaz duruma girdi ki, ben Türkiye’de sosyalist hareket içinde şu kıssa vadede bir birlik sağlanabileceğini zannetmiyorum. Ayrıca, birliğin nasıl sağlanacağı konusunda da açık seçik bir fikrim yok..... Değişik teklifler, birer değişik teklif olmaktan fazla bir değer taşımıyor benim gözümde.”⁽¹²⁾

Bir örgüt çatısı altında birleşmek gerçekten olanaksız mıydı? Türkiye’de daha önce de o güne benzer çatışmalar

⁽¹⁰⁾ (10) **Mehmet R. ZARAI:** *“Saldırmadan Yerinizi Bilin”*, Ant, 4 Kasım 1969, sayı 149.

⁽¹¹⁾ **Hamdi KONUR** ile yapılan görüşme.

⁽¹²⁾ **Fethi NACİ** ile yapılan görüşme.

yaşanmış olduğu için solun geçmişine bakarak bir çözüm bulunabilir miydi? Görüşmemizde bu soruya, 1948 yılında yaşananları anımsatarak Abidin Nesimi şu yanıtı verecekti:

“O tarihlerde kurmayı tasarladığımız sosyalist parti için Şefik Hüsnü’cü ve Esat Adil’ci gurupları düşünerek partinin iç bünyesinde hizip hürriyetlerine yer verilmesinde ve parti kademelelerinde hiziplerin kuvvetleri ile orantılı temsil edilmesinde mutabakata varmıştık.”

Sencer Divitçioğlu ise görüşmemizde örgüt sorunuyla ilgili bir başka çözüm önerecekti:

“Kanımca T.İ.P. dünkü ve bugünkü durumuyla sosyalizmin kurulmasındaki tarihi görevini yitirmiştir. Bu başarısızlıkta maalesef karar alma yetkisinde olan herkesin payı vardır.

Kanaatimce, yakın gelecekte T.İ.P. üç almasıyla karşı karşıyadır: (1) Teori ve eylem düzeyinde şimdilik başı çeken Aren-Boran hizibi, (2) Teori ve eylem düzeyinde T.İ.P.ni ele geçirmek niyetinde olan ve belki de geçirebilecek olan kendilerine proleter sosyalist diyen Aydınlikçılar; (3) T.İ.P.nin halka devredilmesi.

Korkarım ki, Aren-Boran ikilisi ve etrafında kümelenen eski yöneticiler geçmişteki hatalarından ve eskimelerinden dolayı iktidarı bırakmak zorunda kalacaklardır. Ve bana sorarsanız bırakmalıdırlar. Kendilerini yitirmişlerdir. Mavi-beyaz Aydınlikçıların T.İ.P.ni ele geçirmeleri pek muhtemeldir, olabilir. Ama bu durum partinin küçük burjuva partisi olarak kalması olgusunu

değiştirmez. Özellikle nereden gelip nereye gideceklerini pek iyi bilemediğimiz bu hizibin önderlerinin söz ve yazılarına bakılırsa, partiyi ele geçirdikleri takdirde, partinin radikal bir burjuva partisi olamayacağını kimse temin edemez.

Üçüncü almasıık ise, fülen ortada olmayan ve her halde T.İ.P.ne kayıtlı ve ona oy veren, potansiyel olarak verecek olan emekçi halkın gerçek özlemidir. Henüz bir temenniden ileri gitmeyen bu almasıığın seçilmesi halinde, küçük burjuva ve burjuvalaşmış işçilerden arınmış T.İ.P.nin başarı şansı muhakkak ki daha kuvvetli olacaktır. Ben bu öneriyi bir ilke sorunu olarak ortaya atıyorum. Tabiatı ile nasıl olacağını, ne olacağını... bilmiyorum. Fakat bunun gerçekleşmesi karşılıklı müzakereler ve tartışmalar sonucunda ortaya çıkabilir.”

Bu çözüm önerilerinin hiçbirisi gerçekleşmedi. Bunu, önce 12 Mart rejiminin sola indirdiğı darbe engelledi. Ama, 12 Mart olmasaydı da birleşmenin yine olamayacağını söylemek de olanaklıydı. Kaldı ki, 12 Mart döneminde yaşananların asıl solu birleştirmesi gerekirdi. Ne ki, 12 Eylül 1980’c uzanan günlerde ise soldaki bölünmeler 12 Mart 1971 öncesine göre çok daha keskindi, birbirilerinin nerdeyse can düşmanı kesilmişlerdi!...

* * *

Takvimler 12 Mart 1971’i gösterdiğinde Türkiye’de solun durumu işte böyleydi. Aradan çeyrek yüzyıldan fazla zaman geçti. Acaba geçmişten bir ders alındı mı? O günlerde bu kitap için görüşlerini bildirmiş ve aramızdan ayrılmamış bulunanlardan Sadun Aren, Yusuf Ziya Bahadınlı, Sencer Divitçioğlu, Muzaffer İlhan Erdost, Fethi Naci, Gülden Kazgan ve Doğu

Perinçek’in o günlerden bugüne yaşananları elinizdeki kitap için aradan geçen bunca zaman sonra şimdi nasıl değerlendirmiş olduklarını bundan sonraki sayfalarda okuyunca bu soruyu yanıtlamanız daha bir kolay olacak...⁽¹³⁾

⁽¹³⁾ Yeniden görüşlerini almak istediğim **Enver Aytekin** ve **Mihri Belli** ile bağlantı kurabilmeme karşın, her ikisi de görüş bildirmediler. Fethi Naci aracılığı ile **Selahattin Hilav** ile görüşmek istedim, Fethi Naci’nin Selahattin Hilav’a görüşme isteğimi bildiriceğini söylemiş olmasına karşın bir sonuç çıkmadı. Ötekiler ile ise bağlantı kuramadım.

DÖRT

EKLER

BİR

KEMAL TAHİR İLE SOLDAKİ BÖLÜNMELER ÜZERİNE -12 Şubat 1970- (Kitapta yer almayan bölümler)

KEMAL TAHİR ile, Türkiye’de soldaki bölünmeler üzerine, 12 Şubat 1970’de İstanbul’da Şaşkın Bakkal’daki evinde iki buçuk saate yakın süren bir görüşme yapmış, bu komudaki görüş ve düşüncelerini banta kaydetmiştim. Kitap yayınladığında Kemal Tahir’in anlattıklarının çok az bir bölümü yer almıştı. Bunun başlıca nedeni kitabın sistematığının öyle gerektirmesiydi ve söylediklerinin bir bölümüm konu ile ilgisiz olmasıydı. Buna karşılık, söylediklerinden konu ile ilgili olanlarını kendi yorum ve değerlendirmelerimde göz önünde tutmuştum. Oysa, bugün, o tarihte soldaki bölünmeler üzerinde Kemal Tahir’in ne düşülmüş olduğu, ne gibi yorum ve değerlendirmeler yaptığı, bunlar bazan konu ile doğrudan ilgili olmasa da, ayrı bir önem kazanmış bulunuyor. Öte yandan, görüşlerine ve düşüncelerine az yer vermiş olduğum için Kemal Tahir’in bir tepki göstermiş olduğunu da sonradan öğrenecektim. Bu nedenlerle, bu konuşmanın bant çözümünden kitapta daha önce yapılan alıntılar dışında kalan başlıca bölümleri, konuşmada geçen sıraya göre, sunuyorum.

Özellikle 1961'den sonra Türkiye'de gelişen sol bölünmelerinin genel olarak nedenleri:

“- Efendim, 1960'a gelinceye kadar sol fikirler etrafında gerekli, yeterli tartışmalar yapılamıyordu bildiğiniz sebepler yüzünden. Bu yapılamamak, yani sol fikirlerin kapalı kalmak zorunluluğu, insanları, hiç olmazsa belli ana çizgilerde mutabık gibi gösteriyordu. Ayrıca, eylemin olmaması da büyük bir mahzurdur. Mahzurdur, çünkü, fikirlerde mutabık gibi görünen insanlar bile, eyleme adım attıkları andan itibaren büyük ayrılımlar gösterirler. Aslında, Türkiye'deki gurupların çabuk toplanıp çabuk ayrılımlarının sebebi bence, Türkiye gerçeklerini hiç bilmemizden, ayrıca Maksizmi de son derece kabataslak, sığ, yalınkat bilmiş olmamızdandır. Aslında Marksizm, kendi gerçeklerine dönmüş toplumcuların kullanacakları ve kullandıkça ustalaşacakları bir araçtır. Yoksa hazır kalıplar değildir. Bu söylediğim sözleri herkes tekrar eder ama uygulamaya geldiği zaman, işte o ayrılıkların önemli noktalarından biri de gene burada, bu herkesin kabul ettiği sözlerde meydana çıkar. Biz, Türk sosyalistleri olarak, 1960'da, 1960'dan sonra, Türkiye gerçekleri üzerinde ve Marksizmin öğrenilip kullanılması üzerinde çok yetersiz olduğumuzu anladık. Bu şartlar, ayrılmayı, bölümleri zorunlu kılmıştır. Bana öyle geliyor ki, ciddi tartışmalar, eğer böyle giderse bu iş, bir yere takılmazsa, daha çok birleşmeler, yanlış birleşmeler, daha çok parçalanmalar da göreceğiz.”

Kişisel nedenler:

“- Evet. Teorik meseleler birinci plana gelmezse, o zaman kişisel meseleler birinci plana gelmiş görünür ister istemez. Bizim elli senelik sosyalist tarihimizde, bütün meseleler maalesef teorik plandan gelecek yerde kişisel çekişmeler halinde görülmüştür. Bu da, teoriye kendi gerçeklerimizle yönelmediğimiz içindir. Kişisel nedenlere dönüyor tabii. Teorik münakaşalar yapılamazsa, esaslı büyük teorik münakaşalar yapılamazsa, ister istemez meseleler, kişisel mesele gibi görünüyor. Aslında bunun da teme-

linde, biliyorsunuz, toplumsal meseleler vardır, ekonomik meseleler vardır. Fakat hiçbir türlü biz bunu, kendi memleketimizin gerçeklerine, hatta Marksizmin politikada kullanılışından meydana gelen teorik meselelerine getiremedik. Kaba suçlamalarla geçti bu iş. Moda suçlamalarla geçti. İşte kimine Troçkist dediler, kimine polis dediler, işte biliyorsunuz ne oldu. Uzun zamandan beri öyle geldi. Aslında, bence, guruplaşmaların kolaylığı, aynı zamanda dağılmanın da nedenlerini taşıyor. Bir araya gelmemeleri gereken -karakter bakımından, dünya görüşü bakımından, eylem anlayışı bakımından bir araya gelmemeleri gereken arkadaşlar, günün birinde bakıyoruz yan yana gelmişler ve tabii böyle bir hazırlıksız, büyük bir teorik anlaşma sonucu olmayan bütün birleşmeler gibi, bu birleşmeler de, biliyorsunuz, insanların iç isteklerine, kişisel isteklerine bağlı kalıyor; kişisel istekler de nereye kadar götürebilirse, işte oraya kadar götürebiliyorlar.”

Guruplaşmalar da eskiden beri gelen bölünmelerin etkisi:

Eskiden beri Türkiye’de guruplaşmalar hiçbir zaman fikirler üzerinde, yani Türkiye’yi iyice belirleyen. Türkiye’de eylemi taşıyacak olan ana fikirler üzerinde olmamıştır. Binaenaleyh, guruplaşmalar, bu sebepten de, küçük üniteler halinde cereyan etmiştir. Aslında gizli partilerde de çok küçük üniteler vardı ve yetersiz insanlar vardı. Bu, teorik bir platform üzerinde bulunmamak, teoriyi gittikçe ilerletmemek, teoriyi pratiğe uygulayamamak meselesinden dolayı böyle oluyordu. Ve sürekli parçalanmalar oluyordu. Artık bir daha birbirinin yanına gelmemesi gerekecek kadar birbirlerini suçlayan gurupların tekrar bir-iki sene sonra bir araya geldikleri görülüyordu. Çünkü, aslında suçlamaların mesnedi de yoktu. Suçlamalar, biliyorsunuz, kişisel kırgınlıklara falan dayanıyor gibi görüldüğü içindi. En ağır suçlamalardan sonra bir araya gelebiliyorlardı. Yani birbirlerini ihanetle, polislikle itham eden insanlar, pekala bir araya gelebili-

yorlardı. Bu aslında, guruplaşmaların, ayrılmaların ve birleşmelerin, esash, ciddi bir temele dayanmadan yapılmakta olduğunu gösterir. Aynen bu durum açık örgütlenmeler başladıktan sonra da devam etti. Çünkü temelde hiçbir değişiklik olmadığına göre, bu gizli olan vukuat, aleniyete çıktı. Daha çok insan karıştığı için daha çok guruplaşmalar oldu.”

T.İ.P. ve eski sosyalistler:

“İşçi Partisi’nin kurulma özelliği göz önünde tutulursa ve ilk davranışlar göz önünde tutulursa, eski sosyalistleri pek suçlamak haklı olmaz. Bir kere, eski sosyalistler için belli bir takım doğru ölçüler olması lazım gelir. Bir partinin kimler tarafından kurulduğu son derece önemlidir. Eski sosyalistler, kendileri, başlarından bir sürü mesele geçmiş tecrübeli insanlar sıfatıyla her önüne gelen insanın kurduğu bir örgüte kafalarını açıp koşamazlar. Zaten ne olduğu, kim olduğu bilinmeyince bunu nasıl yaparlardı?

Ayrıca da, biliyorsunuz, bunun çok önemli ve gerçekten genişleyebilir ve çok şerefli bir iş olabilir zanneden yeni yetme arkadaşlarımız da, başka politik mahzurları da göz önünde tutarak, eski, sabıkalı dedikleri arkadaşları partiye almakta mahzurlar gördüler başlangıçta. Sanki Türkiye’de bütün olup bitenler gayrimeşru sayıldığı halde, bu arkadaşların mahkumiyetleri sadece meşruymuş gibi, sanki orada kanunlar kıtı kıtına ve dosdoğru uygulanmışçasına, eski mahkum arkadaşlarını yahut adamları kendilerine zararlı gördüler ve bunları alamayacaklarını özür olarak ileri sürdüler.

.....başlangıçta fayda umdular eski arkadaşları bu işe karıştırmamaktan. Yalnız yeni arkadaşlar faydalı bulmadılar bunu; mesela bizim Doktor Hikmet, Vatan Partisi’ni açtığı zaman ‘Sabıkalı adam istemem’ dedi en çok hapiste kendisi yatmış olduğu halde. Şimdi, bunu bir marifet, bir kurnazlık sayıyor insan-

lar. Zannediyorlar ki, büyük bir iş var, bu işin hissesini başkalarıyla bölüşmemek gerekir....”

Teori-pratik tartışmaları:

“Teori-pratik çekişmesi, Türkiye’de şudur: Bence Türk sosyalistleri, Türk sosyalist hareketi, 1922’de, 1920’de başladığı söylenir, Türk sosyalist hareketi, serapa pratikle doludur. Hiç teorisiz pratiktir bu. Halbuki biliyorsunuz, hangisi hangisinden çıkar, yumurta mı tavuktan meselesidir bu. Yanyana bulunacaktır ve birbirini besleyecektir, birbirini büyütecektir, birbirlerini yalınlaştıracaktır, birbirlerini faydalı kılacaktır. Bizim, 1920’den, bugün 1970’dir, tam elli yıllık sosyalist tarihimiz vardır. Bu sosyalist tarihte, Türkiye gerçeklerine yönelmiş iki tane makale bulmanın ihtimali yoktur Batı’da duyduğumuz bir-iki basma kalıp ayeti tekrar etmekten başka. Buna karşılık, mahya asmaya kadar, beyanname dağıtmaya kadar, donanmayı isyana teşvik etmeye kadar, sonsuz eylem vardır. Bugün için de eylem fazladır, eylem çok fazladır. Eylem, teorisizlikten dolayı, sefil bir eylemdir, çoluğun çocuğun ölümüne sebep olan bir eylemdir. Ve herhalde övünülecek bir eylem değildir. Kimin idare ettiği de belli değildir. Çünkü, kimin idare ettiği belli olması için, teorinin çok sağlam oturması, yerli sosyalist teorinin son derece sağlam oturması gerekir.....”

Milli demokratik devrim görüşünün daha çok gençlik arasında tutulmasının nedeni:

“Bütün dünyada biliyorsunuz gençler son zamanlarda birtakım bilir bilmez eylemlerin içine giriyorlar. Herhalde bunu ileri sürenler de bu delikanlılarla yakın teması olan insanlar, onların hoşuna giden sözü söylüyorlar, onlar da hoşlanıyorlar. Benim de hoşuma giden sözleri söylediklerinde ben de hoşlanıyorum doğrusu. Herhalde tutulmasının sebebi bu olacak. Yani aslında gerçeği aramıyorlar, karşılarındaki adamın hoşuna gideni söylüyorlar gibime geliyor.”

Milli demokratik devrim, küçük burjuvazi ve işçi sınıfı:

“-Milli demokratik devrim meselesini eğer diktaya bağlıyorlarsa, diktamsı bir şeye bağlıyorlarsa, tabii çok büyük yanlışlı içindedirler. Katiyen diktadan Türk sosyalizminin, Türk işçi sınıfının, Türk emekçi kitlelerinin, yani alınının teriyle ekmeğini çıkaran insanların kazanacağı hiçbir şey yoktur. Hiçbir şey yoktur. Hele açık seçik teorik yol bilinmedikçe, ona bir tedbir düşünülmeden önce öyle bir tıkanıklık istemek, hiçbir hesaba sığmaz. Bilmiyorum, herhalde bir hesapları vardır ama, o hesap aklın alacağı bir hesap değildir. Binde bir ihtimalle, bir fayda olur, bir yerde çabuklaştırır filan da denilemez. Denilemez, çünkü öyle bir hazırlık yok Türk emekçi sınıfında ve Türk emekçi sınıfının önderliğini üzerine almış adamlarda, adamların fikriyatında.”

Doğan Avcıoğlu:

“-Doğan Avcıoğlu’nun son derece yanlış bir yerde, zorlatmada olduğuna inanıyorum. Kitabından da bellidir. Maksatla yazılmış bir kitaptır. Kendisine yakışmayacak bir kitaptır. O yoldan bir yere gidilemez. Ayrıca, Türkiye’nin şartlarını da, mesela Yunanistan’ın şartlarına benzetmekte büyük hata vardır. Hem iç şartlarını, hem dış şartlarını. Onlar hevesleniyorlar, fakat katiyen yanlış bir hevestir.”

Filipin tipi demokrasi savı:

“-Biz Filipin değiliz tabii. Biz, çok büyük bir potansiyele sahip, dünya imparatorluğu kurmuş ve bu imparatorluğu, dünyada emsali bulunmayacak bir ustalıkla çekip çevirmiş bir milletiz. Bizi katiyen, ne Filipin’e, ne Küba’ya, ne Mısır’a benzetmekte büyük hatalar vardır. Türk milleti son derece olgun, son derece sezgisi güçlü, belki bilgisi az, fakat sezgisiyle bilgisizliğini iyice, zaman zaman örten bir toplumdur ve tarihsel insan birikimi bakımından katiyen başka milletlere benzemez bir toplumdur. O-

nun için böyle karma yönüne getirilen laflarla belirlenemez Türk toplumu, Anadolu Türk toplumu. Bu sebepten, katiyen benzetme söz konusu değildir. Türk insanı, daha eskiden de, şimdi Türk insanının önüne geçip onu kırbaça yola getirmek isteyen entelektüellerin çok büyük namussuzlukları yuttuğu devirde, Türk halkları yutmamışlardır. Ne İttihat-Terakki'nin namussuzluğunu yutmuşlardır, ne de sonrakileri yutmuşlardır biliyorsunuz. Yunan'ın denize dökülmesini bir olay olarak, şanlı şöhretli bir olay olarak kabul etmiştir Anadolu halkı. Fakat sonraki olayların hiçbirisiyle mutabık değildir.⁽¹⁾

...Filipin biçimi demokrasi var. Filipin biçimi sosyalizm de var. Ondan da korkmak lazım. Ya tabii tabii. Ve bizim 1960 sosyalist anayasamızın nereden geldiği üzerinde de biraz dikkatle durmak gerekir. Ya, işte açıklaması. Türk toplumunun büyük mücadelesinin isteklerinden mi gelmiştir, yoksa tepeden mi inmiştir, bunun üzerinde de dikkatle durmak lazım. Ve bugün, dünyada sosyalizm üzerinde de birtakım spekülasyonların yapıldığı ve bilhassa askeri cuntalarla oynanan bir takım sosyalist

(1) Burada Kemal Tahir'in görüşlerinin ve yorumlarının tartışılmasının, değerlendirilmesinin yapılması söz konusu değildir. Kemal Tahir'in görüş ve yorumlarının burada anılmasının amacı, onun Türk solu ve Türk solundaki bölünmeler üzerine ne düşünmüş, ne gibi yargılara varmış olduğunu belgelemektir. Ancak, öteki yargıları bir yana ama Türk tarihine ilişkin değerlendirmelerinin, büyük çoğunlukla tarihsel gerçeklere aykırı olduğunu ve bunlarda bilgi yetersizliğinin açıkça görüldüğünü belirtmeden de geçmek istemiyorum. Tek bir örnek vermekle yetineceğim: "Anadolu halkı" dediği Türk halkının büyük bir bölümü Alevilerdir. Bu kesim, Kemal Tahir'in dediğinin tümüyle tersine, Yunan'ın denize dökülmesinden sonra gerçekleştirilen devrimlerin başlıca des destekleyicisi olmuştur. Yanlış anlaşılacak için şunu da ekleyeyim ki, Anadolu Alevileri'nin bu tutumunu, bu "mutabık" kalışlarını, çok somut tarihsel bir gerçek olduğu için burada örnek olarak seçtim. Bundan, Alevi kesim dışında kalan halkın tümünün de olup bitenlerle "mutabık" kalmadığı gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Şunu da gerçekten merak ediyorum: Kemal Tahir yaşayıp da bugünleri görseydi acaba Atatürk ilke ve devrimleri için yine aynı olumsuz ve yerici tutumunu sürdürebilir miydi?

oyunlar olduğu da akıldan çıkartılmamalıdır. Ve birdenbire, biliyorsunuz, 1960'da herkes sosyalist kesiliverdi karşımıza. Halbuki sosyalizmi aklından geçirenleri kahrediyorlardı bu memlekette. Nasır da sosyalizmden bahsediyor biliyorsunuz, Dünyanın en mürtekip, en hırsız rejimi tanınmış.... Biz Gana'daki baldırıçıplak kabile değiliz. Bugünkü parlamento sistemini ve bugün içinde bulunduğumuz hürriyeti de Türk aydınlarının hak ettiği iddia edilemez. Biz bu mücadeleyi yapmış değiliz. Bize bu bahşedilmiş bir şeydir."

Sosyalistlerin sınıfsal kökeni sorunu:

"Aslında insan sosyalist oldu muydu kendi sınıfını... yani sınıf değiştirmiş olması gerekir. O zaman tabii... O zaman ne olduğu belli olmaz, çünkü sınıf, gerçek sınıf değiştiren sosyalist, yani gerçekten kendisini, isterse aristokrasiden gelmiş olsun, hatta isterse batı feodalitesinden, gerçek baronlardan gelmiş olsun. mesela Aragon gibi, şuuraltı ile sosyalist olmazsa, zaten biliyorsunuz, neyi savunduğunu kendi de bilmez, o bilemez. Ama şuuraltıyla sosyalist olmuşsa, artık onun menşei söz konusu değildir; çünkü, onu şuuraltı savunur. Yani bazı şeyleri iter, bazı şeyleri kabul ederek, biliyorsunuz, şuuraltının böyle bir yanıltma gücü de vardır. Şeyc benziyor tıpkı, bir misalle anlatmak gerekirse, köylü yazar diyorlar yahut köylü ressam diyorlar. Biliyorsunuz gerçek yazar olunca, gerçek ressam olunca, köylülük söz konusu olmuyor. Niçin menşei ileri sürüyorsunuz? Asker yazar, mühendis yazar demiyoruz da mesela köylü yazar da demek? Yazar olmuşsa yazar artık. Yazar olmuşsa... Ama arada bir köylülüğü tutuyorsa, e o zaman yazarlığı o kadar zayıf. O kadar zayıf oluyor. Sosyalist de öyle. Arada bir küçük burjuvalığı yahut büyük burjuvalığı tutuyorsa, demek şuuraltıyla sosyalist olmamış. şuurıyla sosyalist olmuş. Biliyorsunuz, şuura katıyın güvenmemek gerekir. Şuur, cenabet, her zaman kontrol edemez bizi."

Bölünmenin temel nedeni :

“Bütün gurupların birleştiği noktalar, en son hesaplama-
da, iyi niyetle konuşursak, iyi niyetlidirler. Yani dış görünüşün
aksine. Yani dış görünüşte iyi niyet görünmüyor pek de, fakat
diyeceğiz ki yani, eh hepsi de iyi niyetlidirler. Ama biliyorsunuz,
iyi niyet büyük bir fayda sağlamaz bu kargaşalık dönemlerinde.
Aslında iyi bir devredeyiz. Gerek guruplaşmalar, gerek gurup-
laşmaların çabuk bölünmeleri ümitsizliği değil, ümit verir açıdan
kabul edilmelidir. Asıl büyük guruplaşmalar, asıl sağlam gurup-
laşmalar, sağlam teorik temeller üzerinde o teorik temellerin da-
yandığı ve uygun düştüğünü gördüğü eylemler üzerinde meydana
gelecektir. Bütün dünyada da başka türlü olmamıştır. En evvel,
biliyorsunuz, kabataslak birleşiliyor. Birleşebiliriz, beraber yürü-
yebiliriz zannederek, iyi niyetle birleşiliyor. Ondandır, bir-
denbire, küçük meselelerde büyük ayrılıklar başgösteriyor ve
büyük parçalanmalar başgösteriyor ve bu parçalanmalar, parça-
lanarak devam ediyor. Başka türlü yok. Çünkü teoride, bili-
yorsunuz, insanlar bir yerde gerçeği bir kere ele geçirdiği zaman,
onu artık değişmez bir şekilde muhafaza edemiyor. Çünkü gerçek
de değişkendir, insan da değişkendir, tabii fikirler de bunlara da-
yandığı için değişkendir. Her değişkenin üçü, üç unsur da değiş-
ken olunca, ister istemez bu, yeni parçalanmalara, ondan sonra
yeni guruplaşmalara gidiyor.”

Uluslararası ve ulusal sosyalizm:

“Bu berbat bir şey biliyorsunuz. Bütün dünyada bunu po-
litik olarak oynuyorlar. Yerli oluyorsunuz... Arsiulusallık mı
diyorlar, ne diyorlar ona? Uluslararasılıktan vazgeçiyorsunuz
diyorlar. Beynelmilel milliyetçilikten yani enternasyonalizmden
vazgeçiyorsunuz diyorlar. Enternasyonalizmi tutarım diyorsunuz,
milliyetçi olmuyorsunuz, sen kozmopolit oldun diyorlar. Bunu
politik suçlama olarak kullanıyorlar daima dışarıda ve bundan
kurtulmanın ihtimali yoktur. Nasıl olsa birinden birine düşüyor-

sunuz. Bunun için, katiyen kulak asmamak lazım böyle basma-
kalıp suçlamalara, yahut da, böyle olursa, böyle olmaz mı falan
demeye. Evet, hem yerli olacağız, hem enternasyonalist olacağız.
Yerli olmazsak enternasyonalist olamayız diye bir laf var, biliyor-
sunuz yani. Her yerde söylenir, edebiyat için de söylenir, her şey
için de söylenir....¹²⁾

¹²⁾ Kemal Tahir'in kitabın metninde belirtilenler dışında kalan konuşmasının büyük bölümü budur. Konuşmanın tam metnini **Naci Çelik**, *Türkiye Defteri* dergisinin Aralık 1973 tarihli 2. sayısında s.13-25'de yayınlamış bulunduğundan burada yer almayan bölümler de bu dergiden okunabilir. Öte yandan, burada da atladığım bölümler konu ile doğrudan ilgili bulunmamaktadır. Hem buna ve hem de Kemal Tahir'in tarih konusundaki bilgi eksikliğine ve değerlendirme yanlışlığına bir örnek olmak üzere şu paragrafa bir göz atmak yeterlidir:

"İlele Mustafa Kemalcilik'ten, sonra biliyorsunuz, tekrar dönülmeyecek ! Harf değişiklikleri falan filan, biliyorsunuz tarihle ilişkisini kesmesi bir toplumun. Tarihle ilgisini kesmesi çingene olması demektir. Aslını inkar etmek çingeneliktir diyor bizim atasözümüz, 2000, 1500'e yakın kitap çıkarmış Hasan Ali Yücel denen herif, Osmanlı klasikleri yok içinde...."

İKİ

BUGÜN NE DİYORLAR ?

-I-
PROF. SADUN AREN
-23 Kasım 1997-

Sosyalizm tartışmalarının dününü bugünü karşılaştırmak için her şeyden önce, dünkü ve bugünkü sosyalist stratejilerin arasındaki farkı ortaya koymak gerekir. Çünkü **Sovyetler Birliği**'nin çöküşünden önceki ve sonraki dönemlerde sosyalizme ulaşmak için izlenecek yollar ya da stratejiler arasında niteliksel diyebileceğimiz kadar büyük farklar vardır. Onun için evvela bu iki stratejiyi ayrı ayrı belirlemek ve bunlarla ilgili tartışmaları ortaya koymak gerekir.

I- Eski Strateji:

Eski strateji, yani Sovyetler Birliği'nin çöküşünden önceki strateji, en kısa bir biçimde şöyle özetlenebilir: *Önce bir işçi sınıfı partisi, Marksist-sosyalist bir parti iktidarı ele geçirecektir. Sonra üretim araçlarını kamulaştırarak burjuvaziye tasfiye edecektir, daha sonra da merkezi bir plan aracılığı ile ülkeyi yönetecek ve sosyalizmi kuracaktır.* Bu stratejinin en önemli yanı evvela iktidarı ele geçirmektir. Bu bakımdan parti son

derece önemlidir ve demir çekirdek gibi disiplinli bir parti olması gerekir. Bu strateji o zamanlar herkes tarafından benimsenmiş bir stratejiydi. Yani, **Sovyetler Birliği** de bu stratejiyi benimsemişti -zaten bu strateji uyarınca iktidara gelmiştir-, **Çin** de benimsemiştir, **TKP** de, **Amerikan Komünist Partisi** de, **Fransız Komünist Partisi** de benimsemiştir, yani bütün dünyadaki partiler bu stratejiyi benimsemiştir. Bu stratejiden başka bir strateji olabileceğini düşünmemişlerdir. Yeni bir strateji aramayı akıl bile etmemişlerdir. Çünkü o günkü koşullar böyle bir strateji izlenmesini adeta dikte ediyordu. Ama o strateji “*çatışmalı*” bir strateji idi, özelliği orasıydı. Yani bu stratejinin uygulandığı dönemde, Sovyetler Birliği’nin çöküşünden evvel, dünya **NATO** ve **Varşova Paktları** arasında ikiye bölünmüştü, iki cephe halindeydi ve aynı cepheleşme tek tek ülkeler için de geçerliydi. Yani her ülke içinde Marksist-sosyalist partiler ve bunları destekleyecek sınıflar ve tabakalar bir taraftaydı ve karşısında da kapitalist sınıf ve tabakalar vardı. O zamanki tartışmalar o stratejinin içinde bu stratejinin içinin nasıl doldurulacağı konusundaydı. Örneğin: *İktidara nasıl gelinecektir*, silahla mı gelinecektir, yoksa demokratik yollarla mı gelinilecektir? Demokratik yollarla gelinecekse *hangi sınıfın öncülüğünde* gelinecektir, köylülerin mi, işçilerin mi? Mesela **Çin**’de köylülerin öncülüğünde iktidara gelinmişti halbuki **Sovyetler Birliği** işçi sınıfını ön planda tutmaktaydı. Sonra bu iktidara gelme konusunda *sivil-asker aydın kadroların rolü* ne olacaktır? İktidara gelindiği takdirde *kamulaştırmanın sınırları* ne olacaktır? Mesela Polonya’da tarım pek kamulaştırılmamıştır ama başka ülkelerde kamulaştırılmıştır. Ya da kamulaştırmanın sınırı ne olacaktır, bakkal dükkanları da, küçük esnaf da mı kamulaştırılacaktır yoksa bu yalnız büyük üretim araçları için mi söz konusudur? *Planlamanın sınırları* ne olacaktır? Her şey mi planlanacaktır yoksa plan dışı bir sektör olacak mıdır? Bunlar ve benzer konular tartışılıyordu. Tabii, bunların bir kısmı sosyalizmi gerçekleştirmiş ülke-

lerde tartışılıyordu, planlama ile ilgili konular mesela Sovyetler Birliği'nde, Macaristan'da Çekoslovakya'da tartışılırken bir kısmı da tabii henüz iktidara gelinmemiş ülkelerde tartışılıyordu. Bizdeki tartışmalar da işte bunlardı ve sizin kitabınızda bu tartışmalar çok iyi bir biçimde etrafla anlatılmıştır.

Ben bu 60'lı, hatta 70'li yıllardaki tartışmalarla ilgili olarak bir de şunu söylemek istiyorum. Tabii tartışmalar bölünmüşlükleri getiriyordu. Bu bölünmüşlüklerle ilgili olarak şunu da söylemek isterim. *Bu tartışmalarda bugünden o zamana bakıldığında herhalde gerçek fikir ayrılıklarının yanı sıra "dışardan" kışkırtmaların da. "dışarıdan" derken yalnız yurt dışından kaynaklanan demiyorum, yurt dışından da olabilir, yurt içinden de olabilir. "polisye" kışkırtmaların da büyük payı olduğunu düşünüyorum. Çünkü tartışmaların şiddeti, birbirini öldürmeye varacak kadar şiddetli olması, bunun sadece sosyalizm konusunda bir fikir ayrılığı ile izah edilmesini güçleştirmektedir. Bunu da not etmek isterim.*

II- Bu strateji bugün geçersizdir:

Sovyetler'in çöküşünden sonra bu strateji geçerliliğini kaybetti. Çünkü, bir kere bu stratejinin hem ürünü olan ve hem de temel olarak yürütücüsü olan Sovyetler Birliği çöktü. Sovyetler Birliği'nin çöküşü bu stratejiye olan güveni sarstı ve hem de bu stratejiyi uygulama olanağını ortadan kaldırdı. Çünkü bu stratejide hem iktidara gelebilmek, sonra da iktidarda kalabilmek için **Sovyet desteği** söz konusuydu. Emperyalizm karşısında özellikle küçük bir ülkede, diyelim ki Türkiye gibi nispeten küçük bir ülkede sosyalizmi kurmak ve yaşatmak son derece güçtü. Bugün Küba'da ve **Kuzey Kore**'de karşılaşılan güçlükler bunu ortaya koymaktadır. Yalnız iktidara gelmek değil, bir de iktidarda kalmak söz konusudur. Yine hatırlayalım ki, aşağı yu-

karı Sovyetler Birliği'nin dışındaki bütün ülkelerde sosyalist yönetimler Sovyet desteği ile iktidara gelmişlerdir. Sovyetler Birliği ortadan kalkınca bu stratejinin çok önemli bir yanı çökmüş oluyordu.

Sosyalizmin bu strateji ile, bu yolla iktidara gelmesinin Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ve güçsüzlüğünü göstermesinin dışında bir de şu tarafı vardır: 70 yılı aşkın bir dönem içinde o yolla iktidara gelmiş olan Sovyetler Birliği'nde, çöküntüyü başka biçimlerde izah etsek bile, *çöküntünün içinden sosyalizm çıkmamıştır*. Yani, sosyalizmin pırıltıları çıkmamıştır. Çünkü, Sovyetler Birliği'nin çöküşü sırf stratejinin yanlışlığından değil, dış tesirlerden ötürü olmuştur. emperyalist kuşatma dolayısı ile olmuştur, denebilir. Gerçi, bunun çok önemli bir payı da vardır. Ama, 70 küsur yıl içinde bizim sosyalizmden anladığımız bazı hususların gerçekleştirilmiş olması veya gerçekleştirilme yoluna girilmiş olması gerekirdi. Oysa, *Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra bakıyoruz, ne özgürlük var, ne eşitlik var, ne insan haklarına saygı var, ne barış var !..* Yani sosyalizmin temel öğelerinin değil tamamen, kısmen bile gerçekleşmemiş olduğunu görüyoruz. Bir kere Sovyetler Birliği'ni oluşturan ülkeler dağılmışlardır, demek ki bir barış sağlanamamıştır, bir şiddetle Sovyetler Birliği bir “birlik” oluşturabilmiştir. Çünkü, merkezi yönetim çökünce herkes ayrıldı. Bu gösteriyor ki örneğin etnik sorununu çözememiş, çözemediğine göre demek ki o zamana kadar çeşitli ulusları zorla bir arada tutmuş. Diğer bir şey de, toplum, mafyalar eline düştü. Ne özgürlük, ne eşitlik, hiçbir şey göremiyoruz. Demek ki böyle bir strateji ile iktidara gelmek bunlara olanak sağlamamış.

Merkezi planıcılık iyi işlememiştir. Bu konuda adeta mizah derecesine varan yanlışlıklar yapılmıştır. **Korkut Boratav**'ın “*Planlamada Yeni Gelişmeler*” adlı kitabında böyle katı bir merkezi planıcılığın hatalarına dair gerçekten mizahi örnekler

vardır. Mesela, bir madeni eşya fabrikasının başarısı üretimin miktar ile ölçülmesinden dolayı o fabrikada yapılması güç eşyalar yapılmamıştır, örneğin çay demliği yapılmamıştır, çünkü çay demliği yapmak zordur halbuki kazan kolaydır ama ikisi de tartı-larak değerlendirildiği için, **“Bu fabrika senede şu kadar ton mamul madde üretmelidir”** denince kalite meselesi ortadan kalkmakta ve kaba şeyler yapılmaktadır. Bu kadar çift ayakkabı yapılıns deniyor ama bu ayakkabıların kaliteleri belirlenmediği için, çünkü kalitenin ölçülmesi güç olduğu için, bu gibi konularda ancak nicelikler ölçülebildiğinden ve niteliklerin ölçülmesi zor olduğundan, sadece böyle sayı, kilo ile başarı ölçülmüştür. Bundan ötürü de planlama hiç iyi gitmemiştir. Başarılı olmamıştır. Gerçekten, **merkezi plancılık, sosyalizmin özgürlük anlayışına ters düşmüştür.** Tabii, bu işi bir merkezden ne kadar demokratik yaparsanız yapın, bir merkezden size nasıl yaşayacağınız, ne yiyeceğiniz, ne içeceğiniz böyle empoze ediliyorsa orada özgürlük yok demektir.

III- Eskiden yanlış yapılmamıştır:

Bu başarısızlıklardan ötürü bu strateji, yani bir çırpıda iktidara gelmek, üretim araçlarını kamulaştırmak, burjuvaziye tasfiye etmek ve merkezi bir planla sosyalizmi kurmak ve ülkeyi yönetmek bugün artık kesin olarak gözden düşmüştür. Bu konuya bu kadar fazla ağırlık vermemin sebebi, yeni bir yol aramanın temel koşulu eski yolun hiçbir çıkar tarafı olmadığını kabul etmek, görmektir. Çünkü, hâlâ bir ümit varsa o yoldan niçin vazgeçilmelidir? Bunun için söylüyorum. Hakikaten bugün o yoldan hiçbir ümit yoktur. Burada noktayı koyarken şunu belirtmek isterim: O stratejiyi kabul eden insanlar, ki ben de herkes de daha önce bu stratejiyi kabul etmiştik, **“ahmak insanlar”, “bilgisiz insanlar”** değildi. Dünya toplumlarının o dönemdeki aşamasında tek sosyalist mücadele ancak öyle yapılabilirdi. O, yapılmıştır.

Fakat sonra dünyanın şartları değişmiştir ve yeni bir strateji aranmak mecburiyetinde kalınmıştır. Bunun için şu şekilde anlaşılmayı kesin olarak istemem: ***“İşte o zaman cahillik yaptık, hepimiz böyle bir yanlış işin peşine takıldık, gittik. Ne akılsız başımız varmış.”*** demiyorum. Demiyorum değil, bu, denemez. Çünkü o zaman **“sosyalist”** olan insan bunu yapardı. Bir benzetme yapmam gerekirse, mesela bir yerden köyünüze geliyorsanız, bakıyorsunuz sizin tarafla hasım taraf dövüşüyorlar. Ne yaparsınız? Sizin taraftan kavgaya girişirsiniz. Ama o kavga haksızmış, sonunda dayak yiyecekmişsiniz... bu sonradan meydana çıkabilir. O zaman doğru olan şey kavgaya girmektir. Onun için, o sırada o strateji geçerliydi ve sosyalistler onun gereğini yapmışlardır. Sonra o strateji yanlış çıkmıştır, o ayrı bir meseledir. O tarihsel bir olgudur. Bunu bilhassa belirtmek istiyorum. Çünkü, ***“Ne kadar aptalmışız”*** gibi sözleri doğrusu yediremiyorum. Hem yediremiyorum ve hem doğru bulmuyorum. Doğru bulsam, yediririm. O kadar önemli değil, çünkü ben o dönemde de o hattı çok savunan insanlardan birisiydim. bugün de o hattın yanlışlığını en çok söyleyen insanlardan biri olduğum için, bunu bilhassa belirtmek lüzumunu görüyorum.

IV- Yeni strateji:

Sovyetler Birliği çökünce, hepimizin hatırlayacağı gibi, sosyalistlerin önemli bir kısmının sosyalizme olan inancı yıkılmıştır. Onlar zannetmişlerdir ki, sosyalizm yanlış bir ideolojidir, yanlış bir hedeftir. Onun için, ***“İşte biz şimdiye kadar yanlışlık yaptık, bundan sonra yapmayalım”*** diyerek bu işten vazgeçmişlerdir, evlerine gitmişlerdir. ***“Evlerine gitmişlerdir”*** derken kastım, mücadeleden çekilmişlerdir. O çekilenlerin çeşitli davranışları olmuştur, onların üzerinde durmak istemiyorum. Fakat tabii vazgeçmeyenler de olmuştur. Bu vazgeçmeyenler durumu şöyle yorumlamışlardır: ***“Sovyetler’in çöküşü, sosyalizme giden bir***

stratejinin çöküşüdür, sosyalizmin kendisinin çöküşü değildir. Çünkü sosyalizm insanlığın uzun zamandan beri kalbinde beslediği bir özlemdir. Özgürlük, eşitlik, barış özlemdir. Sınıfsız, sömürsüz bir toplum özlemdir. Bu özlemin çökmesi söz konusu olamaz. Bu özlemi gerçekleştirecek bir metod çökmüştür. Bir strateji çökmüştür. Şimdi başka bir strateji aramak lazımdır.” Ve bu aramaya girişmişlerdir. Bu arama sürecinde yeni stratejinin temelleri ortaya çıkmıştır.

Bu yeni strateji, katılımcı demokrasiyi geliştirmek yoluyla insanların yaşamlarını kendilerinin belirleyebilmesidir. Yani, eskiden üretim araçlarını ele geçirmek düşünülüyordu, o stratejide üretim araçlarını bir hamlede ele geçirmek, bir hamlede kamulaştırmak gerekiyordu. Tedricen bir şey kamulaştırılamazdı. Çünkü eğer hemen işi devralmazsanız mülk sahipleri sizi yıkar. Yine aynı kapıya çıkacak olan diğer bir yol da yönetime katılmaktır, yani o üretim araçlarının yönetimine tedricen katılmaktır. “Yönetime tedricen katılmak” mümkündür. Zaten birdenbire yönetimin hepsini ele almak ancak kamulaştırma ile mümkündür ama bu, yani katılma, tedricen de yapılabilir. Bugün bile üretim araçları sahiplerinin bir çok hakları sınırlandırılmıştır. Mesela, fabrikalarda patron izinlere pek karışmaz, o konuyu fabrikadaki işçilerin bir komisyonu yönetir, işçilere verilecek cezalar, işçi alınması gibi hakları şimdiden sendikaların eline geçmiş bulunmaktadır. Tatillerin ne zaman yapılacağı ve bunun işçiler arasındaki tevzii yine işçiler tarafından yapılabilir. Yahut, mesela eviniz var, kiraya veriyorsunuz ama kiracıyı istediğiniz zaman çıkaramıyorsunuz, yönetim hakkınız bir hayli kısıtlanıyor... Kaldı ki, yönetimi yalnız üretim araçlarının yönetimi şeklinde de düşünmemek lazım. Mesela belediyenin, devletin, hastahanelerin, okulun yönetimi... bütün bu alanlarda, yani insanların yaşamları ile ilgili tüm alanlarda, yönetime katılmaya, oralarda söz ve karar sahibi olmaya yönelmeleri ve

bu yolla sosyalizmin gerçekleştirilmesi bugün sosyalizmin itibar kazanan, kabul edilen bir stratejisi, bir yolu olmaya başlamıştır. Başka türlü ifade edilirse, bu, *toplumun derin bir şekilde demokratikleştirilmesi* demektir. Ben demokrasiden aynı zamanda haksızlıklara karşı mücadele özgürlüğünü de anlıyorum, yoksa seçim şöyle yapılır gibi bazı kaidelerin yerine getirilmesi demokrasi demek değildir. Bunlar demokrasinin temel fonksiyonlarını yerine getirmesi için çıkarılan kurallardır fakat demokrasinin kendisi, haksızlıklarla bir mücadele aracı, mücadele özgürlüğü olmasıdır. Bunun yerine getirilmesi için seçimlere ihtiyaç vardır. seçimler şu şekilde yapılmalıdır gibi kurallar işin detayıdır, teferuatıdır. Demek ki toplumu derin bir şekilde demokratikleştirerek sosyalizme varılabilir. “**Derin demokrasi**”den de temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye doğru daha bir ağırlık verilmesini anlıyorum. Bu şekilde bir demokratikleştirmeye sosyalizme varılabilir ve bu yavaş yavaş olabilir. Bunun için mevcut düzeni büyük ölçüde birdenbire değiştirmek gerekmez. Çünkü onun pek de mümkün olmadığı artık ortaya çıkmıştır.

Eski stratejiyi biraz gündem dışı bırakan şeylerden birisi de, artık o stratejinin temel ögesi olan *bir hamlede iktidara gelmenin biraz imkansızlaşmış olmasıdır*. Bugünkü dünyada hele böyle eski stratejiye bağlı bir sosyalist partinin seçimle ya da silahla iktidara gelmesi artık söz konusu değildir. Hatta iktidarda bulunanların iktidarlarını sürdürmeleri, yani Küba’nın, Kuzey Kore’nin iktidarlarını sürdürmeleri bile bir mesele haline gelmiştir.

“**Sosyalizm**” eskiden, özünden biraz ayrı olarak, daha çok şöyle tanımlanırdı: *Sosyalizm, bir ülkede üretim araçlarının kamulaştırılması ve merkezi bir planla o ülkenin yönetilmesidir*. Gerçi, bu, sosyalizme varmak için bir araçtır, o zaman da böyle düşünülürdü ama sanki sosyalizmin tanımı olmuştur. Öyle tanımlamak bir adet haline gelmişti. Halbuki sosyalizmi, en ba-

şındaki gibi, özü gibi, tanımlamak lazım gelir. Yani, *sosyalizm, sınıfsız, sömürsüz, barışçı, özgürlükçü, eşitlikçi bir toplum düzenidir* tanımlaması yapılmalıdır. Ve bunun da yavaş yavaş gerçekleştirilebileceği düşünülebilir. Çünkü, üretim araçlarının kamulaştırılması şeklinde tanımlanan sosyalizm bir hamlede gerçekleştirilebilir, iktidara gelirsiniz, her şeyi kamulaştırırsınız. Ama bu sosyalizmi kurmak için ilk adımdır, fakat bu ilk adım adeta son adımın yerini almıştır. Çünkü hatırlanacağı üzere, eskiden bir memleketin sosyalist olup olmadığı için üretim araçlarının ne kadarının kamulaştırıldığına bakılırdı. Denirdi ki Bulgaristan daha çok sosyalisttir, çünkü üretim araçlarını kamulaştırma konusunda Polonya'dan daha fazla ileri gitmiştir. Bunda daha çok özgürlük vardır, bu daha eşitlikçidir diye düşünülmezdi. O nedenle bugün sosyalizmi başlangıçtaki özüne uygun olarak tanımlamak ve bunun demokratik bir mücadeleyle ama çok ciddi bir demokratik mücadeleyle gerçekleştirileceğini mümkün görmek gerekiyor.

Birinci strateji çatışmalı bir yoldur. Bunun çatışmasız gerçekleşmesi söz konusu değildir. İktidara geleceksiniz ve bir sınıfı tasfiye edeceksiniz. O sınıf, işçi sınıfını tasfiye edeyim diyemiyor. Çünkü işçiler ona lazım, oysa bir toplumun yaşaması için burjuva sınıfı şart değildir, onun için o tasfiye edilebilir. O zaman o da ben seni baskı altına alırım, sana olanak vermem diyor. Nitekim, hem bizim ülkemizde hem başka ülkelerde sosyalist mücadelenin tarihi sosyalistlerin ezilmeleri tarihidir. Türkiye'de sosyalistlerin ömürleri hapislerde geçmiştir. Zaman zaman bir serbesti olmuşsa da onun arkasından bir baskı dönemi izlemiştir. Birçok sebeplerden ötürü, bir kere çatışmada başarılı olunamayacağı için ama yalnız bu sebeple değil, o yolla gelindiği takdirde doğru dürüst bir sosyalizm de kurulamayacağı için - bunu Sovyetler Birliği örneğinde görüyoruz- *sosyalizme uygun bir biçimde barışçı yolla iktidara gelmek lazımdır.* Çünkü şid-

detle gelinirse, o şiddeti yapan insanlar uzun süre iktidarda kalıyorlar ve yeni bir sınıf oluşturuyorlar, yeni bir baskıcı sınıf oluyorlar. Bizde de C.H.P. şiddetle gelmiştir, silahla vatani kurtarmıştır ama vatani C.H.P.nin elinden kurtarmak bir hayli zaman almıştır. Kapitalizmin içinde kapitalizmi fethederek çatışmadan veya böyle ölüm kalım çatışması olmadan iktidara gelmek gerekir. Bu arada parantez içinde şunu da söylemek isterim, hayatın her aşaması değerlidir. Yani sosyalizmden evvel de insanlar yaşarlar, sosyalizmden sonra da insanlar yaşayacaklardır. Her aşaması değerli olduğu için, her aşamada insan gibi yaşama olanakları sağlanmalıdır. Biz evvela büyük fedakarlıklar yapalım, ölelim kalalım ama evlatlarımız iyi yaşasın demek doğru bir mantık değildir. Onun için sosyalist mücadelenin de demokratik koşullarda yapılması doğru olur. Herhangi bir mücadelenin demokratik biçimde yapılmasının temel koşulu kaybedilecek veya kazanılacak olan şeyin çok büyük olmamasıdır. Eğer bir mücadelenin sonunda, insan hayatını kaybedecekse, bütün servetini kaybedecekse, o mücadeleyi demokratik bir biçimde yapmaz. Hile de karıştırır, her şey de yapar. İşte, birinci stratejide sosyalist mücadele böyle ölüm-kalım mücadelesi olduğu için demokratik olarak yapılması söz konusu olmamış ve gücü yeten, ki daima kapitalistlerin gücü yetmiştir, öbürünü ezmiştir. Ama işte Sovyetler Birliği'nde gücü yetmemiştir ve onun için Sovyetler Birliği bu işi başarmıştır, Sovyetler Birliği de gücünün yettiği yerlerde sosyalist yönetimleri iktidara getirmiştir, güçlerinin yetmediği yerlerde ülkenin gelişmişliğinin düzeyine bağlı olarak sosyalistler, komünistler daima baskı altında tutulmuşlardır. Baskının şiddeti, dediğim gibi, ülkelerin gelişmişlik derecelerine bağlı olmuştur.

V- Parti Sorunu:

Bu ikinci stratejide de, yani ***bugünkü stratejide de, parti çok önemlidir.*** Hatta denebilir ki, birincisinden daha önemlidir.

Birincisinde partinin çok disiplinli olması gerekir. Çünkü, bir ölüm-kalım mücadelesi verecektir. İkincisinde partinin çok disiplinli olması gerekemeyecek, ama üyelerinin çok bilinçli olmaları gerekecektir. Çünkü, birinci mücadele bir anlamda kolaydır. Şu anlamda kolaydır: Dost-düşman çok açık ortaya konulduğu, yani, ülkelerde cepheleşme olduğu için, sosyalistler- komünistler bir tarafta, ötekiler öbür taraftadır. O zaman hedef bellidir ve yanılmak söz konusu değildir. Dostunu, düşmanını bildiğin için mücadele işte bu anlamda kolaydır. Ama ikinci stratejide “düşman” dediğimiz tarafta, ama ona artık “düşman” da dememek lazım, “hasım” demek lazım, beraber olacaksınız ve kapitalizmin içinde çalışacaksınız. Ve kapitalizmi silikleştirmeye, ortadan kaldırmaya doğru gideceksiniz. Bu, zor bir şeydir. Yani, hasmınızla işbirliği içinde olacaksınız ama hasmınızın “hasım” olduğunu da unutmayacaksınız. Ve yönetime katılarak hasmınızın yetkilerini gittikçe azaltarak ve azaltarak onu nihayet yetkisiz ya da en çok sizin kadar yetkisi olan bir duruma getireceksiniz. Böylece kapitalizmi tasfiye etmiş olacaksınız. Tasfiye edeceğiniz hasmınızla birlikte yaşayarak onu tasfiye edeceğiniz bir metod, tabii, daha çok bilinç isteyen bir şey. Onun için belki **Marx**’ı yeniden okumak, daha çok ve daha derin okumak ve ona yapılmış olan daha sonraki katkıları daha dikkatli okumak gerekecektir. Partililer bu konuda kitlelere rehberlik yapacaklardır. Çünkü sosyalizm artık herkesin kendi hakkını araması biçimine dönüştüğü için parti bu konuda herkese yol gösterici olacaktır. Yoksa, bu yeni stratejide eskiden olduğu gibi kitlelerin başına geçip o işi yapmak söz konusu değildir.

Şöyle bir sual akla gelebilir: **Bu yeni stratejinin sosyal demokrasiden ne farkı vardır?** Şu farkı vardır: Sosyal demokrasi, kapitalizmi tasfiye etmeyi, ortadan kaldırmayı amaçlamaz. Kapitalizmi esas alır ama onun çalışan sınıfların yararına işlemesini sağlamaya çalışır. Yani sivri yönlerini törpüler. İşçi sını-

fina ve diğer çalışan sınıflara daha çok hak ve maddi olanak sağlamasını ister. Yani kapitalizme rötüş yapar. Bundan ötürü de düzenin sosyal demokrasiye karşı fazla bir tepkisi yoktur. Kapitalizm, sosyal demokrasiye çalışan sınıf kendisi ile mücadele etmesin, başına bela olmasın diye olanak tanır. Batıda sosyal demokrat partiler iktidara gelmişlerdir, yıllarca iktidarda kalmışlardır ama sosyalizm adına hiçbir şey yapmamışlardır, hiçbir şeyi değiştirmemişlerdir. Yani, sosyal demokrasi esas itibarı ile kapitalizmi benimsemiştir. Halbuki, benim söylediğim bu yöntemde *bir süreç içinde kapitalizmi aşmak, kapitalizmi ortadan kaldırmak esasastır*. Yalnız bunu iktidara gelerek birinci metodla değil fakat ikinci metodla, yani sermayenin gücünü kırarak, git-tikçe yönetime katılarak yapmak amaçtır.

VI- Küreselleşme Ve Yeni Strateji :

Bugün dünyanın şartları da bu ikinci stratejiye uygundur. Çünkü, işçi sınıfının kalitesi yükselmekte, üretim bilimsel bir nitelik kazanmakta ve bilim adamları v.b.de bugün artık çalışan sınıf içine girmektedir. Bunların sermaye karşısındaki pozisyonları, bir kol işçisinin sermaye karşısındaki pozisyonundan çok daha güçlüdür, yönetimde daha çok karar sahibi olmak için mücadeleye etme olanağı vardır. Tabii çok zayıf, çok geri ve yalnız kol gücü ile çalışan işçilerin yönetime katılmak gibi bir iddiaları fazla geçerli değildir. Bu iddianın bir sosyalizm yolu olabilmesi, işçi sınıfının niteliğinin artmasına bağlıdır. Bugün bunu söyleyebiliyorsak bugün gerçekten işçi sınıfı dediğimiz sınıfın, ki bugün bunlara “**çalışanlar**” demek lazım, mühendisleri, doktorları, bilim adamlarını da içermesinden ötürüdür. Bunların artık sermaye karşısında aciz oldukları söylenemez. Pekala yönetime katılabilirler ve ötekiler de onların karşısında mecbur olurlar. Gidererek “**merkezi plan**” gibi bir şey tabii olmaz. Piyasa düzeni içinde bu mücadele yapılacaktır. Piyasa düzeninin kötü işlediği yer-

leri düzeltmek de yine bu mücadelenin bir parçası olacaktır.

Sonra bu mücadele eskiden ikinci plana itilmiş konuları da kapsayacaktır. Çünkü bugün sosyalizmden yalnız üretim araçlarının kamulaştırılmasını değil, fakat özgürlüğü de anladığımız için mesela kadın özgürlüğü sosyalizmin bir ögesi haline gelecektir, etnik gurupların ezilmesi de sosyalizmin bir davası haline gelecektir, mesela İran'da vicdanlar baskı altında olduğu için orada bu konuda da mücadele sosyalist mücadelenin kapsamı içine girecektir. Halbuki biz eskiden derdik ki, temel olan mücadele üretim araçlarının ele geçirilmesi mücadelesidir ve dar anlamda sınıf mücadelesidir, o halledildikten sonra kadın sorunu da halledilir, etnik sorun da halledilir, din sorunu da halledilir, çevre sorunu da halledilir derdik. Bunlar tali sorunlar olarak görülürdü. Halbuki şimdi bunlar da önemli sorunlardır. Bir insan yalnız fabrikada horlanmıyor, hastahanedeki doktor da başhekim tarafından horlanabiliyor veya hastahaneye giden hasta orada kötü muamele görüyor. Demek ki bu bütün konular sınıf mücadelesinin yanı sıra diğer her yönetim aşamasında, belediyelerde, hastahanelerde, okullarda, ve hatta evlerde kadının kocasına karşı ve eğer öylesi varsa kocanın karısına karşı hakkını savunabilmesi sosyalist mücadelenin bir parçası haline geliyor. *Ve sosyalist mücadele, giderek kişisel bir mücadele halini alıyor.*

Son olarak şunu söyleyebilirim: Eskiden sosyalizmin ögesi ulus-devletti, yani bir ulus-devletin içinde bir sosyalist mücadele söz konusuydu; mücadele kazanıldığı zaman o devlet sosyalist oluyordu. Çekoslovakya, Macaristan gibi... Fakat *bugünkü çağda ulus-devlet eski keskin çizgilerini kaybetmektedir*. Ulus-devlet siyasi bakımdan, küreselleşme ile giderek ekonomi ve siyaseti de aşarak gittikçe bir bütünlük olarak silikleşmektedir. Artık birim olarak fert ön plana çıkmaktadır. Ulus-devlette ulus kendine yeten, kendi kendine anlamı olan toplumsal birim olarak

ele alınıyordu. Onun sosyalist olup olmaması söz konusuydu. Şimdi bu tarzda mücadelenin biçimi gereği *fert sosyalist olacak*, yani fert mücadele edecek, herkes hakkını aramak için mücadele edecek, parti buna önderlik edecek, hatta “önderlik” kelimesini kullanmak istemiyorum, “rehberlik” edecek, yol gösterici olacak. Böylece bütün insanlar özgürleşecekler. Burada bir siyasi sınır söz konusu değildir. Demin de söylediğim gibi gittikçe küreselleşen bir dünyada o dünyanın işleyiş biçiminin dışına çıkmak çok güçtür. Tekrar ediyorum: Bugün sosyalist ülkeler, kendi sosyalist kimliklerini muhafaza ederek yaşamakta güçlük çekiyorlar, intibak etmek için uğraşıyorlar. Mesela eğer **Küba** ayakta duruyorsa, liderlik kadrosunun büyük prestijinden dolayı ayakta duruyor. Çökmüş olanlar da başta **Castro** gibi büyük ve saygın bir liderleri olmadığı için çökmüşlerdir. Hatta bir tanesi de öldürülmüştür. Halk o kadar düşmandır. Kalanlar yeni dünya düzenine yaşayabilmek için uymaya çabalıyorlar. Onun için bugünkü dünyada sosyalist mücadele eskisinden farklı olarak “enternasyonalist” niteliktedir, enternasyonalizm daha ağır basmaktadır, dünyadaki bütün sosyalist partiler ve sosyalistler arasında daha çok dayanışma olması lazım gelir. Eskiden enternasyonalizm daha çok Sovyetler Birliği’ni destekleme biçimindeydi, çünkü emperyalizmle başa çıkabilecek tek kuvvet oydu ve o bir “devlet”ti. Şimdi sosyalizmi, insanlar, toplum olarak düşünmemiz lazım. Belli sınırlarla çizilmiş diye bir şey düşünmemek lazım. Yani mesela Türkiye’de sosyalizm olacak ama Bulgaristan’da, Yunanistan’da... olmayacak gibi bir şey artık söz konusu değil, hep beraber olacağız, dayanışma içinde olacağız. Aramızda farklılıklar olacak: birimiz daha ileri, birimiz daha geri olabiliriz ama hep beraber aynı istikamette yürüyeceğiz.

Bugünkü tartışma da bu konudur, yani bu stratejinin içi nasıl doldurulacaktır, nasıl mücadele edilecektir? Çünkü mesela böyle bir sosyalizmin partisi ancak **çoğulcu bir parti** olabilir.

Çok disiplinli, bir merkezden idare edilen, tek bir fikrin etrafında toplanmış ve o fikirden inhiraf edilmesi, ayrılınması suç sayılan bir parti bugün söz konusu değildir. Çünkü böyle bir partiye sadece “çevreci” olduğu için giren de olacaktır, sadece “kadın haklarını” savunmak için giren de olacaktır, sadece “sınıf mücadelesi” bakımından giren de olacaktır, sadece “etnik baskı” altında olduğu ve bundan kurtulmak için giren de olacaktır. O-nun için böyle çok çeşitli insanlar olacaktır. Bunların her biri arasında farklar olacaktır. Bunların hepsini bağrına basması gerekir. Bu nedenle de monolitik bir parti söz konusu değildir. Ama bu ne kadar geçerli bir şeydir? Parti ne kadar böyle çoğulcu olabilir? Bugün bunların tartışılması yapılmaktadır.

Tabii bir de eski strateji ile bu yeni strateji arasında hâlâ bir tartışma vardır. Ben böyle diyorum ama birçok insan bu konuda hemfikir değildir. Bazı insanlar sosyalist oldukları halde hâlâ eskiyi özlemektedirler. İster istemez eski strateji ile ilgili kavramları kullanmaktadırlar. Mesela, piyasa ekonomisine karşı çıkıyorlar. Piyasa ekonomisine karşı çıkınca bunun alternatifi tabii merkezi plandır. Merkezi plan için ise iktidarda olmak ve üretim araçlarını kamulaştırmak lazım gelir. O zaman eski strateji gündeme gelmekte ve hâlâ bu tartışmalar yapılabilmektedir.

Bugünün tartışmalarından biri de bu demokratik mücadeleyi nasıl derinleştireceğiz? Uluslararası işbirliğini sağlamaya çalışmak nasıl olacaktır? Bunlar temel tartışma konularıdır. **Kürt, kadın, şeriatçılık, çevre sorunları, sınıf mücadelesinin ne şekilde yürütüleceği ve her yerde yönetime nasıl sahip çıkılacağı** bugünkü bir sosyalist partinin tartışma konularıdır. Ve bunlar bir sosyalist partinin temel sorunlarıdır.

-II-

YUSUF ZİYA BAHADINLI -19 Kasım 1997-

“Solda Bölünme” derken, *sosyalist* solda diye düşünüyor, ona göre cevap veriyorum.

Ne zaman birleşildi ki bölünsün diyorum.

1965 öncesinde **Yozgat**’ta T.İ.P.’nin il teşkilatını kurmakla görevlendirilmiştim. Ne var ki bu yerde partili olabilecek, teşkilat kurabilecek tek bir sosyalist yoktu. Seçime girebilmenin yolu ise on beşinci ilde bu işlemi tamamlamaktan geçiyordu. Sekiz ilçede beşer kişiden kırk kişi gerekiyordu. Sonunda Yozgat il teşkilatını kurdum. Kimlerle? Toplumla, çevresiyle ve daha çok kendisiyle sorunları olan kişilerdi bunlar: **Sarhoş Ahmet, Deli Mehmet , Gıcık Ali** vb. gibi !

Meclise girdik; bir yıl bile dolmadan, bizlere, “**revizyonist**”, “**oportunist**” diyen hayli sosyalist çıktı Yozgat’tan !

Üyelerimizin önemli bir kısmı “**yeni bir ses**” olduğu için T.İ.P.’ni seçmişti.

T.İ.P.’e 1963 başlarında girmiştim. Merkezin küçük salonunda kimi zaman konferanslar verdiğim oluyordu. Gördüm ki

kimi üyelerimiz partiye “*körün fili tarifi*” yönünden bakıyordu.

O yıllarda Marksizmi felsefesiyle, ekonomisiyle, tarihiyle bilen çok az insan vardı.

Ve birçoğumuz edebiyattan, aşağılanmadan ve yoksulluktan yönelmiştik Marksizme.

Böyle bir zamanda Yön’de bir yazı yayımlandı:

“Bugün Türk toplumunun önünde duran görev ‘*sosyalizmi kurma*’ görevi değildir, Türk sosyalistleri için bugünün ödevi, Türkiye’nin bütün ileri güçleriyle birlikte ‘*demokratik devrim*’i bütün derinliğiyle başarmaktır.” “Demokratik devrim, asker-sivil bütün Atatürkçü aydınların devrimidir.”

Ve böyle devam ediyor.

1962’de yine Yön dergisinde Mihri Belli, “*Demokratik Devrim*” adıyla “Türkiye’nin bütün ilerici, zinde kuvvetlerinin kutsal ödevi...” diye başlayan bir yazı yayımlamıştı.

Bunlara karşılık da 1965’den sonra T.İ.P., işçi sınıfının öncülüğünü öne çıkarmıştır.

Giderek “*Milli Demokratik Devrimciler*”, T.İ.P.ne karşı mücadele bayrağını açıyor.

Sonra da Roje Garodi’den etkilenen Aybar’ın “*Güleryüzlü Sosyalizm*” tezi (o yıllarda hiç de gerekli değilken) havayı daha da bulandırıyor.

Bu kargaşadan bunalan daha çok genç kesim **Mao**'ya, **Enver Hoca**'ya yöneliyor.

Şimdi bütün bunlar gerilerde kaldı diye düşünüyorum. Marksizmi iyi öğrenmek, geçmişten ders almak ve çok düşünmek gerektiğine inanıyorum.

-III-

PROF. DR. SENCER DİVİTÇİOĞLU -13 Ocak 1998-

I- Aradan geçen 27 yıl sonra o günlerdeki sol bölünmeleri ve bunlara yol açan tartışmaları bugün nasıl değerlendiriyorsunuz?⁽¹⁾

1960'lar, karşımıza aniden, bilimsel olduğu kadar toplumsal hareketlere de önyak olabilecek ciddi ve kocaman bir kitabı (kitap setini) yani *Das Kapital*'i çıkarıverdi. Kitabın okunması, anlaşılması, özümlemesi ve dolayısıyla yorumu zordu. Üstelik, o dönem öncesi bir avuç “eski tüfek” Türk aydını belki onu okumuşlardı, belki de sadece okumuşlardan okumuşlardı bilinmez ama, kitap hakkında bizlere akademik tartışmalar sonucunda derlenmiş çalışmalar halinde aktarmamışlardı. Biz, sadece kendimiz, Batı toplumlarının özgül iktisadi yapısı, bu yapının tarihi ve evrimi üzerinde algılanmış, düşünülmüş ve yazılmış olduğu

⁽¹⁾ Sencer Divitçioğlu, yanıtlarımı gönderdiğinde bana bir de not eklemiş bulunuyor. Bu notta “*Adı geçen dönemde ben, her ne kadar, marxist hiziplerden olabildikçe ayrı kalmışsam da, kendimi ‘sütten kıl çeker’ gibi a-yırmaya gönlüm razı olmadığından yanıtları hep ben yerine ‘biz’ kullanarak verdim. Ne de olsa, daima anti-anti-marxist olarak kaldım.*” açıklaması yer almaktadır.

besbelli olan bu kitabı hem anlamaya çalışacak, hem de bundan kendi öz toplumumuzun geleceği hakkında Marxist eylem projeleri türetecektik. Böyle yaptık. Bir kitaba, bir arkadaşlarımıza, bir de Marxizmin çağrısına uyarak devrim yapmaya sıvanan ya da devrimleri fülen yapan başka ülke önderlerinin yazıp çizdiklerine baktık. Heyhat ! Bu bakışmalar esnasında kendi toplumsal yapımıza göz atmayı ihmal etmiştik. Unuttuğumuz iki asal sorun vardı. Birincisi, karşımızda bütün toplumsal işlevleri (iktisat, siyaset, din, ordu, eğitim, basın vs) iyeliğinde toplamış dev gibi bir devlet durup dururken, biz sadece minicik bir kapitalist “sınıfa” kazanacağımız utkuyla.

Bu devleti dize getireceğimizi sanıyorduk. İkincisi, ülkede işçi “sınıfı” henüz nüve halindeyken, ille de (ad hoc) kitaba uydurmak için, onu devrimin önderi ilan edip, arkasına asker-bürokrat, asker-aydın, asker-milli burjuvazi gibi Karagöz değnekleri yerleştirdik. Ve bundan dolayı, her iki yanlış varsayımlara dayalı devrim projelerinden çıkan sonuçların n-tane olacağını ve bundan da n-tane “marxist” hizip doğacağını asla öngöremedik (öngördüysek bile aldırmadık). Dahası, bireysel ve toplumsal özgürlükler uğruna giriştiğimiz bir mücadelenin, işçilerin temsilciliğini üstlenmiş otoriter, totaliter bir komünist partisi tarafından sindirileceğini hiç hesaba katmadık (oysa, Stalin dehşetine tanık oluyorduk). Tabii ki, bu olgu da hizip sayısını (n + m)e kadar yükseltti. Bu sol içinde öyle bir bölünme sayısıydı ki bölünen hiziplerin aralarında bir ittifaka doğru gitmeleri asla mümkün olmazdı. Sonuç hezimetti.

Hoş, şimdi geriye bakıyorum da, eğer Marxist ustalarımız olsaydı, eğer biz Marxizmi doğru dürüst yorumlayıp, ondan doğru eylem projeleri üretseydik, bu ülkede sonuç değişir miydi? Sadece soruyorum !

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ve küreselleşme olgusunun Türk solu bakımından anlamı nedir?

Küreselleşme olgusu rasyonel düşünen ve öyle davranan (almaşıklar arasında kendisine optimum durumu sağlayan) çağdaş insanın ve toplumun bir vargısıdır. Bu ifadeyi postula olarak alıyor ve diyorum ki: Rasyonel toplum, kalımı ve ilerlemesini gerçekleştirmek üzere etkinleştirdiği bütün işlevlerde yenilikler yapmaya mecburdur. Her yenilik ise, ister istemez, toplumlarası bilgi ve teknoloji akımlarını yoğunlaştırır ve sıklaştırır. Bu süreç, dünyada iletişim şebekesinin dalbudak salması, mali piyasaların eklemelenmesi, yabancı yatırım ve çokuluslu şirketlerin artması ve uluslararası iktisadi ve siyasi kuruluşlar tarafından sağlanır. Böylece bilgi ve teknoloji her toplumun malı olur. Bu aşamadan sonra “ulus-devlet” kavramı aşınmaya başlamıştır bile. Küreselleşme onun yerini almıştır.

Türk solu, rasyonel olduğu takdirde neden bu sürecin karşısında olsun? İşçi-sınıfı-yanlı olmak neden bu sonuçla çelişsin. Ha! Meğer ki, gene aynı Türk solu ülke içinde bu koşullarla atbaşı gidecek yeni bir sosyal siyaset vizyonu edinmekte aciz kalmaya.

Bugün Türk solu ne yapmalıdır?

Benim, yarın Türk solunun tümünü temsil edecek bir partiden beklediğim, sadece onun rasyonel davranmasıdır. **Tony Blair** vari iç ve dış politikanın izlenmesi benim için yeter de artar bile.

-IV-

MUZAFFER İLHAN ERDOST -19 Ocak 1998-

İlkin şunu söyleyeyim:

“Soldaki Bölünmeler”i unutmadım ama, içeriği konusunda belleğimde kalmış hemen hemen hiçbir şey yok. Doğal ki, bu kitap için benimle yapılan ve banda alınan konuşmamın çözümünü görmek isteğimin gerçekleşmemiş olmasını unutmuş değilim. Bunu, sitem için değil, kitapta yer alan bana ilişkin pasajlardaki tümce bozukluklarının nedenini yeniden okuyacak olan okura duyumsatmak istediğim için belirtiyorum.^(*)

Sorulara yanıtlarım şöyle:

12 Mart, 12 Eylül, SSCB’nin dağılması ve küreselleşme genel çizgisinden bakıldığında, 1960-70 arasında soldaki bölünmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soldaki görüş ayrılıklarının ve bu görüş ayrılıklarının neden olduğu bölünmelerin, o zaman duygusal yönler taşımış olanlar dışında, sınıfsal ve buna bağlı olarak ideolojik olduğu görüşündeyim.

^(*)Kitabın hazırlık çalışmaları sırasında, bant çözümlerini konuştuğum kimse-lerden isteyenlere göndermiştin. Demek ki, Muzaffer İlhan Erdost için bunu yapmamışım. Çok geç de olsa beni bağışlamasını dilerim (Ç. Y.).

60'lı yılları, kendi koşulları içinde bütün yönlerden değerlendirmek gerekir. Türkiye, birbiri ile çatışan iki dünya sistemi arasında, jeostratejik bir ülke olarak, emperyalist gericiiliğin ve onunla eklemlenen iç egemen güçlerin baskısı altında “demokrasi”nin varlığını solumaya çalışıyordu. Bugün olduğu gibi. Ama Sovyetler Birliği’nin “komünizm” gerekçesinin kabul gördüğü bir dönemde. Buna karşılık Türkiye’nin sınıfsal yapısı belirleyici ölçüde değişiyor ve sınıf kendi sınıf bilincine, toplum da bu sınıfsal yapı değişikliğinin bilincine varmaya çalışıyordu. Bir başka deyişle, ilerici demokratlar, “demokratik” bir ülkede, demokrasinin başlangıç ilkelerini olsun yaşama geçirebilme kavgası veriyorlardı.

Kamu ekonomik kuruluşlarından özel sektöre uzanan yelpazede çalışan işçilerin nicel olarak büyümesi ve nitel anlamda modern işçi sınıfına evrimleşmesi, demokratikleşme sürecinin niteliğinde belirleyici bir rol oynayacaktı.

1950’li yıllarda, sol küçük-burjuva demokrasisini temsil eden Cumhuriyet Halk Partisi ile sağ küçük-burjuva demokrasisini temsil eden Demokrat Parti arasındaki demokrasi anlayışındaki karşıtlık, küçük-burjuvazinin bir yönüyle proleterleşmesi ve bir yönüyle burjuvalaşması sürecine koşut olarak, sınıfsal bir nitelik almaya başlamıştı. Bir başka deyişle, 1960’lı yıllarda, bürokrat ve aydınlardan oluşan politikacılar arasındaki demokratikleşme savaşı, emekçi sınıf ve katmanlar ile egemen sınıflar arasındaki savaşıma dönüşmüş, yani gerçek anlamda bir demokratikleşme süreci başlamıştı.

İşçi sınıfının ve onun ekonomik çıkarlarıyla eklemlenerek gündeme gelen siyasal özgürleşme süreci, yalnızca sosyalist solun kabarışında somutlaşmıyor, aynı zamanda, küçük-burjuva demokrasisini de sola çekiyordu. Bu da, genel olarak solun iktidarının koşullarını hazırlıyordu.

1960'lı yıllarda, Türkiye'nin bağımlılığının bir “sermaye” bağımlılığından önce, askersel, siyasal ve eğitsel bir bağımlılık olduğu bilinir. Bunun nedenini, Türkiye'nin, dünya kapitalist sistemi açısından, kendi büyüklüğüyle sınırlı bir pazar olmasından öte, bölgesel jeostratejik öneminde aramak gerekir. Bu dönemin, aynı zamanda, ABD'nin, ağırlığını Kore ve Vietnam dahil Uzakdoğu'dan çekmeye ve Ortadoğu'ya kaydırmaya başladığı bir dönem olduğu da gözardı edilmemeli.

Dolayısıyla, emekçi sınıf ve katmanların demokratikleşme savaşımları, egemen gerici tarafından, komünizmle özdeşleniyor ve bu da Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'ya yayılmasının “dolaylı” saldırı biçimi olarak niteleniyordu. Bu nedenle, emekçilerin demokratikleşme savaşımları, demokrasiyi *korumak* adı altında, çifte baskıyla karşılaşıyordu: Biri demokratikleşmeye karşı, öteki komünizme karşı olmak; buna bir üçüncüsünü eklemek gerekir: Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'ya yayılmasına karşı olmak. Bugün “insan hakları” ve “demokrasi” savunuculuğunu Türkiye'ye de “taşımış” bulunan ABD, Pentagon ve CIA aracılığıyla, “tam bağımsızlık” ve “gerçekten demokratikleşme” savaşımlarını bu üç ayaklı sehpa, “vatana ihanet”ten ipe kectirecekti.

Türkiye'de demokratikleşme, doğası gereği bağımsızlaşmayla birlikte gerçekleştirilebilirdi ve bu nedenle de, demokratikleşme, ancak ABD'nin yörüngesinden çıkmakla olanaklıydı. Bu, aynı zamanda, uluslararası sermayeye kumanda eden ABD'nin, Ortadoğu'da egemenliğinin kırılması ve emperyalist sistemin dünya ölçeğinde gerilemesi demekti. Bu nedenle de, yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'de sınıfsal değişimle, geleneksel sınıfsal yapıdan modern burjuva toplumunun sınıfsal yapısına geçişle gelişen demokratik devrimci devrim, kendi doğal gelişmesini izleyemedi, ağır bir biçimde baskılandı, baskının bir kökü dışarıdaydı. Baskı, siyasal düzeyden şiddet düzeyine “yükselmisti”.

Birkaç saatlik gözaltından bir aylık “kontrgerilla” odalarına, birkaç günlük tutuklamalardan idam sehpaalarına varan bir “yükselme”. Doğal ki, basınından demokratik örgütüne, sendikasından siyasal partisine, yazarından bilim adamına değin demokratikleşme cephesini tümünden kucaklayan, sistematik bir baskıydı bu.

Soldaki bölünmenin temelinde, başlangıçta söylediğim gibi, yalnızca sınıfsal yapıdaki değişmeler yer almış olsaydı, sınıfsal özellikleri yansıtan ideolojik bölünmeler yer almış olsaydı yalnızca, buradan, sol, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi sınıf ve katmanların nicel ve nitel büyümesine koşut olarak, güçlenerek çıkardı. Demokrasinin “erdem”inden de bunu anlamak gerekir. Sol, kendi içindeki demokratik kuralları işleterek, ideolojik ayrılıkları tartışarak, devrimci doğrusunu bulurdu.

Ama sosyalist sol, ideolojik ayrılıkları kendi içinde tartışacak özgürlükten yoksun bırakıldı. Bu yetmiyormuş gibi, her devriminde özgürlüğünü biraz daha yitirdi. Emekçiler için baskı, egemen güçler için daha çok demokrasi, ya da egemen güçler için daha çok özgürlük, egemenlik altındaki sınıf ve katmanlar için daha çok baskı demekti. Bu süreç, askeri müdahaleye kadar uzandığında, sosyalist sol militer baskı altında var olma savaşı, onur savaşı verecekti.

Burada ayrıntısına girmeden yalnızca dile getirerek geçmek istediğim sağ paramiliter guruplar ve onlarla bağlanmış militer baskının yanısıra, o gün bilmediğimiz, bugün de büyük ölçüde bilğimiz dışında kalan provokasyon nitelikli yönlendirmelerin, sosyalist solun ideolojik olduğu kadar pratikte de bölünmelerine kattığı boyut, sosyalist solun güçten düşmesine neden olacaktır. Çünkü bu tür bölünmelerin, devrimci savaşımlı güçlendiren değil, çökerten bölünmeler olduğunun bilincinde olmak gerekir.

Bütün bunlardan sol ne gibi dersler çıkarmalı?

O gün devrimci devinim, evrimci bir yöntem izleyemezdi. Çünkü yüzyıllık baskının çocuğu olarak yasakların rahminde büyümüştü. Ne var ki, yüzyıllık bilimsel bilgi birikiminden ve tarihsel deneyimlerden de yoksundu. Bu nedenle, devrimci devinim büyük coşkusuyla gelecekti, kaçınılmazdı bu. Ama ideolojisini bilmiyordu, tarihsel deneyimlerinden yoksundu. Hatta denetilebilirse, kendini bile denetleyemeyen bir coşkuyla yaşama geçiveriyordu. Taşan koca bir nehir gibi. Olumlu yönlerinden bakıldığında, toplumu duraganlıktan, kölece boyun eğiştiren, uyuşukluktan uyandıran bir sarsma, bir sarsılmaydı bu.

Bence burada bir “ders” anlayışı yanlış olacak. Şunun için de: Türkiye’de devrimci devinim bir daha böyle kabarmayacak. Devrim, evrimsel değişimlerle birikecek ve gerçekleşecek.

Bugünkü sosyalist solun durumu:

60’lı yılların devrimcileriyle kucaklaşmış sosyalist gençlik, bilimsel sosyalizmle ve tarihsel deneyimlerden yararlanarak, doğruyu bulacaktır. Ama demokratikleşme açısından sınıfsal negatiflere de bakmak gerekir.

Sendikal gücün belkemiğini oluşturan KİT’lerin tükenişiyle birlikte, işçi sınıfının sendikal gücü ve bununla birlikte demokratikleşme savaşımında belirleyici yeri sarsılmaya başladı. İşçi sınıfının, sınıf olarak demokratikleşme savaşımında gücünü yitirmesi, demokratikleşmenin yönünü gericiliğin belirlemeye başlaması demektir.

Bunun yanı sıra, köylülük, “köylü” olarak demokratik güç olma özelliğini büyük ölçüde yitirdi. Kırsal alanın sanayileşmesi

ve köylülüğün modern burjuva toplumun sınıflaşmasına koşut sınıflaşmasının yerini etnik, mezhepsel, tarikatsal bölünmeler aldı. Bu, önemli ölçüde, tüm emekçi sınıflara yansıdı.

Öyleyse şöyle de denebilir: Demokratikleşme süreci görünümü altında, Türkiye’de, demokrasi can çekişiyor. Sola, sosyalist sola baskının “kefaretinin” Türkiye kendi varlığıyla ödeyecek neredeyse.

Ama şu günlerde, kendilerine “sosyalist” demeseler de, eski-yeni sosyalistlerin gövdesini oluşturduğu kimi parti yöneticilerinin öyle açıklamalarına tanık oluyor. Öyle yazılarını okuyorum ki, devrimin, gericiliğin korkusu haline geldiği günlerin “Hayalet”inin hani şu Manifesto’daki bir zamanlar Avrupa’yı korkutmuş olan şeyin, şimdi bir patyaço olarak gericiliği güldürmüş olmasının kederini yaşıyorum.

Başka ne deyim !

-V-

FETHİ NACİ -1997-

Fethi Naci, uzunca bir süredir siyasal konularda yazı yazmadığını, konuşmak ve değerlendirme yapmak istemediğini bildirdi. Buna karşılık, Semih Gümüş'ün hazırladığı ve Oğlak Yayıncılık tarafından yayınlanan "Fethi Naci'ye Armağan" - İstanbul, 1997- adlı kitabın "Yetmişinci Yaşında, Fethi Naci'yle Konuşma" başlıklı bölümünde, Semih Gümüş'ün sorduğu sorulara verdiği yanıtlarda, konu ile ilgili yerler olduğunu, bunlardan alıntı yapabileceğini söyledi. Fethi Naci'nin şimdi okuyacağımız saptamaları, değerlendirmeleri ve görüşleri adı geçen kitabın bu bölümünün 36-42. sayfalarından Oğlak Yayınevi'nin izni ile alınmıştır.

.....
-1962'de aydınların Türkiye İşçi Partisi'ne çağrılmalarından sonra, parti içinde etkin görevler alıyorsunuz. Üstelik parti MYK'sına bağlı olarak kurulan Etüd Ve Araştırma Bürosu'nun sekreterliğini de yapıyorsunuz. Çok önemli bir gurup aydınla birlikte. Bir aydın ve yazar olarak TİP içinde etkin görevler almak o günlerde nasıl bir duyguydu?

-1962 yılında *Vatan* gazetesinde köşe yazıları yazıyordum. O yıl, Türkiye İşçi Partisi'ni kuran sendika liderleri Mehmet Ali Aybar'a partinin başına geçmesi için öneri götürmüştür.

Aybar, düşünüp taşındıktan sonra bu öneriyi kabul etti.

25 Ağustos 1962 tarihli *Vatan*'da, “Bir parti lideri konuştunu” başlıklı köşe yazımda, Aybar'ın TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısındaki konuşmasını ele alıyor, “Aybar'ın ‘TİP gerçeğe inanan ve dayanan bir partidir. Çünkü ilim partisi, çünkü ahlak partisidir. Gerçeğe inanmayan bir ilim düşünülemez. Kendi kendini inkar eder. Binaenaleyh biz gerçekleri konuşturarak politika yapacağız’ sözleri, konuşmasının temel ilkelerini açıkça gösteriyor.” diye başlıyor, bu konuşmanın önemini belirtiyordum. Aybar'ın konuşması için epey uzun bir köşe yazısı yazdığım günlerde TİP'ten en çok iki üç satırla söz ediliyordu gazetelerde. O yazının çıktığı günlerde, Sirkeci'de Aybar'la karşılaştık; yazı için teşekkür etti, ayaküstü konuşmamızın sonunda partiye girmemi önerdi; ben de partiye girersem yazılarımın “yanlı” kabul edileceğini, etkisini yitireceğini söyledim. Anlayış gösterdi.

İki buçuk ay sonra Beyazıt'ta, bir düşün salonunda, TİP'in düzenlediği bir toplantı yapılacaktı. TİP Genel Başkanı Aybar'ın imzaladığı çağrıda, “Anayasamızı korumak ve yaşar hale getirmek amacıyla: a) Anayasaya aykırı kanunların yürürlükten kaldırılması, b) Hızla gelişen faşizmin zararsız hale getirilmeleri konularında neler yapılabileceğini birlikte inceleyip gerekli kararları almak üzere”, “yurdumuzun ilerici tanınmış 600 kişisine, sendikalara, ilerici derneklere, ilerici gazete ve dergilere” bu çağrının gönderildiği belirtilmekteydi.

Gazetelerin bu çağrıyla ya yayımlamayacaklarını ya da görünmeyecek bir köşeye sıkıştıracaklarını bildiğim için, toplantının yapılacağı 11 Kasım 1962 sabahı yayımlanacak *Vatan*'da, “Bugün saat 3'te” başlıklı bir köşe yazısı yazarak çağrıyla alanları toplantıya katılmaya davet ettim.

Toplantıya *Vatan*'ın yazı işleri müdürlerinden dostum **Turhan Tükel**'le birlikte gittik. "**Gerici çevreler**", bu toplantıyı sabote etmek için ellerinden geleni yaptılar: Gelenleri toplantı salonuna sokmamaya çalıştılar, salonda konuşulmasını engellemeye çalıştılar, kavgı çıkardılar, vb... Ve biz, **Turhan** ve ben, TİP'nin ne kadar güçsüz olduğunu gözlerimizle gördük. "**Gazetecinin tarafsızlığı**" ilkesine boş vererek hemen ertesi gün gittik, partiye kaydımızı yaptırdık Giriş beyannamelerimizi **Aybar** ve Genel Sekreter **Cemal Hakkı Selek** imzaladı. Hepimiz mutluyduk.

Turhan Tükel, partinin bir yayın organı olmasının bir zorunluluk olduğunu ileri sürüyordu. Bu zorunluluğu herkes kabul ediyordu ama bu organı nasıl çıkaracaktık? Daha ucuza mal olacağı için haftalık dergide karar kıldık. Derginin adını **Turhan** buldu: *Sosyal Adalet*. Ya para? Zor olan, para bulmaktı. Ben dahil beş kişi 1.000'er lira (Yıl, 1963!) koymayı taahhüt ettik. Ve bir abone kampanyası başlattık. Çalıştığım Emayetaş fabrikasında en azından 50 kişiyi abone etmişimdir.

Derginin ilk sayısında (19 Mart 1963) yayımlanan "**Bölünmek değil, birleşmek!**" başlıklı yazımda (O yazıda partide birlikte çalıştığımız **Enver Aytekin**, **Cenap Karakaya** ve **Selahattin Hilav**'ın da katkıları vardı.) "**milli burjuvazi**"yi tanımlıyor ("iç pazarda çıkarları yabancı sermaye ile çatışan sanayici kesim") ve millî burjuvazi ile işbirliği yapılabileceğini öne sürüyordum. Derginin ikinci sayısında **Behice Boran**, bu yazıya şiddetle karşı çıktı. (Tuhastır, 1962'de millî burjuvaziyle güçbirliğine karşı çıkan Behice Boran, nice yıllar sonra, artık "millî burjuvazi" diye bir şey kalmadığı yıllarda, TİP ile TKP birleşip TBKP olunca, parti programında "millî burjuvazi"nin desteklenmesini kabul ediyordu!)

Gelelim "**Etüd Ve Araştırma Bürosu**"na

Bu konudaki sorunuza bundan sonra sorunuzla birlikte cevap vereceğim.

-Elbette bir de çatışmalar oldu parti içinde. Sizin de anlaşılmadığınız konular, içinde yer almak zorunda kaldığınız tatsız ilişkiler... Gene o günlere ilişkin yazdıklarınızda, “O yıllarda, şimdiki gibi, Türkiye’den umudu kesmemiştim” diyorsunuz, “bir şeyler yapılabileceğine inanıyordum, bu ‘bir şeyler’e benim de katkıda bulunabileceğime inanıyordum, bütün gençliğimi bu düşünle yaşamıştım.” Sizi bu noktaya iten neler yaşandı?

-Etüd Ve Araştırma Bürosu’ndan başlayalım.

Büyük Millet Meclisi’nde TİP’in tek temsilcisi vardı: Sena-tör Niyazi Ağırnaslı. (Bu TİP, o iyi insana da çok çektiymiştir!) Etüd Ve Araştırma Bürosu’nun kurulduğu günlerde Niyazi Bey, Aybar’a, *“Bir an önce parti programının hazırlanması ve yayımlanması gerekiyor. Meclis’te herkes bana programı soruyor, cevap veremiyorum.”* demiş.

Etüd Ve Araştırma Bürosu, biraz da bu programın hazırlanması için çarçabuk kuruldu. Merkez Yönetim Kurulu, sekreterliğe beni getirmişti. Üyeler de (Anımsadığım kadar) şunlardı: Behice Boran, Adnan Cemgil, Arslan Başer Kafaoğlu, Yahya Kanbolat, Kenan Somer, Prof. Sadun Aren, Nebil Varuy, Enver Aytekin, Cenap Karakaya, Selahattin Hilav, Demir Özlü, Prof. İsmet Sungurbey, Rasih Nuri İleri, Mu-vaffak Şeref... Prof. Sencer Divitçioğlu partili değildi ama “sanayileşme” bölümünün hazırlanmasını üstlenmişti. Prof. İdris Küçükömer o günlerde galiba daha partiye katılmamıştı. Sadun Aren, büroya epey geç katıldı. Kenan Somer, devlet memuru olduğu için, partiye girmemişti ama program çalışmalarına Ankara’dan katılıyordu.

İlk toplantıyı açan **Aybar**, öncelikli işimizin programı hazırlamak olduğunu söylemişti. Ben de arkadaşlara ***“Herkes programın bir bölümünü alsın, çalışmaya başlayalım.”*** demiştim.

Ertesi hafta toplandığımızda **Behice Boran**, çalışması gereken konuyu bir yana bırakmış, **“Parti Program Taslağı”** diye bir metin hazırlayarak getirmişti. Benim “sekreterliğimi”, kendi “üyeliğini” içine sindiremeyen **Behice Boran**, böylece, beni umursamadığını, kendi başına buyruk olduğunu göstermek istiyordu. Olay çıkarmamak için, ***“Pekala, gelecek hafta sizin taslak üzerinde çalışırız.”*** dedim.

O hafta sonu, bizim Hürriyet Tepesi’ndeki benim ünlü çalışma odamda (“Ünlü”: Çünkü o odaya kavuşunca *Vatan*’da bir “fikra”yı ona ayırmıştım.) toplandık: **Enver Aytekin, Cenap Karakaya, Selahattin Hilav** ve ben saatlerce Behice Hanım’ın metni üzerinde çalıştık.

Çalışmalarımız sonunda bir gerçeği saptadık: 1946’da üniversiteden uzaklaştırıldıktan sonra **Behice Hanım**, “ev kadınlığı” ve “ticari mektup yazmak” dışında hiçbir şeyle ilgilenmemişti. Yazdığı “taslak”, tek sözcükle. “dökülüyordu”.

Ertesi hafta Büro toplandı. Üyeler dışında konuklar da vardı: **Senatör Niyazi Ağırnaslı, Prof. Murat Sarıca, yönetmen Metin Erksan...** **Aybar**’ın *Ettüd Ve Araştırma Bürosu*’yla övündüğü belliydi.

Taslak üzerindeki tartışmalar dağılmasın diye biz 4-5 sayfalık yazılı bir metin hazırlamıştık: **Behice Hanım**ı böyle bir “Taslak” hazırladığına pişman edecek bir metin! Metni okudum. Sessizlik... **Behice Hanım**’ın yüzü iyice kararmıştı. **Aybar**, dinleyicilere sordu: **Niyazi Ağırnaslı, Murat Sarıca, Metin Erksan** hazırladığımız eleştiri metnini göklere çıkardılar. Ertesi

hafta, program konusunda yeniden toplanmak üzere ayrıldık.

Ertesi hafta **Adnan Cemgil** söz aldı ve **Nebil Varuy**'la birlikte bir öneri hazırladıklarını söyledi, önerisini okudu: Parti programının, Etüd Ve Araştırma Bürosu dışında, yeniden kurulacak bir kurulca hazırlanmasını öneriyorlardı !

Mesele anlaşılmıştı: Sekreter olamayan **Behice Boran**, Büro'yu yok etmek istiyordu.

Adnan Cemgil'e, o günün koşulları içinde, bu büro dışında, böyle bir program hazırlayacak bir kadro bulunmadığını sakın sakın açıklamaya çalışırken, **Adnan Bey** parladı: *"Siz beni nasıl yanıtlarsınız, söyleyişimi taklit ederek nasıl benimle alay edersiniz !"*

Behice Hanım, bu iki kişi aracılığıyla muradına ermişti: Karşılıklı bağışmalar sürerken, bitişikteki Merkez Yönetim Kurulu odasından **Aybar** telaşla içeri girdi...

Bu olaylar 1963 yılının bahar aylarında yaşanmıştı. 1963'ün yaz ortalarına kadar partiye uğramadım. Sonra bir gün **Aybar**, mutlaka uğramam için telefon etti. Gittim. En geç 1964 Şubatı'nda ilk Büyük Kongre'nin toplanacağını, o zamana kadar parti programının hazırlanmasının yasal zorunluluk olduğunu, *"arkadaşlarımla birlikte"* katılmamızı, bir tatsızlık çıkınması için Etüd Ve Araştırma Bürosu'nun sekreterliğini yükleneceğini söyledi.

Temmuz 1963'de çalışmaya başladık. Çalışmalar yedi ay sürdü. O yedi ay boyunca evimde ancak beş-on gün akşam yemeği yemişimdir. Ama açık söyleyeyim: Hayatımın en mutlu dönemidir o yedi ay. O coşkuyu, o heyecan dolu çalışmaları bir daha yaşayabilmem olanaksız...

“O yıllarda, şimdiki gibi, Türkiye’den umudu kesmemiştim, bir şeyler yapılabileceğine inanıyordum. Bu “bir şeyler’e benim de katkıda bulunabileceğime inanıyordum, bütün gençliğimi bu düşünle yaşamıştım.” Bu sözlerimi alıntıladıktan sonra soruyorsunuz: ***“Sizi bu noktaya iten neler yaşandı?”***

Beni bu noktaya getiren nedenleri **“nesnel nedenler”** ve **“öznel nedenler”** diye ikiye ayırmak mümkün.

Nesnel nedenler belli: Türkiye, **“siyasal bilinç toplumsal gelişmeyi aştı.”** gerekçesiyle darbe yapılabilen bir ülke. İç borçlar, dış borçlar... Yabancı sermayeye dayanan bir sanayileşme isteği... Hâlâ kolu kanadı kırık bir **“demokrasi”**... Hâlâ faili meçhul cinayetler... Hâlâ **“çeteler”**... Bu **“devri şeamet”**’in daha fazla ayrıntılarına girmek gereksiz...

Bir de öznel nedenler: Bir zamanlar **Çetin Altan**, **“Sosyalist yalan söylemez.”** derdi. Ben de bir zamanlar sosyalistlerin özgeci (Farsçası: “diğergam”) olduklarına, kendi çıkarlarını değil, halkın çıkarlarını düşündüklerine inanırdım. O kısa süren parti çalışmaları, **“sosyalist”** diye ortaya çıkanların büyük çoğunluğunun sıradan insanlardan farksız olduğunu, her türlü küçüklüğe açık olduğunu gösterdi bana. **“Örgüt mü, sağcısı da, solcusu da aynı yolun yolcusudur, farketmez!”** kanısına vardım. Sonuç: Örgüt adamı olamayacağımı anladım. Şimdi, bir birey olarak yapabileceklerimin en iyisini yapmaya çalışıyorum.

Bir **Behice Boran**’ın şöyle dedikodu yapabildiği bir ülkede benim bir örgütte çalışmam mümkün mü: **“Bir gün İstanbul’da bulunurken, Behice Boran, Fethi Naci’yi bana şöyle çekirtmişti: Güya Fethi Naci eş-dost arasında şöyle övünmekteymiş: ‘İşlerim tıkrında. Patronun karısı da metresim. Keyfime diyecek yok artık.’** Behice Hanım’ı dinliyordum ve içimden: **‘Allah kimseyi şu toplumcuların diline düşürmesin’**

diyordum.” (Dr. YAHYA KANPOLAT - Eski TİP Genel Sekreteri Ve Hatay Milletvekili - “Olduğu Gibi-Eski Türkiye İşçi Partisi Üzerine Anılar”; Bayır Yayınları, 1979, ss.99-100).

-TİP'ten ihraç edilmek nasıl bir duyguydu? Ve bu sizi hangi düşüncelere sürükledi?

-1964 Şubatındaki ilk Büyük Kongre, birtakım küçük oyunların döndüğü bir kongre oldu.

Bir örnek: Bazı delegeler, Türkiye İşçi Partisi programını hazırlayanların mikrofonda konuşmaları için bir öneride bulundular. Divan başkanlığını **Kemal Nebioğlu** yapıyordu: herkesi konuşmak için davet ediyordu, sıra bana gelmiyordu. Sonunda birileri gidip uyardılar, ancak ondan sonra konuşma sırası bana geldi.

Nasıl olsa beni de konuştururlar diye önceden dört cümle hazırlamıştım. İlk cümleyi söyledim: hayal meyal anımsıyorum: *“Bu program, belki Türkiye işçi sınıfına layık bir program değildir, ama, en azından Türk halkının haysiyetini koruyan bir programdır...”* Bir an sessizlik oldu. sonra Aybar ayağa fırladı, alkışlamaya başladı. Ardından **Orhan Arsal** ve derken bütün salon... Öbür üç cümle de aynı coşku ile karşılandı. Konuşmayı yapıp yerime oturdum Yanımda **Nihat Sargın** oturuyordu: *“Bunları önceden hazırladın, değil mi?”* diye sordu! Kutlamak aklına gelmiyordu !

Öğle yemeği için ara verildi. Anadolu'dan gelen delegeler-de benimle tanışmak, konuşmak isteğinin uyandığını gördüm. **Behice Boran**'ın kocası **Nevzat Hatko** da aynı şeyi görmüş olmalı ki tutturdu *“Öğle yemeğini beraber yiyeelim!”* diye: çünkü benim delegelerle konuşmanın bana seçimlerde oy getireceğini sezmişti. O kadar ısrar etti ki kabul etmek zorunda kaldım..

Kongre sonu anlaşmazlıklar üzerine parti içi muhalefet (yanılmıyorsam 24 üye) bir şeyler yapmaya çalıştık, ama hepimiz acemi “politikacı”lardık.

Doğan Özgüden, bir akşam, **Mehmet Ali Bey**’i (Siret Hanım’la birlikte) bize getirdi. **Mehmet Ali Bey**, bir “*Başkanlık Divanı*” kuracağını, orada benim de bulunacağımı falan anlattı ama ben soğumuştum bu parti işinden. Muhalefeti sürdürdük ve biz, dokuz üye, ihraç edildik.

Üzüldüğümü söyleyemem. Bir gerçeği yaşayarak öğrendim: Ben, politikacı olamazdım. Delege ilişkileri, seçimler için dönen dolaplar... Bunlar olmadan politika olmuyordu. Bunlar da bana göre işler değildi.

-Bugün hâlâ Türkiye’den umudunuz yok mu? Olumlu bir şey yapılamaz mı? Aydınların, yazarların toplumsal yaşamın iyileştirilmesine katkıları olamaz mı?

-Osmanlı münevveri devleti kurtarmak istiyordu. Cumhuriyet aydını ise (1923’de yeni bir Türk devleti kurulmuş olduğu için) artık halkı kurtarmak istemektedir. Cumhuriyet dönemi aydını gerçekten “kurtulmuş”mu, onu geçelim, ama bu aydının kurulu düzenle uzlaşma içinde olduğu bir gerçek: Milletvekili oluyorlar, büyükelçi oluyorlar, siyasal iktidarın nimetlerinden yararlanıyorlar. Bu rahat kendilerini biraz rahatsız eder gibi olunca “Halk” için ne yapıyorlar? Hayal kuruyorlar! Bunu görmek için **Yakup Kadri**’nin Ankara adlı romanını okumak yeter.

Devletle özdeşleşen Cumhuriyet aydınının yanı sıra devlete kafa tutan (yani kurulu düzenin değişmesini isteyen) aydın da vardır o dönemde, ama bu tür aydınların yasal bir siyasal hareket içinde toplu olarak ortaya çıkışları, “demokrasi”nin “geldiği” 1946 yılında olur. Sonra partilerden, sendikalardan hapishaneler-

re! Sonra gene birtakım hareketler: Kimi zaman topluca, örgütlü; kimi zaman bireysel. Ama **“kafa tutan aydın”**ın, örgütler içinde ya da günlük basında artık rahat rahat **“sosyalist aydın”** olarak ortaya çıkması 1060’dan sonra. 1960-1970 arası gerçek bir uyanış dönemi oldu. Ama **“Siyasal uyanış ekonomik gelişmeyi aştı.”** diyenler bu dönemi sona erdiriyorlar. Gene tevkifler, hapishaneler ve işkenceler. Ve derken 24 Ocak ekonomik kararları, ardından 12 Eylül.

1980 sonrasında aydınlar kesiminde önemli bir değişim oluyor. Aydınlar da işçilerle birlikte hızla fakirleşiyorlar, köylülerle, öteki halk kesimleriyle birlikte fakirleşiyorlar. Günümüz Türkiye’sinde artık aydınların büyük çoğunluğu **“ücretli”** durumundadır; bir işyerinde bir işverene (özel kesimde ya da kamu kesiminde) bağlı olarak çalışmaktadırlar. Aydınların kitle halinde **“ücretli emekçi”** durumuna gelmeleri, aydınları işçi sınıfının bir yan gücü, bir **“mütefik”**i olmaktan çıkarmış, işçi sınıfının bir parçası yapmıştır.

Yakın zamana kadar **“aydın”** denince herkesin aklına **“Toplumsal vicdanı, ışık tutanı”** gelirdi. Sayıları oldukça az, nitelikli ve benzeşik (mütecanis) bir toplum kesimi... Üretimden kopuk, sadece düşünen yazan, yaratan insanlar... Oysa, gerçekte, ücretlileşen aydın artık fabrikalarda, hizmet alanlarında, kamu işlerinde çalışıyor; bir başına değil, öteki emekçilerle birlikte. Peki, Türkiye’deki sanayi işletmelerinde çalışan teknik ve idari personel **“aydın”** değil mi? Devletin eğitim, sağlık, adalet, vb. işlerinde çalışanlar **“aydın”** değil mi? Kol emekçileriyle kafa emekçileri (aydınlar) arasındaki yakınlıkla bir olgu değil mi?

Evet, aydınlar benzeşik bir toplumsal kesim oluşturmazlar: Kimi varlıklı kesimlerden gelir, kimi emekçi kesimlerden, kimi de (galiba en çoğu) orta sınıflardan; kimi solcudur, kimi sağcı; kimi tek pasaport alamazken kiminin çift pasaportu vardır; kimi hol-

dinglere danışmanlık eder, kimi işçi sendikalarına; kimi karşılaştığı ilk güçlükte 180 derece döner, kimi yoluna devam eder... Ne var ki benzeşik bir kesim oluşturmuyorlar diye aydınlara yıllar öncesinin gözlüğüyle bakamayız. Türkiye'nin saplandığı bataktan kurtulabilmesi için girişilecek mücadelede sosyalist aydınlara yeri değişmiştir. Türkiye İşçi Partisi'ni düşünüyorum: Yönetim kurullarına seçileceklerin yarısı aydınlardan, yarısı emekçilerden oluşacak diye bir tüzük maddesi vardı; birtakım ilçe örgütlerinde bir üyenin emekçi mi, aydın mı olduğuna oylamayla karar verildiğini çok iyi anımsıyorum. Çünkü o yıllarda sosyalist aydınlara hep ikincil bir güç olarak bakılırdı. Oysa koşullar değişmiştir. Ücretlileşen aydınlar işçi sınıfının yararlanacağı bir toplum kesimi değil, işçi sınıfının en önemli, en etkili parçasıdır. Bunun içindir ki günümüzün sorunu, işçi sınıfının aydınlarla "ittifak" kurması değil, "bir" olmasıdır. "*Gelin canlar bir olalım*" dizesindeki gibi.

Sorunuza dönersek: aydınlara, yazarların toplumsal yaşamın iyileştirilmesinde çok büyük katkıları olabilir.

Bana gelince... Hadi şaka ile karışık olsun: *Bana bakma benim yarım var!*"

Edebiyat yetiyor bana.

-VI-

PROF. DR. GÜLTEN KAZGAN

-17 Kasım 1997-

Mehmet Ali Aybar'ın "hürriyetçi sosyalizm" görüşü:

Mehmet Ali Aybar'ın sosyalizmin "**hürriyetçi**" olması gerektiği görüşünün ne kadar haklı ve yerinde olduğunu gelişmeler kanıtlamış bulunuyor. Ancak, olaya farklı bir açıdan da bakmak gerekir. Çünkü **Mehmet Ali Aybar**'ın anladığı anlamda "**hürriyetçi sosyalizm**", bir kalıba göre bütün toplumu şekillendirme amacını birlikte yerine getiremezdi. Çünkü, eğer insan iradesine göre şekilleniyorsa herkese özgürlük tanıdığınız zaman bu gerçekleşemez. Ama bunu iradeye göre şekillendirmeye kalktığınız zaman bunu bir dikta sistemi altında gerçekleştirmeğe çalışırsanız da bu sonunda kendi kendini yitiren bir sistem oluyor. Bu açıdan, sanıyorum, sosyalizm, yine geçmişte Marx'ın düşündüğü gibi, ancak kapitalizm sonrası bolluk toplumlarının ulaşabileceği bir aşama olarak yani bir ütopya aşaması olarak daha gerçekçi. Çünkü, olaylar, isterseniz hürriyetçilikten girin, isterseniz iradeye göre şekillendirilen bir sosyalizmden girin, ikisini bir arada götürmenin mümkün olmadığını gösteriyor. Bu açıdan belki de **Mehmet Ali Aybar** da haklı değildi, yani bir açıdan haklıydı ama bir diğer açıdan da haklı değildi.

Sosyalizmin gerçekleştirilmesinde öncü sınıf:

Geçmişte, biliyorsunuz, öncü sınıf, eğer Marksist kuramdan yola çıkarsanız işçi sınıfı idi, eğer Leninist kuramdan yola

çıkarsanız bu aydınların öncülüğünde işçilerin ve köylülerin katıldığı bir hareket olacaktı. Bunun kuramı belli. S.S.C.B.'ndeki olayların gelişiminde de öyle olduğu söylendi ama herkes biliyor ki tepedeki bir aydın bürokratik kadroydu esasında bunu yürüten. Şimdi bugüne gelince, bugünün dünyasında geçmişten farklı olarak böyle bir öncü sınıfları fılan bahsetmek bana biraz zor geliyor. Nedeni de şu: Geçmişte, yani aşağı yukarı 1970'li yıllara kadar devam eden aşamada bir intelligentsia toplumunda ağırlığını duyuruyordu. Bunun son kuşağı **Sartre** ve kuşağıdır. Ondan sonra toplumda etken olabilen aydın sınıfı diye bir sınıf kalmadı. Dolayısı ile bugünün dünyasında aydınların öncülüğünü söz konusu etmek pek mümkün olmuyor çünkü böyle etken bir sınıf kalmadı ortada. O eski aydınlar ya teknokrat oldular, hiç toplumun sorunları ile ilgilenmiyorlar, ya kabuklarına çekildiler, toplum sorunları ile ilgilenen insan kalmadı, yani Fransız İhtilaline öncülük eden aşamada **Voltaire**'lerin kuşağının ettiği öncülük gibi bir kuşak yok bugünün dünyasında. Kaldı ki olsaydı da acaba etken olabilir miydi? Onu bilemiyorum. Çünkü haberleşmenin bu kadar dağınık olduğu bir dünyada televizyonu açtığınız zaman karşınıza yüz tane alternatif kanal çıkıyorsa siz hangi kanaldan kendinizi kime duyurabilirsiniz? Okumanın biraz da kısırlaştığı ve yüzlerce kitap basıldığı bir ortamda acaba siz ne kadar okunursunuz? Yani bilmiyorum dünya değiştiği için artık aydınlar zannediyorum ki böyle bir işleve büyük ölçüde sahip değil en azından. Bir ölçüde olsa da geçmişin etkenliğinde bir rol oynayamazlar diye düşünüyorum.

Diğer sınıflara gelince, tabii işçi sınıfı kendi çıkarları söz konusu olduğu noktada ağırlıklarını koyuyorlar. Ancak bir olay var bugünün dünyasına bakarsanız. İnanılmaz bir güç yitirimi var işçi sınıfında. Sosyalizmin en güçlü olduğu Batı Avrupa'da bakıyorsunuz sendikalara kayıtlı işçi oranı tepetaklak gidiyor, işsizlerin oranı artıyor, bir işçi sınıfının gücünden çok neredeyse işsizlerin etkenliği öne çıkmaya başladı. O açıdan müthiş bir de-

ğişim arifesinde dünya. Bu değişim arifesinde işçi sınıfı 19.yüzyılda örneğın 1848 İhtilalinde hazırlandığı ortamda sahip olduğu etkenliğe bugün sahip olabilir mi? Bu zor. Diğer sınıfların ise, hiçbir işlevi olduğuna inanmıyorum. Yani ne küçük burjuvaların, ne köylülerin, etkenliğini yok.

Bugünün dünyasında değişime dönük hareketler nereden gelir diye sorarsanız, maalesef sermaye o kadar etken oldu ki, bu sermayenin etkenliği, gücü dolayısı ile bütün değişimin kaynağı orası olmaya başladı. Bunun nedeni de şu: Sermaye teknolojik gelişmeyi finanse ediyor ve teknolojik değişmeyi tamamen kendi çıkarlarına göre ayarlıyor. Dolayısı ile toplumdaki bütün değişimler sermayenin çıkarına göre olmaya başlıyor. Öyle bir ortamda en büyük değişim gücü sermaye oldu. Sermaye artı onun finanse ettiği teknolojik gelişmeler.

S.S.C.B. dağılması karşısında eski tartışmalar:

Bugün hâlâ bu tartışmalar devam ediyorsa çok şaşarım. Çünkü ne **Moskava** kalmış, ne **Pekin** kalmış bugünün dünyasında. Dünün dünyasında ise, orada tabii iki devlet arası siyasal çekişmeler giriyordu, dünyadaki güç çekişmeleri giriyordu ve bunların arasındaki çekişmeler de sanki sosyalizm arasındaki çekişmeler gibi ortaya çıkıyordu. Ama sosyalist nitelik arasında da fark vardı bazı noktalarda. **Çin** hiçbir zaman **Sovyetler Birliği** boyutunda merkezi-planlı bürokratik bir yapıda olmadı, bir. İkincisi, Moskova'da **Çin**'de olduğu gibi bir kültür devrimi olmadı hiçbir zaman. **Çin**'de biliyorsunuz bütün o burjuva kitaplar diye yaktılar, ettiler. Halbuki burjuva sanatlarını, bale gibi, müzik gibi, opera gibi, dünyada en iyi uygulayan ülke Sovyetler Birliği oldu. Dolayısı ile bu bağlamda da aralarında fark vardı. Sonra **Çin** köylüye dayanmak zorundaydı ve nüfusunun yüzde 80'inden fazlası köylüydü. Oysa Sovyetler Birliği'nde bu boyut-

larda bir köylü etkenliği yoktu. O noktada da farklı idi olay. Yani bu gibi bazı noktalarda farklar vardı. Ama onun dışında bence olay, Moskova-Pekin arası dünya sosyalizmindeki güç çekişmesiydi. Ve bu da olayın tam bilincinde olmayan guruplar arasında Moskova-Pekin tartışmasına dönüşüyordu.

Sosyalizm-parlamentar demokrasi ilişkisi, solun seçim kazanma olanağı:

Mehmet Ali Aybar vari hürriyetçi sosyalizmi düşünürseniz, ki zannediyorum ki bugünün dünyasında hiçbir aydın başka türlü düşünmez, bunun parlamenter yoldan başka yolu yok. Yani seçimle iktidara geleceksiniz, seçimle iktidardan gideceksiniz. Çünkü, yaşanan olaylar gösterdi ki. Iktidardan gitme olasılığı olmayan her sistem sonunda yozlaşıyor. Yani sonsuz güç sahibi olmak, insanlara ya da yönetimlere yozlaşmayı da birlikte getiriyor. Bundan ötürü parlamentarizm ve sosyalizm mutlaka birlikte düşünülmeli, birbirinden ayrı olarak değil. Yani seçimle gelir ve seçimle gider bir kimse.

Türk solunun iktidara gelme olasılığını düşünürseniz, şimdi sol dediğiniz zaman iki ayrı gurup var, biri **Cumhuriyet Halk Partisi** ve **Demokratik Sol Parti** olarak merkez sol, diğeri daha solda gözüken **Özgürlük Ve Dayanışma Partisi** ve **İşçi Partisi**. Önümüzdeki iki üç yıl içinde yapılma olasılığı olan seçimlerde belki sol bir miktar oy artışı sağlayabilir ama tek başına iktidara gelme olasılığı olacağını sanmıyorum. Bu olasılığın düşük oluşunu, bir kere D.S.P.'den ayrılmalara, parti içindeki huzursuzluğu gösteriyor, C.H.P.'de de pek fazla mutluluk olduğu görünüşü yansıtmıyor dışarıya içerden. Partilerin kendi içindeki huzursuzluk da tabii dışarda seçmene pek fazla güven vermiyor. Onun için tek başlarına iktidar olma olasılığı görmüyorum. Ama mutlaka bir koalisyon iktidarı içinde bulunacaklarını

tahmin ediyorum. Bence bu da çok önemli. Çünkü önümüzdeki bir veya iki seçimde zaten hiçbir partinin tek başına iktidara gelme olasılığı olacağını düşünmüyorum. Mutlaka koalisyonlar olacak ve buna göre de nasıl diğer partiler koalisyona giriyorsa merkez sol partiler de girecek. Öbür gurup partilere gelince, Ö.D.P., İ.P, gibi, onların oy oranları yüzde 1 ile 2 civarında. Dolayısı ile çok marjinal partiler. Koalisyonlara dahi girme olasılıklarını doğrusu yüksek görmüyorum. Ama seslerini duyuruyorlar, önemli şeyler söylüyorlar, bence o dahi yararlı.

Geçmişteki tartışmalar için günümüz açısından genel bir değerlendirme:

Geçmişte Türkiye'nin yaşadığı sol tartışmalar, bir kere parlamenter demokrasiye inananlar ve sosyalizmin de o kanaldan gerçekleşmesi gerektiğini düşünenler bir yanda, diğer yanda askeri yöntemlerle yani geçmişte Arap sosyalizminin Nasır vari yöntemlerle yürütülen bir dikta rejimi altında düşünülmüştü. Çatışmanın önemli bir kaynağı buydu ama bugünün dünyasında artık askeri dikta diye bir şey söz konusu değil veya Avrupa'nın kıyısında yaşayan Türkiye gibi bir ülke için söz konusu dahi edilmemeli, düşünülmemeli. Dolayısı ile bunlar artık "keenlemyekun" olmuş tartışmalar. Çoktan ortadan nedeni kalkmış olan tartışmalar. Çünkü bugün herkes demokrasi ile yönetilme yoluyla programlarının gerçekleşeceğini düşünüyor. Fakat bence bundan daha önemlisi küreselleşmenin getirdiği olay. O, sosyalist herhangi bir uygulamaya yer bırakmıyor. Bence asıl üzerinde durulması gereken de bu.

-VII-

DOĞU PERİNÇEK -30 Aralık 1997-

21. Yüzyıla Manifesto Önerisi Ve Türkiye İçin İktidar Seçeneği

İşçi Partisi, Tüzüğü'nün 2.maddesinde belirtildiği gibi, 23 Eylül 1919 günü İstanbul'da **Şefik Hüsnü** önderliğinde kurulan ve 80 yıldır mücadele eden bir teorik ve pratik birikimin sürdürücüsüdür. Bu açıdan Türkiye'nin halen yaşayan en eski partisidir.

Yine **İşçi Partisi**, uluslararası planda **Marx** ve **Engels**'in 1848 yılında ilan ettikleri ***Komünüst Partisi Manifestosu***'la teorik temellerini attıkları ***Bilimsel Sosyalizm***'i, eylem klavuzu kabul etmiştir. Bilimsel Sosyalizmin 150 yıla yaklaşan mücadele pratiği arkamızda duruyor. Büyük devrimleri ve sosyalizmi kurma deneylerini de içeren bu pratiği değerlendirmek ve teorileştirmek günün sorumluluğudur. 21. yüzyıla girerken **İşçi Partisi** bu görevi yerine getiriyor ve dünya emekçi hareketine bir anlamda 21. yüzyılın manifestosu için bir öneri sunuyor.

Bilimsel Sosyalizmin kurucu **Karl Marx**, 70 günlük ***Paris Komünü*** deneyinden proleterya diktatörlüğü teorisini üretmişti. ***1917 Ekim Devrimi***'yle başlayan sosyalizmi kurma pratiklerinde ise, 70 yılı aşan bir deneyim birikti. Bu 70 yıl, insanoğlunun dünyayı değiştirme çabasında en yoğun ve en güçlü atılımı içermektedir. Böylesine dev bir pratik, bilimsel sosyalist teoriye ***Pa-***

ris Komünü'nün 70 günlük deneyimiyle karşılaştırılamayacak kadar zengin bir malzeme sunuyor.

Sovyetler Birliği'ndeki geri dönüş süreci sonucuna varmış ve olgular, 1960'lardan bugüne uzanan tartışmaya ilişkin son sözünü söylemiştir. 21. yüzyılın sosyalizm pratikleri bu teorik değerlendirmelerin ışığında geliştirilebilir.

19. Yüzyılın Avrupa Merkezli Sosyalizmi

Dünyamızdaki proleter devrimci pratik ve teorisinin gelişmesini iki döneme ayırabiliriz.

Birinci dönem, 1848'de *Komünist Partisi Manifestosu*yla başlar ve 1871 *Paris Komünü* sonrasına kadar uzanır.

İkinci dönem, 1917 *Ekim Devrimi*'yle başlar ve *Sovyetler Birliği*'ndeki geri dönüş sürecinin tamamlanmasına kadar uzanır.

Kısaca 19. Yüzyıl Sosyalizmi ve 20. Yüzyıl Sosyalizmi diye ifade edebileceğimiz bu dönemleştirme, dünyamızın ekonomik-politik süreçlerindeki köklü değişikliklerle çakışır, daha doğrusu bu köklü değişimlerden kaynaklanır.

19. yüzyılda dünya devriminin merkezi, gelişmiş kapitalist ülkelerdeydi, başka bir deyişle Avrupa'daydı. Ekim Devrimi, "*Proleterya Devrimleri ve Kurtuluş Savaşları Çağı*"nı açtı. Kapitalizm, artık emperyalizm aşamasına ulaşmıştı. Bu koşullarda dünya devriminin merkezi, gelişmiş kapitalist ülkelerden **Ezilen Dünya**'ya doğru kaydı.

Bilimsel Sosyalizmin ilk dönemine 19. yüzyıl gerçeği damgasını vurmuştu. O zaman dünyanın tarih yapan haritası, Avru-

pa'dan ibaretti. Kuzey Amerika da, Avrupa'nın kapitalist uygarlığının bir parçasıydı. Asya, Afrika ve Latin Amerika, insanlığın ortak gelişme yatağına henüz girmemişlerdi. Bu koşullarda 19. yüzyılda devrim odağı Avrupa'daydı, olgu buydu.

Marx ve Engels, materyalist oldukları için, gerçeği olgularda aradılar. Gelişmiş kapitalist ülkelerde üretimin toplumsallaşması ile özel mülkiyet arasındaki çelişme, proleter devrimlere yol açacaktı. Bu, bir kıta devrimiydi ve Avrupa ölçeğinde olacaktı; en azından en gelişmiş kapitalist ülkeleri kapsayacaktı. İktidarı alan proleterya, burjuvazinin devlet cihazını parçalamalı, devirdiği fakat bütün toplumsal, ekonomik ve ideolojik temelleleriyle tasfiye edemediği burjuva sınıfı üzerinde sınıf diktatörlüğü uygulamalıydı.

Bilimsel Sosyalizmin kurucuları, ortaya koydukları bu devrim modelini 1848 devrimleri ve Paris Komünü pratiklerinden çıkardılar. 19.yüzyılın sınıf mücadelesi ve devrim pratikleri. Hem **Marx ve Engels**'in teorisine malzeme oldu, hem de teoriyi doğruladılar. 19.yüzyıl Avrupası'nın sanayi kentleri, büyük proleterya hareketlerine sahne oldu. İşçi sınıfı 1871 yılında Paris'te ayaklanarak ilk kez iktidarı ele geçirdi. *Paris Komünü*, yayılamadığı ve burjuvazinin devlet aygıtını parçalayamadığı için, ancak 70 gün yaşayabildi. Devrilmiş olan burjuvazi, yenisinden toparlandı ve Alman burjuvaziyle de işbirliği yaparak Paris Komünü'nü yıktı.

20. Yüzyılda Devrim Odağı: Ezilen Dünya

20.yüzyılın en büyük gerçeği, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki muazzam insan gücünün dünya siyaset sahnesine çıkması, bir anlamda dünya tarihine tüm ağırlığıyla girmesidir. **Ezilen Dünya**'yı, insanlığın ortak gelişme yatağına emperyalizm

çekti. Kapitalizmin tüm dünyaya yayılması, anti-kapitalizmin de Avrupa dışına çıkması sonucunu verdi. Bu anti-kapitalizm, çevre halklarının metropollere muhalefeti idi, yani *anti-emperyalizmdi*. Kapitalizm, Avrupa'daki ölümcül krizine genişleyerek çare bulabildi. Fakat bu “çare”, krizin tüm dünyaya yayılmasından başka bir sonuç vermedi.

19.yüzyılda Avrupa ve yakın çevresi, burjuvazi-proleterya olarak ikiye bölünmüştü. 20.yüzyılda ise, emperyalizm çağı ile birlikte durum değişmişti. **Lenin**, 1910'lu yıllardan başlayarak, dünyanın iki kampa ayrıldığını saptadı.⁽¹⁾ Bir yanda küçük azınlığı oluşturan ezen uluslar vardı; öbür yanda ezilen uluslar. Sınıf mücadelesinin ağırlığı, bu bölünme ekseninde uluslararası alana kaymıştı. **Lenin**, 19.yüzyılın devrim ve sosyalizm stratejisini e-sastan değiştiren bu gelişmeyi, dünya tahlilinin temeline oturttu ve **Komünist Enternasyonal Kongresi**'ne sunduğu tezlerle temel aldığını belirtti.

20.yüzyıla göz attığımızda, ezen-ezilen çelişmesinin, dünya çapındaki başlıca gelişmeler içinde baş çelişme olduğunu görüyoruz. Proleterya devrimleri, ezilen halkların emperyalizme karşı işçi sınıfı önderliğinde verdikleri mücadelelerde gündeme geldi. Öte yandan, **Türkiyenin Kurtuluş Savaşı** ve **Cumhuriyet Devrimi**'yle başlayan millî demokratik devrimler, çağın ikinci büyük devrim dinamiğini yarattılar.

Geçen yüzyılın temel özelliklerinden biri, **Lenin**'in önceden gördüğü gibi, devrim odağının, Batı'dan Doğu'ya, Kuzey'den Güney'e, kapitalist merkezlerden çevre ülkelere doğru kaymasıdır. Kapitalizmin emperyalizm aşamasına geçmesi, dünyanın

(1) Bu konuda bkz. Doğu **PERİNÇEK**: *“Lenin, Stalin, Mao'nun Türkiye Yazıları”*, Kaynak yın., İstanbul.

ezen ve ezilen uluslar olarak ikiye bölünmesi, sömürünün ve dolayısıyla çelişmelerin çevre ülkelerde yoğunlaşması sonucu, **Ezilen Dünya**, devrimin merkezi haline geldi.

Sosyalizmi “geri” ülkelerde kurma çabası, umutsuz bir zorlama mıdır, tarihe çalım atma gayreti midir? 20.yüzyıl sosyalizmleri başından beri bu eleştiriyi karşılaştılar. Eleştirenler arasında, kafaları 19.yüzyılda kalmış bazı “marksistler” de vardı.

Kim ne derse desin. insanlığın kapitalizmi şu veya bu düzeyde aşan veya emperyalizme darbe indiren bütün deneyleri, bu “geri” denilen ülkelerde gerçekleşti. Teori, alçakgönüllü olmalıdır. oturup bu olgunun nedenlerini tahlil etmelidir. Teori pratiğe uymadığı zaman, pratik yok sayılamaz, teori değiştirilir.

19.yüzyıldan farklı olarak, dünyanın devrime ve sosyalizme daha yakın kesimi. artık en ileri kapitalist ülkeler değil. kapitalizmin daha geri aşamalarını yaşayan ülkelerdir. Yüzyılımız gerçeğinin baştan sona kanıtladığı bu saptama, teorik hazinemizin köşe taşlarından birini oluşturur. Başarıya ulaşılacak bir devrim stratejisi için öncelikle belirlenecek gerçek budur.

20.yüzyılda **Bilimsel Sosyalizm**, Avrupa-merkezli olmaktan çıkmış, dünyalılaşımıştır. Avrupa’nın ağırlığı arka plana düşmüştür. Günümüzden geçmişe doğru bakıldığında daha açık görüldüğü gibi, **Ekim Devrimi** klasik 19.yüzyıl Avrupa devrimi değil. “geri” ülke devrimidir.

Rusya, Avrupa’nın en geri, Asya’nın ise en ileri ülkesiydi. Rusya’da başlayan devrim, Batı’ya doğru değil, daha Doğu’ya, Asya’nın içlerine doğru yayılabilmiştir. **Lenin ve Bolşevikler**, 1920’lere kadar ısrarla Avrupa proleteryasından devrim beklediler ve bunu Sovyet iktidarının yaşayabilmesinin koşulu olarak

gördüler. Fakat özellikle Almanya ve İtalya'daki proleterya ayaklanmalarının başarısızlıkla sonuçlanması üzerine gözlerini Doğu'ya diktiler.

Ekim Devrimi, 19.yüzyıl devrimlerinden 20.yüzyıl devrimlerine geçiş sürecinde, yeni devrim odağının henüz tam belirlenmediği bir aşamada gerçekleşti. İki dönemin özelliklerini de bağrında taşıyordu. Fakat devrimin, İngiltere, Fransa, Almanya gibi zamanın en gelişmiş kapitalist ülkelerinde değil de Rusya'da olması, sürecin yönünü gösterir. Rusya, ilerilerin en gerisiydi. Fakat günümüzden arkaya doğru bakarsak, **Ekim Devrimi**'nin ileri ülkelerin en gerisinde değil, geri ülkelerin en ilerisinde gerçekleştiğini belirleriz. Dünya kapitalizmi metropollerini koruyabildi, fakat sömürgeleştirmek istediği geniş alanlarda **Ekim Devrimi**'nin rüzgarını bastıramadı. Nitekim 1917 devrimi, Avrupa devrimlerini değil, Asya, Afrika ve Latin Amerika devrimlerini, ulusal kurtuluş savaşlarını ateşledi. Sovyet devriminin **Ezilen Dünya**'ya yönelttiği emperyalizme karşı ayaklanma çağrısına ilk cevap, **Türkiye**'den geldi. **Mustafa Kemal** önderliğindeki milli demokratik devrim, **Ezilen Dünya** için savaş kıvılcımı oldu. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, milli demokratik devrimden kesintisiz olarak sosyalizme geçen bir dizi devrim birbirini izledi. Doğu Avrupa devrimleri, özellikle Çin Devrimi, Kore, Küba, Hindicini devrimleri, **Ezilen Dünya** ülkelerinin tarihi yapan başlıca etken haline geldiklerini kanıtladı.

Dünya Çapında Cepheleşme Ve Emperyalizmin Zayıf Halkası

20.yüzyılın temel gerçeklerinden biri de, sermayenin dünya çapında yayılması ve yeryüzünün büyük emperyalist devletler tarafından paylaşılmasıdır. Bu gelişme, proleteryanın devrim stratejisine önemli bir değişiklik getirdi. Devrim, artık

19.yüzyıldaki gibi herhangi bir ülkenin burjuvazisi ile proleterya arasında ulusal düzlemle sınırlı bir hesaplaşmanın ürünü olmayacaktı. Devrim, dünya ölçeğindeki cepheleşmenin belirli bir ülkede sonuç vermesiyle gerçekleşebilirdi. Dünya çapındaki emperyalist sömürü zinciri, en zayıf halkalarından kırılacaktı.

20.yüzyılın bütün başarılı devrimlerinde ülke emekçileri, emperyalizmle karşı karşıya geldiler. İktidarı ele geçirmek, korumak ve sosyalizmi kurmak için emperyalist müdahaleyi boşa çıkarmak gerekti.

Çağımızda emperyalizmi gözardı eden hiçbir devrim stratejisi başarıya ulaşamadı ve ulaşamaz. Devrim ile karşı-devrim güçlerinin dünya çapında cepheleşmesi, dünya ölçeğinde hesaplaşma perpektifini zorunlu kılar. Devrim elbette dünyanın her tarafında birden değil, emekçi kuvvetlerin güçlü olduğu, dolaşısıyla emperyalist zincirin en zayıf olduğu ülkede gerçekleşecektir.

Dünya Devrimine Giden Biricik Yol: Ülke Devrimleri

Dünyanın ezen ve ezilen uluslara bölündüğü ve dünya çapında emperyalist zincirin oluştuğu çağımız koşullarında, devrim atılımını öncelikle Kuzey'den, Amerika'dan, Avrupa'dan veya Japonya'dan beklemek, devrimi olanaksız kılmanın teorisidir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde devrim, **Ezilen Dünya**'daki devrimlerin yarattığı koşullarda olacaktır. Tek tek ezilen ülkelerdeki devrimler, emperyalizmin merkezindeki devrimleri zorlayacaktır. Dünya devrimi, tek tek ulusal ölçekteki devrimlerin ve sınıf mücadelelerinin yarattığı birikimin ürünü olacaktır.

Günümüz dünyasında herhangi bir ülkede sosyalizmin kurulmasının ölçütü olarak devletin sönmesi getirilemez. Böyle bir ölçüt, 19.yüzyılın dünya devrimi varsayımından kaynaklanıyor

ve emperyalizmi gözardı ediyor. 20.yüzyıl pratiklerinin de kanıt-ladığı gibi, ezilen bir ülkede gündeme gelen sosyalizmi inşa pra-tiklerinde, emperyalizmin varlığı ve iç savaş tehdidi nedeniyle, başlangıçta emekçi devletinın sönmesi beklenemez. Geri ülkede sosyalizm kurulabilir, ancak geri dönüş tehlikesine karşı sınıf mücadelesi daha keskin olacak ve uzun sürecektir.

Tek ülkede sosyalizm için mücadele, dünya devrimine gi-den biricik yoldur ve biricik enternasyonalist teoridir. Ancak de-neyimler, sosyalizmin ancak büyük ölçeklerde yaşayabileceğini kanıtladı. Dünya kapitalist sisteminden kopabilmek için, sosya-lizmin belli bir insan ve üretim potansiyeline, az çok geniş bir coğrafyaya ve iç pazara ihtiyacı vardır.

Bu geniş ölçeği, tek bir ülke de oluşturabilir, birden çok ülke de. *Türkiye. sosyalizmi kurmak için oldukça geniş ve elve-rişli bir ölçektir.*

Köylülüğün Devrimci Potansiyeli

Devrim merkezlerinin kapitalist metropollerden çevreye kayması, köylü meselesini daha da önemli kıldı. Çünkü **Ezilen Dünya**'da yoğun köylü yığınları yaşıyordu. Proleterya, bu köylü denizinin ortasındaki sanayi merkezlerinden oluşan adalarda toplanmıştı. Köylü kitleleri emperyalist sömürü ve zulümle karşı karşıya bulunuyorlardı. Köylüye dayanmayan, onun taleplerini dikkate almayan, onu devrime katarak dönüştürmeyi benimse-meyen bir devrim stratejisi olanaksızdı. 20.yüzyılda, **Ezilen Dünya**'daki milli demokratik devrimlerle ve Rusya, Çin, Küba, Kore, Hindicini devrimleriyle kanıtlanmış gerçek budur. Bağımsızlık devrimleri, ulusal burjuvazilerin önderlik ettiği köylü devrimleri karakterindeydi. Sosyalist devrimlerde ise, proleterya, emekçi köylülükte temel müttefikini buldu.

Ezilen ülkeler, emperyalizm çağında kendi iç dinamikleriyle kapitalistleşme, kendi burjuvazileri önderliğinde feodalizmi tasfiye ve bu anlamda demokratikleşme olanağını kaybettiler. Emperyalizm girdiği ülkede kendine bağımlı işbirlikçi bir kapitalist sınıf yarattı ve feodal gericilikle işbirliği yaptı. Gerek emperyalist burjuvazi, gerek ezilen ülke burjuvazisi, 20.yüzyılda feodalizmi yıkacak dinamiklerden artık yoksundu. Geniş halk kitlelerinin feodalizmden kurtuluş, demokratikleşme ve aydınlanma gibi ihtiyaçları, proleteryanın omuzlarına bindi ve ezilen ülke devrimlerinin karakterini belirledi.

Köylülük, kapitalizmin gelişme aşamalarında görüldüğü gibi, artık burjuvazinin müttefiki değil, proleteryanın bir müttefiki durumuna geldi. 19.yüzyıl Avrupası'ndaki temel saflaşmada, proleterya ile burjuvazi karşı karşıyaydı. 20.yüzyıl devrimlerinde ise, emperyalizm-işbirlikçi burjuvazi-feodal ağa ittifakına karşı işçi-köylü ittifakı ekseninde birleşen halkın yer aldığı yeni bir saflaşma ortaya çıktı. Feodalizme karşı mücadele ile emperyalizme karşı mücadele birleşti. Köylü kitleleri devrimin gücü haline geldi. Köylülükteki bu devrimci gücü kavrayamayanlar, 20.yüzyıl dünyasına 19.yüzyılın kütüphane pencerelerinden baktılar: ne kadar saf sosyalist ve proleterci geçinseler de, sosyalizmi ve proleterya iktidarını olanaksız gören bir konuma düştüler. **Ezilen Dünya**'da ortaya çıkan ve Avrupa-merkezli revizyonizmin beslediği bu eğilimi aynı Avrupa'da olduğu gibi, burjuvazinin feodalizmi tasfiye edeceği hayalini besledi ve beklemeye geçerek devrimin dışına düştü, giderek emperyalizmin safına geçti. 20.yüzyılda köylülüğün devrimci potansiyelini redetmenin varacağı başka yer yoktu. Aslında köylülük, 19.yüzyıl devrimleri açısından da, devrimin kaderini belirleyen bir rol oynamıştı. **Marx** ve **Engels**, *Paris Komünü* dahil, 19.yüzyıl devrimlerini incelerken, köylülüğün kazanılmamış olmasını, başarısızlığın en önemli nedeni olarak saptamışlardı.

Tarihin eşitsiz ve sıçramalı gelişim yasası, 20.yüzyıl boyunca hükmünü yürüttü. Avrupa'nın aydınlanma hareketi ve sanayi devrimi, 19.yüzyıl ortalarına kadar burjuvazi önderliğinde gerçekleşmişti. Emperyalizm, kapitalizm öncesi ilişkiler içinde bulunan ülkelerde bu yolu kapattı. 20.yüzyılla birlikte kapitalizm, aydınlanma ve ilerleme barutunu tüketti. **Ezilen Dünya**'nın aydınlanma ve gelişme sorunu, artık kapitalistleşme sorunu değil, emperyalizme karşı mücadele ve özellikle sosyalistleşme sorunu. *Geride kalan, ileride olandan artık daha ileri bir potansiyel taşıyordu.*

Aşamalı Ve Kesintisiz Devrim

Devrimin merkezinin kapitalistleşme açısından daha geri ülkelere kayması ve yoksul köylü kitlelerinin taleplerinin proleteryanın gündemine girmesi, beraberinde aşamalı devrim olgusunu da getirdi. Yine çağımızda devrimin emperyalizmle hesaplaşmayı zorunlu kılması da, aşamalı devrimi dayattı.

Proleterya, sosyalizm ve sınıfsız toplum hedefine ulaşabilmek için, ilk aşamada programına toprağın işleyene dağıtılması, bağımsızlık, özgürlük, ulusal eşitlik, aydınlanma, insan hakları gibi sosyalizm öncesi demokrasi taleplerini aldı. Bu talepler burjuva demokratik karakterdedir. Sosyalizm ise, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti, toprakta kolektifleştirme ve proleterya enternasyonalizmi gibi sınıfsız topluma ilerleyen hedefleri içerir. 20.yüzyıl devrimlerinde, 19.yüzyılın Avrupa modelinden farklı olarak iki ayrı devrimin talepleri iç içe geçti. Rusya'da 1917 Şubat'ındaki demokratik devrimi Ekim'de sosyalist devrim izledi. Tarımda sosyalizm programının uygulanmasına ise, ancak 1929 yılındaki kolektifleştirmeye başlandı. Doğu Avrupa devrimleri ise, **Hitler** ve **Mussolini** faşizmlerine karşı yurt-

sever-demokratik devrim aşamasından geçerek sosyalizme ilerledi. Sovyet deneyi ve özellikle Çin deneyi başta olmak üzere çağımızın bütün devrimleri, aşamalı devrim teorisinin parlak birer uygulamasıdır.

Dünyadaki devrim pratikleri göstermiştir ki, **Ezilen Dünya** ülkelerinde *“bir çırpıda sosyalizm”* dayatması, emperyalizme karşı en geniş güçleri birleştiremez. İşçi-köylü ittifakını bozar, iktidarın kazanılmasını olanaksız kılar, dolayısıyla sosyalist kuruluşu da olanaksız hale getirir. Sosyalizm ve sınıfsız toplum temeline ilerlemek, *“bir çırpıda sosyalizm”* ile değil, *“aşamalı ve kesintisiz devrim”* yolundan mümkündür.

Proleterya Önderliği, Öncü Parti Ve Kitle Çizgisi

Marx, devrimde ve sosyalist kuruluştaki proleterya önderliğinin gerekli olduğunu saptamıştı. 20.yüzyıl sosyalizm deneylerinin işçi sınıfının azınlıkta ve köylülüğün yoğun olduğu ülkelerde gerçekleşmesi, proleterya önderliğinin önemini bir kat daha artırdı. Anti-emperyalist ve demokratik görevlerin tamamlanabilmesi ve kesintisiz olarak sosyalist kuruluşa geçilmesi için, işçi sınıfı önderliği zorunluydu. 20.yüzyıl devrimleri bu gerçeği kanıtladı. Sınıfın etkili olmadığı anti-emperyalist mücadeleler, demokratik görevi tamamlayamadılar ve kısa sürede yeniden emperyalizmin ağına düştüler.

Türkiye örneği bu bakımdan özel bir önem taşır. **Kemalist Devrim**'e asker-sivil aydınları aracılığıyla önderlik eden genç milli burjuvazi, 1940'lara doğru, kendi kurduğu düzenin üzerine oturarak, tutuculaşmaya başladı. **Atatürk** önderliğindeki devrimci dönemde geçmişle hesaplaşan genç burjuvazi, daha sonra cephesini emekçilere dönerek geleceğin önünü kesen bir çizgiye girdi. Devrim, bu süreç içinde kireçlenmeye ve taşlaşmaya baş-

ladı ve 1950'den sonra da karşı-devrim süreci başladı.

20.yüzyıl deneyleri, partisiz devrim olamayacağını kanıtladı. Bütün başarılı sosyalist devrimler, proleteryanın öncülerini birleştirmiş, kitleler içinde kök salmış, sağlam bir ideolojik, politik ve örgütsel çizgi tutturmuş öncü partilerin kurmaylığında hayat bulabildi. Aynı şekilde milli kurtuluş devrimlerine de devrimci partiler önderlik etti.Örneğin, **Kemalist Devrim**'e önderlik eden **Cumhuriyet Halk Fırkası**, Kurtuluş Savaşı'nın başında 4 Eylül 1919 günü, *Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Teşkilatı* olarak **Sivas Kongresi**'nde kuruldu.

Öncü parti, **Lenin**'in bir icadı değil, fakat toplumsal bir gerçekliktir, Her sınıfın bilinçli ve ileri bir kesimi vardır. Yine her sınıfı, bu öncü uyandırır, yönlendirir. Sınıf mücadelesinin de bir kurmayı vardır. Kurmaydan yoksun olan bir sınıf, devrim yapamaz.

Öte yandan, devrim, sırf öncüyle başarılamaz. Sınıftan kopuk **“öncü savaş”** yoluyla kotarılmış bir tek devrim örneği yoktur. Bu tür girişimler, hüsrarla sonuçlandı ve ancak kendi çıkmazını kanıtladı. Gerek iktidarın ele geçirilmesi, gerekse sosyalist kuruluşa, devrimin kitlelerin eseri olabileceği doğrulandı.

Proleterya önderliği, öncü parti ve kitle çizgisi, başarılı bir devrimin birbirine bağlı üç temel unsurudur.

Stalin'in Sosyalizmde Direnme Çizgisi Ve Stalin'i Aşmak

Stalin dönemi, ilk sosyalizmi inşa deneyimini içerir. İlk olması, en lekeli olmasını da getirdi. **Stalin**'in önderlik ettiği sosyalist iktidarın tarihsel konumunu belirleyen eylemi, özel mülkiyete karşı amansız bir saldırı ve köklü bir tavırla statükonun ü-

zerine yürümesidir. **Stalin**, kapitalizmden kopmada ve sosyalizmi inşa etmede ısrar çizgisiyle tarihteki yerini almıştır; sosyalizmin safındadır ve devrim cephesine aittir.

Bu saptamayı yapmak. **Stalin**'i aynen tekrar etmek anlamına gelmez. Yalnız sosyalizmi yıkmak isteyenler değil, ilk deneyi aşmak isteyenler de **Stalin**'i eleştirmek durumundadırlar. Ancak bu eleştiri, kapitalizm cephesinden değil, sınıf mücadelesi ve sosyalizm cephesindendir. **Stalin** sonrası sosyalizm pratikleri, özellikle **Mao**'nun önderliğindeki Çin pratiği o dönemden dersler çıkarmış ve **Stalin** deneyimini aşmıştır.

Kitlelerin yorulduğu ve sosyalizmin inşasında tıkanıklığın başgösterdiği bir dönemde, **Stalin** önderliğindeki öncü parti ve devlet mekanizmasını aşırı kullanarak bunalımı aşma yoluna gitti.

Stalin, 1936 yılında, üretim araçlarının kolektifleştirilmesini esas olarak tamamladıktan sonra, Sovyetler Birliği'nde sınıf mücadelesinin sona erdiği tezini öne sürdü, artık kapitalizme geri dönüş tehlikesi kalmamıştı. Oysa hayat, kolektifleştirmeden sonra da sınıf mücadelesinin devam ettiğini gösterdi. **Stalin**, sınıfların varlığını reddettiği için, Parti içindeki kapitalizm yolcularını “ajan”, “yıkıcı”, vb. olmakla suçladı. Böylece sınıf mücadelesi, “ajanlar”a ve “yabancı devletlerin yıkıcı faaliyetleri”ne karşı mücadeleye indirgendiydi. Bu tavır nedeniyle, ideolojik mücadele ve kitle insiyatifi önemsizleşti; polisiye önlemler, siyasal ve ideolojik mücadelenin önüne geçti. Ayrıca halk içindeki çelişmeler yer yer düşmanca yöntemlerle ele alındı, hatta sosyalist yasallığa ve ahlaka aykırı uygulamalara bile girişildi. Bu yöntemler, emekçileri pasifleştirdi ve yabancılaştırdı, öncüyü kitlelerinden kopardı, sosyalizmin biricik itici gücü olan emekçi hareketini körelttiydi, sosyalist demokrasinin koşullarını baltaladı.

Sovyetler Birliği'nde *Stalin çizgisinin* tek alternatifi olan *Troçkizm*, tek ülkede sosyalizmin kurulamayacağını iddia etmişti. Oysa devrim yapmış bir sınıfın, sosyalizmi kurmada direnmek dışında devrimci bir seçeneği yoktu. Sovyet Devrimi'nin dünya devrimine katkısı da ancak bu yoldan olanaklıydı. Sovyetler Birliği, *Stalin*'in önderliğinde "*tek ülkede sosyalizm*"ı kurmada direnerek, İkinci Dünya Savaşı'nda faşizmin yenilgiye uğratılmasında belirleyici bir rol oynadı; emekçi devrimleri ve sömürge-lerin kurtuluşu için elverişli güç dengelerini yarattı. Sovyetler Birliği, bir bakıma kendisini feda ederek insanlığın gelişme yolu üzerindeki hendeği doldurdu. Yine Sovyet pratiği, ilk sosyalizm deneyimiyle, daha sonraları *Mao Zedung*'un katkılarında ifade-sini bulan daha gelişmiş sosyalizm pratiklerine ve teorisine de basamak oldu.

Revizyonizm Kapitalizme Götürdü

Kruçev önderliğinde bir hakim sınıf haline gelen Sovyetler Birliği'nin devlet burjuvazisi, 1990'a kadar süren 30 yılı aşkın gelişme sürecinde, "*kapitalizmle yarış*" adı altında kapitalist üretim, tüketim, bölüşüm ve sanayileşme modelini benimsedi. Çağımızda herhangi bir azınlık sınıfın rejimi, hele gelişmiş bir sanayi ülkesinde ancak burjuva karakterde olabilir, ancak burjuvazinin programıyla ekonominin çarkını çevirebilir ve ancak burjuvazinin dünya görüşüyle emekçi kitleler üzerinde hegemonya kurabilir.

Sovyetler Birliği'nin devlet burjuvazisi, ABD ile rekabetin ön plana çıktığı dönemlerde, aslında emperyalistler arası çelişmelerden kaynaklanan bu rekabeti, sistemler arası bir mücadele gibi yansıttı ve burada Bilimsel Sosyalizmin devrimci mirasından ve Sovyet Devrimi'nin *Lenin* ve *Stalin* dönemindeki saygınlığından

yararlandı.

Ancak Sovyetler Birliği'nin devlet burjuvazisi, devlet mevkilerinin sağladığı rantlar biçimindeki sömürü sistemi tıkanınca, artı değerın piyasa mekanizmaları içinde kârla dağıtıldığı sisteme geçerken, yönettiği sınıf hakimiyeti sisteminin adını da koydu. Böylece Bilimsel Sosyalizm maskesini attı, Stalin düşmanlığından Lenin ve Marx düşmanlığına sıçrayarak, süreci doğal sonucuna götürdü.

Gorbaçov, emperyalizmin *kürselleşme teorisiyle* ve “Yeni Dünya Düzeni” olarak ortaya çıktı. Kapitalist dünyanın merkezinde üretilen “değişim” doktrini, dünyanın her yerinde temsilcilerini buldu. Gorbaçov ile Turgut Özal'ın tezlerinin aynı olması, aynı ekonomik ve ideolojik kaynağa bağlı olmalarından ileri geliyordu.

Gorbaçov, başlıca 3 tez öne sürdü:

- Sınıf mücadelesi ve devrimler çağı geçmiştir.
- Ezilen, gelişmiş-gelişmemiş bütün ülkeler karşılıklı bağımlılık içindeydiler (Interdependence).
- Kapitalizm ve sosyalizm buluşmaya gidiyorlardı (Convergence).

Bu tezler, neresinden bakılırsa bakılsın, dünya sermayesinin ideolojisini seslendiriyordu; uluslararası kapitalist piyasa ile alabildiğine bütünleşmeyi amaçlıyordu.

Sovyetler Birliği'nin kapitalizme geri dönüşü resmen de ilan edileceği sırada bu tezleri açıklaması doğaldı. Sovyet hakim sınıfının kuyruğuna takılan birçok partinin, bu tezleri benimsemesi ve *Gorbaçovçuluğu* emperyalistlerle birlikte savunması da,

şaşırtıcı değildi. **Modern revizyonizm**, yalnız Sovyetler Birliği'nde değil, dünyanın her yerinde sosyalizm saflarında önemli tahribat yapmıştı.

Ne var ki, Sovyet Revizyonizmden etkilenen partiler, SBKP gibi ülkeyi yöneten devlet burjuvazisi gibi bir sınıfsal dayanakları yoktu. Bu partiler içinde, kendi halkına değil, fakat Sovyetler Birliği'ne bel bağlayan bir burjuva eğilim yanında, kendi halkının mücadelesi saflarında yer alan bir kanat da vardı. O nedenle Sovyet Revizyonizminden etkilenen partilerde bölünmeler oldu. **Gorbaçov**'un burjuva tezlerine cephe alan parti ve gruplar, adım adım Sovyetler Birliği'nde geri dönüş sürecinin eleştiri ve tahliline de girdiler.

Aynı süreci Türkiye'de de yaşadık. Başta TBKP olmak üzere çeşitli revizyonist parti ve gruplar bölündüler. Bunların önderlikleri "*Yeni Dünya Düzeni*" saflarına katıldılar, büyük burjuvazinin "**değişim**" projesi içindeki yerlerini aldılar. Sosyalizmde direnenler ise, belli bir ideolojik devrimcileşme sürecine girdiler.

Gerek Sovyetler Birliği'nde gerekse ülkemizde yaşanan deneyim, **revizyonizm**'in burjuva ideolojisi olduğunu kanıtlamıştır. Revizyonizm, sosyalizmin bir türü değildir, Revizyonist teori ve programla devrim yapılamaz. sosyalizm kurulamaz. Revizyonizm, devrime karşı koyar ve kapitalizme götürür. Revizyonizm, kapitalizme hizmet etmiş ve burjuvaziye güç taşımıştır. **Mao**. "*Revizyonizm burjuvazi demektir*" saptamasıyla, bu tarihsel gerçeği daha 1960'larda özetlemişti.

..... Bu noktada **Mao Zedung**, Sovyetler'deki geri dönüş sürecini ve Çin pratiğini tahlil ederek "*Proleterya iktidarı altında devrimi sürdürme teorisi*"ni ortaya attı.....

Bugün herkes Sovyetler Birliği'nde sosyalizmden geri dö-
nüldüğünü görüyor. 1960'lı yıllardan yakın zamana kadar devam
eden tartışma bitti. Fakat sorun, gözlemleri teori düzeyine yük-
seltmektir. Rusya'da kapitalizme geri dönüşmesi, ülkeyi kapita-
lizme götüren bir hakim sınıfın, 1990'dan önce oluştuğunu kanıt-
ladı. **Gorbaçov** ve **Yeltsin**, 1917'de yıkılan burjuvazinin tem-
silcileri değildi, "**Komünist**" adını taşıyan Parti'nin "**sosyalist**"
adını taşıyan bir devletin başta gelen sorumlularıydı. Üstelik,
çevrelerindeki Parti ve devlet yöneticileri de onlarla birlikte kapi-
talizme geçişe önderlik ettiler. Her toplumsal sistem, bir sınıf
tarafından kurulur. Kapitalist sistemi de burjuvazi kurar. Rus-
ya'da 1991 yılında açıkça ilan edilen kapitalizmi de, kapitalist
sınıf getirdi. Ancak bu kapitalist sınıf, feodalizme karşı mücadele
sürecinde değil, sosyalizmin yozlaşması sürecinde doğmuş ve
kapitalizme geri dönüş sürecinde gelişmişti. Devlet iktidarını e-
linde tuttuğu için üretim araçlarını da denetimi altına alan bu
yeni tipte burjuvazi, **Kruşçev**'le birlikte emekçiler üzerinde dik-
tatorluk kurmuş ve kapitalizmin inşasına girişmişti. **Gorbaçov**
ve **Yeltsin**'ler işte 30 yıldan uzun zamandır iktidarı elinde tutan
bu sınıfın liderleriydi. Devlet burjuvazisi daha önce oluştuğu ve
iktidarı ele geçirdiği içindir ki, 1990 yıllarına gelindiği zaman,
başında bulunduğu sistemin de adını koydu.

Yaşanan süreç, **Mao**'nun 1960'larda açıkladığı tahlili doğ-
ruladı. Böylece **Mao**'nun tezleri kanıtlandı ve teori haline geldi.

.....

Tarihin En Yıkıcı Sistemi: Bugünkü Kapitalizm

Lenin, emperyalizmin çürüten kapitalizm olduğunu tahlil
etmişti. Günümüzde bu saptamanın hatalı olduğuna, kapitalizmin
toplumları ilerletici potansiyelini kaybetmediğine dair yaygın bir

propagan’ yapıyor. Burjuva ideologlarından ve **Gorbaçov’un** tezlerinden kaynaklanan medya destekli bu propaganda, bazı “sosyalist” aydınlarda da yankı bulabiliyor. Onlara göre kapitalizmin de olumlu yanları vardır, sosyalizm kapitalist dünya sisteminden köklü bir kopuş olarak anlaşılmamalıdır, hatta sosyalizm ile kapitalizm buluşma yolundadırlar.

Oysa bireysel kâr ve mülkiyet sistemi, bugün geldiği noktada insan türünün varlığını sürdürmesi için vazgeçilmez olan doğal kaynakları yıkıma uğrattıyor, gezegenimizi yaşanmaz hale getiriyor, dünyanın damını deliyor.

Kapitalizm, tekellerin diktasına dönüşerek, sömürü ve tahakkümü hem ulusal hem de uluslararası boyutlarda ağırlaştırdı. Emperyalist-kapitalist sistem, “**Yeni Dünya Düzeni**” projesiyle insanlığı ulusal ve dinsel boğazlaşmalar içine iterek felaketlere ve savaşlara sürüklemekte, milyonlarca insanın kanına girmektedir.

Birey özgürlüğünü kutsadığı söylenen kapitalizm, bireyin iç dünyasını çürütüyor; birbirine benzeyen fakat birbirinden uzak, hatta birbirinin kurdu olan, parçalanmış, doğal tepkilerinden koparılmış; üretime, topluma, kendisine bile yabancılaşmış, yاپayalnız bir insan tipi yaratıyor. Tarihte hiçbir zulüm sistemi, insanı böyle yıkıma uğratmamıştır.

Kapitalizm, insanları “**İletişim Devrimi**”yle doğal ilişkilerinden ve hatta en yakınınıkinden koparıyor, odasındaki ekrana bağımlı nesneler haline getiriyor. Sistem, neredeyse insana bilgisayarla sevişmesini önerecek ve dayatacak noktaya gelmiştir. Bunun yanında emperyalizm, yeni tüketim ölçüleriyle naylon ihtiyaçlar pompalıyor ve bu sözde ihtiyaçların peşinden koşan bir budalalar ordusu yaratıyor.

İnsanlığın büyük bilimsel-teknolojik “zaferleri”, ölüm makinalarına dönüşüp, yine insanların tepesine çöküyor. Ezenlerin Kuzeyi ile ezilenlerin Güneyi arasındaki kutuplaşma bugün öyle boyutlarda ki, insanlığın dörtte birinden fazlasında aşırı beslenme bozuklukları görülüyor, dörtte üçü açlık sınırında yaşıyor, hatta açlıktan ölüyor.

Dahası kapitalizmin ekonomik bünyesi durmuştur. Bugün dünya ekonomisinin yılda yüzde 2 civarında büyümesinin nedeni, sosyalist Çin Halk Cumhuriyeti'nin on yıllardır yüzde 10'un üzerinde büyümesidir. 1949 yılında emperyalist-kapitalist sistemin en geri ülkesi olan Çin, elli yıl içinde, sosyalizm sayesinde, dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmiştir ve 2020 yılına varmadan dünyanın en büyük ekonomisi haline gelecektir. Çin'in elli yıl önce daha geri olduğu çevresindeki Pakistan, Afganistan, Hindistan vb. ülkelerle karşılaştırmak, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki farkı göstermektedir.

Özetleyecek olursak, kapitalizm, yaşam, doğa ve insan ile derin bir çelişme içindedir. Emperyalist-kapitalist sistem, dünya kaynaklarının ve insan emeğinin tepesine çökmüş çok küçük bir azınlık ile insanlığın neredeyse tamamına yakını arasındaki çelişmeyi alabildiğine keskinleştiriyor. Kapitalizm, insanlığın büyük akışının sürmesi için sökülüp atılması gereken bir kabuk haline geldi. Bir zamanlar bayraktarlığını yaptığı, eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi büyük insanlık ideallerinden ve gerçek insan ihtiyaçlarından koptu, gereksizleşti. Kapitalizm şartlarında insanlık ilerlemiyor, tersine ilerleme potansiyeli iğdiş ediliyor.

Lenin'in “*emperyalizm, çürüyen kapitalizmdir*” nitelenmesi hiçbir zaman bugünkü kadar doğru olmadı. Sosyalizm hiçbir dönemde, günümüzdeki kadar canalcı bir ihtiyaç haline gelmedi. Bu durum kapitalizmin yıkılışının insanlığın gündeminde olduğuna işaret ediyor. 20.yüzyıl, sosyalizmi, bu büyük umudu.

19.yüzyıldan devralıp, gerçekleşebilir bir olgu haline getirdi ve 21.yüzyıla taşıdı.

Gerçeğin anahtarı, kapitalizmden ve onun ölçülerinden köklü bir kopuşta, kapitalizmi eleştiren ve yıkan emekçi pratiklerindedir.

21. Yüzyıla Doğru

Bilimsel sosyalizm, 19.yüzyıl Avrupası'nda doğdu ve 20.yüzyıl dünyasına damgasını vurdu. Bilimsel sosyalizmin teorisinin ortaya çıkması için gerekli birikim, gelişmiş kapitalist ülkelerde olmuştu. Ancak Avrupalılar'dan çok farklı kökenlere ve geçmişe sahip olan ezilen halklar, insanlığın ortak tarihinin yatağına girerken, işçi sınıfının insanlığa sunduğu bu ortak hazineyi, devrim pratiklerinde klavuz olarak benimsediler. Bilimsel sosyalizm, düşünce hayatının sınırları içinde kalan bir doktrin değil, fakat dünyayı değiştiren insan eylemine ışık tutan bir devrim teorisidir; toplumdaki maddi bir gücün, insanlığın bugüne değin gördüğü en modern sınıfın, proleteryanın ideolojisidir.

Bilimsel sosyalizm, insan pratiğinden üretilir ve insan pratiğinde hayat bulur, “**bilimselliği**” buradan gelir. İnsanlık, yüzyılı aşkın bir süredir sömürü ve zulme karşı Bilimsel sosyalizm bayrağı altında mücadele ediyor. Savunduğumuz ideoloji, çağımızda yüz milyonları harekete geçiren bir enerji kaynağı olmuş, böylece iddiasını kanıtlamış, doğruluğunu ve güvenilirliğini devrim yapan halkların pratiğinde göstermiştir.

Bilimsel sosyalist teori, 20.yüzyılda kendi içindeki 19.yüzyılla mücadele içinde gelişti. Sosyalist hareket içindeki bütün anlamlı iki çizgi mücadeleleri bu temelde gerçekleşti. 19.yüzyılda sıkışıp kalan *Avrupa-merkezli sosyalizm* ile

20.yüzyılın *dünyalı sosyalizmi* çatıştı. Bilimsel sosyalist teori, 19.yüzyılın tutuculuğunu aşarak gerçeklerle birleşti ve halkların mücadelesinde maddi bir güce dönüştü.

Dönem ve içerik olarak birbirlerinden farkları bulunmasına rağmen, 2. Enternasyonal revizyonizminin, Troçkizmin ve Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov modern revizyonizminin ortak özellikleri, Avrupa-merkezli olmalarıdır. Kapitalizme bağımlılıkları buradan kaynaklanır. “**Geri**” halkların devrimci potansiyelini red, onlara sosyalizmi bir türlü yakıştıramama ve tepeden bakma, bu akımların ortak karakteridir. Ezilen halkları ve sıradan emekçiyi hor görme, her türden revizyonizm ile has burjuva ideolojilerinin kesişme noktasıdır. Sonuçta, revizyonist akımlar ya emperyalizme katıldılar (2. Enternasyonal ve Avrupa Komünizmi) veya iktidarda emperyalist bir ideoloji haline geldiler (Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov Revizyonizmi) ya da hayattan koparak pratiğe giremediler ve dönüştürücülük gücünü yitirdiler (Troçkizm).

20.yüzyılda bilimsel sosyalizm, ideolojik planda **Lenin** ve **Mao Zedung**’un katkıları kanalıyla ilerledi. Bu çizgi, devrim yaptı, sosyalizmi kurma pratiğine girişti, dünyayı değiştirdi ve bu büyük pratikle teorideki büyük atılımların malzemesini de yarattı. Böylece 21.yüzyıla bir insanlık ve devrim köprüsü kurdu.

Dünya işçi hareketi, elbette 20.yüzyıl sosyalizmini de aşacaktır. Bu çabaya katkının bir tek yolu var: Örgütlü sınıf mücadelesi pratiğine girmek ve devrim için mücadele !

Türkiye’nin 21. Yüzyıldaki Öncü rolü

Türkiye, 21.yüzyılın başında, tıpkı 20.yüzyılın ilk çeyre-

ğinde olduğu gibi, insanlığın devrimlerle ilerleyişine yeniden önemli katkılarda bulunacak bir birikimi barındırıyor.

Kaos Coğrafyası’nın merkezinde bulunan ülkemiz, çağımızın bütün çelişmelerinin odağı halindedir. **Yeni Dünya Düzeni** programı ve **IMF** dayatmalarıyla yoğunlaşan dünya sermayesi ile Türkiye halkı arasındaki çelişme, büyük sermaye sınıfı ile işçi sınıfı, emperyalizm ve ortaçağ ilişkileri ile köylülük, küreselleşen Kürt sorunu ve Sevr dayatmaları, mezhep çelişmeleri, Türkiye’yi olağanüstü çözümlere zorluyor. Yeni Dünya Düzeni, ulusal piyasayı ve ulusal devleti yıkmak için yoğun bir saldırı içindedir. **Kemalist Devrim**’in kazanımlarının ve kalelerinin çoğu yıkıma uğratılmakla birlikte, savaş, hala bu alandadır.

Elli yıl önce ülkemizi “**Küçük Amerika**” yapacaklarını söyleyenler, ülkemizi ABD güdümlü mafya-tarikat diktasının hakimiyeti altında bir mafya cumhuriyetine dönüştürmeye kalkmışlardır. Türkiye ekonomisi, eroine bağımlı hale getirilmiş, böylece dünya sermayesine bağımlılık bir de uyuşturucu üzerinden pekişmiştir. Cumhurbaşkanı’nın Devlet Denetleme Kurulu’na hazırlattığı rapora göre, kentlerimiz sokaklarında 1 milyon çocuk evsiz barksız yatmaktadır. Türkiye hayvancılığından sonra tarım da yıkımla karşı karşıyadır. Süpermarket zincirlerinin istila ettiği yurdumuzda küçük esnaf ve zenaatkar da yıkımla karşı karşıyadır. ABD, Kuzey Irak’ta bir Kürdistan kurma projesinden vazgeçmemekte, bu amaçla Türkiye’yi batıdan Yunanistan ve Ege üzerinden sıkıştırmaya çalışmakta, ülkemiz ile komşuları arasında cepheleşme yaratmak için çeşitli tertiplere ve kışkırtmalara başvurmaktadır.

Türkiye, bu tablonun içinden, ancak devrimle çıkabilir. Nitekim Meşrutiyetlerle başlayıp **Kemalist Devrim**’le büyük atılımını gerçekleştiren Milli Demokratik Devrimimiz, yeniden istim almaktadır.

Arkada kalan elli yıl bitmiştir. Türkiye, 1996 sonbaharından itibaren yeni bir döneme girdi. Olgular meydana:

Bir: **Türk Ordusu**, Irak ve Barzani ile işbirliği yaparak 1996 sonbaharında ABD'nin Kürdistan projesini iflas ettirdi ve Washington'un “**kriz bölgelerine müdahale gücü**” dayatmasına direnmeğe başladı.

İki: 28 Şubat 1997 **Milli Güvenlik Kurulu**'nda İşçi Partisi'nin “*Cumhuriyet devrim kanunları uygulansın*” programıyla uyum halinde kararlar alındı. İrtica, bölücülüğün yanında, birinci tehdit kapsamı içine alındı. Bu yönde uygulamalara geçildi.

Üç: Susurluk olayından başlayarak Türkiye, ABD güdümlü mafya ile hesaplaşma sürecine girdi.

Dört: En son 31 Ekim 1997 günlü **Milli Güvenlik Kurulu** toplantısında kabul edilen “*Milli Güvenlik Siyaset Belgesi*” İrkçı Milliyetçilik ve Ülkücü mafya tehdit olarak kabul edildi.

Toplam olarak bakarsak, Türkiye'nin büyük güçleri, arkada kalan elli yıldan farklı olarak cephesini ABD'ye, irticaya, İrkçı Milliyetçiliğe dönmektedir.

Bu gelişme, kuşkusuz 1989 baharından bu yana soluklu ve tempolu olarak dalga dalga gelen işçi hareketinin, laiklik ve aydınlanma hareketinin, kamu çalışanlarının ve diğer halk sınıflarının verdiği mücadelelerin meyvasıdır. **Türk Ordusu**'nun Kuveyt Irak'ta ABD'nin Kürdistan planını iflas ettiren bölgesel güçlerle birlikte hareket etmesi, cephesini irticaya ve İrkçı Milliyetçiliğe dönmesi, tarihsel önemdedir ve güç dengelerini değiştirmiştir.

Artık Türkiye’de Devrimci Cumhuriyet programını uygulayacak bir sol iktidarın ordusu vardır.

Mesele, hızla milli Demokratik Devrimimizin, **Cumhuriyetçilik, Türkiyecilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik** ve **Devrimcilik** ilkeleri temelinde bir **Sol Güçbirliği** gerçekleştirerek, bir iktidar seçeneği yaratmaktır. **Altı Ok**’un özellikle **Devrimcilik, Halkçılık** ve **Devletçilik** okları, tıpkı **Laiklik** oku gibi, büyük kuvvetleri birleştirecek bir dinamizm taşıyor.

Günün parolası: Sol Güçbirliği, Sol İktidar’dır.

Ve Türkiye’nin milli demokratik devrimi, savunma döneminden taaruz dönemine girmiştir. Dün görevimiz, **Kemalist Devrim**’in saldırıya uğrayan mevzilerini, bağımsızlığın elde kalan kalelerini, laikliği, KİT’leri, tarıma destek akçalarını, hayvancılığımızı, SSK’ları savunmaktı. Artık güçler dengesi, **Cumhuriyet Devrimi** kuvvetlerinden yana dönmeye başladığı için, **Kemalist Devrim**’i tamamlamak amacıyla savunmadan taaruza geçeceğimiz bir dönemin eşiğine gelmiş bulunuyoruz. Aslında bu taaruz başlamıştır bile.

Türkiye, yüzyıllık tarihsel hesaplaşmasını, bu kez emekçi kitlelerin esas gücünü oluşturacağı, işçi sınıfı önderliğinde bir milli demokratik devrimle tamamlayacaktır.

Türkiye, arkadaki **Kemalist Devrim** mirasıyla, gelişmiş insan malzemesiyle, oldukça geniş işçi sınıfı ve aydın birikimiyle, ekonomisiyle, **Ezilen Dünya**’nın öncü ülkelerinden biridir. **Na-zım Hikmet**’in “*Kurtuluş Savaşı Destanı*”ndaki *Uzak Asya’dan dört nala gelip Akdeniz’e kısrak başı gibi uzanan Türkiye* betimlemesi, yalnız coğrafya açısından değil, toplumsal-ekonomik

ve özellikle politik birikim açısından da geçerlidir. Türkiye, 20.yüzyılın başından beri Asya'nın ileriye atılım yapan öncü ülkelerinden biridir. Bu özelliği, bugün yeniden ve kuvvetle kendini göstermektedir.

21.yüzyılın gündeminde bulunan, emperyalizme karşı Asya isyanında, göreceksiniz, Türkiye, ulus olarak çok önemli bir rol oynayacak, yine öncü ülkeler arasında yer alacaktır. O nedenle Türkiye, sosyalizmin 21.yüzyıldaki ikinci büyük dalgasının önünde yer alacak coğrafyalardan biri olacaktır.

KAYNAKÇA

1 - ÖZEL GÖRÜŞMELER:

- Prof. SADUN AREN:** Ankara, 15 Aralık 1969.
DOĞAN AVCIOĞLU: Ankara, 11 Aralık 1969.
ENVER AYTEKİN: İstanbul, 7 Şubat 1970.
YUSUF ZİYA BAHADINLI: İstanbul, 21 Ocak 1970.
MİHRİ BELLİ: Ankara, 17 Aralık 1969, 14 Mart 1970.
BEHİCE BORAN: Ankara, 26 Aralık 1969.
İSMAİL CEM: İstanbul, 23 Şubat 1970.
YALÇIN CERİT: Ankara, 7 Aralık 1969.
Prof.Dr.SENCER DİVİTÇİOĞLU: İstanbul, 10 Şubat 1970, 11 Şubat 1970.
MUZAFFER ERDOST: Ankara, 9 Aralık 1969.
ABİDİN NESİMİ FATİNOĞLU: İstanbul, 29 Mart 1970.
FETHİ NACİ: İstanbul, 3 Şubat 1970.
BORA GÖZEN: İstanbul, 22 Ocak 1970.
SELAHATTİN HİLAV: İstanbul, 26 Şubat 1970.
İBRAHİM KAYPAKKAYA: İstanbul, 6 Şubat 1970.
Prof.Dr.GÜLTEN KAZGAN: İstanbul, 16 Şubat 1970.
KEMAL TAHİR: İstanbul, 12 Şubat 1970.
Dr.HİKMET KIVILCIMLI: İstanbul, 31 Ocak 1970.
HAMDİ KONUR: Ankara, 13 Aralık 1969.
HASAN HÜSEYİN KORKMAZGİL: Ankara, 21 Aralık 1969.

Prof.Dr.İDRİS KÜÇÜKÖMER: İstanbul, 4 Nisan 1970.
UĞUR MUMCU: Ankara, 6 Aralık 1969.
MUVAFFAK ŞEREF: İstanbul, 17 Şubat 1970.
AZİZ NESİN: İstanbul, 12 Şubat 1970.
FAHİR ONGER: İstanbul, 21 Ocak 1970..
DOĞAN ÖZGÜDEN: İstanbul, 10 Mart 1970.
DOĞU PERİNÇEK: İstanbul, 6 Şubat 1970.
KENAN SOMER: Ankara, 14 Aralık 1969.

2 - YENİDEN GÖRÜŞLERİNE BAŞVURULANLAR:

SADUN AREN: 23 Kasım 1997.
YUSUF ZİYA BAHADINLI: 19 Kasım 1997.
SENCER DİVİTÇİOĞLU: 13 Ocak 1998.
MUZAFFER İLHAN ERDOST: 19 Ocak 1998 .
FETHİ NACİ: (1997).
GÜLTEN KAZGAN: 17 Kasım 1997.
DOĞU PERİNÇEK: 30 Aralık 1997.

3 - KİTAPLAR :

ÇETİN ALTAN:

“Suçlanan Yazılar”, Kitapş yın., İstanbul, 1970.

DOĞAN AVCIOĞLU:

“Türkiye’nin Düzeni - Dün, Bugün, Yarın”, 3. Basım, Bilgi yın., Ankara, 1969.

MEHMET ALİ AYBAR:

“Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm (Seçmeler: 1945-1967)”,

Gerçek yın., İstanbul, 1968. (Kitapta çeşitli makaleler, konuşmalar, demeçler, mesajlar, röportajlar yer elmakta.

ve bunlar uzun bir zaman süresini kapsamaktadır. Bu nedenlerle notlarda hem yazının adı ve hem de Aybar'ın kitabındaki yeri gösterilmiş; ayrıca, bu kaynakçada da ilgili yerde belirtilmiş bulunmaktadır.)

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR:

“İnkılap Ve Kadro”, 2. basım, Bilgi yyn., Ankara, 1963 .
(1.basım: Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1932).

BEHİCE BORAN:

“Türkiye Ve Sosyalizm Sorunları”; Gün yyn., İstanbul, 1968.

MUZAFFER ERDOST:

“Türkiye Sosyalizmi’ Ve Sosyalizm”; Sol yyn., Ankara, 1969.

ABİDİN NESİMİ (FATİNOĞLU):

“Sosyalistlere Açık Mektup”; İstanbul, 1969 .

SEMİH GÜMÜŞ:

“Fethi Naci’ye Arnağan”; Oğlak yyn., İstanbul, 1997.

SELAHATTİN HİLAV:

“Toplumculuk Ve İnsan Problemleri”; T.İ.P. İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu yyn., İstanbul, 1966.

HİKMET KIVILCIMLI:

“Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyarmalı”; Tarihi Maddecilik yyn., İstanbul, 1966.

İDRİS KÜÇÜKÖMER:

“Bağımsızlık Sorunu”; T.İ.P. İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu yyn. İstanbul, 1966.

İDRİS KÜÇÜKÖMER:

“Düzenin Yabancılaşması - Batıllaşma”; Ant yyn., İstanbul, 1969.

UĞUR MUMCU:

“Türkiye’nin Yapısal Özellikleri Ve Anayasal Düzeni”; Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXVI, sayı 3-4’den ayrı basım, Ankara, 1969.

MURAT SARICA - NURKALP DEVRİM:

“Türkiye İşçi Partisi’ni Tanıyalım”; T.İ.P. İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu yyn., İstanbul, 1968.

ACLAN SAYILGAN:

“Soldaki Çatlaklar (1927-1966)”; Ankara. 1967.

YILDIZ SERTEL:

“Türkiye’de İlerici Akımlar”; Ant yyn., İstanbul, 1969 .

İBRAHİM TÜRK:

“Türk Toplumunda Sosyal Sınıflar”; Öncü Kitabevi, İstanbul, 1970.

4 - YAZILAR:

(Yazarların birden çok olan yazıları kendi aralarında alfabetik olarak sıralanmıştır. Tarihlerden sonra gelen sayılar, derginin sayısidir)

GÜLTEN AKIN:

“Sosyalist Eylem Ve T.İ.P.”; Yön, 23 Eylül 1966, 182.

ŞEVKİ AKŞİT:

“Bağımsız Türkiye, Sosyalist Türkiye”: Türk Solu, 9 Aralık 1969, 108.

MÜNİR AKTOLGA:

“Emperyalizme Karşı Güçbirliği”: Türk Solu, 8 Aralık 1967, 4.

ERDOĞAN ALKAN:

“Dinler Ve Sosyalizm”: Yön, 19 Eylül 1962, 40.

ŞAHİN ALPAY:

“Aybar Ve Aren Oportunizmi Neden Aynıdır?, I- II”: Türk Solu, 25 Kasım 1969, 106; 2 Aralık 1969, 107.

“Devrimci Teorik Eğitim”: Aydınlık, Aralık 1968, 2.

“Türkiye’nin Düzeni” Üzerine: Aydınlık, Ekim 1969, 12.

ÇETİN ALTAN:

“Aday Olmak mı, Haydi Efendim”: Akşam, 25 Ekim 1969.

“Aydın Bürokrat Tabakası”: Akşam, 17 Mayıs 1969.

“Aydın-Kapitalist Çatışması Sosyalizm Değildir”: Ant, 10 Ocak 1967, 2.

“Bir Tartışma Başlamıştır”: Akşam, 13 Ekim 1969.

“Bizim Stratejimiz”: Ant, 31 Ocak 1967, 5.

“Bugünün Gerçek Muhalefeti ‘P.D.M.’ dir”: Akşam, 22 Ekim 1969.

“Daha Hızlı Çalışamaz mıyız?”: Ant, 11 Nisan 1967, 15.

“Demokrasiye İnanır Görünme Sahteciliği”: Akşam, 6 Mayıs 1969.

“Devrimcilik Ve Renkli Ökse İmalatı”: Akşam, 29 Temmuz 1969.

“Geçin Siz Onu Bir Kalem”: Akşam, 19 Kasım 1969.

“Oyun İçinde Oyun”: Akşam, 11 Ekim 1969.

“Parlamento Dışı Muhalefet Niçin Haklıdır?”: Akşam, 25 Ekim 1969.

“Sosyalist Akımda İkilik”: Akşam, 1 Aralık 1966.

“Sosyalizm mi, Mosyalizm mi?”: Tüm, 1 Ocak 1969, 4.

“Şark Usulü Bir Sosyalist Tokuşma”: Akşam, 18 Kasım 1969.

“Teori Üzerine Tartışmalar”: Ant, 17 Ocak 1967, 3.

“Toplumsal Bütün Tortusu Politikaya Yönelince”: Akşam, 8 Ağustos 1969.

“Türk Sosyalizminde Yeni Devir”: Ant, 3 Ocak 1967, 1.

“Yanlış Hesap Bağdat’tan Döner”: Ant, 9 Mayıs 1967, 19.

“Yeni Bir Açığa Yönelmek Zorunluluğu”: Akşam, 20 Ekim 1969.

“Yozlaşma Derhal Önlenmelidir”: Tüm, 11 Aralık 1968, 1.

“ANT”:

“Sosyalistleri İdeoloji Ve Örgüt Birliğine Çağırıyoruz”: Ant, 6 Ocak 1970, 158.

SADUN AREN:

“Asıl Çözüm Yolu”: Yön, 6 Haziran 1962, 25.

“Dernek Ve Sosyalizm Meseleleri”: Yön, 6 Şubat 1963, 60.

“Hangi Yol?”: Sosyal Adalet, 4 Haziran 1963, 12.

“Nasıl Bir Sosyalizm?”: Yön, 21 Mart 1962, 14.

“Seçim Yenilgisi Ve Ötesi”: Emek, 20 Ekim 1969, 13.

“Sosyalizm Tartışmaları”: Yön, 19 Eylül 1962, 40.

“T.İ.P.deki İhtilaf”: Tüm, 11 Aralık 1968, 1.

ADİL AŞÇIOĞLU:

“İşçi Sınıfımızın İlgisizliği”: Yön, 5 Mayıs 1967, 214.

“Sosyalizm Ve İşçiler”: Yön, 22 Temmuz 1966, 173.

“Türkiye’de Sosyalizm Ve İşçi Hareketi”: Yön, 17 Haziran 1966, 168.

TÜRKKAYA ATAÖV:

“Türk Sosyalizmine Doğru”; Yön, 7 Mart 1962, 12.

DOĞAN AVCIOĞLU:

“Açık Seçik”; Yön, 20 Ocak 1967, 199.

“Bir Sosyalist Stratejinin Esasları”; Yön, 14 Ekim 1966, 185.

“Biz Ne İstiyoruz?”; Yön, 11 Ocak 1967, 198.

“Çağımızda Ekonomik Bağımsızlık Mücadelesi”; Yön, 11 Kasım 1966, 189.

“Çelişme”; Devrim, 28 Ekim 1969, 2.

“Halkçı, Devletçi, Devrimci Ve Milliyetçi Kalkınma Yolu”; Yön, 14 Mayıs 1965, 111.

“Muhalefet Asıl Şimdi Başlıyor”; Yön, 19 Şubat 1965, 99.

“Ortanın Solu”; Yön, 30 Temmuz 1965, 122.

“Sınıf Mücadelesi, Sosyalizm Ve Milliyetçilik”; Yön, 23 Eylül 1966, 182.

“Sol Tutuculuk”; Devrim, 3 Şubat 1970, 16.

“Sosyal Adalet Dergisi Ve Yön”; Yön, 13 Ağustos 1965, 124;
(Yazı, imzasız olarak yayınlanmıştır).

“Sosyalist Gerçekçilik”; Yön, 12 Eylül 1962, 39.

“Sosyalist Strateji Ve Prof.Aren”; Yön, 6 Ocak 1967, 197.

“Sosyalizm Anlayışımız”; Yön, 22 Ağustos 1962, 36.

“Sosyalizmden Önce Atatürkçülük”; Yön, 10 Nisan 1963, 69.

“Sovyetler Ve Biz”; Yön, 28 Ocak 1966, 148.

“Takke Düştü”; Devrim, 21 Ekim 1969, 1.

“T.İ.P.ne Dair”; Yön, 17 Haziran 1966, 168.

“Üçüncü Dünya”; Yön, 15 Nisan 1966, 159.

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR:

“Atatürk Ve Dogmatizm: Doktrin- Aksiyon”; Yön, 27 Kasım 1964, 87.

“Don Kişot’un Yeldegirmenleri İle Savaşı”; Yön, 14 Şubat 1962, 9.

“Emek, İşçi Sınıfı Ve Emegın Sosyal Değeri”: Yön, 6 Şubat 1963, 60

“Marksizm, Memleketçi Sosyalizm Ve İhtılal”: Yön, 30 Ocak 1963, 59.

“Memleketçi Sosyalizmin İlkeleri”: Yön, 23 Ocak 1963, 58.

“Sosyal Devlet Ve Türk Sosyalizmi”: Yön, 19 Eylül 1962, 40.

“Türk Sosyalizmi Ve Fikir Atatürkçülüğü”: Yön, 31 Ocak 1962, 7.

“Türk Sosyalizminin İlkeleri”: Yön, 9 Ocak 1963, 56.

“AYDINLIK”:

“Aydınlık Görüşlerini Açıklıyor”: Aydınlık, Kasım 1968, 1.

“Gerici Parlamentarizm Emperyalizmin Hakimiyet Aracıdır”: Aydınlık, Eylül 1969, 11

“Gerici Parlamentarizm İflas Yolundadır”: Aydınlık, Temmuz 1969, 9.

“Halkımızın Milli Demokratik Mücadelesi, Bugünkü Durumu, Düşmanları Ve Meseleleri”: Aydınlık, Nisan 1969, 6.

“İdeolojik Birlik Ve Örgüt”: Aydınlık, Ağustos 1969, 10.

“Milli Demokratik Devrim Ve Öncülük”: Aydınlık, Kasım 1969, 13.

“Seçimler Ve Devrimci Cephe”: Aydınlık, Kasım 1969, 13.

“Türkiye İşçi Partisi Ve Sosyalist Hareket”: Aydınlık, Aralık 1968, 2.

MİHRİ BELLİ (E.Tüfekçi):

“Bir Okuyucu Mektubuna Cevap”: Aydınlık, Ağustos 1969, 10.

“Demokratik Devrim, Kimle Beraber? Kime Karşı?”: Yön, 5 Ağustos 1966, 175.

“Devrimci Dayanışma Üzerine”: Aydınlık, Kasım 1969, 13.

“Devrimci Şiar Meselesi”: Türk Solu, 15 Aralık 1967, 5.

“İlkelerde Birlik Şarttır”: Aydınlık, Ocak 1970, 15.

“Örgüt Olarak T.İ.P.ni Destekleyeceğiz”: Aydınlık, Eylül 1969, 11.

“Seçim Sonuçları Üzerine”: Türk Solu, 11 Haziran 1968, 30.

“Sosyalizmde Metod Meselesi”: Yön, 25 Şubat 1966, 152.

“T.İ.P.ni Örgüt Olarak Destekleyeceğiz”: Aydınlık, Eylül 1969, 11.

“T.İ.P.ni Örgüt Olarak Destekliyoruz”: Türk Solu, 2 Eylül 1969, 94.

“Türkiye’nin Devrim Stratejisi”: Türk Solu, 16 Ocak 1968, 9.

“Ya Güçürlüğü, Ya Faşizm”: Türk Solu, 29 Nisan 1968, 24.

HALİL BERKTAY:

“Proleter Devrimci Çizgi Ve Bazı Yanlış Eğilimler”: Proleter Devrimci Aydın-lık, Şubat 1970, 2-16.

KEMAL BİSALMAN:

“T.İ.P.ndeki Zıtlaşmanın Asıl Nedenleri”: Milliyet, 17 Kasım 1969

BEHİCE BORAN:

“Demokrasi Anlayışında Gelişmeler Ve Devrimcilik”: Sosyal Adalet, 15 Mayıs 1964, 19/2.

“İlerici Demokratik Hareketin Başarı Şartları”: Sosyal Adalet, 26 Mart 1963, 2.

“Kestirme Yol Yoktur”: Sosyal Adalet, 28 Mayıs 1963, 11.

“Marksist Metod Nedir?”: Yön, 28 Kasım 1962, 14.

“Sosyalist Hareketin Sorunları (T.İ.P.nin Durumu)”: Tüm, 11 Aralık 1968, 1.

“Sosyalist Harekette Küçük Burjuva Etkenler”: Emek, 19 Mayıs 1969, 2.

“T.İ.P.ndeki Olayların İçyüzü”: Akşam, 30 Kasım 1968.

“T.İ.P.nin İç Çelişkileri”: Tüm, 18 Aralık 1968, 2.

“T.İ.P.nin Karşılaştığı Tehlikeler”; Emek, 14 Aralık 1969, 17.
“Türkiye’de Burjuvazi Yok mu?”; Yön, 12 Eylül 1962, 39.
“Ve İhtilal Üzerine”; Tüm, 1 Ocak 1969, 5.

KEMAL BURKAY :

“Bir Bilgeye Cevap”; Forum, 1 Mart 1969, 358.

İSMAİL CEM:

“Sosyalist Parti T.İ.P.ne Ne Oldu?”; Milliyet, 18 Ekim 1969.

ADNAN CEMGİL:

“Sosyalistlik mi? Sosyalistimsilik mi?”; Forum, 15 Mayıs 1969.

ERTAN CENGİZ:

“Avcıoğlu - Teorisiz Bir Devrimci”; Emek, 11 Ağustos 1969, 8

DEMİRTAŞ CEYHUN:

“ ‘Türkiye’nin Düzeni’ = Montaj Bilim - Kapıkulu İdeologluğu”; Ant, 15 Nisan 1969, 120.

MAHİR ÇAYAN:

“Sağ Sapma, Devrimci Pratik Ve Teori”; Aydınlık, Ocak 1970, 15’

ABİDİN DİNO:

“Niçin T.İ.P.?”; Ant, 28 Mayıs 1968, 74.

MEHMET DOĞU:

“Okuyucu Mektubu”; Yön, 14 Kasım 1962.

TARIK ZİYA EKİNCİ:

“Az gelişmiş Ülkelerde Kalkınma Yolu”; Sosyal Adalet, 18 Haziran 1963, 14.

“EMEK”

“İşte Mesele, İşte Çözüm”; Emek, 3 Kasım 1969, 14.

“Sosyalist Potansiyelden Sosyalist Güce”; Emek, 1 Mayıs 1969, 1.

“Türkiye İşçi Partisi Sahipsiz Değildir”; Emek, 22 Eylül 1969, 11

“27 Mayıs’ın Yıldönümünde Anayasa - Siyasal Güçler Ve Son Bunalım”; Emek, 2 Haziran 1969, 3.

VAHAP ERDOĞDU:

“T.İ.P. Nereye Gidiyor? Önümüzdeki Devrimci Adım Ve T.İ.P.nin Tarihsel Görevi”; Yön, 11 Kasım 1966, 189.

MUZAFFER (İLHAN) ERDOST:

“Devrimde Küçük Burjuvazinin Yeri”; Aydınlık, Şubat 1970, 16

“‘Eylemsizlik’ (Sağ Sapma) Stratejisinin Eleştirisi”, 10 Haziran 1969, 82.

“Türkiye’de Feodalizm Var mı?”; Türk Solu, 27 Mayıs 1969, 80

ŞABAN ERİK:

“Aybar Ve Ettikleri” Emek, 1 Aralık 1969, 16.

ERGİN EROĞLU:

“Türkiye Sosyalizmi Ve Sosyalizm”; Forum, 15 Haziran 1969, 365

HASAN ERSİN:

“‘Niyet’ İle ‘Diyet’”; Forum, 15 Şubat 1969, 357.

FETHİ NACİ:

“Anti-emperyalist Mücadele Ve Sosyalizm”; Ant, 17 Ocak 1967, 3.

“Bölünmek Değil, Birleşmek”; Sosyal Adalet, 19 Mart 1963, 1

“İşçi Sınıfı Ve T.İ.P.”; Ant, 26 Eylül 1967, 39.

“Soldaki Karşıt Görüşler”: Ant, 10 Ocak 1967, 2.

KURTHAN FİŞEK:

“Kuyuya Atılan Taş”: Emek, 30 Haziran 1969, 5.

BORA GÖZEN:

“T.İ.P.ni Devrimci Mücadeleye Kazanmak İçin”: Devrimci
T.İ.P.Haberleri, 27 Kasım 1969, 4.

MUSTAFA GÜRKAN:

“Devrimci Görev”: Türk Solu, 5 Mart 1968, 16.

SELAHATTİN HİLAV - FETHİ NACİ:

“Az gelişmiş Ülkelerde Sosyalizme Giden Yol”: Sosyal Adalet,
16 Nisan 1963, 5.

SERHAT HÜRKAN:

“İşçi Sınıfı Partisi Ve Bu Açından T.İ.P.nin Durumu”: Türk
Solu, 17 Şubat 1970, 118.

RASİH NURİ İLERİ:

“Bağımsızlık, Sosyalizm Ve işçi Sınıfı”: Yön, 8 Temmuz 1966, 171

ABDİ İPEKÇİ:

“T.İ.P.de Son Gelişmeler”: Milliyet, 25 Kasım 1969.

“T.İ.P.ndeki Son Gelişmeler”: Milliyet, 29 Eylül 1969.

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU:

“Anti-emperyalist Mücadele Ve T.İ.P. Oyları”: Yön, 6 Ocak
1967, 197.

“Behice Boran’ın Yazısı Üzerine”: Yön, 20 Ocak 1967, 199.

“Derhal Düzeltilmesi Gerekli Eylem Ve Düşünceler”: Yön, 30
Eylül 1966, 183.

“Şehirlerde Kimler T.İ.P.ne Oy Verdi?”: Yön. 23 Aralık 1966, 195

İBRAHİM KAYPAKKAYA:

“Ölçü Seçimler Değil, Güçlenen Milli Demokratik Mücadelemizdir”: Türk Solu, 28 Ekim 1969, 102.

“T.İ.P.nin Taksim Mitingi Oportünizmin İhanet Belgesidir”: Türk Solu, 14 Ekim 1969, 100.

MUHAMMED KILIÇ:

“Demokratik Devrimciler Kime Hizmet Ediyorlar?”: Emek, 17 Kasım 1969, 15.

HİKMET KIVILCIMLI:

“Atma Avcıoğlu Din Kardeşiyiz”: Yön. 19 Kasım 1965, 138.

“Genel Olarak Sosyal Sınıflar”: Aydınlik, Aralık 1968, 2.

“Türkiye Halkının Teşkilandırılması”: Aydınlik, Ağustos 1969, 10.

“Türkiye’de Sınıflar Ve Politika”: Aydınlik, Mart 1969, 5.

SAMİM KOCAGÖZ:

“Daldan Dala”: Sosyal Adalet, 15 Mayıs 1964, 19/2.

“Diyet”: Ant. 21 Ocak 1969, 108.

ŞÜKRÜ KOÇ:

“C.H.P. Ve Devrim”: Ulus, 25 Ocak 1970.

“Demokratik Halk Devrimi”: Ulus, 26 Ocak 1970.

HASAN HÜSEYİN KORKMAZGİL:

“Kına Ucuzladı”: Forum, 15 Ekim 1969, 373.

“Mucize Bekleyenler”: Forum, 15 Aralık 1968, 353.

MEHMETCAN KÖKSAL:

“Artık Bir Sorumluluk Gerek”: Ant. 28 Ekim 1969, 148.

M. KUTLAY:

“Emperyalizmin Müttefikleri”: Emek, 20 Ekim 1969, 13.

“Emperyalizmle Mücadele”: Emek, 14 Aralık 1969, 17.

MEHMED KEMAL:

“Ağulu Şerbet”: Ant, 14 Ocak 1969, 107.

“Birbirimizi Sevmek”: Ant, 15 Ekim 1968, 94.

“Gelelim Dersimize”: Ant, 25 Haziran 1968, 78.

“Niyet (Samim Kocagöz’e Cevap)”: Ant, 11 Şubat 1969, 111.

ÖZKAN MERT:

“Devrimci Eylem Üzerine Birkaç Söz”: Türk Solu, 11 Mart 1969, 69.

MUVAFFAK ŞEREF:

“Belirli Bir Ülke İncelemesinde Metodlar Ve Teoriler”: Yön, 30 Eylül 1966, 183.

“Metod Ve Teori Meselemiz, I, II”: Yön, 26 Ağustos 1966, 178; 2 Eylül 1966, 179.

“Sırası mıydı? Gerekli miydi?”: Yön, 12 Ağustos 1966, 176.

AZİZ NESİN:

“Tepedeki Kadro İle Toplumculuk Geliştirilemez”: Sosyal Adalet, 2 Tem-muz 1963, 16.

“Türkiye’de Toplumculuğun Öncülüğünü Kim Yapacak?”: Sosyal Adalet, 9 Temmuz 1963, 17.

DOĞAN ÖZGÜDEN:

“Amaç Değil, Araç”: Ant, 4 Kasım 1969, 149.

“Eğer Cephe Kurulacaksa”: Ant, 6 Mayıs 1969, 123.

“Mitler Yıkılmıştır”: Ant, 7 Ocak 1969, 106.

“Sorumluluk Ortaktır”: Ant, 3 Aralık 1968, 101.

“T.İ.P.ne Düşen Görev”; Ant, 22 Ekim 1968, 95.

SEDAT ÖZKOL:

“Devrim Stratejisi Üzerine Görüşler”; Ant, 25 Kasım 1969, 152.

“Geri Bıraktırılmış Ülkelerde ‘Milli Burjuva’ Sınıfı”; Emek, 29 Aralık 1969, 18.

DOĞU PERİNÇEK:

“Bize Kurtuluş Yolunu Gösteren Bilimsel Sosyalizmdir”; İşçi-Köylü, 14 Ocak 1970.

“Gerici Parlamentarizme Karşı Gençlik Ve Milli-Demokratik Güçbirliği”; Aydınlik, Mayıs 1969, 7.

“Güçbirliği”; Aydınlik, Mayıs 1969, 7.

“Milli Kurtuluş Bayrağını Yükseltelim”; İşçi-Köylü, 24 Ekim 1969.

“Seçimlere Doğru”; Forum, 15 Mart 1968, 335.

“Türkiye İşçi Partisi Üyelerinin Sınıf Yapısı”; Aydınlik, Ocak 1969, 3.

DOĞU PERİNÇEK - ŞAHİN ALPAY:

“Güçbirliğine Doğru İlk Adım”; Forum, 15 Mayıs 1968, 339.

“29 Nisan Ve Devrimciler Güçbirliği”; Forum, 1 Mayıs 1968, 338.

PROLETER DEVRİMCİ AYDINLIK:

“Gerçek Kahraman Külelerdir”; P.D.Aydınlik, Ocak 1970, 1-15

“Proleter Devrimci Birlik İçin İlkesiz Birlik Cephesini Açığa Çıkaralım”; P.D.Aydınlik, Şubat 1970, 2-16.

AHMET SAY:

“Biz, İcazetle Değil, Alnımızın Teriyle Kopardık Bu işi Ve Öyle Bitireceğiz”; Türk Solu, 21 Mayıs 1968, 27.

İLHAN SELÇUK:

“İcazetli Muhalefet, Muhalefet Değildir”: Cumhuriyet, 24 Aralık 1969.

“Parçala Ve Hükmet”: Cumhuriyet, 4 Aralık 1969.

MEHMET SELİK:

“ ‘Ara Tabakalar’ Veya ‘Ara Tabakalar - Devlet’ Teorisi”: Emek, 19 Mayıs 1969, 2.

“Milli Demokratik Devrim Fetişizmi, I-II-III”: Emek, 2 Haziran 1969, 3; 16 Haziran 1969, 4; 30 Haziran 1969, 5.

“Türkiye’de Sosyalizm Tartışmaları”: Emek, 1 Mayıs 1969, 1.

İLHAMİ SOYSAL:

“Çatlaklar”: Akşam, 9 Aralık 1969.

“Türk Solu’nun Çatlakları”: Türk Solu, 8 Aralık 1967, 4.

MÜMTAZ SOYSAL:

“Gölgesinden Korkan Adam”: Milliyet, 3 Ocak 1970.

İSMET SUNGURBEY:

“Canlı Çelişkiler”: Türk Solu, 12 Kasım 1968, 52.

“T.İ.P. Parti Tüzük Ve Programının Gerekthrdiği Partiyi Geliştirici Politikayı İzlemelidir”: Yön, 26 Ağustos 1966, 178

D. ŞİŞMANOF:

“Moskova’nın Gözüyle Bugünkü Sosyalizm”: Yön, 6 Ocak 1967, 197 - 3 Şubat 1967, 201.

TURHAN TOKGÖZ:

“Gerçekçi Sosyalizm”: Yön, 19 Eylül 1962, 40.

NİHAT TÜKEL:

“Sosyalizm Tartışmaları”: Cumhuriyet, 19 Ocak 1967.

“TÜRK SOLU”:

“Abdülhamit’in Hayaleti Taksim Meydanı’nda”: Türk Solu, 10 Mart 1968, 17.

“Ant Yazarıları Kimden Yana?”: Türk Solu, 29 Nisan 1969, 76.

“Anti-emperyalist Mücadele mi, Sosyalist Mücadele mi?”: Türk Solu, 9 Ocak 1968, 8.

“Aybar’ın İstifası Üzerine”: Türk Solu, 25 Kasım 1969, 106.

“Biz Gerçek Demokratlarız”: Türk Solu, 14 Ekim 1969, 100.

“Devrimciliğin Mihenk Taşı”: Türk Solu, 28 Ekim 1969, 102.

“İktidarın Adem-i İktidarı”: Türk Solu, 6 Ocak 1970, 112.

“Kim Sosyalisttir, Kim Değildir?”: Türk Solu, 16 Ocak 1968, 9.

“Seçim Sloganımız Ve Bir Provokasyon”: Türk Solu, 23 Eylül 1969, 97.

“Temel İlkelerde Birliğe Doğru”: Türk Solu, 7 Ocak 1969, 60.

“T.İ.P. Yıkıcılarına Engel Olalım”: Türk Solu, 5 Kasım 1968, 51.

“T.İ.P.deki Çalkantıya Bir Bakış”: Türk Solu, 29 Ekim 1968, 50.

“Tüzük Değişikliği T.İ.P.ne Ne Getirdi?”: Türk Solu, 31 Aralık 1968, 59.

OSMAN ULAGAY:

“Düzenin Yabancılaşması’ Üzerine”: Aydınlık Temmuz 1969, 9.

AYDIN YALÇIN:

“Aşırı Solda Çatlama”: Son Havadis, 3 Ocak 1970.

YAŞAR KEMAL:

“Bağımsızlık Ve Sosyalizm”: Ant, 27 Ağustos 1968, 87.

“Halk İçinde Oluşmak”: Ant, 25 Mart 1969, 117.

“Halka Rağmen Halk İçin mi?”: Ant, 19 Eylül 1967, 38.

“Yalnız Kalmak”: Ant, 6 Şubat 1968, 58.

“YÖN”:

“Çalışanların Partisi”: Yön, 27 Aralık 1961, 2.

Mehmet R. ZARALI:

“Saldırmadan Yerinizi Bilin”: Ant, 4 Kasım 1969, 149.

GÜN ZİLELİ:

“Sosyalist Harekette Küçük Burjuva Etkenlere Bir Örnek - Behice Boran’ın Kitabı”: Aydınlik, Haziran 1969, 8.

5 - KONUŞMALAR:

(Her kişi bakımından tarih sırasına göre belirtilmiştir)

SADUN AREN:

Sosyalist Kültür Derneği’nde - Yön, 5 Mart 1965, 101.

T.İ.P. Kurultayı’nda - 11 Kasım 1968; Ant, 19 Kasım 1968, sayı 99.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde “Devrim” konusunda yapılan açık otu-rumda - Milliyet, 11 Ocak 1970.

MEHMET ALİ AYBAR:

T.İ.P.Genel Yönetim Kurulu açış konuşması - 10 Şubat 1963; M.A.AYBAR: a.g.k.,s.248-253.

T.İ.P.Genel Yönetim Kurulu açış konuşması (Gaziantep)- 12 Mayıs 1963; M.A.AYBAR: a.g.k.,s.275-285.

T.İ.P. Genel Yönetim Kurulu’nda - 10 Ocak 1965; M.A.AYBAR: a.g.k., s.314-363.

İstanbul Spor Ve Sergi Sarayı’nda - 19 Eylül 1965; M.A.AYBAR: a.g.k., s.402-415.

Radyo’da Seçim Konuşması - 25 Eylül 1965; “Yaşasın E-mekçiler, Yaşasın Türkiye”; s.5-16.

- T.B.M.M.nde** - 7 Kasım 1965; M.A.AYBAR: a.g.k., s.433-441.
- T.İ.P.Mersin İl Kongresi'nde** - 10 Temmuz 1966; M.A.AYBAR: a.g.k., s.462-441.
- T.İ.P. İstanbul İl Kongresi'nde** - 24 Temmuz 1966; M.A.AYBAR: a.g.k., s.465-468.
- T.İ.P. Fatih İlçe Kongresi'nde** - 28 'Ağustos 1966; M.A.AYBAR: a.g.k., s.476-481.
- T.İ.P. İstanbul İl Kongresi'nde** - 23 Ekim 1966; M.A.AYBAR: a.g.k., s.482-489.
- T.İ.P. Ankara İl Kongresi'ne mesaj** - 5 Kasım 1966; M.A.AYBAR: a.g.k., s.493-497.
- İstanbul Spor Ve Sergi Sarayı'nda** - 12 Kasım 1967; M.A.AYBAR: a.g.k., s.601-662.
- T.İ.P. Balıkesir ve Manisa İl Kongrelerine mesaj** - 17 Aralık 1967; M.A. AY-BAR; a.g.k.. s.360-362.
- T.İ.P.Kurultayı'nda** - 11 Kasım 1968; konuşmanın özeti: Ant, 19 Kasım 1968, sayı 49.
- T.İ.P.Olağanüstü Büyük Kongresi'ni açış konuşması; konuşmanın özeti:** Tüm, 1 Ocak 1969, sayı 4.
- Parti örgütünden gelenlere konuşma** - 19 Haziran 1969; T.İ.P.Haberleri, 1-16 Temmuz 1969, 37-38.

MİHRİ BELLİ :

İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği'nce düzenlenen "Devrim Stratejisi" üzerine açık oturumda - Ant, 23 Ocak 1968, 95.

BEHİCE BORAN:

İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği'nce düzenlenen "Devrim Stratejisi" üzerine açık oturumda - Ant, 23 Ocak 1968, 95.

T.İ.P.Kurultayı'nda - 11 Kasım 1968; konuşmanın özeti: Ant,

19 Kasım 1968. 99.
T.İ.P.Olağanüstü Büyük Kongresi'nde konuşma - Tüm. 1
Ocak 1969. 4.

YAŞAR KEMAL:

Radyo'da Seçim Konuşması - 26 Eylül 1965: "Yaşasın E-mekçiler, Yaşasın Türkiye": s. 17-21.

6 - DEMEÇLER:

SADUN AREN:

Milliyet'e. 3 Temmuz 1969

MEHMET ALİ AYBAR:

Vatan gazetesine, metin: Yön, 26 Eylül 1962, sayı 41 .

Ant dergisine: Ant, 14 Şubat 1967. 7.

T.İ.P.Haberleri'ne: 1-16 Temmuz 1969, 1-16, s.10.

7 - RÖPORTAJLAR:

SADUN AREN ile Altan Öymen: Devrim. 18 Kasım 1969. 5.

MEHMET ALİ ASLAN ile Altan Öymen: Akşam, 19 Kasım 1969.

MEHMET ALİ AYBAR ile: Vatan, 24 Eylül 1962.

MEHMET ALİ AYBAR ile: Sosyal Adalet, 19 Mart 1963. 1.

MEHMET ALİ AYBAR ile: Yön, 27 Kasım 1964. 87.

MEHMET ALİ AYBAR ile: Tercüman, 13 Ağustos 1965.

MEHMET ALİ AYBAR ile: Dönüşüm, 1 Aralık 1966.

MEHMET ALİ AYBAR ile Abdi İpekçi: Milliyet, 8-9 Ekim 1969.

MEHMET ALİ AYBAR ile Abdi İpekçi: Milliyet, 28-31 Ekim

1969.

MİHRİ BELLİ ile Yılmaz Çetiner; Milliyet, 11 Ekim 1969.

ÖMER ÖZERTURGUT ile Altan Öymen; Devrim, 18 Kasım 1969, 5.

NİHAT SARGIN ile; Partinin Sesi, 13 Kasım 1969, 2.

8 - BELGELER:

Genelge; T.İ.P.Genel Başkanı M.A.Aybar imzalı ve 15 Ekim 1965 günlü; metin: M.A.AYBAR: a.g.k., s.426-432.

“Milli Demokratik Devrim Ve İçyüzü”; broşür, basıldığı yer ve yıl belirtilmemiştir.

Proleter Sosyalistleri - Bildiri: Ekim 1969 Seçimleri öncesinde; teksir (İmza sahipleri bildirinin kendilerine ait olmadığını belirtmişlerdir).

T.İ.P. Programı.

T.İ.P. 1965 Seçim Bildirisi: Yenilik Basımevi, İstanbul, 1965.

T.İ.P. 1969 Seçim Bildirisi: Çınar Matbaası, İstanbul, 1969.

T.İ.P. Tüzüğü: 8. Basım. T.İ.P. Genel Merkezi, Ankara, 1969.

“T.İ.P.linin El Kitabı”; T.İ.P. Bilim Ve Araştırma Kurulu yyn., Ankara, 1969

9 - SÜRELİ YAYINLAR:

Akşam, Ant, Aydınlık, Cumhuriyet, Devrim, Devrimci T.İ.P.Haberleri, Emek, Forum, İşçi-Köylü, Milliyet, Proleter Devrimci Aydınlık, Sosyal Adalet, Tüm, Türk Solu, Yön.

DİZİN

-A-

acentâ: 85
açlık; 198, 374
adalet; 109, 349
Adalet Partisi (A.P.); 26, 112, 182, 183, 224, 225, 234
Halide Edip ADIVAR: 93
adliye; 222
Afganistan; 374
Afrika; 358, 361
ağa, -lık (feodal/ toprak); 20, 77, 78, 88, 98, 100, 117, 138, 139, 143, 145, 197, 222, 224, 226, 364
ağır sanayi; 213, 234
Niyazi AĞIRNASLI; 343, 344
ajan; 10, 14, 156, 216, 228, 368
Şevki AKŞİT: 155
Münir AKTOLGA: 212
Aleviler; 309 n1
Alman, -ya; 92, 205, 358, 360
Şahin ALPAY; 34, 75, 179, 180, 182, 187
Çetin ALTAN; 13, 106, 140, 141, 148, 150, 151-152, 153-154, 155 n85, 162, 163, 164, 192, 280, 346
Altı Ok; 379
Altıncı Filo; 152
Amerika Birleşik Devletleri, -Amerikan; 13, 44, 57, 67, 84, 92, 88 n31, 117, 129, 147, 153, 195, 197, 206, 208 n5, 219, 223, 225, 250, 251, 336, 362, 369, 377, 378
Amerikan Komünist Partisi; 314
Anadolu; 84, 85, 86, 309, 309 n1, 347
anayasa; 43, 75, 77, 107, 118, 123, 130, 131, 132, 147, 161, 164, 260, 281, 309, 341
Anayasa Mahkemesi; 159

Ankara; 118, 119, 195, 343
“Ant” (dergi); 22, 24, 25, 72
anti-Amerikan; 251
anti-emperyalizm, -ist; 14, 22, 24, 26, 83, 111, 112, 121, 180, 181, 183, 194, 196, 198, 199, 200, 201, 204, 206, 207, 209, 212, 215, 230, 231, 359, 366
anti-feodal; 23, 116, 121, 201, 207, 209, 224
anti-kapitalist; 50, 112, 116, 204, 205, 215, 218, 359
anti-Kemalist; 155
anti-sosyalist; 47, 229
aracı, -lar; 78, 196, 197
ARAGON; 310
Arap, -lar; 355
Arap-İsrail Savaşı; 128, 223
Sadun AREN; 12, 13, 23, 32, 33, 39, 48, 49, 125, 126, 146, 184, 193, 221-228, 233, 253, 276, 288, 297, 298, 313-327, 343
aristokrasi; 310
Orhan ARSAL; 347
artık-değer (artı-değer); 25, 79, 101, 102, 370
artık-ürün (artı-ürün); 25
askerler; 94, 232, 235, 236, 237, 310, 332
askeri cunta; 309
askeri darbe; 126, 128, 163, 164, 346, 355
Asya; 136, 358, 360, 361, 379
aşamalı devrim; 365
ataerkil; 100
Türkkaya ATAÖV; 38,
Mustafa Kemal ATATÜRK; 97, 99, 136, 153, 156, 197, 204, 210, 222, 245, 361, 366,
Atatürk Devrimleri (Cumhuriyet Devrimleri); 105, 111, 139, 189, 190 n40, 192, 211, 309 n1, 359, 366, 367, 377, 379
Atatürkçü, -lük, -Atatürkçü düşünce (Kemalizm); 9, 37, 103, 121, 207, 210, 237, 251, 312 n2

Doğan AVCIOĞLU; 10, 12, 20, 21, 24, 26, 38, 67, 70, 71, 74, 75, 79, 81, 88, 104, 108, 116, 118-120, 127, 129, 137, 138, 139, 140, 148, 150, 177, 178, 179, 180, 185, 189, 190, 191, 199-202, 217, 220, 233, 261, 269, 287-288, 308
Avrupa: 78, 86, 88, 199, 233, 246, 339, 352, 355, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 375, 376
Mehmet Ali AYBAR; 13, 23, 25, 30, 31, 37, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 58, 60, 66, 88, 117, 125, 126, 134, 135, 136, 146, 147, 158, 169, 171-172, 175, 184, 195, 198, 204, 261-263, 264, 272, 275, 276, 281, 288, 293, 329, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 351, 354
Şevket Süreyya AYDEMİR; 29, 108-111, 178
aydın, -lar(askeri /sivil); 9, 10, 13, 20, 22, 24, 26, 35, 37, 45, 46, 52, 70, 75, 83, 103, 105, 106, 112, 118, 119 n14, 120, 127, 130, 137, 144, 152, 170, 171, 172, 174, 176-185, 187, 188, 189, 190, 197, 202, 207, 208 n5, 231, 232, 235, 236, 237, 247, 248, 249, 250, 252, 263, 267, 268, 269, 270, 290, 293, 294, 309, 310, 314, 331, 332, 335, 340, 348, 349, 350, 352, 354, 366, 373, 379
“aydın gevezeliği”; 247
“Aydınlık” (dergi); 24, 34, 157, 181, 209-210, 279
Enver AYTEKİN; 299, 342, 343, 344
az gelişmiş, -lik (gelişmemiş, -lik); 20, 37, 38, 60, 84, 85, 86, 194, 213, 219, 220, 268, 269, 370
-B-
Yusuf Ziya BAHADINLI; 46, 263, 298, 328-330
bağımsızlık; 22, 23, 41, 44, 57, 59, 66, 83,

84, 87, 110, 192, 194, 195, 196, 198, 201, 203, 204, 206, 207, 209, 210, 211, 216, 221, 288, 336, 363, 365, 379
“Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm- Seçmeler, 1945-1967” (Mehmet Ali Aybar); 46
banka, -cılık; 196
barış; 316, 319, 321
BARZANİ; 378
basın; 165, 332, 337
baskı, -cı (siyasal/emperyalist); 9, 52, 70, 88, 101, 135, 166, 192, 194, 199, 208, 243-246, 260, 295, 321, 322, 325, 335, 336, 337, 338, 339, 349
baş çelişme; 205, 359
Zeki BAŞTIMAR; 279
Batı; 26, 37, 38, 41, 46, 47, 53, 76, 84, 90, 91, 92, 93, 127, 188, 219, 220, 307, 310, 324, 331, 359, 360
batıcı, -lık; batıllaşma; 26, 95, 96, 99 n31
Mihri BELLİ; 24, 52, 56, 57, 59, 71, 74, 80, 120-121, 141, 142, 155, 180, 182, 183, 208, 208 n5, 210, 211, 216, 259, 272, 279-280, 281, 299
Naci Çelik BERKSOY; 312 n2
Halil BERKTAY; 60
bey, -lik; 98, 139, 149, 222
bezirgan; 234
bilimsel sosyalizm; 14, 20, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 49, 52, 159, 214, 219, 255, 293, 338, 356, 357, 358, 360, 369, 370, 375, 376
1848 Devrimi; 353, 358
bireycilik; 170, 266
Birinci Gurup (T.B.M.M'nde); 26, 97, 98
Birleşmiş Milletler; 57
Bizim radyo; 56, 279
Tony BLAIR; 333
bolluk toplumu; 351
bolşevik, bolşevizm; 97, 204, 360
Behice BORAN; 10, 13, 23, 34, 39, 42, 48, 49, 59, 60, 117-118, 119 n14, 128,

130, 135, 146, 158, 162, 163, 169, 179, 187, 191-192, 204, 219, 220, 230, 254, 265, 275, 276, 297, 342, 343, 344, 345, 346, 347

Korkut BORATAV: 316-317

BREJNEV: 376

Bulgaristan: 321, 326

burjuva devrimi, -devrimleri: 38, 192, 193, 199, 203

burjuva özgürlükleri: 46, 246, 365

burjuva sosyalizmi: 20

burjuvazi-burjuva: 13, 31, 37, 65, 73, 74, 75, 77, 77-87, 90, 91, 92, 96, 98, 101, 102, 103, 114, 117, 118, 120, 122, 128, 129, 135, 143, 144, 147, 154, 158, 178, 187, 192, 194, 200, 203, 205, 206, 207, 212, 213, 214, 215, 222, 227, 229, 230, 237, 251, 252, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 298, 310, 313, 317, 321, 335, 336, 353, 358, 359, 362, 364, 365, 369, 371, 372, 373, 376

bürokrasi, bürokrat: 25, 26, 84, 87-107, 99 n31, 100-103, 105, 106, 107, 117, 120, 121, 123, 190, 197, 202, 231, 235, 236, 237, 238, 332, 335, 352, 353

-C-

C.I.A.: 200, 288, 336

Fidel CASTRO: 56, 129, 326

ceberrut devlet, -smül: 43, 88, 104, 105

İsmail CEM: 53, 83, 244-245, 247-248, 272, 292

Adnan CEMGİL: 13, 343, 345

Yalçın CERİT: 229

Cezayir: 83, 223, 236

coca cola: 68

Cumhuriyet (Türkiye): 91, 95, 99 n31, 190 n40, 210, 222, 348

Cumhuriyet Devrimleri: bk/ Atatürk Devrimleri

Cumhuriyet Halk Partisi (C.H.P.): 26, 98,

99, 99 n31, 112, 182, 201, 230-233, 250, 290, 322, 335, 354, 367

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (C.K.M.P.): 112

Cumhuriyetçilik İlkesi (6 Ok'tan): 379

-Ç-

Çalışanlar Partisi: 119

Mahir ÇAYAN: 183, 184, 205, 250-251

Çekoslovakya: 44, 46, 54, 58, 315, 325

ÇERKES ETHEM: 98

çete: 346

Yılmaz ÇETİNER: 56, 57

çevre, -ci: 327

Çin Devrimi: 361, 363, 366, 368, 371

Çin Halk Cumhuriyeti: 56, 57, 64, 68, 83, 314, 353, 374

Çinliler: 92, 93

çoğulcu: 326, 327

çok partili sistem: 125, 126, 139, 149, 192

çokuluslu şirketler: 333

-D-

dar gelirli: 118, 174

Yakup DEMİR: 279

Süleyman DEMİREL: 139, 150, 153, 204

Seydi DEMİRSON: 176

demokrasi, demokratik: 25, 44, 92, 113, 123, 124 n23, 124, 125, 126, 131, 132, 135, 139, 148-161, 162, 171, 182, 207, 210, 215, 216, 314, 320, 321, 335, 336, 337, 338, 339, 346, 348, 354, 355, 365, 366, 368

Demokrat Parti (D.P.): 26, 98, 99 n31, 104, 245, 335

demokratik hak ve özgürlükler: 21, 23

demokratik halk iktidarı: 232

demokratik sol: 231

Demokratik Sol Parti (D.S.P.): 35-4

derebeyi, -lik: 43, 100, 135, 237

"derin demokrasi": 320

dernek, -ler: 256, 341
 devlet: 25, 26, 44, 58, 62, 68, 88, 90, 91, 94, 99 m31, 101, 102, 104, 109, 111, 121, 163, 193, 237, 326, 332, 348, 358, 362, 363, 368, 370, 372
 devlet burjuvazisi: 369, 370, 371
 Devlet Denetleme Kurulu: 377
 devlet kapitalizmi: 91, 100
 Devlet Planlama Teşkilatı (D.P.T.): 107
 devlet yatırımları: 101, 102
 devletçilik: 37, 109, 197, 238
 Devletçilik İlkesi (6 Ok'tan): 379
 devrim, -ci, -lik: 14, 20, 21, 24, 26, 34, 57, 61, 71, 72, 73, 74, 80, 81, 82, 83, 89, 90, 93, 95, 96, 97, 98, 99 n31, 103, 105, 106, 112, 116, 120, 122, 139, 141, 151, 152, 153, 154, 156, 167, 170, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 189, 191, 194, 197, 199-202, 203-216, 218, 219, 224, 225, 226, 229, 230, 232, 233, 259, 270, 271, 272, 281, 288, 290, 296, 332, 336, 337, 338, 356-371, 375, 376
 "devrimci güç birliği": 216
 Devrimcilik ilkesi (6 Ok'tan): 379
 "Devrim" (halkalılık gazete): 20, 21
 Nurkalp DEVRİM: 145
 "Devrimci F.E.P. Haberleri" (dergi): 24
 dış borç: 346
 dış pazar: 86
 dış politika: 58, 333
 dış ticaret: 196, 208, 236
 dış yardım: 84, 195
 dışalım: 84, 85
 dışatım: 84, 85
 dikta, -törlük: 126, 152, 163, 193, 194, 308, 351, 355, 372
 "dinleyicisiz sosyalizm": 248
 din, -sel: 139, 144, 332, 373
 dinsel eğitim: 222
 direnme, -hakke: 147, 159
 Sencer DİVİTCİOĞLU: 77 n15, 83, 88, 100-103, 123, 143, 235-238, 267, 294,

297, 298, 331-333, 343
 diyalektik: 49, 93, 167, 205, 216, 282, 294
 Doğu: 13, 38, 41, 100, 359, 360, 361
 Doğu Avrupa Devrimleri: 361, 365
 Mehmet DOĞU: 207
 doğucı: 26
 dokunulmazlık (milletvekili): 162
 "dolaylı saldırı": 336
 Dominik: 129
 "Dönüşüm" (halkalılık gazete): 22
 düşünce özgürlüğü: 47, 145, 246
 "Düzenin Yabancılaşması -Batılılaşma"
 (İdris Küçükömer): 25, 106

-E-

Bülent ECEVİT: 106, 182
 Ege: 377
 egemen çevre, -ler (sını, -lar): 12, 44, 47, 61, 66, 70, 74, 76, 79, 82, 84, 88, 95, 107, 125, 137, 138, 139, 140, 146, 147, 148, 155, 162, 164, 173, 222, 224, 225, 226, 231, 234, 242, 247, 335, 369, 370, 372
 egemenlik: 59
 eğitim: 107, 126, 132, 174, 255, 257, 259, 295, 297, 332, 349
 Ekim Devrimi: 356, 360, 361, 365
 Tank Ziya EKİNCİ: 126
 ekonomik bağımsızlık: 22
 "Emek" (dergi): 23, 33, 49, 251, 293
 Emek gurubu: 32, 49, 73, 136, 158, 175, 255, 293
 emekçi, -ler: 21, 22, 25, 26, 32, 40, 44, 70, 74, 81, 83, 90, 96, 117, 118, 120, 124, 125, 126, 127, 131, 132, 133, 134, 137, 142, 146, 147, 149, 151, 155, 169, 172, 174, 175, 176, 188, 197, 207, 226, 233, 247-249, 250, 265, 267, 268, 270, 298, 308, 323, 324, 335, 336, 337, 339, 349, 350, 356, 362, 268, 272, 376, 379
 emperyalizm, emperyalist: 10, 14, 26, 43, 44, 58, 59, 60, 67, 73, 76, 77, 78, 79, 80,

83, 84, 86, 90, 91, 96, 99 n31, 106, 113, 117, 121, 122, 129, 143, 149, 156, 157, 170, 171, 177, 179, 180, 181, 183, 192, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 208, 210, 212, 215, 218, 219, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 242, 250, 251, 288, 315, 316, 326, 335, 336, 357-366, 369, 370, 373, 376, 377, 380
Endonezya; 189
endüstri; bkz. sanayi
Friedrich ENGELS; 90, 94, 95, 101, 103, 143, 246, 294, 356, 358, 364
Enternasyonal; 58
enternasyonalizm; 62, 206, 311, 312, 326, 363
ENVER HOCA; 330
Avni ERAKALIN; 208 n5
Necmettin ERBAKAN; 79, 81, 85, 144
Vahap ERDOĞDU; 31, 143
Muzaffer (İlhan) ERDOST; 50, 72, 74, 112, 122-123, 204-205, 214, 216, 298, 334-339
Şaban ERİK; 50
Metin ERKSAN; 344
Hasan ERSİN; 281-282
ESAT ADİL; 297
eski sosyalist, -ler; 230, 254, 260, 261, 262, 264, 280, 281, 282, 283, 306, 331, 339
esnaf; 77, 174, 202, 228, 236, 314, 377
eşitlik; 98, 316, 319, 321, 365, 374
eşitlik (uluslararası); 58, 59
eşraf; 84, 86, 189, 190
etnik baskı; 327
etnik bölünme; 339
etnik sorun; 316, 325
evrim; 338
"Ezilen Dünya (Ezilen ülkeler/uluslar)": 357, 358-361, 362, 363, 364, 365, 366, 370, 374, 375, 376, 379

-F-

fabrika; 78, 80, 91, 317, 319, 325, 349
faali meçhul cinayetler; 346

faşizm, -faşist; 9, 10, 70, 111, 126, 127, 128, 129, 131, 151, 153, 163, 210, 236, 246, 288, 341, 365, 369
FATİH; 93
Abidin Nesimi FATİNOĞLU; 261, 297
feodal, -izm; 23, 92, 95, 100, 104, 116, 122, 127, 139, 142, 149, 193, 194, 205, 208, 209, 217, 218, 223, 224, 225, 227, 231, 310, 364, 372
FETHİ NACİ; 35, 131-132, 175, 187, 190, 190 n40, 221, 243, 257-258, 264, 266, 272, 296, 298, 299, 340-350
Filipin; 308
"Filipin tipi demokrasi"; 133, 141, 149-161, 165, 167, 308-310
finans-kapital; 234
Kurthan FİŞEK; 217
fiyat; 78, 102
"Forum" (dergi); 22, 23
Fransa; 92, 199, 205, 223, 361
Fransa İhtilali (1789); 199, 352
Fransız Komünist Partisi; 314

-G-

Gana; 83, 189, 310
Roger GARAUDY; 248, 329
gavur; 96
gecekondu; 71, 72
genç, -lik; 12, 15, 31, 62, 112, 152, 174, 207, 257, 271-274, 289, 307, 338
genel oy; 192
geniş cephe; 201, 202
gerici, -lik; 91, 96, 97, 99 n31, 142, 144, 150, 151, 174, 202, 203, 335, 336, 338, 339, 342, 364, 378
gerilla, -cılık; 98, 163
GORBAÇOV; 370-372, 373, 376
göçebelik; 100
gösteri yürüyüşü; 169
Bora GÖZEN; 10, 211, 213, 269, 288
GRAMSCI; 113

grev; 71, 169, 192, 247
Che GUEVARA; 65
Semih GÜMÜŞ; 340
Turan GÜNEŞ; 99 n31
Güney; 359, 374
Güney Amerika; 77, 140
Mustafa GÜRKAN; 143

-H-

hacığa; 234
halk hareketi; 170
halk iktidarı; 25
"halka rağmen"; 26, 96, 98
Halkçılık ilkesi (6 Ok'tan); 379
"Halkçılık Beyannamesi"; 97
hammadde; 85, 212, 228
harf devrimi; 312 n2
Nevzat HATKO; 347
hayvançılık; 377, 379
HEGEL, -ci, -lik; 90, 91, 93, 94, 95
hilafet; 97, 192, 210
Selahattin HILAV; 55, 83, 165, 186, 248, 273, 299, 342, 343, 344
Hindicini; 361, 363
Hindistan; 83, 129, 375
HİTLER; 365
holding; 86, 349
hukuk; 90, 91, 159, 160
hükümet darbesi; 170
Hürriyet ve İtilaf; 26
"Hürriyetçi sosyalizm"; 351, 355 (ayrıca bkz. "Türkiye'ye özgü sosyalizm")

-İ-

Irak; 377, 378
ırkçı milliyetçilik; 378
islahatçılık; 95

-İ-

IMF; 377
iç savaş tehdidi; 363
idealizm, idealist; 90, 93, 94, 96, 98, 106

ideoloji, -k; 12, 21, 26, 61, 90, 95, 96, 98, 101, 137, 138, 143, 144, 170, 171, 175, 184, 185, 187, 188, 189, 198, 209, 216, 229, 231, 237, 251, 265, 266, 267, 270, 275, 318, 334, 337, 338, 358, 367, 368, 370, 371, 375, 376
ihracat, -çı; 117
ihtilal, -cilik; 109, 125, 159, 162, 164
İkinci Cumhuriyetçiler; 99 n31
İkinci Dünya Savaşı; 83, 188, 192, 197, 233, 361, 369
İkinci Gurup (Birinci T.B.M.M.nde); 26, 97, 98, 235
iktidar; 12, 20, 25, 41, 44, 47, 58, 94, 104, 114, 124, 124 n23, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 134, 139, 141, 142, 146, 148, 151, 159, 160, 162, 173, 181, 192, 193, 213, 215, 221, 226, 227, 232, 233, 236, 238, 251, 293, 313, 314, 315, 316, 317, 320, 321, 322, 324, 327, 335, 348, 354, 355, 356, 358, 362, 264, 266, 371, 372, 379
Rasih Nuri İLERİ; 230, 343
ilerici, -lik; 10, 70, 75, 76, 91, 92, 119, 127, 139, 147, 151, 169, 174, 190 n40, 200, 201, 207, 329, 335, 341, 365, 372
illegal, -illegalite; 163, 164, 166
iletişim; 333, 352, 373
imalathane; 78
"imtiyazsız sınıfsız bir kitleyiz"; 237
İngiltere; 92, 223, 361
"İnkılap Ve Kadro" (Şevket Süreyya Aydemir); 110
İsmet İNÖNÜ; 99 n31
insan hakları; 316, 336, 365
İran; 325
irtica; bkz. gerici; -lik
İslam, -cı, -lık; 26, 37
İsrail; 223
İstanbul; 84, 86
İsveç; 37
işbirlikçilik, işbirlikçi; 73, 76, 78, 79, 104,

111, 113, 122, 143, 149, 156, 157, 179,
181, 200, 205, 215, 225, 231, 364
işbölümü: 94, 100
işçi hakları: 319
"İşçi-Köylü" (dergi): 24
İşçi Partisi (İ.P.): 354, 355, 356, 378
işçiler, -işçi sınıfı: 14, 20, 21, 24, 25, 26,
33, 60, 70-74, 78, 90, 106, 112, 114, 117,
118, 120, 121, 124, 127, 128, 130, 132,
137 n50, 138, 143, 155, 155 n85, 158,
159, 168, 169, 171, 173, 175, 180, 181,
183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190
n40, 192, 198, 200, 202, 207, 212, 226,
227, 229, 232, 235, 236, 238, 244, 247,
248, 249, 250, 251, 252, 258, 265, 266,
295, 308, 313, 314, 321, 323, 324, 329,
332, 333, 335, 337, 338, 349, 350, 351-
353, 358, 359, 366, 375, 377, 379
işgal (ülkenin): 183, 205, 206, 222, 235
işkence: 9, 10, 282, 349
işsizlik: 198
İtalya: 361
ithalat, -çı: 117
ittihad ve Terakki: 26, 309
İzmir: 22, 84

-J-

Japonya: 92, 362
jeostratejik: 335, 336
Jön Türk, -ler: 26

-K-

kadın hakları: 222, 325, 327
"Kadro" (dergi): 12, 110
kafa emekçiliği (işçiliği): 172, 173, 186,
349
Arslan Başer KAFACI: 103-104, 174,
266, 343
kalkınma (ekonomik): 76, 77, 222
Kamu (Devlet) İktisadi Teşekkülleri
(K.İ.T.): 101, 102, 335, 338, 379

kamu sektörü: 71
kamulaştırma: 313, 314, 317, 319, 320,
325, 327, 365
"Kanlı Pazar": 219, 237
Yahya KANBOĞAT: 343, 347
kapıkulu: 90, 104, 161
"Kapitalist olmayan yol": 77, 103
kapitalizm, -ist: 20, 26, 33, 43, 71, 73, 76,
78, 82, 83, 84, 85, 86, 92, 100, 103, 104,
140, 143, 144, 161, 170, 174, 188, 193,
194, 199, 204, 205, 213, 214, 215, 217,
218, 219, 220, 224, 227, 228, 229, 233,
234, 237, 238, 314, 322, 323, 324, 332,
336, 351, 357, 358, 359, 360, 361, 362,
364, 365, 368, 369, 370, 372, 372-375,
376
Cenap KARAKAYA: 342, 343, 344
karşı-devrim, -ci: 81, 97, 115, 131, 155,
362, 367
Kastrocu: 63
"katılımcı demokrasi": 319
İbrahim KAYPAKAYA: 10, 113-115,
184, 185
Kayseri Olayları: 219
Gülten KAZGAN: 54, 66, 86, 292, 298,
351-355
KEMAL TAHİR: 10, 30, 64, 245, 303-
312
Kemalizm, -ist, bkz. Atatürkçü, -lük
kent, -ler: 71, 73, 78, 85, 120, 138, 183,
207, 266, 358, 377
kesintisiz devrim: 25, 365
kırtasiyecilik: 197
Hikmet KIVILCIMLI: 10, 12, 62, 161,
167, 233-234, 283, 306
kişisel çekişmeler: 256, 264, 275-283,
304-305
Şükrü KOÇ: 231, 232
kol emekçiliği (işçiliği): 172, 173, 186,
324, 349
kollektif çiftlik: 114, 115
kollektif mülkiyet: 215

kolektifleştirme: 365, 368
 komprador: 43, 77, 80, 86, 88, 117, 129, 135, 149
 Komünist Enternasyonal: 359
 Komünist Partisi Manifestosu: 339, 356, 357
 komünizm, komünist: 66, 323, 332, 335, 336, 372
 Kongre Partisi: 129
 kontrgerilla: 337
 Hamdi KONUR: 10, 254-255, 257, 282, 296
 Konya Olayları: 219
 Kore Devrimi: 361, 363 (ayrıca bkz. Kuzey Kore)
 Hasan Hüseyin KORKMAZ/GİL: 10, 132, 158, 160, 268, 276
 "kökü dışarıda": 66, 336
 köy, -lüt: 25, 26, 71, 72, 90, 114, 115, 120, 124, 128, 130, 134, 137 n50, 138, 152, 155 n85, 162, 169, 171, 174, 182, 183, 185, 187, 189, 202, 203, 207, 232, 235, 236, 237, 253, 295, 310, 314, 338, 339, 349, 352, 353, 363-365, 377
 Köy Enstitüleri: 104
 kredi: 79, 84, 102, 117
 KRÜŞÇEV: 369, 372, 376
 KUGELMAN'N: 94
 M. KUTLAY: 157, 198
 Kuvay-i Milliye: 98, 235
 Kuvay-i Seyyare: 98, 235
 Kuzey: 359, 362, 374
 Kuzey Amerika: 358
 Kuzey Kore: 83, 315, 320, 336
 Kuzey Vietnam: 83
 Küba, -Devrimi: 65, 83, 308, 315, 320, 326, 361, 363
 "Küçük Amerika": 377
 küçük burjuva, -izm: 14, 35, 59, 61, 74-77, 79, 105, 106, 114, 115, 117, 120, 121, 144, 160, 170, 180, 182, 187, 189, 207, 214, 215, 233, 236, 238, 250-251, 257,

265-270, 271, 283, 297, 298, 308, 310, 335, 353
 küçük burjuva ideologu: 229
 küçük meta üretimi: 227, 235
 İdris KÜÇÜKÖMER: 10, 24, 25, 26, 77 n15, 88, 89-99, 99 n31, 100, 106, 123, 145, 163, 234-235, 343
 kültür: 92, 143, 144, 196, 208
 kültür devrimi: 353
 küreselleşme: 324-327, 333, 334, 355, 370, 377
 Kürt, -ler: 327, 377, 378

-L-

laborizm: 37
 laiklik: 26, 210, 211, 222, 378
 Laiklik ilkesi (6 Ocak): 379
 Latin Amerika: 358, 361
 legal, legalite: 132, 164, 165, 166
 LENİN: 94, 257, 258, 351, 359, 360, 367, 369, 370, 372, 374, 376
 Levanten: 91
 liberal, -izm: 139
 liman: 85
 LUNEMBURG: 143

-M-

Macaristan: 314, 325
 mafya: 377, 378
 manda, -er: 93
 MAO ÇE TUNG (MAO ZEDUNG): 64, 65, 91, 115, 248, 257, 330, 368, 369, 371, 372, 376
 Maoizm, Maoizm: 56, 57, 63
 Karl MARX: 30, 90, 91, 94, 95, 103, 109, 246, 247, 294, 323, 351, 356, 358, 364, 366, 370
 Marksizm-Marksist: 12, 98, 99 n31, 120, 193, 205, 206, 243, 251, 257, 304, 305, 313, 314, 329, 330, 331, 331 n1, 332, 333, 351, 360

Mason; 86
materyalizm. materyalist; 93, 358
Meclis; bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi
medya; 373
MEHMED KEMAL; 35, 268
"memleketçi sosyalizm"; 109
Adnan MENDERES; 129, 208 n5
memur-lar; 74, 104, 152, 232, 343
Özkan MERT; 203
Meşrutiyet; 222, 377
meta üretimi; 100, 228
metafizik; 62, 63, 90
mezhep; 339
Mısır; 83, 128, 202, 223, 236, 308, 355
Millet Partisi (M.P.); 112
milletvekili adaylığı; 23, 173
milli bakiye; 277
Milli Birlik Gurubu; 181
milli burjuvazi; 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 114, 115, 116, 117, 120, 142, 178, 179, 211, 212, 213, 215, 218, 219, 233, 251, 332, 342, 363, 366
milli cephe; 197, 206, 207, 208, 213, 231
Milli Demokratik Devrim, -ciler; 12, 14, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 34, 46, 50, 51, 56, 59, 60, 62, 67, 74, 75, 80, 81, 88, 106, 111-116, 120-123, 132-133, 141, 142, 143, 148, 156, 178-185, 189, 191, 203-216, 217, 218, 219, 220, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 238, 250, 269, 271, 272, 291, 307-310, 329
"Milli Demokratik Devrim Ve İçyüzü"; 14, 56, 279
milli. millilik; bkz. ulusal, -lık;
milli gelir; 193
Milli Güvenlik Kurulu; 378
Milli Güvenlik Siyaset Belgesi; 378
milli sanayici; 202, 219
millileştirme; bkz. ulusallaştırma
milliyetçi, -lik; bkz. uluşç, -luk
Misak-ı Milli; 211
modernleşme; 76, 92

Moskova, -cı; 56, 57, 66, 353, 354
mukaddesatçı; 112, 144
Uğur MUMCU; 10, 178
MUSSOLİNİ; 365
MUVAFFAK ŞEREF; 10, 12, 72, 161, 248-249, 263, 275, 280, 281, 343
Müdafaa-i Hukuk-u Milliye; 367
mülk sahipleri; 319
mülkiyet; 90, 91, 102, 114, 115, 215, 233, 251, 358, 367, 373
Müslüman; 84, 86, 143

-N-

N.A.T.O.; 68, 314
Nakşibendi Tarikatı; 142
Cemal Abdül NASIR; 127-129, 310, 355
NAZİM HİKMET; 379
Kemal NEBİOĞLU; 347
Aziz NESİN; 10, 82, 164, 188, 267, 273, 277, 289-291
nihai tayin edici çelişme; 205, 206
Nurculuk; 142, 144

-O-

Fahir ONGER; 131
12 Eylül 1980; 10, 131, 150, 298, 334, 349
12 Mart 1971; 9, 10, 19, 56, 131, 150, 161, 191, 252, 298, 334
oportunizm, -ist; 61, 122, 143, 160, 161, 167, 173, 180, 183, 184, 203, 258, 288, 328
ordu; 98, 121, 127, 128, 132, 152, 153, 332, 378, 379
Ordu Yardımlaşma Kurumu; 91
Ortaçağ; 189, 269, 377
Ortanın solu; 112
Ortadoğu; 44, 336
Osmanlı, -Osmanlı Devleti; 25, 26, 41, 43, 88, 90, 91, 95, 97, 98, 99 n31, 105, 190 n40, 312 n2, 348

Osmanlı Sosyalist Fırkası; 262

otokrası; 192

oy, -hakkı; 43, 124 n23, 125, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 146, 192

-Ö-

öğrenci; 256, 290

öğretim üyeleri; 107

öğretmenler; 104, 107, 152, 232, 277

İmran ÖKTEM; 237

"Öncü" (gazete); 21

öncü parti; 366-367, 368

öncülük (sosyalist eylemde ve devrimde); 20, 21, 24, 25, 60, 70, 73, 117, 119, 120, 168-190, 198, 202, 207, 212, 226, 250, 252, 256, 314, 329, 332, 351-353, 363, 366-367, 379

örgüt, -lerüne; 25, 40, 48, 70, 71, 90, 125, 126, 130, 132, 147, 154, 156, 158, 160, 163, 165, 169, 170, 184, 197, 242, 253-258, 259-264, 295, 297, 346, 367, 376

Altan ÖYMEN; 146

Turgut ÖZAL; 370

özel sektör (teşebbüs); 71, 101, 102, 196, 197, 335

Ömer ÖZERTURGU; 143

Doğan ÖZGÜDEN; 25, 42 n10, 72, 75, 81, 87, 348

özgürlük, -cü, -lük; 23, 36, 44, 45, 46, 47, 48, 58, 150, 152, 246, 310, 316, 317, 319, 320, 321, 325, 326, 332, 335, 351, 365, 373, 374

Özgürlük ve Dayanışma Partisi (Ö.D.P.); 354, 355

Sedat ÖZKOL; 219, 271

Demir ÖZLÜ; 343

-P-

Pakistan; 83, 375.

paramiliter; 337

Paris; 86

Paris Komünü; 356, 357, 358, 364

parlamento; 20, 21, 124, 149, 154, 155 n85, 165, 181

parlamento dışı muhalefet; 154, 157

parlamentarizm; 123-133, 142, 146, 148, 149, 156, 157, 163, 164, 167, 271, 273, 274, 277, 278, 310, 354-355

parti içi demokrasi; 244, 289

pasifizm; 271, 271

paşalık; 222

pazar, -lama; 77, 79, 228, 336, 363

Pekin, -ci; 57, 353, 354

Pentagon; 336

Doğu PERİNÇEK; 61, 81, 112, 113-115, 155, 184, 185, 215, 230, 231, 266, 288, 298, 357-380

piyasa; 86, 324, 333

piyasa ekonomisi; 327, 370

plan; 109

planlama (merkezi); 313, 314, 315, 316, 317, 320, 324, 327

polis, polisiye; 253, 279, 305, 315, 368

Polonya; 314, 321

populizm; 34, 137, 138, 271, 292

pre-kapitalist; 139, 143

"Proleter Devrimci Aydınlik" (dergi); 24

proleterya; 43, 60, 61, 62, 71, 72, 75, 77, 113, 114, 115, 120, 165, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 203, 205, 206, 213, 214, 215, 216, 227, 269, 295, 335, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 371, 375

proleterya diktatörlüğü; 356

propaganda; 48, 142, 373

provokasyon; 337

Proudhoncular; 271

-R-

radikal, -izm; 38, 97, 182, 237

revizyonizm, revizyonist; 10, 34, 61, 328, 364, 369-372, 376

Romanya: 46, 47
Rusya: 57, 64, 92, 360, 361, 365, 372

-S-

sağ sapma: 129, 248, 292
sağcı yazarlar: 56
sağlık: 349
sanayi, -ci: 73, 78, 79, 85, 117, 118, 193, 196, 219, 227, 234, 342, 358, 363, 369
Sanayi Devrimi: 90, 95, 365
Nihat SARGIN: 279, 280, 347
Murat SARICA: 145, 344
J.P. SARTRE: 352
seçim-ler: 20, 58, 97, 125, 127, 129, 133-161, 162, 192, 244, 254, 255, 261, 266, 276, 277, 320, 328, 354, 355
Seçim Kanunu: 254
sekiz saatlik çalışma günü: 192
sektarizm: 288
İlhan SELÇUK: 150, 152
Cemal Hakkı SELİK: 342
Mehmet SELİK: 217-218
SELİM III: 222
Senato (T.B.M.M.): 181, 343
sendika, -cı, -lar: 23, 70, 106, 119 n14, 168, 171, 173, 186, 208 n5, 266, 277, 290, 319, 337, 338, 340, 341, 348, 350, 352
sendika kurma hakkı: 192
serbest meslek sahipleri: 174
Yıldız SERTEL: 37, 161 n97, 250
sınıf diktatörlüğü: 358
sınıf mücadelesi: 108-133, 358, 359, 362, 363, 367, 368, 370, 376
sigortacılık: 196
sigortalı işçi: 193
Sivas Kongresi: 367
Siyonist: 86
"Sol Kemalizm": 21
"Sol Güçbirliği": 379
sol sapma: 129, 201, 248, 292
Kenan SOMER: 193, 228, 343
sosyal adalet: 35, 109, 118
"Sosyal Adalet" (dergi): 22, 342

sosyal demokrasi: 37, 233, 323, 324
sosyal güvenlik: 176
Sosyal Sigortalar Kurumu: 379
Sovyet Devrimi: 227, 361, 366, 369
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (S.S.C.B.): 44, 54, 55, 59, 68, 313, 314, 315, 316, 318, 321, 322, 326, 333, 334, 335, 336, 352, 353-354, 357, 368, 369, 370, 371, 372
Sovyetler Birliği Komünist Partisi (S.A.K.P.): 371, 372
İlhami SOYSAL: 153
sömürge, -sömürgeleşme: 9, 41, 78, 83, 110, 224, 225, 361, 369
sömürü: 21, 25, 33, 43, 45, 60, 61, 73, 74, 78, 86, 87, 89, 149, 180, 194, 207, 217, 260, 271, 321, 360, 363, 370, 375
J. STALİN: 65, 332, 367-369
Stalinist: 65
subay, -lar: 104, 107, 189
Sudan: 83
Sultanahmet Meydanı: 93
sultanlık: 192
İsmet SUNGURBEY: 173, 174, 174 n10, 276, 343
Susurluk olayı: 378
Faruk SÜKAN: 13, 13n*
Stüleymanlık: 142, 144
Stüveyş Kanalı: 223

-Ş-

ŞEFİK HÜSNÜ: 297, 356
şeriat, -çılık: 327
şeyh, -lik: 139, 142, 222

-T-

tacir, -ler: 74, 85, 139, 228
Tanzimat: 95, 99 n31
tarım: 73, 85, 193, 218, 227, 228, 237, 314, 365, 377, 379
tarih-sel: 25, 26, 31, 40, 54, 65, 71, 88,

89, 90, 93, 98, 100, 103, 151, 171, 179, 189, 197, 200, 221, 242, 261, 262, 282, 283, 294, 307, 309 n1, 312 n2, 318, 331, 338, 357, 361, 365, 368, 373, 375
 tarihi maddecilik: 89, 93, 98, 294
 tarikat, -çılık: 142, 339, 377
 tefeci, -lik: 20, 139, 149, 234
 tek-el, -cilik: 84, 88, 102, 197, 199, 205, 213, 373
 tekkecilik: 142
 teknoloji: 114
 "tepeden inme": 129, 130, 173
 terör: 9, 10
 ticaret burjuvazisi: 91, 190
 toplu sözleşme: 192
 toplumsal sınıf, -lar: 21, 25, 32, 40, 43, 69-107, 109-111, 128, 161, 180, 191, 193, 194, 209, 212, 213, 214, 215, 219, 231, 232, 236, 238, 265, 280, 314, 321, 352, 367
 toprak reformu: 99 n31, 139, 146, 196, 227, 238, 365
 Troçkist, Troçkizm: 65, 305, 369, 376
 totaliter: 332
 Tunus: 83
 tutuculuk (muhalazakarlık): 139, 140, 366, 376
 Turhan TÜRKEL: 342
 tüketici: 78
 "Tüm" (dergi): 23
 İbrahim TÜRK: 87, 107
 Türk Ceza Kanunu madde 141-142: 145, 159, 259, 260, 264
 "Türk Solu" (dergi): 14, 24, 112, 113, 149, 155, 174, 203, 259, 281, 289
 Türk-İş: 119 n14, 176
 Türkiye Birleşik Komünist Partisi (T.B.K.P.): 342, 371
 Türkiye Büyük Millet Meclisi: 26, 56, 97, 162, 210, 235, 255, 261, 328, 343
 "Türkiye Defteri" (dergi): 312 n2
 Türkiye İşçi Partisi (T.İ.P.): 12, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 34, 35, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 57, 58, 59, 60,

62, 66, 67, 74, 77, 78, 79, 81, 88, 112, 116, 117, 118, 119, 119 n14, 120, 123-133, 134, 136, 137, 137n50, 141, 144, 146, 147, 148, 153, 155, 156, 157-161, 163, 166, 167, 168-176, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 185, 191-198, 199-202, 204, 206, 207, 208 n5, 217-229, 230, 244, 253-258, 261-264, 271-274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 291, 293, 295, 297, 298, 306, 328-330, 340-350
 Türkiye İşçi Partisi Bilim Ve Araştırma Kurulu: 124, 293
 Türkiye İşçi Partisi Büyük Kongresi (İzmir-1964): 22, 171, 347
 "T.İ.P. Haberleri" (dergi): 22
 Türkiye İşçi Partisi Etüd Ve Araştırma Bürosu: 340, 342, 343, 344, 345
 Türkiye İşçi Partisi Programı: 22, 58, 76, 186, 192, 221, 255, 262, 293, 343, 344, 345, 347
 Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi (1965): 124 n23, 195
 Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi (1969): 127, 195
 Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü: 22, 57, 123, 168-176, 186, 196, 262, 293, 350
 Türkiye Komünist Partisi (T.K.P.): 314, 342
 "T.İ.P.'nin El Kitabı": 124
 "Türkiye İşçi Partisi'ni Tanıyalım": 145
 Türkiyeçilik İlkesi: 379
 "Türkiye'nin Düzeni - Dün, Bugün, Yarın" (Doğan Avcıoğlu): 38, 70, 105, 120, 138
 "Türkiye'ye özgü sosyalizm": 23, 30, 36, 37-51, 52
 Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (T.P.A.O.): 107

-U-

Osman ULACIYI: 106-107
 "Ulus" (gazete): 99, 231, 232
 ulus (Türk): 110, 111, 113, 205, 206, 207, 209, 380
 ulus devlet: 325, 333, 377

ulusal, -cı, -lık; 24, 35, 56, 60, 75, 77, 78, 81, 82, 85, 105, 106, 112, 113, 120, 184, 206, 207, 210, 212, 219, 288

ulusal birlik; 209, 210

ulusal burjuvazi; bkz. milli burjuvazi

ulusal güçler; 211

Ulusal Kurtuluş Savaşı (Türk); 14, 21, 22, 37, 41, 43, 58, 82, 84, 99 n31, 112, 134, 179, 192, 195, 196, 204, 205, 210, 211, 251, 359, 367

Ulusal Kurtuluş Savaşları; 60, 61, 82, 110, 111, 117, 197, 361

ulusallaştırma (millileştirme); 196, 223

ulusçu, -luk; 58, 61, 103, 177, 178, 179, 200, 201

uyuşturucu; 377

Uzakdoğu; 44, 336

-Ü-

ücretli işçi; 227, 349

Üçüncü Dünya Ülkeleri; 189

Ülkücü mafya; 378

üniversite; 107, 152, 273, 290, 291, 344

üretici; 77, 231

üretim; 43, 86, 114, 213, 214, 228, 317, 324, 358, 363, 369

üretim araçları; 48, 87, 168, 313, 314, 317, 319, 320, 321, 325, 327, 365, 368, 372

üretim ilişkileri; 48, 91, 205, 228, 233, 236, 238

üretim biçimi; 23, 43, 48, 73, 84, 85, 86, 89, 90, 94, 96, 100, 101, 103, 143, 163, 193, 194, 217, 227, 228, 236, 237, 238

üretim güçleri; 26, 90, 91, 95, 205

ürün; 78, 79, 85

üst-yapı; 26, 142, 189

-V-

Varşova Paketi; 44, 54, 68, 314

Nebil VARUY; 343, 345

"Vatan" (gazete); 21, 340, 341, 342, 344

Vatan Partisi; 306

vatanseverlik; bkz. yurtseverlik

Vietnam; 336

VOLTAIRE; 352

-W-

Washington; 152, 378

-Y-

yabancı sermaye; 74, 84, 102, 333, 346

yabancılaşma; 94, 95, 96, 368, 373

Aydın YALÇIN; 56

"Yankee emperyalizmi"; 206

YAŞAR KEMAL; 45, 134, 135, 253

yatırım; 84, 101

yedek parça; 79, 85

YELTSİN; 372

Yeni Dünya Düzeni; 326, 370, 371, 373, 377

yeniden paylaşım savaşı; 205

yeraltı kaynakları; 208, 212

yerli malı haftası; 219

24 Ocak kararları; 349

27 Mayıs 1960; 21, 37, 56, 105, 111, 150, 169, 192, 208 n5, 245, 246

Yozgat; 328

"Yön" (dergi); 12, 19, 20, 21, 37, 39, 40, 108, 119, 119n14, 137, 137 n50, 161 n97, 174 n10, 176, 208 n5, 230, 329

yöneticiler; 25, 43, 52, 88, 94, 196

Yugoslavya; 60

Yunan, -istan; 152, 153, 235, 308, 309, 309 n1, 326, 377

yurtseverlik; 207, 211, 365

Hasan ALİ YÜCEL; 312 n2

-Z-

zanaatkarlar; 77, 174, 228, 377

Mehmet R. ZARARLI; 295-296

Gün ZİLELİ; 204

zulüm; 363, 373, 375

DOÇ. DR. ORHAN YAVUZ ARAŞTIRMA VE İNCELEME DİZİSİ

1. Türkiye’de Gençlik
(Tanzer Sülker Yılmaz)
2. Dünyada ve Türkiye’de Gençlik
(Fulya / Hasan Basri Gürses)
3. Gül Olan Toprak (Sadık Albayrak)
4. Umut İnsanda (Öner Yağcı)
5. Vatan Sağolsun (Prf. Dr. Çetin Yetkin)
6. Atatürk’ün Başarısız Demokrasi Devrimi (SCF)
(Prf. Dr. Çetin Yetkin)
7. İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Türkiye’de
Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler
(Dr. Necdet Ekinci)
8. Kan ve Gözyaşı (Behzat Ay)
9. Dünü Bugünü İle 68’liler
(Hulki Cevizoğlu)
10. Yoksa Türk Düşmanı mısınız?
(Prof. Çetin Yetkin)

27 Mayıs 1960'da başlayan ve 17 Mart 1971 faşizmi ile sonuçlanan süreçte göreceli bir özgürlüğe kavuşan sol düşünce ve eylem, çok geçmeden kendi içinde birbirine karşıt guruplara bölünerek ve bu guruplar karşılıklı ağır suçlamalarda da bulunarak kendi aralarında bir savaşıma girişeceklerdi. Neden böyle olmuştu? Aralarındaki anlaşmazlık konuları nelerdi? Niçin karşılıklı suçlamalarda bulunuyorlardı?

12 Mart 1971 öncesi günlerde Yetkin bu soruların yanıtlarını, dönemin önde gelen sol eylemcileri ve düşünürleri ile görüşerek aramış, ayrıca tüm gurupların bu konudaki yayınlarını tarayarak ortaya koymaya çalışmıştı. Aradan geçen çeyrek yüzyılın sonunda ise yazar, araştırmasının bu yeni basımında, bu sürede yaşanan gelişmelerin ışığında konuya yeniden eğilmiş, o zaman görüştüğü ve aramızdan ayrılmamış olanlardan da o günlerden bugüne olup bitenleri nasıl değerlendirdiklerini sorarak verdikleri yanıtları kitaba yeni bir bölüm olarak eklemiş bulunuyor.

ISBN 975-8269-08-9

9 789758 269082 >

Kapak: ÖMÜR BAHTIYAR